

UNIwersytet Wrocławski
Wydział Prawa i Administracji
Katedra Postępowania Karnego

Krzysztof Nowicki

**WARUNKOWE UMORZENIE
POSTĘPOWANIA KARNEGO JAKO
ALTERNATYWNY ŚRODEK POLITYKI
KRYMINALNEJ W POLSKIM PROCESIE
KARNYM**

Praca doktorska
napisana pod kierunkiem
Prof. Dr hab. Zofii Świda

Wrocław 2001

492^D

492

WSTĘP	1
ROZDZIAŁ I	
ZAGADNIENIA OGÓLNE	9
I Istota i charakter warunkowego umorzenia postępowania	9
II Warunkowe umorzenie postępowania a warunkowe zawieszenie wykonania kary	25
ROZDZIAŁ II	
PRZESŁANKI WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA	39
I Pojęcie i podział	39
II Charakterystyka poszczególnych przesłanek	50
III Naprawienie szkody jako przesłanka warunkowego umorzenia postępowania	67
ROZDZIAŁ III	
OBOWIĄZKI PRÓBY (SENSU LARGO) ZWIĄZANE ZE STOSOWANIEM WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA	76
I Pojęcie i podział	76
II Obowiązki orzekane na okres próby	82
III Pozostałe dolegliwości związane ze stosowaniem warunkowego umorzenia postępowania	94
ROZDZIAŁ IV	
WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA ORZEKANE NA POSIEDZENIU	109
I Przesłanki formalne	109
II Przebieg postępowania	129
ROZDZIAŁ V	
WARUNKOWE UMORZENIE NA ROZPRAWIE GŁÓWNEJ	149
I Tryb orzekania	149
II Charakter prawny wyroku warunkowo umarzającego postępowanie	155
III Warunkowe umorzenie postępowania a postępowania szczególne	163

ROZDZIAŁ VI

SRODKI ZASKARZENIA ORZECZEN WARUNKOWO UMARZAJACYCH	
POSTĘPOWANIE	176
I Wprowadzenie	176
II Zazalenie	179
III Apelacja	183
IV Nadzwyczajne środki zaskarżenia	185
V Wniosek o stwierdzenie nieważności	191

ROZDZIAŁ VII

WPLYW PRZEBIEGU OKRESU PRÓBY NA SKUTKI PROCESOWE	
ORZECZENIA O WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA	193
I Wprowadzenie	193
II Podjęcie warunkowego umorzenia postępowania	195
WNIOSKI	207
BIBLIOGRAFIA	218
ORZECZENIA SĄDU NAJWYZSZEGO	228
ORZECZENIA SĄDÓW APELACYJNYCH	231

WSTĘP

Warunkowe umorzenie postępowania karnego jest formą odpowiedzialności karnej nie połączonej ze skazaniem. Celem niniejszej pracy jest wykazanie zasadności tej tezy poprzez rozwazenie i przebadanie szeregu kwestii związanych z tą instytucją.

Warunkowe umorzenie postępowania zostało wprowadzone do polskiego systemu prawnego kodyfikacją z dnia 19 kwietnia 1969 roku. Omawiana instytucja miała pomóc w zwalczaniu tak zwanej drobnej przestępczości. Założenia wprowadzenia warunkowego umorzenia do środków polityki kryminalnej były wynikiem panującej opinii, iż stosowanie tradycyjnych krótkoterminowych kar pozbawienia wolności wobec sprawców przestępstw cechujących się najmniejszym zagrożeniem społecznym z jednej strony wykazuje nader często nieskuteczność, a z drugiej strony kary te stwarzają realne niebezpieczeństwo demoralizacji skazanych w czasie ich pobytu w więzieniu. Warunkowe umorzenie postępowania powstało w wyniku utworzenia się nowego kierunku reakcji państwa na przestępstwo, postulującego głęboką indywidualizację środków oddziaływania na sprawcę, a przez to jego resocjalizację. Prawo karne zwróciło uwagę także na pomoc przestępcy w przystosowaniu do życia w społeczeństwie. Ujęcie takie było alternatywą w stosunku do klasycznej szkoły prawa karnego, nawiązującej do filozofii Kanta i Hegla, która widziała w przestępstwie stan bezprawia traktując sprawiedliwość samą w sobie w kategoriach idealnych i dogmatycznych. Kara, aby urzeczywistnić sprawiedliwość miała działać na zasadzie odwetu, Hegel twierdził, iż „kara powinna mieć na względzie bezprawie i sprawiedliwość”, nie zaś „osiągnięcie tego lub owego dobrego”¹

Nowy kierunek został z biegiem czasu zreformowany, w zakresie dotyczącym raczej drobnej przestępczości, o myśl dopatrującą się istoty przestępstwa w konflikcie między sprawcą a pokrzywdzonym

Postuluje on w związku z tym załagodzenie tej sytuacji z jednoczesnym zabezpieczeniem interesów pokrzywdzonego.² Jest to istotne albowiem często resocjalizacja nie będzie potrzebna ze względu na przypadkowy charakter popełnionego czynu , wobec powyższego karanie może być niecelowe w szczególności jeśli sprawca naprawi wyrządzoną przestępstwem szkodę . System polityki kryminalnej państwa ma też oczywiście na celu kształtowanie świadomości prawnej społeczeństwa , ugruntowania także wobec niego, nie tylko wobec sprawcy prawidłowych postaw wobec prawa .

Oprócz warunkowego umorzenia postępowania istnieją też inne nowoczesne środki i metody terapii socjopsychicznej przestępcy zmieniające jego osobowość w celu przystosowania do przestrzegania porządku prawnego , bez narażania na ujemne oddziaływanie współwięźniów i mające realizować wymienione powyżej czynniki. Należą do nich między innymi : kara grzywny , kara ograniczenia wolności , odstąpienie od wymierzenia kary , czy warunkowe zawieszenie wykonania kary wraz z możliwością nałożenia na skazanego różnorodnych obowiązków oraz środki karne .

Warunkowe umorzenie postępowania w postaci , która występuje w polskim systemie jest instytucją zbliżoną do różnego rodzaju form szeroko pojętej probacji w regulacji prawnej krajów Europy Zachodniej oraz występującej w byłych krajach socjalistycznych instytucji przekazania na poręczenie .

Warunkowe umorzenie postępowania ma umożliwić osiągnięcie celów zapobiegawczo – wychowawczych wobec sprawcy bez potrzeby uciekania się do wyroku skazującego i kary. Stosowanie tej instytucji nie jest pozbawione innego rodzaju dolegliwości .W orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie sąd ma obowiązek zobowiązać sprawcę do naprawienia szkody, ponadto może orzec 3 środki karne , nałożyć na osobę wobec której warunkowo umorzono postępowanie szereg obowiązków oraz oddać sprawcę pod dozór

---

¹ C.Roxin , Nowe kierunki polityki kryminalnej , PKK 1996 nr , str. 93 .

² T. Bieńkowska , Kontradyktoryjność postępowania przed sądem pierwszej instancji w nowym kpk , Prok. i Pr. 1997 nr 12 , str. 55 .

kuratora sądowego lub osoby godnej zaufania , stowarzyszenia , instytucji albo organizacji społecznej , do której obowiązków należy troska o wychowanie , zapobieganie przestępczości lub pomoc skazanym. Rezygnacja z kary i skazania jest uzależniona od pozytywnego przebiegu okresu próby na który jest orzeczone warunkowe umorzenie postępowania , zaś przede wszystkim od wykonania przez sprawcę obowiązków próby i innych dolegliwości nakładanych na niego .W przypadku negatywnego przebiegu okresu próby osoba wobec której warunkowo umorzono postępowanie , niezależnie od dolegliwości związanych z wykonaniem tego orzeczenia będzie miała ponowny proces karny , który będzie prowadzony od początku na zasadach ogólnych .

Warunkowe umorzenie postępowania może być orzeczone jedynie w przypadku wystąpienia okoliczności przewidzianych w ustawie zwanych przesłankami stosowania warunkowego umorzenia .Sąd może warunkowo umorzyć postępowanie jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne . Ponadto postawa sprawcy nie karanego za przestępstwo umyślne , jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy tryb życia uzasadniają przypuszczenie , że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego , w szczególności nie popełni przestępstwa .Warunkowego umorzenia postępowania nie stosuje się do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności. Natomiast w wypadku gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody , warunkowe umorzenie może być zastosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności .

W niniejszym opracowaniu przedstawione zostaną też zagadnienia związane z efektywnością warunkowego umorzenia postępowania . Omawiany środek polityki kryminalnej dotyczy tak zwanej drobnej przestępczości co powoduje , że na mocy kodeksu postępowania karnego ciężar stosowania tego środka spoczywa na

sądach rejonowych i wojskowych sądach garnizonowych . Wysokość ustawowego zagrożenia karą przestępstw przewidzianych w kk z 1997 roku pozwala na orzeczenie warunkowego umorzenia postępowania karnego w stosunku do sprawców 190 typów przestępstw zawartych w części szczególnej tej ustawy , a także do sprawców 27 typów przestępstw opisanych w części wojskowej kodeksu karnego. Zgodnie z właściwością rzeczową przed sądami okręgowymi toczą się natomiast postępowania w pierwszej instancji jedynie w 11 rodzajach spraw dotyczących przestępstw , co do których wysokość ustawowego zagrożenia karą pozwala na zastosowania tego środka . Ponadto normy przewidujące te 11 rodzajów przestępstw ze względu na charakter chronionego dobra są bardzo rzadko naruszane stanowiąc nikły odsetek czynów przestępczych popełnianych w kraju . Wśród czynów , które ze względu na wysokość ustawowego zagrożenia karą w ustawie można orzec warunkowe umorzenie i które należą do właściwości rzeczowej sądów okręgowych znajdują się bowiem między innymi bezprawne używanie znaku Czerwonego Krzyża , publiczne znieważanie Rzeczypospolitej Polskiej , czy publiczne znieważenie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej .

Warunkowe umorzenie postępowania jest środkiem polityki kryminalnej stosunkowo często stosowanym przez sądy . W 1999 roku , gdy sądy orzekały warunkowe umorzenie postępowania na gruncie przepisów kodeksów z 1997 roku rozszerzających możliwość jego stosowania w porównaniu z poprzednią regulacją , środek ten stanowił 9,6 % rozstrzygnięć wydanych przez sądy rejonowe . Dane te stawiają warunkowe umorzenie postępowania na trzeciej pozycji pod względem środka polityki kryminalnej , który został wydany w osądzonych przez sądy rejonowe sprawach . Najczęściej orzekanym rozstrzygnięciem była kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania , która stanowiła w 1999 roku 48,6 % spraw osądzonych przez sądy rejonowe , następnie kara samoistnej grzywny orzekana odpowiednio w 15,9 % osądzonych spraw . Warunkowe umorzenie było natomiast częściej orzekane w sprawach należących do właściwości rzeczowej

sądów rejonowych niż np. kara bezwzględna pozbawienia wolności, która znajdowała się w 9,1 % rozstrzygnięć tych sądów w 1999 roku oraz kara ograniczenia wolności orzekana odpowiednio w 6,3 % spraw. Dane te jednoznacznie wskazują na duży udział warunkowego umorzenia postępowania w zwalczaniu drobniejszej przestępczości należącej do właściwości rzeczowej sądów rejonowych w Polsce. Nie w pełni jednak obrazują one rolę jaką spełnia warunkowe umorzenie postępowania w polskim procesie, omawiany środek polityki kryminalnej może być bowiem orzekany jedynie w stosunku do części przestępstw, co do których prowadzone są sprawy przed sądami rejonowymi, mianowicie jedynie stosowane do sprawców przestępstw zagrożonych karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności, zaś w przypadku, gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą, sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności.

W niniejszym opracowaniu warunkowe umorzenie postępowania przedstawiono między innymi na tle warunkowego zawieszenia wykonania kary. Są to bowiem instytucje najbardziej zbliżone do siebie ze względu na ich istotę i funkcję jaką mają spełniać w polityce reakcji karnej państwa na popełnione przestępstwo. Takie porównanie pozwala na pełniejsze przedstawienie zagadnień dotyczących celów jakie ustawodawca chciał osiągnąć normując warunkowe umorzenie a także pełniejsze przedstawienie efektywności tego środka.

Dla spełnienia celów tej pracy omówiono też zagadnienia związane z przesłankami warunkowego umorzenia postępowania. Przede wszystkim zaś poruszono kwestię uregulowania przesłanek stosowania omawianej instytucji w zakresie opisanym w kodeksie karnym oraz ich charakter prawny. Spośród zagadnień dotyczących przesłanek warunkowego umorzenia największy wpływ na stosowanie tego środka ma rozstrzygnięcie wątpliwości czy sformułowanie użyte przez ustawodawcę, iż wina i społeczna szkodliwość czynu „nie są znaczne” jest tożsame z pojęciem „nieznaczny”, czy też oznacza stopień „pośredni” między „nieznaczny” i „znaczny”. Istotnym jest

znalezienie odpowiedzi na pytanie czy sprawcą nie karanym dotychczas za przestępstwo umyślne będzie również osoba wobec , której wcześniej warunkowo umorzono postępowanie , orzeczono środek karny bądź środki wychowawcze , lecznicze lub poprawcze a także osoba , która była wcześniej skazana lecz sąd odstąpił od wymierzenia kary .

W niniejszym opracowaniu przedstawiono też szereg zagadnień związanych z obowiązkami oraz innymi środkami nakładającymi na sprawcę określone dolegliwości w okresie próby. Rozważania dotyczą charakteru prawnego tych środków, wykazania czy warunki ich orzekania i rodzaj pozwolą w pełni na osiągnięcie osoby popełniającej przestępstwo celów warunkowego umorzenia postępowania .

Ważnym zagadnieniem wymagającym omówienia jest rozważenie czy ustawodawca w przepisach k.p.k. z 1997 roku słusznie oddał stosowanie warunkowego umorzenia postępowania do wyłącznej kompetencji sądu . W czasie obowiązywania kodeksów karnych z 1969 roku były bowiem podnoszone poglądy w doktrynie popierające istniejącą wówczas możliwość warunkowego umorzenia postępowania przez prokuratora .Powoływano się w nich na argumenty wynikające z zasady ekonomii procesowej , zasady szybkości postępowania oraz na gwarancjach jakie posiadał podejrzany w związku z uprawnieniem do złożenia sprzeciwu przeciwko warunkowemu umorzeniu postępowania. W pracy omówiono też zagadnienia związane z charakterem prawnym wniosku o warunkowe umorzenie postępowania , katalogu podmiotów uprawnionych do składania takiego wniosku oraz celowości określenia przez ustawodawcę kryteriów jakim musi on odpowiadać .

Niniejsze opracowanie ma również za zadanie wyjaśnić szereg kwestii dotyczących przebiegu posiedzenia w przedmiocie warunkowego umorzenia zaś przede wszystkim kiedy jest obligatoryjna obecność oskarżonego na takim posiedzeniu .Ponadto opisano zagadnienia związane z postępowaniem mediacyjnym oraz innymi czynnościami mogącymi prowadzić do naprawienia szkody bądź pojednania się pokrzywdzonego ze sprawcą przestępstwa .

Przedstawiono też zagadnienia związane z warunkowym umorzeniem postępowania na rozprawie . Spośród najistotniejszych można wymienić rozważenie problemu czy omawiany środek polityki kryminalnej można stosować gdy postępowanie jest prowadzone na podstawie przepisów regulujących tryby szczególne , a jeśli tak to czy we wszystkich przypadkach .Ważną kwestią jest także rozstrzygnięcie czy sąd może warunkowo umorzyć postępowanie postanowieniem jedynie na posiedzeniu czy też może tego dokonać w fazie części wstępnej rozprawy czyli w okresie między wywołaniem sprawy a rozpoczęciem przewodu sądowego . Zagadnienie to nie jest bowiem wprost rozstrzygnięte w ustawie .Ponadto wyjaśnienia wymaga też czy wniosek oskarżonego o wydanie wyroku skazującego złożony na podstawie przepisu art. 387 § 1 k.p.k. może dotyczyć także warunkowego umorzenia postępowania.

Treść niniejszego opracowania ma również wykazać czy przepisy kodeksu postępowania karnego regulujące zagadnienia związane ze środkami zaskarżenia warunkowego umorzenia postępowania zapewniają zachowanie gwarancji procesowych jakie powinny przysługiwać uczestnikom postępowania w państwie prawa do złożenia sprzeciwu przeciwko postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania. Omówiono charakter prawny i skutki złożenia przez oskarżonego na posiedzeniu oświadczenia o sprzeciwieniu się wydaniu postanowienia warunkowo umarzającego postępowanie oraz rozważono czy słusznie ustawodawca w przepisach k.p.k. z 1997 roku zrezygnował z pozostawienia pokrzywdzonemu takiego uprawnienia .

W pracy tej ponadto określono charakter prawny okresu próby i jego wpływu na skutki procesowe warunkowego umorzenia postępowania. Omówiono zagadnienia związane z ograniczeniem przez przepisy k.p.k. z 1997 roku obligatoryjnych przesłanek warunkowego umorzenia postępowania oraz kwestie dotyczące zażalenia na postanowienie w kwestii podjęcia postępowania .

W niniejszym opracowaniu przedstawiono ponadto szereg kwestii dotyczących stosowania omawianej instytucji polityki

kryminalnej. Przede wszystkim czy przepisy je regulujące znalazły uznanie w praktyce, jak często jest orzekane warunkowe umorzenie, a także jakie dolegliwości są nakładane na sprawcę w omawianym orzeczeniu i jak często to następuje. Ponadto praca ma wykazać w jakim zakresie sądy korzystają z uproszczonych przepisów procedury pozwalających na szybsze zakończenie postępowania. Wnioski zawarte w niniejszym opracowaniu oparte są także na danych dotyczących orzecznictwa sądów rejonowych w całym kraju a w sytuacji gdy nie było możliwe zebranie takich danych, na podstawie materiałów dotyczących sądów rejonowych znajdujących w okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu.

ROZDZIAŁ I ZAGADNIENIA OGÓLNE

I. ISTOTA I CHARAKTER WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA

1. Warunkowe umorzenie postępowania jest nowatorskim rozwiązaniem wprowadzonym do polskiego systemu prawa karnego kodyfikacją z dnia 19 kwietnia 1969 roku z mocą obowiązującą od 1 stycznia 1970 roku³. Jest ono oryginalnym tworem myśli prawniczej chociaż można znaleźć w tej instytucji analogie do różnego rodzaju form szeroko pojętej probacji w regulacji prawnej krajów Europy Zachodniej oraz występującej w byłych krajach socjalistycznych instytucji przekazania na poręczenie społeczne⁴.

Instytucja ta stanowi odzwierciedlenie postępowych rozwiązań w poszukiwaniu nowych środków zapobiegania i zwalczania drobnej przestępczości.

Warunkowe umorzenie postępowania karnego według założeń kodeksu karnego z 1969 roku miało realizować „zasady ograniczenia penalizacji w sprawach drobnych przyjmując, że są wypadki, w których bez wyroku skazującego i kary, przez użycie innych środków, można przeprowadzić proces wychowawczy, zapobiegając w ten sposób ponownemu wkroczeniu sprawcy na drogę przestępstwa”⁵. Instytucja ta miała służyć w szczególności realizacji założeń prowadzenia elastycznej polityki karnej wobec sprawców drobnych

---

³Dz.U. z 14.05.1969 NR 13 poz. 94 - 96

⁴Różne formy szeroko rozumianej probacji oraz instytucji przekazania na poręczenie społeczne wykazujących podobieństwo do warunkowego umorzenia postępowania szerzej opisuje A. Marek, Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Warszawa 1973, str. 19 i nast.

⁵Projekt kodeksu karnego. Uzasadnienie, Warszawa 1968, str. 105.

przestępstw oraz szerokiego stosowania środków oddziaływania wychowawczego⁶.

Wprowadzenie warunkowego umorzenia postępowania karnego było wynikiem panującej opinii, iż stosowanie tradycyjnych krótkoterminowych kar pozbawienia wolności wobec sprawców drobnych przestępstw z jednej strony wykazuje nader często nieskuteczność, a z drugiej strony kary te stwarzają realne niebezpieczeństwo demoralizacji tych sprawców w czasie ich pobytu w więzieniu.⁷

Wśród zalet, które mają być spełniane przez warunkowe umorzenie postępowania wskazuje się na skutki społeczno – prawne tej instytucji. Ma ona bowiem umożliwić osiągnięcie celów zapobiegawczo - wychowawczych wobec sprawcy bez potrzeby orzekania wyroku skazującego i kary. Rezygnacja z kary i skazania jest uzależniona od pozytywnego przebiegu okresu próby, na czas którego orzeka się warunkowe umorzenie postępowania karnego, zaś przede wszystkim od wykonania przez sprawcę nałożonych na niego obowiązków, które swoją dolegliwością zastępują karę.

W doktrynie podnosi się iż, założeniem społeczno – politycznym warunkowego umorzenia postępowania karnego jest możliwość uniknięcia niekorzystnego dla sprawcy, wynikającego z zasady jawności, następstwa publicznego zasiadania na ławie oskarżonych, a także uniknięcia piętna skazania na karę⁸. Uniknięcie zasiadania przez oskarżonego na ławie oskarżonych jest możliwe wedle obowiązujących przepisów tylko wtedy, gdy warunkowe umorzenie postępowania karnego nie następuje w formie wyroku. W

⁶ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej z dnia 29 stycznia 1971. VI KZP 26/69 (OSNKiW 23 poz. 33 z 1971) dotycząca wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.

⁷ Por. np. J. Bafia, Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości, PiP nr 4-5 z 1968, str. 137-138; S. Paweła, Krótkoterminowe pozbawienie wolności w systemie środków karnych, NP nr 9 z 1968, str. 1263 i nast.; A. Marek, Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Warszawa 1973, str. 8.; M. Cieślak, Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia postępowania PiP nr 3-4 z 1971, str. 615-616.

⁸ Por. A. Marek, Warunkowe umorzenie..., Warszawa 1973, str. 13.; M. Leonieni, W. Michalski, Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej, Warszawa 1972, str. 30.; B. Kumicka - Michalska, W sprawie utrzymania instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, PiP nr 9 z 1982, str. 117.

czasie obowiązywania kodeksów karnych z 1969 roku w przytłaczającej większości przypadków środek ten był stosowany przez prokuratora postanowieniem w postępowaniu przygotowawczym. Na podstawie przepisów kodeksów karnych z 1997 roku blisko połowa warunkowych umorzeń postępowań karnych jest orzekana na posiedzeniu przed rozprawą główną⁹. Postulat uniknięcia niekorzystnego dla sprawcy publicznego zasiadania na ławie oskarżonych w znacznej części przypadków jest więc spełniony.

W rozważaniach dotyczących warunkowego umorzenia postępowania karnego przed wprowadzeniem tej instytucji do systemu polskiego prawa karnego przeważały głosy ją aprobujące, czego rezultatem było zaistnienie warunkowego umorzenia postępowania w kodyfikacji z 1969 roku. Pojawiły się też jednak opinie zastanawiające się nad tym, czy do realizacji polityki karnej nie wystarczą instytucje już istniejące¹⁰.

W trakcie obowiązywania omawianego środka pogląd negujący potrzebę jego istnienia przedstawił J. Skupiński. Zdaniem autora zadania warunkowego umorzenia postępowania karnego można byłoby osiągnąć, tworząc w jego miejsce inną instytucję, o odmiennym kształcie prawnym. Mogłoby nią być „warunkowe odstąpienie od wykonania kary”, które miałyby wchłonąć „w olbrzymiej części rozwiązania dotychczasowego warunkowego umorzenia”¹¹.

W trakcie prac nad utworzeniem kodeksów karnych z 1997 roku w pełni doceniona została rola warunkowego umorzenia postępowania karnego w systemie prawa. Zostało ono uznane za

⁹ Por. tabelę numer 5 dotyczącą danych o ilości warunkowych umorzeń postępowania w wyniku wniesienia przez prokuratora wniosku opisanego w art. 336 k.p.k. Natomiast dane o ilości postanowień warunkowo umarzających postępowanie wydanych przez sąd na posiedzeniu po wniesieniu przez oskarżyciela aktu oskarżenia z uwagi na problemy techniczne z zebraniem danych nie zostały one ujęte w niniejszym opracowaniu.

¹⁰ Por. A. Krukowski, Kilka refleksji wokół problematyki warunkowego umorzenia postępowania, PiP nr 12 z 1968, str. 696-973.; Z. Kubec, O sędziowskim wymiarze kary na tle projektu kodeksu karnego, PiP nr 7 z 1968, str. 238; A. Marek, Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako podstawa umorzenia postępowania karnego, Toruń 1970, str. 175-179.

¹¹ J. Skupiński, Czy utrzymać instytucję warunkowego umorzenia postępowania karnego, PiP nr 1-2 z 1982, str. 126 i nast.; W kwestii tej artykuł polemiczny napisała B. Kunicka-Michalska, W sprawie utrzymania instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego, PiP nr 9 1982, str. 116-119.

środek stanowiący „ alternatywę dla bezwzględnego pozbawienia wolności , niewspółmiernie tańszą ekonomicznie , co najmniej równie skuteczną i bez negatywnych oddziaływań tej kary na sprawcę ”¹² .

W związku z powyższym w kodyfikacji wprowadzonej ustawą z dnia 6 czerwca 1997 roku z mocą obowiązującą od 1 września 1998 roku , pozostała instytucja warunkowego umorzenia postępowania ¹³ . Dokonano jednak znacznych zmian w regulacji materialnoprawnej i procesowej warunkowego umorzenia przez co spełniono oczekiwania zarówno przedstawicieli teorii jak i praktyki , tak aby środek ten mógł lepiej spełniać swoje zadania odpowiadając jednocześnie wymogom nowoczesnego prawa karnego .

Najistotniejszą zmianą było wprowadzenie w nowym ustawodawstwie wyłącznej kompetencji sądu do orzekania warunkowego umorzenia postępowania karnego. Do innych znacznych zmian należy również umożliwienie stosowania omawianej instytucji co do osób , które były już karane za przestępstwa nieumyślne . Ponadto kodeks karny rozszerza możliwość warunkowego umorzenia postępowania karnego w stosunku do sprawcy , który pojednał się z pokrzywdzonym, naprawił szkodę lub przynajmniej uzgodnił z pokrzywdzonym sposób jej naprawienia. W takim wypadku sąd może zastosować warunkowe umorzenie postępowania również w odniesieniu do przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności do 5 – ciu lat . W kodeksie karnym z 1997 roku zrezygnowano też z instytucji poręczenia przy stosowaniu tego środka zastępując ją dozorem . Do najistotniejszych zmian można zaliczyć rozszerzenie katalogu obowiązków , które mogą być nakładane w okresie próby , a także bardziej liberalne regulacje dotyczące ograniczenia możliwości podjęcia warunkowego umorzenia postępowania . W dalszej części opracowania zostały szczegółowo opisane zarówno te zmiany jak i inne nie wymienione w tej części .

---

¹² Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego w : Nowe kodeksy karne z 1997 roku . Warszawa 1997, str. 161 .

¹³ Dz.U. z dnia 6 sierpnia 1997 rok .Nr 88 poz. 553-554 , Nr 89 poz. 555-556. Nr 90 poz. 557.

2. W literaturze reprezentowane są różne poglądy dotyczące charakteru prawnego warunkowego umorzenia postępowania karnego. Można je podzielić na trzy opisane poniżej grupy .

1) Warunkowe umorzenie postępowania uznaje się za szczególną formę warunkowego skazania , czyli za orzeczenie skazujące przy pomocy nowego rodzaju sankcji karnej

2) Warunkowego umorzenia nie zalicza się do form odpowiedzialności karnej , przy czym zwalniając sprawcę od odpowiedzialności karnej wprowadza się na jej miejsce odpowiedzialność innego rodzaju .

3) Warunkowe umorzenie uważa się za nową formę odpowiedzialności karnej nie będącej skazaniem .

Pogląd zaliczający warunkowe umorzenie postępowania karnego do **form warunkowego skazania** był rozpowszechniony w pierwszym okresie zaistnienia tej instytucji . W literaturze zwolennikami wymienionej koncepcji byli : J. Bafia¹⁴ , A. Kaftal¹⁵ , A. Krukowski¹⁶ , Z. Kubec¹⁷ , M. Leonieni i W. Michalski¹⁸ .

Stanowiska wymienionych osób nie są identyczne i nie przedstawiają one często takich samych argumentów dla ich poparcia. Zbiorczo zebrane argumenty autorów będących zwolennikami tej koncepcji zostały przedstawione poniżej .

Możliwość stosowania warunkowego postępowania karnego uzależniona jest od stwierdzenia dokonania przestępstwa przez sprawcę , a więc stwierdzenia dokonania czynu zabronionego i winy sprawcy . Ponadto zgodnie z poglądem zwolenników omawianej koncepcji za zaliczeniem warunkowego umorzenia do form skazania

¹⁴ J. Bafia , Warunkowe umorzenie postępowania karnego według projektów k.k. i k.p.k. , Pal . nr 12 , 1968 , str. 28-29 .

¹⁵ A. Kaftal , Recenzja książki A. Marka , Pal . nr 2 , 1972 r. , str. 84 .

¹⁶ A. Krukowski , Kilka refleksji wokół problematyki warunkowego umorzenia postępowania , PiP , z. 12 , 1968 , str. 972 .

¹⁷ Z. Kubec , O sędziowskim wymiarze kary na tle projektu kodeksu karnego , PiP z. 7 , 1968 , str. 23 . oraz , O niektórych instytucjach w projekcie k.k. , Pal . nr 10 , 1968 , str. 44-45 , a także , Czy warunkowe umorzenie jest skazaniem , GSIP nr 12 , 1970 , str. 9 .

¹⁸ M. Leonieni , W. Michalski , Efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego w praktyce sądowej , Warszawa 1975 , str. 9-12 .

przemawia o obowiązku prowadzenia na podstawie aktualnego w tym czasie rozporządzenia Ministerstwa Sprawiedliwości i Obrony Narodowej z dnia 23 grudnia 1969 roku (Dz. U. Nr. 37 , poz. 327) rejestru osób , wobec których prawomocnie orzeczono warunkowe umorzenie. Adnotacje dotyczące tych osób widnieją w rejestrze , aż do pozytywnego upływu okresu próby , po którym następuje wykreślenie zapisu o warunkowym umorzeniu postępowania karnego

Autorzy ci podnoszą także , iż sprawca , wobec którego zastosowano warunkowe umorzenie postępowania karnego , ponosi koszty postępowania.

Zwracają oni również uwagę na „zbieżność jakościową” omawianej instytucji z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności , której charakter skazujący nie budzi wątpliwości .

Zwolennicy uznania warunkowego umorzenia za szczególną formę skazania wskazują też na możliwość nałożenia zobowiązań , które wiążą się z pewnymi dolegliwościami dla sprawcy , przez co spełniają rolę zbliżoną do kar .

Kolejnym argumentem jest fakt , iż charakter prawny warunkowego umorzenia postępowania karnego jest zgodny ze znaną prawu polskiemu możliwością skazania sprawcy bez wymierzania mu kary . Sytuacja ta ma miejsce w razie odstąpienia od wymierzenia kary (art. 56 d.k.k. , art. 61 §1i2 k.k.) , a także w przypadku kumulatywnego zbiegu przestępstw kiedy to sąd wymierza karę na podstawie przepisu przewidującego najsurowszą karę (art. 10 d k.k., art. 11 § 3 k.k.) .

Zwolennicy uznania warunkowego umorzenia postępowania za jedną z form skazania w odpowiedzi na argumenty osób mających odmienne poglądy podają również , iż przepis art. 362 d k.p.k. nie przesądza o braku możliwości uznania warunkowego umorzenia postępowania za rodzaj skazania . Wylicza on bowiem „ skazanie ” sensu stricto oraz „odstąpienie od wymierzenia kary ” i „ warunkowe umorzenie postępowania ” jako skazania sensu largo .Mimo , że odstąpienie od wymierzenia kary zostało wymienione obok skazania nikt nigdy

nie podnosił w literaturze wątpliwości co do skazującego charakteru takiego orzeczenia .

Argumentem wskazanym jako przemawiający za omawianym poglądem jest stosowanie warunkowego umorzenia przez sądy, które uznają tę instytucję za rodzaj warunkowego skazania .

Autorzy uznający warunkowe umorzenie za szczególną formę warunkowego skazania uważają , że nie można również stwierdzić , iż stosowanie tej instytucji przez prokuratora na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku nie pozwala na uznanie jej za skazanie . O istocie prawnej warunkowego umorzenia postępowania karnego decydują bowiem przepisy kodeksu karnego , a nie przepisy kodeksu postępowania karnego statuujące przedstawione kompetencje prokuratora. Nie decydują też o tym postanowienia Konstytucji stanowiące , iż wymiar sprawiedliwości sprawują sądy . Mógł to być jedynie zarzut przeciwko przyznaniu tego uprawnienia prokuratorowi ¹⁹ .

Zwolennicy poglądu głoszącego , iż warunkowe umorzenie postępowania karnego nie należy do form odpowiedzialności karnej , wyrażają stanowisko , że zwalniając z niej sprawcę wprowadza się jednocześnie inną , **niekarną postać odpowiedzialności prawnej** . Za tą koncepcją na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku opowiadali się J. Muszyński ²⁰ , T. Rzepecki ²¹ , A. Zoll ²² oraz J. Kutrzebski ²³ .

Przedstawiając swoje opinie poddano krytyce stanowisko uznające warunkowe umorzenie postępowania za formę warunkowego skazania i podniesiono szereg kwestii.

¹⁹ Argumenty te zostały przedstawione w literaturze powołanej przypisami 1-5 , a także piszą o nich A. Zoll , *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego* , Zeszyty Naukowe nr 62 , Kraków 1973 , str. 10-26 ; oraz B. Kunicka -Michalska , *Warunkowe umorzenie postępowania karnego. W latach 1970 -1977* , Wrocław -Warszawa - Kraków-Gdańsk - Łódź 1982 , str. 105-108 .

²⁰ J. Muszyński , *Warunkowe umorzenie postępowania karnego* , WPP ,1970 , nr 3 , str. 291 .

²¹ T. Rzepecki , *Jak stosować warunkowe umorzenie postępowania* , GSiP , 1969 , nr 24 , str. 9 i nast. .

²² A. Zoll , *Materialnoprawna ...* , Zeszyty Naukowe nr 64 , Kraków 1973 , str. 10-26 .

²³ J. Kutrzebski , *Warunkowe umorzenie postępowania a odpowiedzialność karna* , ZNUJ , 1974 , nr 63 , str. 179 i nast. .

Po pierwsze zdaniem zwolenników uznania warunkowego umorzenia za formę odpowiedzialności innego rodzaju niż odpowiedzialność karna - nie ma odpowiedzialności karnej bez kary wymierzonej w wyroku skazującym. Przy czym należy zauważyć, iż argument ten uderza w obie koncepcje odmiennie od przedstawianej.

Po drugie przyjęcie skazującego charakteru warunkowego umorzenia postępowania karnego przeczy założeniom twórców kodeksu karnego, które zostały wyrażone w uzasadnieniu do projektu kodeksu karnego z 1969 roku.

Ponadto z koncepcją uznania warunkowego umorzenia za jedną z form warunkowego skazania sprzeczna jest zmiana statusu prawnego i społecznego osoby skazanej za przestępstwo. Ustawodawca chciał bowiem, aby osoba, wobec której zastosowano warunkowe umorzenie postępowania pozostała bez piętna osoby skazanej

Podniesiono też, iż adnotacja w rejestrze skazanych o zastosowaniu omawianej instytucji ma charakter czysto ewidencyjny, nie pociągający za sobą ujemnych skutków w sferze stosunków publicznych.

Przeciwko omawianej koncepcji przemawia też fakt, iż zgodnie z Konstytucją wymiar sprawiedliwości sprawują jedynie sądy. Sprzeczna z założeniami koncepcji uznającej warunkowe umorzenie za jedną z form warunkowego skazania jest treść przepisów art.361§1dk.p.k i 362 §1 d.k.p.k (art. 414 § 1 k.p.k oraz art.415 §1 k.p.k) odróżniających orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego od orzeczeń skazujących.

Ponadto podniesiono, iż samo stwierdzenie dolegliwości nie wystarczy, aby zaliczyć dany środek do środków karnych, ważne jest to, czy dolegliwość jest skutkiem stosowania danego środka objętym celem w jakim działa stosujący środek, czy tylko koniecznością związaną ze stosowaniem środka²⁴.

²⁴ A. Zoll, *Materiałnoprawna ...op . cit .*, str. 11.

Ostatni argument przemawia też przeciwko poglądom uznającym warunkowe umorzenie za **szczególną formę odpowiedzialności karnej**.

Zwolennikami tej ostatniej teorii są A. Marek²⁵, B. Kunicka – Michalska²⁶ oraz R. Kokot²⁵. Swój pogląd w tym zakresie zmodyfikował A. Zoll²⁷ uznając warunkowe umorzenie postępowania karnego za środek reakcji karnoprawnej na fakt popełnienia przestępstwa. Głównym przedstawicielem tej koncepcji jest A. Marek. Przedstawił on szereg argumentów na jej poparcie, które zostały przedstawione poniżej.

Po pierwsze orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego opiera się na niewątpliwym ustaleniu winy sprawcy

Ponadto kara nie stanowi *conditio sine qua non* odpowiedzialności karnej, składają się na nią bowiem nie tylko kary, lecz także inne środki nie należące do katalogu kar, a które orzeka się w następstwie popełnienia przestępstwa. Chodzi tutaj zwłaszcza o środki o charakterze probacyjnym lub wychowawczym.

Autor stwierdził też, iż nietrafny jest pogląd jakoby warunkowe umorzenie postępowania karnego stanowiło uwolnienie od odpowiedzialności karnej, gdyż środki stosowane wobec sprawcy nie mają charakteru prawnokarnego, lecz tylko wychowawczy. Mają one charakter prawnokarny mimo celu wychowawczego ponieważ są przewidziane przez prawo karne wobec sprawcy przestępstwa. Ponadto podobne środki mogą mieć różny charakter w zależności od tego, jaki organ, za jaki czyn i w jakim celu dany środek

²⁵ A. Marek, *Warunkowe ...*, Warszawa 1973, str. 56 i nast.

²⁶ B. Kunicka -Michalska, *Warunkowe ...*, Wrocław 1982, str. 123-125; oraz tej samej autorki w: *Kodeks karny. Część ogólna*, red. G. Rejman Warszawa 1999, str. 1027- 1029

²⁵ R. Kokot, *Warunkowe umorzenie postępowania w projekcie reformy prawa karnego*. Acta Universitatis Wratislaviensis, *Przegląd Prawa i Administracji* nr 31; Wrocław 1995, str. 64 - 65

²⁷ A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Komentarz*, Zakamycze 1997, str. 480. - należy zwrócić uwagę na fakt, iż pogląd ten został przedstawiony na gruncie przepisów n. k.p.k., które odbiegają w znaczny sposób od regulacji zawartej w k.k. z 1997 roku.

stosuje (np. cywilnoprawny obowiązek naprawienia szkody i karnoprawny obowiązek naprawienia szkody)²⁸ .

Zdaniem A. Marka błędne jest stwierdzenie, iż warunkowe umorzenie postępowania karnego jest rezygnacją z pociągnięcia sprawcy do odpowiedzialności karnej . Inna jest tylko forma odpowiedzialności , gdyż zamiast kary występują przewidziane przez prawo środki wychowawcze .

Poza tym nie można wyciągać wniosku o skazującym charakterze warunkowego umorzenia postępowania z faktu , iż podlega ono notowaniu w rejestrze skazanych . Bez względu bowiem na pozytywny czy negatywny okres próby adnotacja po tym okresie podlega usunięciu z rejestru .

Zdaniem A. Marka orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania niezależnie od tego czy jest wydawane w formie wyroku czy postanowienia nie ma nigdy treści skazującej

Argumenty przeciwników koncepcji uznania warunkowego umorzenia postępowania za szczególną formę odpowiedzialności karnej zostały przedstawione przy omawianiu dwóch wcześniejszych poglądów dotyczących charakteru prawnego warunkowego umorzenia postępowania .

Moim zdaniem należy przyznać rację przedstawicielom poglądu , iż warunkowe umorzenie postępowania jest formą odpowiedzialności karnej nie połączonej ze skazaniem . Pogląd ten był też zasadny na gruncie przepisów kodeksu karnego z 1969 roku .

Nie można uznać omawianej instytucji za szczególną postać warunkowego skazania . Poglądy przeciwników tej koncepcji są jasne i przekonujące . Z argumentów tych można wymienić np. sprzeczność uznania warunkowego umorzenia postępowania za formę warunkowe skazania z założeniami twórców k. k. z 1969 i 1997 roku , które zostały przedstawione w uzasadnieniu do projektu tegoż kodeksu . Ustawodawcy chodziło bowiem o to aby osoba , wobec której

²⁸ A. Marek , Warunkowe ... . Warszawa 1973 , str. 62 ; por. też , Kodeks karny z komentarzem-fragmenty , w : Nowa kodyfikacja karna . Kodeks karny . Krótkie komentarze , nr 13 Warszawa 1998 , str. 100

zastosowano warunkowe umorzenie postępowania pozostała bez piętna skazania . Ponadto orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania nie ma nigdy formy skazującej niezależnie od tego czy jest wydane w formie wyroku czy postanowienia . Zgadzam się z A. Markiem , który wskazuje na czysto ewidencyjny charakter adnotacji w rejestrze skazanych o zastosowaniu omawianej instytucji , która po zakończeniu okresu próby zostaje usunięta .

Nie można też zgodzić się z argumentami przedstawionymi przez zwolenników teorii , iż warunkowe umorzenie postępowania nie należy do form odpowiedzialności karnej . W szczególności na gruncie obowiązujących przepisów nie można mieć wątpliwości występowania innych form odpowiedzialności karnej poza karą . Ustawodawca wprowadzając do kodeksu karnego środki karne pokazał wprost , iż istnieje możliwość represji karnej za pomocą innych form niż kara. Kodeks postępowania karnego przewiduje możliwość orzeczenia kary bądź środka karnego na posiedzeniu bez przeprowadzania postępowania dowodowego w przypadku wydania nakazu karnego (art.502 § 1-3 k.p.k.), czy też w sytuacji uwzględnienia przez sąd wniosku prokuratora złożonego za zgodą oskarżonego o skazania bez przeprowadzenia rozprawy (art. 343 § 1 k.p.k. w zw. z art. 335 § 1 k.p.k.) .

Nie trafna była również uwaga , na gruncie obowiązywania przepisów kodeksów karnych z 1969 roku , iż warunkowe umorzenie postępowania nie może być formą odpowiedzialności karnej , gdyż zgodnie z konstytucją wymiar sprawiedliwości sprawują sądy. Wypowiedź ta powinna być natomiast traktowana jako postulat przyznania sądowi wyłącznej kompetencji do stosowania tego środka , który został spełniony w kodeksach karnych z 1997 roku Ponadto za tym , że sprawca jest pociągany do odpowiedzialności karnej przemawia możliwość zasądzenia powództwa cywilnego i obciążenie sprawcy kosztami .²⁹

---

²⁹ Por. A. Marek , Warunkowe ... , str. 60-64 .

Uznanie warunkowego umorzenia postępowania za szczególną postać odpowiedzialności karnej w sposób bardziej wyraźny przedstawiają przepisy obowiązujących kodeksów karnych

Autorzy kodeksu karnego nazwali warunkowe umorzenie „środkiem polityki kryminalnej”³⁰. W przepisach poszerzono obowiązki probacyjne między innymi o możliwość orzeczenia dwóch środków karnych. Karnoprawny charakter wymienionych środków karnych nie może budzić wątpliwości. Na przykładzie uprawnienia do orzeczenia świadczenia pieniężnego przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, szczególnie widać nietrafność poglądu, iż dolegliwość przy stosowaniu tego środka nie jest jego skutkiem lecz tylko koniecznością związaną ze stosowaniem.

Aktualne pozostają argumenty zwolenników omawianej koncepcji przedstawione na gruncie dawnego kodeksu karnego. Przede wszystkim zaś ten, iż warunkowe umorzenie postępowania opiera się na niewątpliwym ustaleniu winy sprawcy, oraz innej niż kara formie odpowiedzialności karnej.

---

³⁰ Uzasadnienie rządowego projektu nowego projektu karnego w: „Nowe kodeksy karne z 1997”, Warszawa 1997, str. 160.

TABELA NR 1

Warunkowe umorzenie postępowania na tle ogólnej liczby osądzeń w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego .

LATA	OSĄDZENIA	WARUNKOWE UMORZENIE	
		W liczbach bezwzględnych	W odsetkach
1990	110 985	2 768	2,5 %
1991	161 283	4 342	2,6 %
1992	165 342	5 400	3,3 %
1993	178 912	8 008	4,5 %
1994	194 418	11 749	6,0 %
1995	261 153	17 606	6,7 %
1996	253 605	19 196	7,6 %
1997	280 484	21 284	7,6 %
1998	275 789	21 448	7,8 %
1999	264 060	25 442	9,6 %

Powyższe zestawienie przedstawia rolę warunkowego umorzenia w polskim procesie karnym w ostatniej dekadzie oraz wykazuje w jakim zakresie i w którym kierunku następowała zmiana w stosowaniu tej instytucji .

Warunkowe umorzenie postępowania karnego od roku 1990 do roku 1999 stawało się coraz częściej orzekanym środkiem polityki

kryminalnej w systemie polskiego wymiaru sprawiedliwości . Dotyczy to zarówno zwiększającej się z roku na rok bezwzględnej liczby rozstrzygnięć stosujących ten środek jak i ilości warunkowych umorzeń w odsetkach w ogólnej liczbie osądzonych spraw karnych w danym roku . Najmniejszy przyrost procentowy w stosowaniu tego środka w stosunku do ogólnej liczby osądzeń wystąpił w roku 1991 , największy natomiast w roku 1999.

Przyczyną dużej ilości orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie w tym roku może być fakt , iż rozstrzygnięcia te zapadały na podstawie przepisów kodeksów karnych z 1997 roku. Nowe kodeksy karne znacznie rozszerzające możliwość stosowania warunkowego umorzenia weszły w życie z dniem 1 września 1998 roku. Ten stosunkowo krótki okres nie pozwala na jednoznaczne stwierdzenie czy odsetek warunkowych umorzeń w stosunku do ogólnej liczby osądzeń utrzyma się na podobnym poziomie czy też zwiększy się bądź zmniejszy. Nie ukształtowała się bowiem jeszcze stała praktyka co do rodzajów spraw i warunków jakie muszą być spełnione do wnoszenia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania . W danej prokuraturze wniesienie takiego wniosku może być uzależnione np. od przyznania się oskarżonego do popełnienia czynu bądź od naprawienia szkody .

Podobnie sądy potrzebują nieco więcej czasu , aby ich orzeczenia nie miały znacznych rozbieżności w związku ze zmianą przepisów . Kształtowanie się rozstrzygnięć dotyczyć może np. zagadnień związanych z mediacją , czy też możliwości nałożenia nawiązki przy warunkowym umorzeniu . Rozbieżności mogą wiązać się z warunkami jakie muszą być spełnione , aby zasadne było stosowanie tego środka w sytuacji, gdy sprawca był już karany za przestępstwo nieumyślne bądź z rozszerzeniem możliwości stosowania warunkowego umorzenia w przypadku popełnienia przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5- ciu lat.

W pozostałych latach , za które zebrane zostały dane statystyczne występował stały - średnio o kilka dziesiątych punktu

procentowego- wzrost odsetek warunkowych umorzeń w stosunku do ogólnej liczby osądzonych spraw karnych .

Na uwagę zasługuje rok 1998 , w którym mimo spadku ogólnej liczby osądzeń wzrosła zarówno bezwzględna liczba warunkowych umorzeń jak i ich odsetek w stosunku do ilości osądzeń . W tym roku od 1 września obowiązywały przepisy nowych kodeksów karnych . Podobnie mimo spadku ilości osądzonych spraw karnych w omówionym 1999 roku nastąpił analogiczny wzrost stosowania omawianego środka .

Wyjątkowym rokiem był 1996 , w którym mimo wzrostu bezwzględnej liczby warunkowych umorzeń ich odsetek w stosunku do liczby osądzeń pozostał na tym samym poziomie . Stało się tak dlatego , że w tym roku znacznie wzrosła bezwzględna liczba osądzonych spraw karnych

TABELA NR 2

Wskaźnik dynamiki warunkowych umorzeń i skazań w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego .

LATA	OSĄDZENIA	SKAZANIA	WARUNKOWE UMORZENIA
1990	100 %	100 %	100 %
1991	131 %	138,2 %	133,3 %
1992	134,9 %	143,9 %	143,2 %
1993	143,4 %	152,8 %	187,8 %
1994	159,5 %	168,1 %	265,7 %
1995	181,9 %	189,3 %	338,2 %
1996	190,8 %	196,1 %	368,7 %
1997	195,4 %	243,4 %	408,9 %
1998	192,1 %	239,3 %	412 %
1999	184 %	183,9 %	488,7 %

W Polsce między rokiem 1990 a 1997 następował stały wzrost dynamiki osądzonych spraw karnych , a wraz z nią wzrost dynamiki orzeczeń skazujących i warunkowo umarzających postępowanie . W następnych dwóch latach nastąpił spadek dynamiki osądzeń. W latach 1991 - 1992 wskaźnik dynamiki skazań był nieco wyższy niż warunkowego umorzenia. W roku 1993 znacznie wzrósł

wskaźnik dynamiki warunkowych umorzeń w stosunku do wskaźnika dynamiki skazań .W latach następnych w dużym tempie rosła różnica dynamiki warunkowego umorzenia w stosunku do skazań . W roku 1999 wskaźnik dynamiki warunkowych umorzeń był ponad 2,6 większy od wskaźnika dynamiki skazań . Dane te jednoznacznie wskazują na wyraźny wzrost orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie i to zarówno w porównaniu do ilości osądzeń w sprawach karnych jak i orzeczeń skazujących .

Na uwagę zasługują lata 1998 - 1999 kiedy to mimo spadku dynamiki osądzeń i skazań następował wzrost dynamiki warunkowych umorzeń. Końcowy wzrost dynamiki omawianego środka represji karnej związany jest niewątpliwie ze zmianą kodeksów karnych i poszerzeniem możliwości jego stosowania .

II. WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA A WARUNKOWE ZAWIESZENIE WYKONANIA KARY .

1. Warunkowe umorzenie postępowania i warunkowe zawieszenie wykonania kary są instytucjami najbardziej zbliżonymi do siebie ze względu na ich istotę i funkcję jaką mają spełniać w polityce reakcji karnej państwa na popełnione przestępstwo, chociaż warunkowe zawieszenie wykonania kary jest formą skazania , a warunkowe umorzenie postępowania formą odpowiedzialności karnej nie połączonej ze skazaniem . Oba środki zmierzają do pogłębienia indywidualizacji odpowiedzialności karnej²⁸ . Zarówno warunkowe

²⁸ Podobnie M. Leonieni , W. Michałski , Warunkowe umorzenie ... , Warszawa 1972, str. 125.

umorzenie postępowania jak i warunkowe zawieszenie wykonania kary stanowią alternatywę dla tradycyjnych środków represji karnej, a przede wszystkim kary bezwzględnego pozbawienia wolności.

Omawiane instytucje są niewątpliwie przejawem postępowych tendencji w prawie karnym. Mogły one pojawić się w ustawodawstwie karnym, dopiero gdy przestano ujmować karę wyłącznie w kategoriach rewanżu za wyrządzone przestępstwem zło, a zaczęto postrzegać w represji karnej rolę wychowawczą.²⁹

Poniższe zestawienie przedstawia istotniejsze podobieństwa i różnice między warunkowym umorzeniem postępowania, a warunkowym zawieszeniem wykonania kary.

2. W konstrukcji warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zawieszenia wykonania kary występuje szereg podobieństw.

1) Funkcje i zadania warunkowego umorzenia i warunkowego zawieszenia wykonania kary w zasadzie nie odbiegają od siebie. Instytucje te służą bowiem zwalczaniu przestępczości, a także zapobieganiu jej za pomocą środków, które wychowują zwalniając od dolegliwości np. związanych z przebiegiem procesu lub wykonania kary. Wykonanie orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie oraz warunkowo zawieszającego wykonanie kary nie jest pozbawione jednakże innego rodzaju dolegliwości, co zostanie przedstawione w dalszej części opracowania.

2) Kodeks karny określając przesłanki warunkowego umorzenia postępowania oraz warunkowego zawieszenia wykonania kary uzależnia stosowanie tych środków od pozytywnej prognozy społecznej co do sprawcy, wyrażającej się w przekonaniu, że mimo zastosowania jednej z tych instytucji będzie on przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni ponownie przestępstwa (art. 66 § 1 i 69 § 1 k.k.).

²⁹ Por. np. M. Leonieni, W. Michalski, Warunkowe umorzenie .... Warszawa 1972, str. 125; M. Szewczyk, System środków karnych w projekcie nowego prawa karnego w: Problemy kodyfikacji prawa

3) Warunkowe umorzenie postępowania karnego jak i warunkowe zawieszenie wykonania kary mają charakter warunkowy, ponieważ są orzekane na okres próby, który w przypadku pierwszej instytucji wynosi od 1 roku do 2 lat (art. 67 § 1 k.k.), a w drugiej zaś do 2 do 5 lat (od 3 do 5 lat wobec sprawcy młodocianego lub recydywisty określonego w art. 64 § 2 k.k.) w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności oraz do 1 do 2 lat w wypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary grzywny lub kary ograniczenia wolności (art. 70 § 1 i 2 k.k.).

4) Zarówno w przypadku orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania jak i orzeczenia warunkowego zawieszenia wykonania kary można nałożyć na sprawcę w okresie próby określone obowiązki. Jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają mogą one być w okresie próby rozszerzane, ustanawiane lub zmieniane. Różnice co do ilości i rodzaju dopuszczalnych obowiązków zostały omówione poniżej.

5) Kodeks karny przy orzekaniu warunkowego umorzenia postępowania karnego jak i warunkowego zawieszenia wykonania kary daje możliwość oddania oskarżonego pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji lub organizacji społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym. Kontrola ta ma na celu wychowawcze oddziaływanie i zapobieganie powrotowi do przestępstwa. W obu przypadkach sąd może w okresie próby oddać sprawcę pod dozór i od niego też zwolnić uwzględniając potrzeby wychowawcze (art. 74 § 2 k.k. i 74 § 2 w zw. 67 § 4 k.k.).

Trzeba zaznaczyć, że przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary w stosunku do młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego, a także wobec recydywisty określonego w art. 64 § 2 k.k. dozór jest obligatoryjny (art. 73 § 2 k.k.), zaś w pozostałych przypadkach warunkowego zawieszenia wykonania kary oraz przy orzekaniu umorzenia warunkowego postępowania jest fakultatywny.

6) W stosunku do obu instytucji przewidziany jest 6 – cio miesięczny termin po okresie próby do ich odwołania.

7) Pozytywny przebieg okresu próby powoduje pełną rehabilitację społeczną w stosunku do sprawców co do , których zastosowano omawiane środki. Inny jest natomiast skutek upływu próby . W przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary po upływie 6 – ciu miesięcy od zakończenia okresu próby skazanie ulega zatarciu z mocy prawa (art. 76 § 1 k.k.). Jeżeli wobec skazanego zastosowano warunkowe zawieszenie wykonania kary oraz orzeczono karę grzywny lub środek karny , zatarcie skazania nie może nastąpić przed ich wykonaniem , darowaniem albo przedawnieniem wykonania ; nie dotyczy to środka karnego w postaci powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków odurzających (art. 76 § 2 k.k lub art 39 pkt 5 k.k.) .

Jeżeli warunkowe umorzenie postępowania nie zostanie podjęte w okresie 6- ciu miesięcy od zakończenia okresu próby(art. 68 § 4 k.p.k) występują skutki procesowe dalej idące . Ponieważ nie było skazania to nie podlega ono zatarciu , natomiast umorzenie traci warunkowy charakter i staje się ostateczne co sprawia , że sprawca nie może być pociągnięty do odpowiedzialności karnej za popełnione przestępstwo .³⁰

3. Warunkowe umorzenie postępowania karnego i warunkowe zawieszenie wykonania kary mają też szereg różnic, które zostaną przedstawione w tej części opracowania .

1) Odmienny jest zakres możliwości stosowania obu środków . Warunkowe umorzenie postępowania obejmuje węższy krąg wypadków , gdyż może dotyczyć tylko określonych przestępstw . Stosując tę instytucję prawa karnego bierze się pod uwagę wysokość zagrożenia kary za dany czyn . Warunkowego umorzenia postępowania nie stosuje się bowiem w zasadzie w stosunku do sprawcy przestępstwa

---

Zoll w K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... Zakamycze 1997 , str.503-504 .

³⁰ Por. A. Marek . Istota i skutki warunkowego umorzenia postępowania karnego , PiP , nr 12 . 1970 , str. 150-151 ; A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll: , Kodeks karny ... , Zakamycze 1997, str. 501 .

zagrożonego karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności (art 66 § 2 k.k.). Jednak w wypadku , gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody , warunkowe umorzenie może być stosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5- ciu lat pozbawienia wolności (art. 66 § 3 k.k.).

Warunkowe zawieszenie wykonania kary jest natomiast ograniczone wysokością wymierzonej , a nie grożącej kary . Można warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat , kary ograniczenia wolności lub kary grzywny orzeczonej jako kara samoistna (art. 69 § 3 k.k.). W razie zastosowania nadzwyczajnego złagodzenia kary może być stosowane nawet w wypadku popełnienia zbrodni³¹ .

W wyjątkowych wypadkach , które zostały przedstawione poniżej sąd wymierzając karę pozbawienia wolności do 5 -ciu lat może warunkowo zawiesić jej wykonanie na okres próby wynoszący do 10 lat (art 60 § 5 k.k.) .

Ustawa daje też możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary w postępowaniu wykonawczym w stosunku do prawomocnego orzeczenia . Jeżeli odroczenie wykonania kary nie przekraczającej 2 lat pozbawienia wolności trwało przez okres co najmniej 1 roku - sąd może warunkowo zawiesić wykonanie tej kary na zasadach określonych w art. 69 - 75 k.k.(art. 152 k.k.w.) .

2) Kodeks karny odmiennie reguluje możliwości zastosowania omawianych instytucji ze względu na wcześniejszą karalność sprawcy. Warunkowe umorzenie postępowania dopuszczalne jest tylko , co do osoby nie karanej za przestępstwo umyślne (art. 66 § 1 k.k.) . Zaś warunkowe zawieszenie wykonania kary można stosować wyjątkowo w wypadku uzasadnionym szczególnymi okolicznościami nawet wobec sprawcy przestępstwa będącego recydywistą popełniającym przestępstwo w warunkach określonych przepisem art. 64 § 2 k.k.(69 § 3 k.k.) .

³¹ W. Świda , Prawo karne , Warszawa 1989 , str. 308.

Ponadto sąd stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary , a nawet może warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy współdziałającego z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa , jeżeli ujawni on wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia (art 60 § 3 k.k.) . Także na wniosek prokuratora sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary , a nawet warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa , który niezależnie od wyjaśnień złożonych w swojej sprawie , ujawnił przed organem ścigania i przedstawił istotne okoliczności , nieznane dotychczas temu organowi , dotyczące przestępstwa zagrożonego karą powyżej 5- ciu lat pozbawienia wolności (art 60 § 4 k.k.) .

W wypadkach określonych powyżej sąd wymierzając karę pozbawienia wolności do 5- ciu lat może warunkowo zawiesić jej wykonanie na okres próby wynoszący do 10 lat , jeżeli uzna , że pomimo niewykonania kary sprawca nie popełni ponownie przestępstwa (art. 60§ 5 k k.) .

Warunkowe zawieszenie wykonania kary , które zostało przedstawione powyżej nie stosuje się wobec osoby uprzednio skazanej za przestępstwo umyślne popełnione w ciągu 5 lat po wcześniejszym odbyciu co najmniej 6-ciu miesięcy kary pozbawienia wolności za przestępstwo podobne i który to sprawca odbył za oba przestępstwa co najmniej jeden rok pozbawienia wolności i w ciągu 5- ciu lat po odbyciu w całości lub w części ostatniej kary popełnił ponownie umyślne przestępstwo przeciwko życiu lub zdrowiu , przestępstwo zgwałcenia , rozboju , kradzieży z włamaniem lub inne przestępstwo przeciwko mieniu popełnione z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia (art. 64 § 2 k.k.) .

3)Sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne , jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne . Podobnego ograniczenia nie ma przy instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary .

Ograniczone jest ono jedynie wysokością orzeczonej kary (przy karze pozbawienia wolności), a ponadto podobnie jak warunkowe umorzenie postępowania dodatnią prognozą społeczną co do sprawcy.

4)Zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności , sąd może orzec karę grzywny w wysokości do 180 – ciu stawek dziennych , jeżeli jej wymierzenie na innej podstawie nie jest możliwe ; zawieszając wykonanie kary ograniczenia wolności sąd może orzec grzywnę w wysokości do 90 – ciu stawek dziennych (art. 71 § 1 k.k.). Takiej możliwości sąd nie ma przy warunkowym umorzeniu postępowania .

5)Ustawa w stosunku do omawianych instytucji odmiennie określa zakres zobowiązań i uprawnień sądu co do nakładania obowiązków na okres próby.

Po pierwsze w przypadku warunkowego umorzenia postępowania karnego sąd obligatoryjnie zobowiązuje sprawcę do naprawienia szkody w całości lub w części (art. 67 § 3 k.k.) . Natomiast przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary sąd może zobowiązać skazanego do naprawienia szkody w całości lub w części chyba , że orzekł środek karny w postaci obowiązku naprawienia szkody , albo uiszczenia świadczenia pieniężnego .

Po drugie należy zwrócić uwagę na dużo szerszy katalog obowiązków nakładanych w czasie próby występujący przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary . Warunkowo umarządzając postępowanie sąd może nałożyć na sprawcę poniższe obowiązki o których szerzej traktuje dalsza część opracowania :

- informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby ,
- przeproszenie pokrzywdzonego ,
- wykonanie ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby ,
- powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających .

O konieczności nakładania tych obowiązków decyduje sąd wedle swego uznania .

Przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary sąd również wedle swojego uznania może poza obowiązkami wymienionymi powyżej zobowiązać skazanego do :

- wykonywania pracy zarobkowej , do nauki przygotowywania się do zawodu ,
- poddania się leczeniu , w szczególności odwykowemu lub rehabilitacyjnemu ,
- powstrzymywania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach ,
- innego stosownego postępowania w okresie próby , jeżeli może to zapobiec ponownemu popełnieniu przestępstwa .

Mając na uwadze treść omawianego przepisu należy stwierdzić , iż kodeks karny formułując obowiązki nakładane na okres próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary wymienia je tylko przykładowo nie ograniczając w tym zakresie sądu . Sąd może zobowiązać skazanego do innego stosownego postępowania w okresie próby , jeżeli może to zapobiec ponownemu popełnieniu przestępstwa (art. 72 § 1 pkt. 8 k.k.)³². Natomiast obowiązki występujące przy warunkowym umorzeniu postępowania ustawa formułuje jako katalog zamknięty .

6)Warunkowe zawieszenie wykonania kary następuje w wyroku skazującym po przeprowadzeniu rozprawy . Wyjątkiem jest sytuacja , gdy prokurator , za zgodą oskarżonego dołączy do aktu oskarżenia wnioski o skazanie oskarżonego za zarzucany mu występki zagrożony karą nie przekraczającą 5- ciu lat pozbawienia wolności , bez przeprowadzenia rozprawy i wymierzenie mu kary z warunkowym zawieszeniem jej wykonania - jeżeli okoliczności popełnienia przestępstwa nie budzą wątpliwości , a postawa oskarżonego wskazuje , że cele postępowania zostaną osiągnięte mimo nie przeprowadzenia rozprawy (art. 335 § 1 k.p.k.) . W takim

³² Podobnie np. M. Leonieni i W. Michalski , Warunkowe umorzenie ... , Warszawa 1972 , str. 131 . ; J. Skupiński , Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym , Warszawa 1992 , str. 281-283 . oraz A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , Zakamycze 1997 , str. 515-517 .

przypadku sąd może wydać wyrok na posiedzeniu bez przeprowadzenia rozprawy .

Warunkowe umorzenie postępowania , zaś może być orzeczone postanowieniem na posiedzeniu przed rozprawą główną (art. 342 § 1 k.p.k.) jak również wyrokiem po przeprowadzeniu rozprawy (art. . 414 § 1 k.p.k.) . Nie zawiera ono stwierdzenia o skazaniu sprawcy .Projekt nowelizacji k.p.k z kwietnia 2000 r. przewiduje , iż warunkowe umorzenie postępowania orzekane na posiedzeniu będzie posiadać formę wyroku , który będzie zaskarżalny zażaleniem(art. 342 projektu nowelizacji k.p.k.).

7) W stosunku do omawianych instytucji kodeks karny formułuje inne podstawy do ich uchylenia w przypadku negatywnego przebiegu próby. W odniesieniu do warunkowego umorzenia postępowania przepis art. 68 § 1 k.k. nakazuje podjąć postępowanie , jeżeli sprawca w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne , za które został prawomocnie skazany . Przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary sąd ma obowiązek zarządzenia wykonania kary , jeżeli skazany w okresie próby popełnił podobne przestępstwo umyślne , za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności (art 75 § 1 k.k.)

Tak więc jeżeli chodzi o obligatoryjne podstawy podjęcia postępowania to mają one szerszy zakres niż zarządzenie wykonania kary. Aby powstał obowiązek podjęcia postępowania wystarczy bowiem prawomocne skazanie dowolną karą za jakiegokolwiek przestępstwo umyślne. Zarządzenie wykonania kary musi natomiast nastąpić przy prawomocnym skazaniu na karę pozbawienia wolności za popełnienie podobnego przestępstwa umyślnego .

Przesłanki fakultatywne do przedstawianych czynności są podobne . Sąd może podjąć postępowanie karne jeżeli sprawca w okresie próby rażąco narusza porządek prawny , w szczególności gdy popełnił inne niż określone w art. 68 § 1 k.k. przestępstwo , jeżeli uchyła się od dozoru , wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego , albo nie wykonuje zawartej z pokrzywdzonym ugody (art. 68 § 2 k.k.) . Sąd zaś może zarządzić

wykonanie kary , jeżeli skazany w okresie próby rażąco narusza porządek prawny , w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w art. 75 § 1 k.k , albo jeżeli uchyla się od uiszczenia grzywny , od dozoru , wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych (art.75 § 2 k.k.) .

Ponadto sąd może podjąć postępowanie karne , oraz odpowiednio zarządzić wykonanie kary , jeżeli sprawca (skazany) po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania (po wydaniu wyroku , lecz przed jego uprawomocnieniem) , rażąco narusza porządek prawny , a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo (art. 68 § 3 k.k. oraz art. 75 § 3 k).

TABELA NR 3

Warunkowe umorzenie na tle innych środków polityki kryminalnej na podstawie orzecznictwa sądów rejonowych .

Lata	Warunkowe umorzenia i skazania											
	Ogółem osądzenia		Kara bezwzgl. pozbawienia wolności		Kara pozb. wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania		Kara grzywny samoistnej		Kara ograniczenia wolności		Warunkowe umorzenie	
	l b	%	l b.	%	l. b	%	l. b	%	l. b	%	l b	%
1995	261153	100	32296	12,3	105796	40,5	49997	19,1	7306	2,7	17606	6,7
1996	273868	100	26965	9,8	118506	43,2	69454	25,3	11563	4,2	19196	7,6
1997	280484	100	25637	9,1	124129	44,2	67712	24,1	12257	4,3	21284	7,6
1998	275789	100	26412	9,5	125031	45,3	59974	21,7	14088	5,1	21448	7,8
1999	264060	100	24233	9,1	128561	48,6	42064	15,9	16785	6,3	25442	9,6

Powyższa tabela zawiera ilość podstawowych środków polityki kryminalnej wydanych w danym roku oraz ich odsetek w ogólnej liczbie osążeń w sądach rejonowych .Nie ujęto w niej przypadków orzekania środków wychowawczo- poprawczych , wyłącznie środków karnych (wcześniej kary dodatkowej) oraz odstąpienia od wymierzenia kary ze względu na niewielki udział tych instytucji w całości rozstrzygnięć w danym roku .W tabeli brak jest też kary grzywny orzeczonej obok kary pozbawienia wolności ze względu na uzupełniający , a nie samoistny charakter kary. Przedstawione dane nie obejmują też warunkowego zawieszenia wykonania kary grzywny i kary

ograniczenia wolności , albowiem polskie prawo karne dopuszcza możliwość ich orzekania dopiero od 1 września 1998 roku .Omawiane dane dotyczą jedynie orzeczeń w stosunku do występów należących do właściwości rzeczowej sądów rejonowych

Od 1995 roku widać stały wzrost orzekania warunkowego umorzenia , kary ograniczenia wolności oraz kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania . Te trzy instytucje „ wypierają ” systematycznie pozostałe środki represji karnej .Spada natomiast ilość orzekanych kar pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia ich wykonania . Kara samoistnej grzywny najpierw zwiększyła swój udział w ogólnej liczbie osądzeń , następnie od 1996 roku udział ten zaczął spadać by w 1999 roku osiągnąć wynik o 3,2 % niższy niż w roku 1995 .

Największy przyrost wśród orzekanych środków represji kryminalnej w stosunku do całości osądzonych spraw karnych w danym roku osiągnęła kara ograniczenia wolności . Został bowiem wzięty pod uwagę przyrost w stosunku do liczby danej instytucji wymierzonej w poprzednich latach .

W 1999 roku sądy orzekły o129,9 % więcej kar ograniczenia wolności niż w roku 1995 . Drugie miejsce w przyroście zajmuje warunkowe umorzenie uzyskując wynik wyższy odpowiednio o 44,5 % Kara pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania była orzekana odpowiednio o 21,5 % częściej.

Wśród środków represji karnej warunkowe umorzenie w latach 1995- 1998 miało czwartą pozycję , natomiast w 1999 roku wyprzedziło karę „bezwzględną ” pozbawienia wolności . W tym okresie znacznie zbliżyło się do kary samoistnej grzywny , tracąc jednocześnie nieco dystans w stosunku do kary ograniczenia wolności .

Na podstawie przedstawionych danych statystycznych widać wyraźny wzrost zaufania sądów do stosowania warunkowego umorzenia postępowania i warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności w polskim procesie karnym .Najpewniej jest to wynikiem przekonywania się sądów do istoty i funkcji obu instytucji polityki

kryminalnej .Najważniejszą cechą warunkowego umorzenia i warunkowego zawieszenia wykonania kary jest ich wychowawcza rola bez potrzeby izolacji i przy stosunkowo małej dolegliwości .

Omawiane środki polityki karnej stanowiły w 1995 roku 47,2 % ogólnej liczby osądzeń . Natomiast w 1999 roku odsetek ten przekroczył połowę liczby wszystkich osądzeń i wyniósł 58,2 % . Warunkowe umorzenie i warunkowe zawieszenie wykonania kary wywierają więc ogromny wpływ na kształtowanie się polskiej polityki kryminalnej . Odsetek ten byłby niewątpliwie większy gdyby porównać dane dotyczące tak zwanej drobnej przestępczości na przykład przestępstw zagrożonych karą nie surowszą niż 5 lat pozbawienia wolności .

Konkludując warunkowe umorzenie postępowania i warunkowe zawieszenie wykonania kary mimo wspólnych celów i funkcji jakimi są przede wszystkim wychowywanie sprawcy przestępstwa bez potrzeby nakładania na niego dodatkowych dolegliwości związanych np. z przebiegiem procesu czy wykonaniem kary mają też szereg różnic .Przede wszystkim inny jest zakres możliwości stosowania obu instytucji . Warunkowe umorzenie postępowania może dotyczyć tylko sprawcy przestępstwa nie przekraczającego 3 lata pozbawienia wolności. Natomiast w wypadku, gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody , może być ono stosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającego 5-ciu lat pozbawienia wolności .

Warunkowe zawieszenie wykonania kary jest ograniczone natomiast wysokością wymierzonej , a nie grożącej kary . Można warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności nie przekraczającej 2 lat , kary ograniczenia wolności lub kary grzywny orzeczonej jako samoistna . W wyjątkowych wypadkach opisanych w ustawie sąd wymierzając karę pozbawienia wolności do lat 5 –ciu może warunkowo zawiesić jej wykonanie na okres próby wynoszący do 10-ciu lat. Zakres stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary jest więc znacznie szerszy .

Kolejną istotną różnicą są przesłanki stosowania omawianych instytucji. Sąd może warunkowo umorzyć postępowanie, jeżeli wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne. Nie ma natomiast podobnego ograniczenia przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary.

Istotne są także różnice dotyczące skutków pozytywnego upływu okresu próby. W przypadku i warunkowego zawieszenia wykonania kary po upływie 6-ciu miesięcy od zakończenia okresu próby skazanie ulega zatarciu z mocy praw. Natomiast jeżeli warunkowe umorzenie nie zostanie podjęte w ciągu 6-ciu miesięcy od zakończenia okresu prób, sprawca nie może zostać pociągnięty za popełnione przestępstwo.

Inny jest też stopień dolegliwości obu instytucji. Katalog obowiązków, które sąd może nałożyć na sprawcę jest znacznie szerszy przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary niż przy warunkowym umorzeniu postępowania. Ponadto zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności lub kary ograniczenia wolności, sąd może orzec karę grzywny. Nie ma natomiast takiej możliwości przy warunkowym umorzeniu postępowania.

ROZDZIAŁ II

PRZESŁANKI WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA

I. POJĘCIE I PODZIAŁ .

Przesłankami warunkowego umorzenia postępowania są okoliczności , które na zasadzie koniunkcji , muszą zaistnieć w sprawie , aby sąd mógł wydać orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania³¹ .

Przesłanki warunkowego umorzenia zostały w pewnym zakresie odmiennie uregulowane w przepisach k.k. z 1997 roku w stosunku do przepisów k.k. z 1969 roku.

Przepisy kodeksu karnego z 1969 roku pozwalały na warunkowe umorzenie postępowania jeżeli :

- 1) stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu nie był znaczny (art. 27§ 1 d k k.) ,
- 2) okoliczności jego popełnienia nie budziły wątpliwości (art 27§1d k.k),
- 3) postawa sprawcy nie karanego za przestępstwo , jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniały przypuszczenie , że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego , a w szczególności nie popełni przestępstwa (art. 27 § 1 d.k.k.) ,
- 4) zagrożenie karą za zarzucane sprawcy przestępstwo nie przekraczało 3 lat pozbawienia wolności (art. 27 § 2 d.k.k.) .

Na podstawie przepisów kodeksu karnego z 1997 roku sąd może warunkowo umorzyć postępowanie karne jeżeli .

- 1)wina nie jest znaczna (art.66§ 1 k.k.) ,
- 2)społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna (art. 66 § 1 k.k.) ,

---

³¹ M. Cieślak , Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia . PWN , Warszawa 1990 , str. 485 .

- 3) okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości (art. 66 § 1 k.k.),
- 4) sprawca nie był dotychczas karany za przestępstwo umyślne (art. 66 § 1 k.k.) ,
- 5) postawa sprawcy , jego właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie , że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego , a w szczególności nie popełni przestępstwa (art. 66 § 1 k.k.) ,
- 6) zagrożenie karą za zarzucane sprawcy przestępstwo nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności (art. 66 § 2 k.k.) .

Ustawa wyróżnia też szczególną przesłankę warunkowego umorzenia postępowania . Mianowicie w wypadku , gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody , warunkowe umorzenie postępowania może być zastosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności (art. 66 § 3 k.k.) .

W literaturze istnieją różne klasyfikacje przesłanek warunkowego umorzenia postępowania. Na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku podziału przesłanek warunkowego umorzenia na dodatnie (pozytywne) i ujemne (negatywne) dokonali A. Marek³² oraz M. Leonieni i W. Michalski³³ . Przesłanki dodatnie to te , które muszą wystąpić , aby można było orzec warunkowe umorzenie postępowania . Natomiast gdy wystąpi przesłanka ujemna (negatywna) sąd nie może tego środka zastosować.

Do przesłanek dodatnich autorzy zaliczają : nieznaczny stopień niebezpieczeństwa czynu , dotychczasową niekaralność sprawcy , brak wątpliwości co do faktu popełnienia przestępstwa i jego okoliczności , pozytywna prognoza społeczna co do sprawcy . Natomiast zakaz stosowania warunkowego umorzenia postępowania

³²A. Marek , Warunkowe umorzenie postępowania karnego , Warszawa 1973 , str. 84-86 .

³³M. Leonieni , W. Michalski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej , Warszawa 1972 , str. 79- 80 .

, gdy przestępstwo jest zagrożone karą przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności stanowi przesłankę ujemną .

Przesłanki według A. Marka można ujmować jako ujemne i odwrotnie . Klasyfikując je należy brać za podstawę tę funkcję , która w odniesieniu od danej przesłanki jest przeważająca .³⁴

W literaturze istnieje też podział na przesłanki bezwzględne (obligatoryjne) i względne (fakultatywne) ³⁵. Przesłanki mają charakter bezwzględny , gdy zawsze i w każdym wypadku muszą być spełnione (lub nie zachodzić) , aby zastosować warunkowe umorzenie postępowania . Natomiast charakter względny mają przesłanki gdy zależnie od oceny organu stosującego mogą , lecz nie muszą występować , aby orzec warunkowe umorzenie . Przykładem przesłanki względnej była instytucja poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania (art. 28 § 1 d k k) . Zdaniem autorów pozostałe przesłanki opisane w przepisie art. 27 § 1 d.k.k. miały charakter bezwzględny .

Ponadto dokonano podziału przesłanek warunkowego umorzenia na materialne i formalne (procesowe) . Poszczególni autorzy do tych grup zaliczyli różne przesłanki według przepisów k.p.k. z 1969 roku .

A. Kaftal przesłanki ujęte w przepisie art. 27 § 1 i 2 d.k.k. uznawał jako materialne .Do procesowych zaliczył „ wszystkie przesłanki , których brak lub istnienie będą czyniły niedopuszczalnym warunkowe umorzenie postępowania między innymi art. 11 d.k.p.k ”.³⁶

Zdaniem S. Paweli do przesłanek materialnych warunkowego umorzenia należą stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu , brak wątpliwości co do jego okoliczności oraz dodatnią prognozę społeczną sprawcy. Według autora przesłankami formalnymi były

³⁴ A. Marek , *Warunkowe umorzenie ...* str. 86 , podobnie M. Cieślak , *Polska procedura karna* , Warszawa 1990 , str. 441 .

³⁵ Por. A. Marek , *Warunkowe umorzenie ...*, str. 86 ; K. Kukawka , *Warunkowe umorzenie postępowania karnego* , Warszawa 1971 , str. 6-7 ; M. Leonieni , W. Michalski , *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej* , Warszawa 1972 , str. 78-79 .

³⁶ A. Kaftal , *Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego* , Warszawa 1974 , str. 50-51.

dotychczasowa niekaralność sprawcy oraz zagrożenie czynu karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności³⁷.

M. Leonieni i W. Michalski do przesłanek procesowych warunkowego umorzenia zaliczają zgodę oskarżonego na orzeczenie tego środka oraz ustalenie, nie budzących wątpliwości okoliczności popełnienia czynu. Pozostałe przesłanki uznają za materialnoprawne³⁸.

I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter oraz J. Bafia wymieniają trzy kategorie przesłanek:

- dotyczące cech czynu,
- dotyczące cech sprawcy (prognostyczne),
- przesłanki o charakterze procesowym³⁹.

Do cech czynu autorzy zaliczają popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat oraz nieznaczny stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu. Za cechy dotyczące sprawców uznają niekaralność sprawcy za przestępstwo, a także właściwości i warunki osobiste sprawcy oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniające przypuszczenie, że pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego, a zwłaszcza nie popełni ponownie przestępstwa. Cechę procesową zdaniem autorów stanowią nie budzące wątpliwości okoliczności popełnienia czynu.

Podziału przesłanek według przepisu k.k. z 1997 roku dokonuje A. Zoll⁴⁰, który kwalifikuje je do trzech grup przedstawionych poniżej:

- warunkujących niecelowość kontynuowania postępowania i wymierzania kary ze względu na czyn,
- ze względu na osobę sprawcy,

³⁷ S. Paweła, *Formy resocjalizacji skazanych bez pozbawienia wolności*. Przegl. Penit. nr 2, 1970, str. 36.

³⁸ M. Leonieni, W. Michalski, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej*, Warszawa 1972, str. 78-80.

³⁹ I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, str. 153; J. Bafia, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego według projektu k.k. i k.p.k.* Pał, nr 12, 1968, str. 19-21.

⁴⁰ A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny. Komentarz*, Zakamycze 1997, str. 481-488.

- dopuszczające warunkowe umorzenie z punktu widzenia gwarancji procesowych oskarżonego i potrzeby zabezpieczenia materiału dowodowego.

Do grupy warunkującej niecelowość kontynuowania postępowania i wymierzania kary ze względu na czyn autor zalicza następujące przesłanki :

- nieznaczną społeczną szkodliwość czynu (art. 66 § 1 k.k.) ;
- nieznaczną winę (art. 66 § 1 k.k.) ;
- zagrożenie karą za zarzucane sprawcy przestępstwo nie przekraczające 3 lat pozbawienia wolności , przy spełnieniu warunków , o których mowa w art. 66 § 3 k.k. -5 lat pozbawienia wolności .

Przesłankę wyodrębnioną ze względu na osobę sprawcy stanowi uzasadnione przypuszczenie sądu , że oskarżony pomimo umorzenia postępowania będzie przestrzegał porządku prawnego , w szczególności nie popełni przestępstwa . To domniemanie ma być oparte na postawie sprawcy , jego dotychczasowej niekaralności za przestępstwo umyślne oraz dotychczasowym sposobie życia (art. 66 § 1 k.k.)

Trzecia grupa przesłanek warunkowego umorzenia postępowania ma charakter procesowy . Należy do niej brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu zabronionego (art. 66 § 1 k.k.) .

Moim zdaniem najtrafniej oddającym istotę przesłanek warunkowego umorzenia postępowania jest ich podział na dodatnie i ujemne oraz na przesłanki dotyczące cech czynu , cech sprawcy i o charakterze procesowym.

Przesłanką ujemną jest popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lat . Przesłanki dodatnie określone są w przepisie art. 66 § 1 k.k. .

W zakresie przesłanek dotyczących cech sprawcy , cech czynu oraz przesłanki o charakterze procesowym zgadzam się z poglądami przedstawionymi przez A. Zolla , które zostały opisane powyżej. Omówienia wymaga natomiast jedno zagadnienie .

Mianowicie A. Zoll dokonując podziału przesłanek warunkowego umorzenia postępowania nie uwzględnił nowej przesłanki przewidzianej w kodeksie karnym. Chodzi tu o sytuację, gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą, naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody. W takim wypadku warunkowe umorzenie może być zastosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 - ciu lat pozbawienia wolności (art. 66 § 3 k.k.).

Co prawda autor stwierdził, że przesłankę stanowi okoliczność, iż „ zagrożenie karą za zarzucane sprawcy przestępstwo nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności (przy spełnieniu warunków, o których mowa w art. 66 § 3 k.k.- 5 lat pozbawienia wolności)”.

Było to jednak określenie przesłanki dotyczącej wysokości kary pozbawienia wolności grożącej za popełnione przestępstwo, która musi być zachowana dla zastosowania warunkowego umorzenia postępowania. Autor nie zakwalifikował przesłanki, którą stanowi pojednanie się pokrzywdzonego ze sprawcą, naprawienie szkody przez sprawcę lub uzgodnienie przez pokrzywdzonego i sprawcę sposobu naprawienia szkody (art. 66 § 3 k.k.) do jakiegokolwiek z grup przesłanek. Nie stworzył też dla tych warunków osobnej grupy w kryterium swojej klasyfikacji. Nie można uznać, iż wyżej wymienione stwierdzenie stanowi taką klasyfikację, gdyż znajduje się on w grupie przesłanek związanych z czynem zarzucanym oskarżonemu.

Moim zdaniem brak wyodrębnienia określonego jako przesłanki przez A. Zolla pojednania się pokrzywdzonego ze sprawcą, naprawienia szkody przez sprawcę lub uzgodnienia przez pokrzywdzonego i sprawcę sposobu naprawienia szkody (art. 66 § 3 k.k.) nie jest słuszne. Stanowi ono bowiem szczególną przesłankę warunkowego umorzenia postępowania. Szczególną z tego powodu, że nie zawsze musi ona zaistnieć, aby móc zastosować omawianą instytucję bowiem, gdy spełnione będą wszystkie inne przesłanki z art. 66 § 1 i 2 k.k. przesłanka przewidziana w art. 66 § 3 k.k. nie będzie potrzebna.

Spełnienie natomiast warunków określonych przepisem art. 66 § 3 k.k. w stosunku do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 -ciu lat pozbawienia wolności nie jest w takiej sytuacji wyłączną przesłanką warunkowego umorzenia postępowania. Muszą być bowiem na zasadzie koniunkcji spełnione przesłanki przewidziane przepisem art. 66 § 1 k.k.

Przesłankę warunkowego umorzenia postępowania nazwaną przeze mnie jako szczególną (art 66 § 3 k.k) można również kwalifikować według przedstawionego wcześniej podziału . Warunki przedstawione w tym przepisie stanowią bowiem przesłankę dodatnią , czyli muszą zaistnieć , aby móc zastosować warunkowe umorzenie postępowania w sytuacji gdy sprawca popełnił czyn zagrożony karą nie przekraczającą 5 –ciu lat pozbawienia wolności .

Ponadto pojednanie się pokrzywdzonego ze sprawcą , naprawienie przez sprawcę szkody bądź uzgodnienie przez sprawcę i pokrzywdzonego sposobu naprawienia szkody stanowią przesłankę dotyczącą cech sprawcy czynu. Natomiast popełnienie przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności jest przesłanką dotyczącą cech czynu .

Niemniej ze względu na charakter przesłanki określonej przepisem art. 66 §3 k.k. nazwałem ją przesłanką szczególną .

W niniejszym opracowaniu pominięte zostały spory co do tego , czy możliwość uzależnienia warunkowego umorzenia od poręczenia stanowi przesłankę tego środka , czy też nie , ponieważ w obowiązujących przepisach instytucja poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania już nie istnieje . Wedle obowiązujących przepisów sąd może nałożyć na sprawcę dozór . Nałożony dozór jest środkiem o charakterze zbliżonym do obowiązków nakładanych w okresie próby . W związku z uchylaniem się od dozoru , podobnie jak przy uchylaniu się od nałożonego obowiązku , orzeczonego środka karnego , albo przy niewykonywaniu zawartej z pokrzywdzonym ugody sąd może podjąć postępowanie karne (art. 68 §2 k.k.). Nie może być zatem wątpliwości , iż dozór jest jednym z obowiązków , które sąd

może orzec warunkowo umarzając postępowanie. Dozór natomiast nie może być uznany za przesłankę zastosowania warunkowego umorzenia.

Ważną kwestią, która budzi spory w doktrynie jest to, czy zgoda oskarżonego stanowi przesłankę zastosowania warunkowego umorzenia, czy też nie.

Na wstępie należy wyjaśnić, iż „zgoda” oskarżonego inaczej będzie rozumiana na gruncie przepisów k.p.k. z 1969 roku, a inaczej na podstawie k.p.k. z 1997 roku. Przepisy k.p.k. z 1969 roku dawały bowiem uprawnienie do złożenia sprzeciwu osobie, wobec której postanowieniem zostało orzeczone warunkowe umorzenie przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym bądź przez sąd na posiedzeniu przed rozprawą główną. Sprzeciw był środkiem zaskarżenia postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania. W razie wniesienia sprzeciwu postanowienie traciło moc, a postępowanie toczyło się dalej (art. 288 § 1 d.k.p.k.).

Przepisy k.p.k. z 1997 roku dają oskarżonemu inne uprawnienie nie będące środkiem zaskarżenia. Mianowicie może on sprzeciwić się warunkowemu umorzeniu przed jego orzeczeniem i wtedy sąd kieruje sprawę na rozprawę. Oskarżony może się już sprzeciwić w pisemnej odpowiedzi na wniosek o warunkowe umorzenie postępowania (art. 338 § 1 k.p.k. w zw. z art. 341 § 2 k.p.k.), bądź też ustnie na posiedzeniu dotyczącym kwestii rozważenia warunkowego umorzenia postępowania. Sprzeciwienie się oskarżonego przysługujące mu na gruncie przepisów k.p.k. z 1997 roku może nastąpić jedynie przed wydaniem postanowienia o warunkowym umorzeniu.

Na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku zwolennikami teorii, iż zgoda oskarżonego jest przesłanką zastosowania warunkowego umorzenia są M. Leonieni i W. Michalski⁴¹. Uważają oni, wyrażenie zgody przez oskarżonego na warunkowe umorzenie postępowania poprzez nie zaskarżenie orzeczenia sprzeciwem za przesłankę formalnoprocesową.

⁴¹ M. Leonieni W. Michalski, Warunkowe umorzenie .... Warszawa 1972 str. 79.

Podobny pogląd na tle przepisów kodeksów karnych z 1969 roku reprezentowali M. Cieślak⁴² i A. Zoll⁴³. M. Cieślak uznał zgodę oskarżonego za „swoistą” przesłankę. Przesłanka ta odnosiła się bowiem do warunkowych umorzeń w formie postanowienia. Była ona swoista dlatego, że uprzednia zgoda oskarżonego nie stanowiła *conditio sine qua non* decyzji o warunkowym umorzeniu, ale oskarżony miał prawo ją obalić *ex post*. Ze względów praktycznych autor widział potrzebę uprzedniego wyjaśnienia stanowiska oskarżonego w tej sprawie.

Zdaniem A. Zolla brak zgody oskarżonego przejawiający się w postaci sprzeciwu był czynnikiem gwarantującym ustalenie innej przesłanki warunkowego umorzenia, czyli wyjaśnienia wątpliwości dotyczących popełnienia czynu.

Przeciwko zaliczaniu zgody oskarżonego do przesłanek warunkowego postępowania wypowiedzieli się J. Haber⁴⁴, A. Marek⁴⁵ oraz B. Kunicka - Michalska⁴⁶. Wymienieni autorzy przedstawiają między innymi argument, iż ustawa takiego warunku nie przewiduje i nie powoduje on skutków prawnych. B. Kunicka - Michalska podnosi też, iż wyrażenie zgody stanowi *de facto* przyznanie się do winy, czego nie można wymagać od sprawcy. Stosowanie zaś warunkowego umorzenia postępowania tylko w sytuacji, gdy sprawca przyznał się do winy nie miałyby uzasadnienia. Poza tym wyjaśnianie czy oskarżony godzi się na warunkowe umorzenie postępowania mogłoby kryć w sobie elementy wymuszenia zgody z obawy przed mniej korzystnym rozstrzygnięciem⁴⁷.

⁴² M. Cieślak, *Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia*, PiP 1971 nr 3-4, str. 629.

⁴³ A. Zoll, *Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego*, ZNUJ nr 63, 1973 r. str. Autor później zmienił pogląd w tej kwestii. Porównaj przypis nr 46.

⁴⁴ J. Haber, *Recenzja książki M. Leonieniego i W. Michalskiego*, Pal. 1973 nr 4, str. 41.

⁴⁵ A. Marek, *Warunkowe umorzenie ...*, Warszawa 1973, str. 85.

⁴⁶ B. Kunicka - Michalska, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970-1977*, Ossolineum 1982 str. 147/148.

⁴⁷ Tamże, str. 148.

Na gruncie obowiązujących przepisów przeciwnikami uznania zgody oskarżonego za przesłankę warunkowego umorzenia postępowania są H. Paluszkiewicz⁴⁸ oraz A. Zoll⁴⁹.

H Paluszkiewicz uważa, iż prawo oskarżonego do sprzeciwienia się możliwości warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną nie jest ujemną przesłanką stosowania tego środka.

W przypadku sprzeciwienia się oskarżonego istnieje jedynie ustawowy zakaz orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną. Środek ten jest formą reakcji prawnokarnej na popełniony czyn zabroniony, więc „o zgodzie oskarżonego (a raczej o skutkach jej braku) można mówić zatem tylko w odniesieniu do trybu wydania przez sąd decyzji o warunkowym umorzeniu postępowania karnego”⁵⁰.

Zgadzam się z poglądem, iż zgoda oskarżonego nie jest przesłanką stosowania warunkowego umorzenia postępowania na podstawie obowiązujących przepisów jak i też nie była według przepisów poprzednich kodeksów karnych.

Rozpatrzę najpierw sytuację gdy oskarżonemu przysługiwał sprzeciw. Nie można uznać zgodę oskarżonego za przesłankę orzeczenia warunkowego umorzenia, gdyż byłoby to de facto przyznaniem się do winy. Ograniczenie zaś stosowania warunkowego umorzenia postępowania tylko do sytuacji gdy oskarżony przyzna się do winy, nie miałoby uzasadnienia. Poza tym nawet wcześniejsze wyjaśnianie stosunku oskarżonego do możliwości zastosowania warunkowego umorzenia nie gwarantuje, iż później nie wniesie on sprzeciwu.

Natomiast zgoda wyrażona ex post w postaci nie wniesienia przez sprawcę sprzeciwu nie świadczy ani o pozytywnym ani o negatywnym stosunku psychicznym sprawcy do faktu warunkowego

---

⁴⁸ H. Paluszkiewicz, Zgoda oskarżonego na orzekanie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego (rozważania de lege lata i de lege ferenda), RPEiS nr 4 1996, str. 39-40.

⁴⁹ A. Zoll w K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny..., Zakamycze 1997, str. 488.

⁵⁰ H. Paluszkiewicz, Zgoda oskarżonego na orzekanie..., op. cit. str. 41.

umorzenia postępowania.⁵¹ Nie złożenie sprzeciwu na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku było bowiem tylko faktem świadczącym o nieskorzystaniu z przysługującego oskarżonemu uprawnienia . Równie dobrze sprawca może nie zgodzić się z zastosowaniem warunkowego umorzenia, a mimo to nie złożyć sprzeciwu w obawie przed pogorszeniem się jego sytuacji w zakresie odpowiedzialności . W postępowaniu prowadzonym po wniesieniu sprzeciwu nie obowiązywał bowiem zakaz reformationis in peius i sąd wydając wyrok po przeprowadzeniu rozprawy mógł orzec rozstrzygnięcie mniej korzystne niż warunkowe umorzenie .

W obecnym stanie prawnym zgoda oskarżonego również nie może być uznana za przesłankę warunkowego umorzenia postępowania . Po pierwsze warunkowe umorzenie postępowania karnego stanowi środek represji kryminalnej , którego wyłącznym dysponentem jest sąd. Tylko sąd może więc dysponować odpowiedzialnością karną w powyższym zakresie .

Należy zwrócić uwagę na fakt , iż w przypadku sprzeciwienia się można mówić jedynie o skutkach dotyczących trybu wydania omawianego środka .⁵² Sprzeciwianie się oskarżonego uniemożliwia sądowi orzekanie warunkowego umorzenia postępowania postanowieniem na posiedzeniu , nie ma natomiast przeszkód do orzekania tego środka wyrokiem po przeprowadzeniu rozprawy. Sąd może w takiej sytuacji po przeprowadzeniu rozprawy wydać wyrok warunkowo umarzający postępowanie mimo braku zgody oskarżonego . Sprzeciwienie się jest bowiem uprawnieniem danym przez ustawodawcę oskarżonemu do żądania przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego , nie stanowi natomiast zakazu stosowania omawianego środka .

Ponadto nie powinno się mówić o zgodzie lecz jedynie o braku oficjalnego sprzeciwienia się . Może bowiem zaistnieć sytuacja , iż oskarżony mimo nie zgadzania się na warunkowe umorzenie postępowania nie sprzeciwi się wydaniu takiego postanowienia .

---

⁵¹ B. Kunicka -Michalska , warunkowe umorzenie postępowania ... , op. cit. , str. 148 .

Natomiast zaraz po wydaniu orzeczenia zaskarży je zażaleniem. Teoretycznie jeżeli oskarżony uważa się za niewinnego powinno bardziej zależeć mu na sprzeciwieniu i skierowaniu na rozprawę, aby sprawę wszechstronnie wyjaśnić. Może jednak zajść sytuacja, iż oskarżony nie będzie zgadzał się z żadnym orzeczeniem nakładającym na niego jakiegokolwiek dolegliwości, ale się nie sprzeciwi warunkowemu umorzeniu postępowania na posiedzeniu, aby uniknąć przedłużania się postępowania. Natomiast zaraz po wydaniu postanowienia w omawianej kwestii zaskarży je oczekując korzystnego rozstrzygnięcia w wyniku rozpatrzenia zażalenia.

Z przyczyn powyższych jestem zwolennikiem nie uznawania zgody oskarżonego za przesłankę stosowania warunkowego umorzenia postępowania karnego zarówno na gruncie przepisów kodeksów karnych z 1969 roku jak i z 1997 roku, pomimo możliwości wpływu przez sprawcę na wydanie bądź utrzymanie w mocy postanowienia warunkowo umarzającego postępowanie.

II .CHARAKTERYSTYKA POSZCZEGÓLNYCH PRZESŁANEK .

1. Pierwszą z przesłanek warunkowego umorzenia jest stwierdzenie, że **wina i społeczna szkodliwość czynu nie są znaczne**. Uzasadnienie rządowego projektu k.k. z 1997 roku stanowi: „... o stopniu społecznej szkodliwości nie decyduje stopień winy, chociaż okoliczności wpływające na winę mogą być także istotne dla oceny społecznej szkodliwości czynu. Społeczna szkodliwość czynu i wina są dwoma różnymi elementami przestępstwa, wynikającymi z dwóch, opartych na różnych kryteriach, ocen czynu zabronionego”.⁵²

Kodeks karny z 1969 roku określał ujemną treść przestępstwa terminem „społeczne niebezpieczeństwo czynu”. Kodeks karny z 1997 roku wprowadził pojęcie **społeczna szkodliwość czynu**. Dla uzasadnienia tej zmiany wymienia się dwa argumenty :

⁵² Podobnie K. Marszał, *Proces karny*, Katowice 1997, str. 315.

⁵³ *Uzasadnienie do projektu kodeksu karnego z 1997 r. w: Nowe kodeksy karne z 1997 roku*, Warszawa 1997, str. 118, rozdział I, str.118, teza V.

- chęć odejścia od pojęcia silnie zabarwionego politycznie i ideologicznie,
- potrzeba zdezaktualizowania orzecznictwa dotyczącego społecznego niebezpieczeństwa czynu.⁵⁴

Ustawodawca zrezygnował też z pozytywnej definicji materialnej przestępstwa przejawiającej się w stwierdzeniu, iż odpowiedzialności karnej podlega ten tylko, kto dopuszcza się czynu społecznie niebezpiecznego, zabronionego pod groźbą kary przez ustawę obowiązującą w czasie jego popełnienia (art. 1 d.k.k). Poprzestano jedynie na zachowaniu elementu formalnego w myśl zasady nullum crimen sine lege. Natomiast zadaniem ustawodawcy jest zaliczenie do katalogu przestępstw tylko czyny społecznie szkodliwe. Nadal jednak podobnie jak to było na podstawie art. 26 d.k.k nie wszystkie czyny zabronione będą karane. Nie stanowi bowiem przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma (art.1 §2 k.k).

T.Bojarski ukazuje argumenty, które przemawiają za omawianymi zmianami:

- społeczny i humanistyczny sens ogólny zrelacjonowania przestępstwa jako czynu człowieka do systemu wartości społecznych, a także kara orzekana z powodu przestępstwa nie stanowiąca jedynie celu odплаты,
- oczywistość i powszechność poglądu, iż karygodność czynów zabronionych przez prawo karne jako przestępstw jest uzależniona od pewnego minimalnego poziomu ich ujemnego znaczenia (szkodliwości),
- czynnik materialny w ogólnym pojęciu przestępstwa służący teoretycznemu uzasadnieniu funkcjonowania kontratypów, szczególnie poza ustawowych.⁵⁵

Ustawodawca określił również jakimi kryteriami należy się kierować przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu. Sąd dokonując takiej oceny bierze pod uwagę rodzaj i charakter naruszonego dobra, rozmiary wyrządzonej lub grożącej szkody, sposób i okoliczności popełnienia czynu, wagę naruszonych przez sprawcę

⁵⁴ Uzasadnienie do projektu kodeksu karnego z 1997 r., w: Nowe kodeksy karne z 1997 roku, Warszawa 1997, str.117-118.

obowiązków , jak również postać zamiaru , motywację sprawcy , rodzaj naruszonych reguł ostrożności i stopień ich naruszenia (art 115 § 2 k.k)

Wymienione kryteria związane są zarówno ze stroną podmiotową jak i przedmiotową czynu . Nie mogą natomiast wpływać na ocenę społecznej szkodliwości czynu okoliczności dotyczące sprawcy niezależnie od tego czy wystąpiły one przed popełnieniem czynu czy też po jego popełnieniu np poprzednia karalność sprawcy jego warunki osobiste , sytuacja rodzinna , dotychczasowy tryb życia , właściwości⁵⁶ . Są one istotne przy doborze odpowiedniego środka polityki karnej . Przy ocenie stopnia społecznej szkodliwości czynu nie powinien być brany pod uwagę wpływ czasu od popełnienia czynu .⁵⁷

Istotną do rozstrzygnięcia kwestią jest problem wpływu na społeczną szkodliwość czynu przyczynienia się pokrzywdzonego. W tej kwestii na gruncie przepisów kodeksu karnego z 1969 roku wypowiedział się Sąd Najwyższy nie negując takiej możliwości . Niemniej jednocześnie stwierdził , iż samo przyczynienie się , i to znaczne nie stanowi samo przez się przesłanki do przyjęcia , że społeczne niebezpieczeństwo czynu było znikome , czy choćby nie było znaczne.⁵⁸ Należy się zgodzić z poglądem przedstawionym przez Sąd Apelacyjny w Krakowie , iż przyczynieniem się do przestępstwa jest tylko zachowanie naganne , zarzucalne , przy czym nie można za takie uznać zwykłego , naturalnego zaufania ofiary do sprawcy chyba , że sięga rażącej lekkomyślności .⁵⁹ Podkreślenia wymaga fakt , iż niezależnie od oceny stopnia społecznej szkodliwości czynu przyczynienie się pokrzywdzonego będzie miało duży wpływ na orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie. Rzutować ono bowiem będzie na zobowiązanie do przeproszenia pokrzywdzonego , potrzebę ustanowienia dozoru , orzeczenie zakazu prowadzenia pojazdów w

⁵⁵ T. Bojarski .Kilka uwag na temat podstawowych założeń nowego kodeksu karnego w : Nowy kodeks prawa karnego .Zagadnienia węzłowe , red. E. Skrętowicz, Zakamycze 1998, str.390.

⁵⁶ Por. up. A. Zoll w : K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny..., op. cit. , str.623 . A. Wąsek, Kodeks karny. Komentarz., tom II,Gdańsk 1999, s. 363-364.

⁵⁷ A. Wąsek , Kodeks karny... , op. cit. tom II, str. 364 .

⁵⁸ Wyrok SN z 27.03.1986 r. , Rw 208/86 , OSNKW , 1987/1-2/1 .

⁵⁹ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z 19.08.1998 r. , II AKa 127/98 , KZS 1998/10/25.

przypadku popełnienia przestępstwa drogowego , czy też zagadnienia związane z obowiązkiem naprawienia szkody . Zachowanie się pokrzywdzonego może w sposób znaczący wpływać na rozmiar wyrządzonej szkody .

W następnej kolejności rozważyć należy kwestię kiedy można uznać, iż społeczna szkodliwość czynu nie jest znaczna . Niewątpliwie społeczny stopień szkodliwości jest w tym przypadku wyższy niż „ znikomy”, gdyż w przeciwnym razie postępowanie powinno być umorzone bezwarunkowo (art 1§2 k k) Słusznie zaznacza M. Cieślak , że umorzenie postępowania ze względu na znikomość społecznego niebezpieczeństwa (obecnie społecznej szkodliwości) czynu powinno mieć zastosowanie tylko w tych przypadkach , w których ciężar gatunkowy konkretnego czynu wyczerpujący ustawowe znamiona przestępstwa jest tak minimalny , że w świetle rozsądnej oceny samo pojęcie przestępstwa oraz kara kryminalna musiałyby być uznane za niestosowne. Przymiotnik „ znikomy” wskazuje bowiem na ścisły związek semantyczny ze zwrotami „ zniknąć” i „ nic” co skłania do wniosku ,że chodzi tu o miarę tak małą , że prawie równą zeru .⁶⁰

Wobec powyższego bardzo istotne jest rozdzielenie zakresu stosowania warunkowego umorzenia postępowania oraz umorzenia postępowania ze względu na znikomą społeczną szkodliwość czynu .Oba orzeczenia są wyrazem polityki karania drobnej przestępczości .Słusznie podnosi J. Zientek , iż to , że czyn o znikomym stopniu społecznej szkodliwości , jest wyrazem aktualnej polityki w zwalczaniu czynów społecznie szkodliwych .⁶¹

Omawiając zagadnienia związane ze społeczną szkodliwością czynu należy zwrócić uwagę na przepis art. 59 k.k.. Mianowicie w sytuacji , gdy przestępstwo jest zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat albo alternatywnie karami pozbawienia wolności, grzywny i ograniczenia wolności i społeczna szkodliwość czynu nie znaczna , sąd może odstąpić od wymierzenia kary , jeżeli

⁶⁰ M. Cieślak ,Polskie prawo karne. Zarys systemowego ujęcia. Warszawa 1990 str. 370.

⁶¹ J. Zientek , Rola stopnia społecznej szkodliwości czynu w nowym kodeksie karnym , Prok. i Pr. 1998 nr 9 , str. 636 .

orzeka równocześnie środek karny , a cele kary zostaną przez to spełnione Mimo istniejącego podobieństwa w przesłankach stopnia społecznej szkodliwości w stosunku do warunkowego umorzenia instytucja opisana przepisem art. 59 k.k. spełnia inne funkcje. Odstąpienie od wymierzenia kary ma uzasadnienie głównie w stopniu społecznej szkodliwości czynu Warunkowe umorzenia natomiast opiera się oprócz przesłanki stopnia społecznej szkodliwości czynu także na stopniu winy , niekaralności sprawcy za przestępstwo umyślne oraz na dodatniej prognozie kryminologicznej .Ponadto warunkowe umorzenie nie wiąże się ze skazaniem , oraz jest stosowane na okres próby i od jego przebiegu uzależniona jest ostateczna odpowiedzialność za popełniony czyn .Obie instytucje różnią się charakterem nakładanych dolegliwości .W orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie nakładane środki i obowiązki mają przede wszystkim charakter wychowawczy i kompensacyjny , natomiast w przypadku odstąpienia od wymierzenia kary ustawa nakazuje wymierzyć środek karny. Taki obowiązek sugeruje , iż podobnie jak orzekana grzywna w przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności ma wzmóc represyjność a w związku z tym efektywność wydanego rozstrzygnięcia .Niemniej zgodzić należy się z R. A. Stefańskim , iż zastrzeżenie może budzić określenie w stosunku do obu środków takiego samego wymogu co do stopnia społecznej szkodliwości , powinna być bowiem zauważalna różnica na korzyść warunkowego umorzenia .⁶²

Kontrowersje w doktrynie wzbudził fakt czy sformułowanie „ nie jest znaczny” określa po prostu „ nieznaczność” czy też nie jest tożsame z tym pojęciem .

Zwolennikami pierwszego poglądu są między innymi : A.Kaftal⁶³ , A.Krukowski ⁶⁴, i W.Michalski i M.Leonieni⁶⁵, oraz A. Marek⁶⁶ .

⁶² R.A. Stefański , Zakaz prowadzenia pojazdów w projekcie kodeksu karnego , PiP 1991 nr 6 , str. 67.

⁶³ A.Kaftal ,Recenzja książki A.Marka, Pał. 1972 , nr 2 , str. 85.

⁶⁴ A.Krukowski ,Znikome społecznie niebezpieczeństwo czynu na tle problematyki materialnej (społecznej treści przestępstwa w k.k z 1969r. Pał. , 1970 , nr 2, str. 50.

⁶⁵ M.Leonieni , W Michalski , Warunkowe umorzenie ... , str. 50.

Stanowisko , że sformułowanie „ nie jest znaczny ” nie jest tożsamy z pojęciem „ nieznaczny ” zajmują w szczególności : I.Andrejew⁶⁷ , J.Bafia⁶⁸ , K.Buchała⁶⁹ , M Cieślak⁷⁰ , B.Kunicka – Michalska⁷¹ , W.Wolter⁷² , A.Zoll⁷³ .

M.Lipczyńska⁷⁴ uważa iż przy stosowaniu warunkowego umorzenia pojęcie „ nie jest znaczny ” określa po prostu „ nieznaczność”. Niemniej autorka podkreśla , iż interpretacja „nie jest znaczny” jako tożsamy z „ nieznaczny” jest niezgodna z prawidłami językowymi , które pouczają , że „nie” połączone z przymiotnikiem nabiera w tym przypadku szczególnego znaczenia . Jej zdaniem praktyka poszła zgodnie z logicznym prawem odwrotności lecz wbrew zasadom językowym za tożsamym traktowaniem obu zwrotów. Podobnie A. Marek powołując się na pogląd M. Lipczyńskiej uważa , iż ze względu na ratio legis warunkowego umorzenia postępowania , należy przy stosowaniu tej instytucji stawiać wymaganie „ nieznaczny” mimo niezręcznego zwrotu użytego przez ustawodawcę , którego interpretacja werbalna może prowadzić do odmiennych wniosków .⁷⁵

Wśród zwolenników poglądu , iż termin „ nieznaczny ” nie oznacza „ nie jest znaczny” podkreśla się szerszą interpretację drugiego wyrażenia. Chodzi tu bowiem o stopień „pośredni” czy też „ średni” natomiast „nieznaczny” oznacza minimalność.⁷⁶ M. Cieślak twierdzi , że „ nie jest znaczny” stanowi wyższą miarę w stosunku do „

⁶⁶A.Marek ,Warunkowe umorzenie ... , str.104-105 .

⁶⁷ I Andrejew ,Polskie prawo karne w zarysie , Warszawa1978 , str.274 .

⁶⁸ J.Bafia w : J.Bafia , K. Mioduski , M Siewierski , Kodeks karny . Komentarz , Warszawa 1977 , str. 117-118 .

⁶⁹ K.Buchała , W sprawie znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu, Pał. 1970 nr 3 , str.70-71 .

⁷⁰ M. Cieślak , Materilanoprawne oblicze ... , str.622-623 : M.Cieślak , Polskie prawo ... , str. 370 .

⁷¹ B.Kunicka –Michalska ,Warunkowe umorzenia postępowania karnego w latach 1970-77, Wrocław 1982, str. 157 i n.; B.Kunicka –Michalska w : Kodeks karny ... , str.1061.

⁷² W. Wolter ,Z problematyki odpowiedzialności karnej na podstawie kodeksu z 1969 r. Pał, 1969 nr.8 , str. 12. ; W.Wolter ,Nauka o przestępstwie, Warszawa 1973 str. 260 ; W.Wolter ,Uwagi o znamionach wymagających ilościowej oceny w przepisach prawa karnego, PIP , 1976 , nr.6 , str. 32 .

⁷³ A.Zoll ,Materialnoprawna problematyka... , str. 73-74 ; A.Zoll w : K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , str. 481 –482 .

⁷⁴ M Lipczyńska ,Warunkowość prowadzenia procesu ... , str.120 , Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28 kwietnia 19 70 r KRN 97/70, PIP 8-9 z 1971r str. 460 .

⁷⁵ A.Marek ,Warunkowe umorzenie ... , str. 104 .

⁷⁶ W. Wolter ,Nauka o ... , str. 260 ; Uwagi o znamionach ... , str. 32 ; J.Bafia op. cit . , str. 19

nieznacznego” , albowiem ten ostatni choć jest tylko zaprzeczeniem „ znacznego” ma zabarwienie silnie minimalizujące.⁷⁷

Ważny argument dodał też A Zoll . Jego zdaniem zrównanie zwrotów „ nie jest znaczny” z „ nieznacznym” prowadziłoby do poważnego zawężenia zakresu spraw , do których można stosować warunkowe umorzenie postępowania .⁷⁸

Podsumowując chciałbym stwierdzić , iż zgadzam się z poglądem , że zwrot „nie jest znaczny” obejmuje swym zasięgiem większy zakres niż „ nieznacznym” . Przedstawione powyżej argumenty wykładni językowej przemawiają za tą interpretacją czemu nie zaprzeczają nawet zwolennicy poglądu przeciwnego . Przy jasnej wykładni językowej brak jest natomiast podstaw do dokonania wykładni innego rodzaju . Istotne jest też , iż gdyby przyjąć inną interpretację prowadziłoby to do zbliżenia tego zwrotu do czynów o „ znikomej” szkodliwości społecznej , a przez to do znacznego ograniczenia możliwości stosowania warunkowego umorzenia postępowania . Należy więc stwierdzić , że zwrot „ nie jest znaczny” dotyczy też średniej szkodliwości społecznej . Nie może być ona natomiast znaczna .

Sąd ma obowiązek ustalenia stopnia winy niezależnie od stopnia społecznej szkodliwości czynu .Ze względu na charakter i temat pracy nie zostały w niej ujęte zagadnienia związane z istniejącymi teoriami winy.⁷⁹ Warunek braku znacznego stopnia musi dotyczyć zarówno winy jak i społecznej szkodliwości czynu .Dlatego też rozważania co do zakresu znaczenia zwrotu „ nie jest znaczny” dotyczące stopnia społecznej szkodliwości czynu muszą odnosić się również do stopnia winy .

Kryteria związane z oceną winy i społecznej szkodliwości czynu pokrywają się w zakresie motywacji czynu , postaci zamiaru , wagi naruszonych obowiązków oraz stopnia świadomego lub nieświadomego

⁷⁷ M Cieślak , *Materialnoprawne...*, str.622-623 , por też tegoż autora *Polskie prawo ...*, str.372 .

⁷⁸ A.Zoll *Materialnoprawna problematyka...*str. 74 ; A.Zoll : K. Buchala , A. Zoll w : *Kodeks karny ...* , str. 481-482 .

⁷⁹ Szerzej na temat zagadnień dotyczących istniejących teorii winy opisuje A. Wąsek *Ewolucja prawnokarnego pojęcia winy w powojennej Polsce* , Przegląd Prawa Karnego ,1990 nr4 .

naruszenia reguł ostrożności (por art 115 § 2 k k i art 9 § 1 i 2 k.k.).⁸⁰

Dla oceny zaistnienia winy niezbędne jest ustalenie wszystkich przesłanek koniecznych do jej przypisania . Należy także stwierdzić istnienie przesłanek szczególnych , dotyczących możliwości zawinienia przez konkretną osobę w konkretnym przypadku np wiek wymagany przez ustawę , poczytalność , możliwość rozpoznania bezprawności czynu , braku błędu co do kontratypu , albo winy , czy działanie w warunkach opisanych kontratypem .

Przy ocenie stopnia winy należy brać pod uwagę przesłanki ją zmniejszające . Nie będą to opisane powyżej okoliczności wyłączające winę , wtedy bowiem nie można mówić o popełnieniu przestępstwa i zastosowaniu warunkowego umorzenia postępowania.

Słusznie podkreśla B Kunicka – Michalska , iż będą to z reguły okoliczności , które uzasadniają zastosowanie nadzwyczajnego złagodzenia kary lub odstąpienia od jej wymierzenia . Można do nich zaliczyć ograniczoną poczytalność (art. 31 § 2 k.k.) , nieusprawiedliwiony błąd co do tego , że zachodzi okoliczność wyłączająca bezprawność lub winę (art. 29 k.k.), nieusprawiedliwiona nieświadomość bezprawności czynu (art. 30 k.k.) , a także okoliczności związane za szczególną sytuacją materialną sprawcy np. działanie w afekcie .⁸¹ Zdaniem Sądu Najwyższego skutku obniżonego zawinienia nie powoduje samo z siebie przyczynienie się pokrzywdzonego , choćby i znaczne .⁸²

Oceniając stopień winy powinno się też brać pod uwagę to co mogło wywierać negatywny wpływ na decyzje sprawcy . Może on zależeć od „ właściwości ” osobowości samego sprawcy, w szczególności od poziomu jego rozwoju intelektualnego i emocjonalnego , stanu wiedzy, doświadczenia , zdolności percepcyjnych , normalności

⁸⁰ Por J. Giezek , *Przyczynowość i przypisanie skutku w prawie karnym* , Wrocław 1994 str. 96-97; J. Majewski , *Prawnokarne przypisanie skutku przy zaniechaniu* , Kraków 1997 , str. 83-84 ; A. Marek . *Nowa kodyfikacja karna . Kodeks karny. Krótkie komentarze* , Zeszyt 13 , Warszawa 1998 str. 106, A. Wąsek , *kodeks karny ... op. cit. tom II str. 363* .

⁸¹ B.Kunicka -Michalska w :*Kodeks karny ...* , op. cit. str. 1056 .

⁸² Wyrok SN z 27.03.1986 r. , Rw 208/86 , OSNKW 1987/1-2/1.

sytuacji w jakiej działa podmiot, jak i okoliczności w jakich podmiot działał.⁸³

Na stopień winy nie mają natomiast wpływu kryteria związane z karą np. łagodzące jej surowość (udzielenie pomocy ofierze wypadku drogowego, pojednanie się z pokrzywdzonym, bądź dobrowolne naprawienie szkody pokrzywdzonego, powrót do służby wojskowej po upływie urlopu). Są to bowiem działania podjęte po realizacji znamion czynu.⁸⁴ Natomiast wina odnosi się do czynu zabronionego i zachodzi w czasie popełnienia czynu.⁸⁵

2. Przesłankę - okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości określa się w literaturze jako obowiązek dowodowego stwierdzenia popełnienia czynu. Niezbędne jest więc zebranie przez organ orzekający dowodów świadczących niezbicie o popełnieniu przez oskarżonego zarzucanego mu przestępstwa i istotnych jego okoliczności, które mają znaczenie również z punktu widzenia pozostałych przesłanek instytucji.⁸⁶

Wymaganie ustawy, aby okoliczności popełnienia czynu nie budziły wątpliwości ma na celu ochronę osoby, co do której brak dostatecznych dowodów popełnienia przez nią przestępstwa zarówno przed skazaniem jak i doznaniem jakichkolwiek dolegliwości np. związanych z warunkowym umorzeniem. Jeżeli natomiast mimo braku dostatecznych dowodów doszło do rozpoczęcia przewodu sądowego, sąd ma obowiązek wydać wyrok uniewinniający.⁸⁷

Warunkowe umorzenie nie może być orzeczone także wtedy, gdy istnieją wątpliwości co do kwalifikacji prawnej czynu⁸⁸. Jest to ważne z powodu ograniczenia możliwości stosowania tego środka do

⁸³ Por. M. Rodzyńkiewicz, Pojęcie winy w prawie karnym, RPEiS, 1992, str. 8 i n., P. Kardas, J. Majewski, O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym, PIP 1993, nr. 10, str. 77.

⁸⁴ K. Buchała w: K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny. Część ogólna. Zakamycze 1998, str. 389.

⁸⁵ A. Wąsek, Kodeks karny..., op. cit. tom I, str. 33.

⁸⁶ M. Cieślak, Pierwszoinstancyjna procedura warunkowego umorzenia postępowania. NP. z nr 4 1971, str. 522.

⁸⁷ Por. M. Cieślak, Materialnoprawne..., str. 625-626; A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny..., op. cit. str. 488.

spraw , których zagrożenie nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności (art 66 § 2 k.k.) , a przy spełnieniu określonych przez ustawę warunków 5 lat pozbawienia wolności (art. 66 § 3 k.k.) .

Przy ustalaniu okoliczności popełnienia czynu należy uwzględnić zasadę *in dubio pro reo* (art. 5 § 2 k.p.k.). Słusznie podnosi A. Zoll , iż brak wątpliwości co do okoliczności popełnienia czynu zabronionego spełnia też inną funkcję.⁸⁹ Brak wątpliwości zabezpiecza mianowicie po orzeczeniu warunkowego umorzenia możliwość kontynuowania postępowania na wypadek negatywnego przebiegu próby i podjęcia postępowania .

Biorąc pod uwagę wcześniejsze rozważania zgoda oskarżonego nie jest przesłanką warunkowego umorzenia postępowania. Nie stanowi ona też warunku *sine qua non* do uznania , iż okoliczności popełnienia czynu nie budzą wątpliwości.⁹⁰ Przyznanie się oskarżonego do winy również nie rozstrzyga wątpliwości w tym zakresie , może on bowiem to uczynić mimo , iż jest niewinny w obawie przed skazaniem , bądź też aby ochronić przed poniesieniem odpowiedzialności karnej bliską sobie osobę będącą rzeczywistym sprawcą czynu .

3 Przepisy kodeksu karnego z 1969 r. pozwalały na stosowanie warunkowego umorzenia postępowania jedynie wobec sprawcy nie karanego za przestępstwo . Ze sformułowania tego wynikało , iż chodziło o jakiegokolwiek przestępstwo .

Obecnie ustawa rozszerza zakres stosowania omawianego środka. Daje bowiem możliwość stosowania warunkowego umorzenia do sprawcy , który **nie był dotychczas karany za przestępstwa umyślne**. Rozważając niekaralność za przestępstwo umyślne powinno się brać pod uwagę sądowe skazanie za zbrodnię lub występki . Nie będzie dotyczyło omawianej sytuacji wymierzenie kary za wykroczenie przez kolegium do spraw wykroczeń , inny organ rozstrzygający w tym

⁸⁸ Por. A. Marek op. cit . str .109.

⁸⁹ A.Zoll w: K. Buchala , A. Zoll . Kodeks karny ... , str. 488 .

⁹⁰ Podobnie J. Wojciechowski , Kodeks karny .Komentarz. Orzecznictwo .Warszawa , 1997. str. 145 .

zakresie , czy nawet sąd w sytuacji , gdy jest on uprawniony do rozpoznania tego typu spraw (art. 400 k.p.k. i art. 508-517 k.p.k.).⁹¹ Kodeks karny formułując przesłanki warunkowego umorzenia postępowania używa zwrotu „ za przestępstwo ” , a więc za zbrodnię lub występki (art. 7 § 1 k.k.)

Nie można uznać również , za karaną osobę , wobec której nałożono środki wychowawcze , lecznicze lub poprawcze za czyny popełnione przed ukończeniem 15- stu lat (art. 10§ 2 k.k.) , inne czyny popełnione przed ukończeniem 17 - stu lat (art. 10 § 1 k k) , a także w sytuacji przewidzianej ustawą za czyny popełnione przed ukończeniem 18 -stu lat (art. 10§ 4 k.k.) Nałożone bowiem środki nie są karami .⁹²

Przy określeniu karalności jako przesłankę ujemną warunkowego umorzenia postępowania należy traktować jedynie fakt popełnienia przestępstwa umyślnego . Sposób sformułowania przepisów nie pozwala również na interpretacje ich w ten sposób , aby stosować warunkowe umorzenie postępowania wobec osób karanych za przestępstwa umyślnie - nieumyślnie .⁹³

Przy ustalaniu wcześniejszej karalności nie ma znaczenia na jaką karę został sprawca skazany . Nie jest też istotne czy kara ta została wykonana.⁹⁴ Decyduje bowiem sam fakt wcześniejszej karalności za przestępstwo umyślnie

Nie można uznać że sprawca był nie karany , jeżeli kara została mu darowana w drodze amnestii lub indywidualnego aktu łaski chyba , że nastąpiło zatarcie skazania .⁹⁵

Z wcześniejszych rozważań dotyczących istoty warunkowego umorzenia postępowania należy wyciągnąć wniosek , iż nie można

⁹¹ Por. A. Marek , Warunkowe ... , str. 113-114 .

⁹² Por. A. Marek , Warunkowe... , str. 114 ; R. Góral , Kodeks karny . Praktyczny komentarz . Warszawa, 1998 , str. 114 .

⁹³ A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , str. 486 .

⁹⁴ Por. Wytyczne Sądu Najwyższego z 29 stycznia 1971 r. , dział II , punkt 4 (zachowują swoją aktualność przy zmianie karalności za jakiegokolwiek przestępstwo na wcześniejszą karalność za popełnienie przestępstwa umyślnego) ; A. Marek . Warunkowe ... , str. 115 ; A.Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , str. 486 .

uznać za osobę karaną sprawcę , wobec którego zastosowano warunkowe umorzenie postępowania .

Zgadzam się z poglądem reprezentowanym przez A. Zolla , że na gruncie obowiązujących przepisów osoba , wobec której wymierzono środek karny określony przepisem art. 39 k.k. nie może być uznana za karaną w znaczeniu przepisu art. 66 § 1 k.k.⁹⁶ . Dawniej kodeks karny używał bowiem zwrotu „ kara dodatkowa ” Obecnie ustawa używa nazwy „ środki karne ” odróżniając je wyraźnie od kar. Ważnym argumentem jest też możliwość wymierzenia w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie środków karnych określonych w art. 39 pkt 3 i pkt 7 (art. 67 § 3 k.k.) . Osoba , wobec której warunkowo umorzono postępowanie nie może być niewątpliwie traktowana jako karana za przestępstwo .

W literaturze pojawiły się wątpliwości czy osobę , która została skazana prawomocnym wyrokiem , z odstępniem od wymierzenia kary , należy uznać za karaną czy nie .

Pogląd uznający za karaną osobę skazaną z odstępniem od wymierzenia kary popierał M. Siewierski⁹⁷ i przychyliła się do niego A. Marek⁹⁸ Autorzy Ci twierdzą , iż „ karalności nie należy rozumieć wąsko , tylko jako zastosowanie kary , gdyż jednym z rodzajów skazujących jest wyrok odstępujący od wymierzenia kary , w nim bowiem zawarte jest uznanie winy i przypisanie czynu ”.⁹⁹

Uważam , że odstępniem od wymierzenia kary nie można uznać za uprzednią karalność Zgadzam się z poglądami przedstawianymi powyżej co do skazującego charakteru takiego wyroku . Ustawa określając przesłanki mówi o karalności za przestępstwo umyślne , a nie o skazaniu za przestępstwo umyślne . Nie można uznać za skazanie sytuacji , w której sąd na podstawie art 59 k.k. odstępuje od wymierzenia kary , orzekając jednocześnie środek karny . Za taką

⁹⁵ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości i Obrony Narodowej w sprawie prowadzenia rejestru osób prawomocnie skazanych , udzielania (...) . § 7 ; Dz. U. z dnia 4 września 1993 , Nr 98 poz. 388 z 1993 r. ; por. też R. Góral *op cit* , str. 114 .

⁹⁶ A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny .... srt. 486 .

⁹⁷ M. Siewierski , J. Tyłman , M. Olszewski . Postępowanie karne w zarysie . Warszawa 1971 , str. 117

⁹⁸ A. Marek , Warunkowe ... , str. 115

⁹⁹ M. Siewierski *op. cit.* str. 117

też przemawiają argumenty przedstawione powyżej mówią o tym, że osobę, wobec której orzeczono środek karny nie można uznać za karana¹⁰⁰. Wcześniejsza karalność sprawcy ustaje z mocy prawa po upływie ustalonych terminów (art. 107 § 1, 3, 4, 5 k.k.) lub z chwilą uprawomocnienia się zarządzenia w tym zakresie (art. 107 § 2, 4 k.k.).

4. Pozytywna prognoza względem sprawcy jako przesłanka warunkowego umorzenia postępowania znajduje swoje odbicie w jego zadaniach. Jest to bowiem instytucja mająca stanowić alternatywę dla bezwzględnego pozbawienia wolności, przy czym ma być co najmniej równie skuteczna¹⁰¹. Aby ten warunek został spełniony musi istnieć oprócz innych przesłanek dodatnia prognoza względem sprawcy.

Pozytywna prognoza wobec sprawcy przejawia się tym, że jego postawa, właściwości i warunki osobiste oraz dotychczasowy sposób życia uzasadniają przypuszczenie, iż pomimo umorzenia będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni przestępstwa (art. 66 § 1 k.k.).

Omawiana prognoza ma dotyczyć nie tylko nie łamania norm prawa karnego, ale też innych norm nie będących w sferze tego prawa¹⁰². Ustawa stanowi bowiem, iż prognoza ma dotyczyć przestrzegania przez sprawcę porządku prawnego, w szczególności nie popełnienia przestępstwa. Tak więc zwrot „w szczególności” wskazuje, że jest mowa w tym przepisie nie tylko o przestępstwach.

Ponadto należy zwrócić uwagę na możliwość podjęcia przez sąd postępowania karnego w sytuacji:

- rażącego naruszenia przez sprawcę porządku prawnego w okresie próby, a w szczególności popełnienia przestępstwa,
- rażącego naruszenia przez sprawcę porządku prawnego po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania, lecz przed jego

¹⁰⁰ Podobnie wytyczne SN z 29 stycznia 17971 r., dział II, pkt. IV; A.Zoll w: Kodeks karny..., str. 487; B. Kunicka-Michalska w: Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz., red. G. Rejman Warszawa 1999, str. 1050.

¹⁰¹ Uzasadnienie rządowego projektu k.k. w: Nowe kodeksy karne. Warszawa 1997, str. 161.

¹⁰² por. M. Cieślak, Materiałnoprprawne..., str. 630; A. Marek op cit., str. 117.

uprawomocnieniem się, a w szczególności gdy w tym czasie popełnił przestępstwo (art.68 § 2 ,3 k.k.) .

Podstawą podjęcia postępowania jest więc także rażące naruszenie porządku prawnego , nie będące przestępstwem .

Sąd Najwyższy uznaje , iż rażącym naruszeniem porządku prawnego może być drastyczne lub uporczywe naruszanie przez sprawcę norm prawa cywilnego , rodzinnego czy prawa pracy .¹⁰³

Rozważając dotychczasowy sposób życia sprawcy należy brać pod uwagę wykonywane przez niego wielorakie obowiązki . Rozpatruje się zarówno stosunek do pracy zawodowej , do obowiązków rodzinnych jaki i kontakty społeczne .¹⁰⁴ Oceniając dotychczasowy tryb życia powinno się brać pod uwagę cały jego przebieg , a nie poszczególne czyny sprawcy.

W literaturze przedstawiony został pogląd , iż „ przez właściwości osobiste należy rozumieć cechy charakteru sprawcy , jego temperament , zdolności do samokrytyki , wrażliwość sumienia

Do „ warunków osobistych zalicza się warunki środowiskowe , w których sprawca żyje , warunki rodzinne, warunki w miejscu pracy ,warunki mieszkaniowe ”¹⁰⁵, a także przyczynę , która wpłynęła na popełnienie przestępstwa . Im ta przyczyna jest stabilniejsza , im więcej jest takich przyczyn , tym prognoza kryminologiczna jest gorsza .

Przez postawę sprawcy należy rozumieć dążenie do określonego postępowania . Aby warunkowo umorzyć postępowanie postawa jego musi wykazywać , iż był to czyn przypadkowy , który już nie będzie miał miejsca w przyszłości . Ponadto postawa powinna nie wykazywać skłonności do łamania prawa , a w szczególności popełnienia czynów przestępczych .Powinna ona być z punktu widzenia praworządności taka , aby nie było potrzeby podjęcia działania w celu jej zmiany .

¹⁰³ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej z dnia 29 stycznia 1971 r. VI KZP 26 / 6 dotycząca wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania , dział VII , punkt 3 .

¹⁰⁴ Por. M. Leonieni , W. Michalski op cit , str. 73 .

¹⁰⁵ A. Zoll op cit , str. 487 .

Nie powinien budzić wątpliwości fakt , iż prognoza kryminologiczna wobec sprawcy może być ustalona tylko na podstawie łącznej oceny jego postawy , właściwości i warunków osobistych oraz dotychczasowego trybu życia. ¹⁰⁶ Potrzebne jest również wszechstronne ustalenie faktów w niniejszym zakresie .

5. Należy uznać , iż przesłanka dotycząca **zagrożenia czynu karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności** będzie spełniona nie tylko wtedy , gdy czyn będzie zagrożony karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lat , ale również w przypadku alternatywnego zagrożenia obok powyższej kary , grzywną lub ograniczeniem wolności . Kara pozbawienia wolności jest karą najsurowszą i alternatywne zagrożenie karami mniej dolegliwymi bądź zagrożenie tymi karami bez kary pozbawienia wolności czyni dopuszczalnym możliwość stosowania warunkowego umorzenia postępowania¹⁰⁷ . Wnioskując bowiem z większego na mniejsze (a maiore ad minus) wynika , że skoro zagrożenie karą surowszą nie stanowi przeszkody do zastosowania omawianego środka to tym bardziej sytuacja taka będzie miała miejsce w przypadku istnienia za dany czyn sankcji łagodniejszej obok kary surowszej lub zamiast niej .

Przy interpretowaniu tej przesłanki bierze się pod uwagę zagrożenie karą jakie występuje w ustawie . Nie można oczywiście rozpatrywać wymiaru kary pozbawienia wolności jaka została by orzeczona wobec sprawcy , gdyby skorzystano z nadzwyczajnego złagodzenia lub obostrzenia kary ¹⁰⁸ . Podobnie bez wpływu na fakt spełnienia tej przesłanki jest działanie sprawcy w ramach czynu ciągłego . Niemniej należy zauważyć , iż taka okoliczność powinna być brana pod uwagę przy ocenie społecznej szkodliwości czynu , a może też wpływać na prognozę kryminologiczną sprawcy .

¹⁰⁶ A. Marek op cit , str. 119 I. Andrejew, W. Świda , W. Wolter, Kodeks karny... str.153-154; A. Zollw : K. Buchała, A. Zoll , Kodeks karny... , str. 483.

¹⁰⁷ A. Marek op cit , str. 119 I. Andrejew, W. Świda , W. Wolter, Kodeks karny... , str.157 ; J. Bafia w: J. Bafia K. Mioduski, M. Siewierski , Kodeks karny . Komentarz , Warszawa 1987, str. 199.

¹⁰⁸ Por. Uchwała połączonych Izb karnej i wojskowej , VI KZP 26/6 , OSNKW 1971/23/33 dotycząca wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania .

Interesujące zagadnienie powstaje w związku z przepisem art. 65k k , który zrównuje sytuacje sprawcy , który uczynił sobie z popełniania przestępstw stałe źródło dochodu lub popełnienia przestępstwo w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw, z sytuacją recydywisty , określonego w art.64§ 2k k.k. w zakresie wymiaru kar, środków karnych oraz środków związanych z poddaniem sprawcy próbie .Wspomniany przepis art. 64 §2 k.k dotyczy osoby , która już co najmniej dwukrotnie odbywała karę pozbawienia wolności i popełnia nowe umyślne przestępstwo w nim opisane . Wobec oskarżonego popełniającego przestępstwo w opisanych warunkach ustawa wprowadza np. ograniczenia w orzekaniu warunkowego zawieszenia wykonania kary (art. 69 § 3 k.k.), brak jest natomiast w przepisach kodeksu karnego jakichkolwiek ograniczeń w stosowaniu wobec takiego sprawcy warunkowego umorzenia postępowania .Ustawodawca nie wprowadził takiego zakazu choćby z tego powodu , iż osoba odpowiadająca w warunkach opisanych w art. 64 § 2 k.k. popełnia przestępstwo umyślne , co stanowi przesłankę ujemną w orzekaniu warunkowego umorzenia . Wobec powyższego należy zgodzić się z B. Kunicką – Michalską , iż treść przepisu nie wyłącza stosowania warunkowego umorzenia, przy czym w praktyce raczej nie będzie to możliwe albowiem sytuacja opisana w tym przepisie dotyczy przeważnie przestępstw ciężkich o dużym stopniu społecznej szkodliwości , a ponadto musiało by to się odbić na negatywnie na prognozie kryminologicznej sprawcy .¹⁰⁹

W kodeksie karnym z 1997 roku znajduje się 217 typów przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nie większą niż 3 lata na ogólną ilość 363 typów przestępstw opisanych tą ustawą .190 typów przestępstw znajduje się w części szczególnej kodeksu karnego natomiast 27 w części wojskowej . Do właściwości rzeczowej sądu okręgowego należy 11 rodzajów przestępstw opianych w następujących przepisach : art. 126 § 1i 2 k.k. ,133 k.k. , 135 § 2 k.k. , 136 §2, 3 ,4 k.k , 140 §3 k.k., 152 §1 i2 k k , 252 § 3 k k..

¹⁰⁹ B. Kunicka-Michalska w: Kodeks karny... , str. 1053.

Natomiast 206 przestępstw znajdujących się w kodeksie karnym zagrożonych karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 3 lata pozbawienia wolności należy do właściwości rzeczowej sądu rejonowego. Są to typy przestępstw opisane w następujących przepisach części szczególnej: art. 143 § 1,2 i 3 k.k., 144 §1,2 i 3 k.k., 145 § 1,2 i 3 k.k., 156 § 2 k.k., 157 § 2 i 3 k.k., 157a §1 k.k., 158 § 1 k.k., 160 § 1 i 3 k.k., 161 § 2 i 3 k.k., 160 § 2 k.k., 162 § 2 k.k., 165 § 2 k.k., 168 k.k., 174 §2 k.k., 175 k.k., 177 § 1 k.k., 177a k.k., 179 k.k., 181 §2, 3, 4 i 5 k.k., 182 § 2 k.k., 183 §4 k.k., 184 §3 k.k., 186 § 1, 2, i 3 k.k., 187 §1 i 2 k.k., 188 k.k., 190 § 1 k.k., 191 § 1 k.k., 192 § 1 k.k., 193 k.k., 194 k.k., 195 § 1 i 2 k.k., 196 k.k., 199 k.k., 202 § 1 i 2 k.k., 204 § 1 i 2 k.k., 206 k.k., 208 k.k., 209 § 1 k.k., 210 §1 k.k., 211 k.k., 212 § 1 i 2 k.k., 216 § 1 i 2 k.k., 217 § 1 k.k., 218 § 1 i 2 k.k., 219 k.k., 220 § 1 i 2 k.k., 221, 221 § 1 k.k., 224 § 1 i 2 k.k., 225 § 1 i 2 k.k., 226 § 1 i 3 k.k., 227 k.k., 228 § 2 k.k., 229 §2 k.k., 230 k.k., 231 § 1 i 4 k.k., 233 § 1 i 3 k.k., 234 k.k., 235 k.k., 236 § 1 k.k., 238 k.k., 240 § 1 k.k., 241 § 1 i 2 k.k., 242 § 1, 2, 3 i 4 k.k., 243 k.k., 245 k.k., 248 k.k., 251 k.k., 255 § 1, 2 i 3 k.k., 256 k.k., 257 k.k., 258 § 1 k.k., 260 k.k., 261 k.k., 262 § 1 k.k., 263 § 3 i 4 k.k., 264 § 1 i 2 k.k., 265 §1 k.k., 266 § 1 i 2 k.k., 267 § 1, 2 i 3 k.k., 270 §3 k.k., 271 § 2 k.k., 273, 274, 275 § 1 i 2 k.k., 276, 277, 278 § 3 i 5 k.k., 283, 284 § 1 i 3 k.k., 285 § 1 k.k., 287 § 2 k.k., 288 § 2 k.k., 290, 291 § 2 k.k., 293 §4 k.k., 296 § 4 k.k., 293 § 4 k.k., 299 § 3 i 4 k.k., 300 § 1 k.k., 302 § 1, 2 i 3 k.k., 303 §12 k.k., 304, 305 § 1 i 2 k.k., 306 k.k., 311 k.k., 312 k.k., 313 § 1 i 2 k.k.. W części wojskowej kodeksu karnego znajduje się 27 typów przestępstw zagrożonych karą nie przekraczającą 3-ech lat pozbawienia wolności opisanych w przepisach następujących artykułów: 338 §1, 2 k.k., 339 § 4 k.k., 341 § 1 i 2 k.k., 342 § 1 k.k., 343 §1 k.k., 345 § 1 k.k., 346 § 1 k.k., 347 §1 k.k., 350 §1 k.k., 351 §1 k.k., 354 §1 k.k., 355 §1 k.k., 356 §1 k.k., 357 §1 k.k., 358 §1 k.k., 360 §1 k.k., 361 §2 k.k., 362 §1 k.k., 363 § 1 k.k.

Na zakończenie pragnę zwrócić uwagę na fakt, iż były niegdyś próby utworzenia katalogu przestępstw za popełnienie, których może

być stosowane warunkowe umorzenie postępowania . Była to praktyka niesłuszna , bowiem o orzekaniu tego środka powinno się decydować oceniając przesłanki w konkretnej sprawie , a nie z góry wyłączając pewnego rodzaju przestępstwa , których zagrożenie karą nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności .

III. NAPRAWIENIE SZKODY JAKO PRZESŁANKA WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA .

Jest to przesłanka rozszerzająca możliwość stosowania warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do regulacji kodeksu karnego z 1969 roku . Omawiany przepis stanowi jeden z wielu przypadków występujących w kodeksie karnym i w kodeksie postępowania karnego , kiedy to pojednanie oskarżonego z pokrzywdzonym lub ugoda zawarta między nimi mają wpływ na zastosowanie różnych instytucji materialnych lub procesowych bądź też na wydane rozstrzygnięcie¹¹⁰ .

W wypadku , gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody , warunkowe umorzenie może być zastosowane do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności(art.66§3k.k.).Takie rozwiązanie stanowi wyraz tendencji do postrzegania przestępstwa na płaszczyźnie konfliktu sprawca-ofiara , daje możliwość minimalizowania represji karnej

---

¹¹⁰Por. K. Nowicki , Wpływ pojednania oskarżonego (podejznanego) z pokrzywdzonym na warunkowe umorzenie postępowania , w : Nowa kodyfikacja prawa karnego tom IV . red. L. Bogunia, Wrocław 1999, str. 201-202 .

powiązanej z zabezpieczeniem interesów pokrzywdzonego , co należy uznać za słuszny kierunek zważywszy na społeczne efekty takiego postępowania .¹¹¹ Aby można było zastosować warunkowe umorzenie postępowania na podstawie omawianego przepisu okoliczności opisane powyżej muszą wystąpić łącznie z pozostałymi przesłankami przedstawionymi we wcześniejszej części opracowania .

Rozpatrując wymienione uregulowanie należałoby się zastanowić nad kilkoma zagadnieniami. Po pierwsze jak należy rozumieć pojęcie pojednanie . Jest to niewątpliwie ugodowa forma zakończenia konfliktu , zgoda , porozumienie następujące po sporze. Słusznym wydaje się być stanowisko W. Daszkiewicza , że pojednanie nie musi się łączyć z przeproszeniem czy jakimkolwiek świadczeniem , nie jest też wymagane stwierdzenie stron o wzajemnym wybaczeniu . Aby doszło do pojednania wystarczy ograniczyć się do tego , iż strony kończą w ten sposób zaistniały między nimi konflikt , a pokrzywdzony wobec tego nie domaga się np. jako oskarżyciel posiłkowy albo prywatny ukarania sprawcy przestępstwa .¹¹² Pojednanie nie jest zatem tożsame z ugodą , która jest cywilnoprawną dotyczącą roszczeń np. o naprawienie szkody .

Rozpatrując wpływ pogodzenia się sprawcy przestępstwa z pokrzywdzonym na warunkowe umorzenie należy omówić też tryb tego pojednania . Kodeks postępowania karnego przewiduje dwie formy w jakich do omawianej czynności może dojść z inicjatywy bądź też przy pomocy organów procesowych . Instytucjami tymi są porozumienie się oskarżonego z pokrzywdzonym w wyniku mediacji (art 320 k p k.) albo bezpośrednio w trybie przepisu art.341§3k.p.k. . Zostaną one omówione w dalszej części opracowania . Do pojednania i naprawienia szkody lub zadośćuczynienia może dojść także z inicjatywy samych zainteresowanych niezależnie od uregulowań przewidzianych w tym zakresie.

---

¹¹¹ Por. J. Skupiński , Warunkowa reakcja karna w sprawach mniejszej wagi , PPK 1992 nr 6 , str. 49 ; B. Kunicka-Michalska w: Kodeks karny. Komentarz, red. G. Rejman , Warszawa 1999 , str. 1043 .

¹¹² W. Daszkiewicz , Pojednanie . ugodą i mediacją w...str.60

Czynność taka może mieć miejsce nawet przed formalnym wszczęciem postępowania przygotowawczego. Do pojednania może dojść w każdej fazie procesu niezależnie od prób podejmowanych w tym zakresie przez organy procesowe jeżeli tylko strony zaistniałego konfliktu rozumieją jakie korzyści mogą dzięki temu osiągnąć.

Ustawa nie reguluje też trybu w jakim ma nastąpić pojednanie. Należy więc przyjąć, iż może ono nastąpić w wyniku mediacji, porozumienia się stron w trybie opisanym przepisem art. 341 § 2 k.p.k. bądź też bez interwencji organów procesowych. Nie jest też wymagane aby do omawianej czynności doszło przed sądem lub prokuratorem. Treść przepisu art. 63 § 3 k.k. nie wyklucza możliwości jego zastosowania nawet, gdy sprawca dokonując pojednania, naprawiając szkodę lub uzgadniając sposób jej naprawienia czynił to tylko w celu uniknięcia odpowiedzialności karnej¹¹³.

W omawianym przepisie, aby można było zastosować warunkowe umorzenie postępowania zamiast pojednania wystarczy gdy sprawca naprawi szkodę lub pokrzywdzony i sprawca muszą uzgodnić sposób naprawienia szkody, oczywiście w przypadku gdy ona wystąpiła. Oznacza to, iż aby spełnić przesłanki przewidziane w tym przepisie wystarczy samo porozumienie poprzez zgodne oświadczenia pokrzywdzonego i sprawcy przestępstwa o sposobie naprawienia szkody. W momencie orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania nie jest więc wymagane naprawienie szkody przez oskarżonego. Należy jednak pamiętać, że niewykonanie przez sprawcę ugody zawartej z pokrzywdzonym może być przyczyną podjęcia przez sąd postępowania karnego (art. 68 § 2 k.k.).

Problemy z ustaleniem czy szkoda została naprawiona mogą wystąpić w sytuacji, gdy są trudności z ustaleniem jej pełnej wysokości. Jeśli w momencie orzekania nie ma takiej możliwości, zasadny wydaje się pogląd, iż ocena tego czy szkoda została naprawiona powinna należeć do sądu. Sprawca powinien bowiem wykazać się zaangażowaniem w działaniach zmierzających do usunięcia

---

¹¹³ Podobnie A. Zol w: K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny ... str. 485.

skutków przestępstwa. Naprawienie szkody jest wyrazem wewnętrznego przełomu oskarżonego i wpływa na jego prognozę kryminologiczną. Sąd powinien oceniać czy w danej sytuacji działanie sprawcy było wystarczające czy też nie. Podobnie trudna sytuacja wystąpi, pokrzywdzony mimo wyraźnych działań sprawcy odmówi przyjęcia świadczeń. Ustawa mówi bowiem o „naprawieniu szkody”, zaś opisane działanie pokrzywdzonego uniemożliwia oskarżonemu spełnienia wspomnianej przesłanki. W takiej sytuacji zasadnym byłoby zastosowanie przepisu art. 467 pkt 4 k.c. a więc złożenie przedmiotu świadczenia do depozytu sądowego. Celem omawianego przepisu jest między innymi umożliwienie łagodniejszego traktowania sprawcy w sytuacji, gdy jako wyraz swojej poprawy angażuje się w naprawę szkody, dlatego też pokrzywdzony nie powinien mieć możliwości „blokowania” takiego działania.

Zgodnie z ustawą strony mogą składać wnioski i inne oświadczenia na piśmie albo ustnie do protokołu (art. 116 k.p.k.). Aby więc pojednanie miało wpływ na orzeczenie sądu musi ono nastąpić w taki sposób. Oceniając formę tej czynności należy brać pod uwagę reguły dotyczące formy oświadczeń procesowych w szczególności wady oświadczeń woli. Pojednanie powinno odbyć się w warunkach pełnej swobody powzięcia decyzji i wyrażenia woli. Słuszny zatem jest pogląd W. Daszkiewicza, iż nie dopuszczalne jest wymuszanie pojednania przez organy procesowe czy jakiegokolwiek inne podmioty¹¹⁴.

Regulację art. 66 § 3 k.k. można zastosować wobec sprawcy przestępstwa zagrożonego karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności tylko w razie istnienia ujawnionego pokrzywdzonego. Może nim być osoba fizyczna, prawna, instytucja państwowa, samorządowa lub społeczna jeśli jej dobro prawne zostało bezpośrednio zagrożone lub naruszone przez przestępstwo, przy czym czynności za stronę pokrzywdzona nie będąca dokonuje organ uprawniony do działania w jej imieniu, jeśli nie działa organ pokrzywdzonej instytucji jej prawa może wykonywać organ kontroli

---

¹¹⁴ Por. W. Daszkiewicz op. cit. str. 75.

państwowej , który w zakresie swojego działania ujawnił przestępstwo lub wystąpił o wszczęcie postępowania , natomiast za pokrzywdzonego małoletniego lub ubezwłasnowolnionego jego prawa wykonuje przedstawiciel ustawowy albo osoba , pod której stałą pieczęą pokrzywdzony pozostaje (art. 49-51 k.p.k.) .

Pojęcie to zatem różni się pod względem zawartości jak i sposobem reprezentacji od analogicznego ujęcia w prawie cywilnym poszkodowanego jak i też od potocznego rozumienia tego słowa . Sens przepisu art. 66 § 3k.p.k. jest taki aby przede wszystkim realizowany był wychowawczy wpływ zetknięcia się sprawcy w ofiarą swego czynu . W związku z powyższym niedopuszczalnym wydaje pojednanie ze sprawcą czynu zakładu ubezpieczeń , który nie jest pokrzywdzonym a jedynie za takiego się go uważa w zakresie w jakim pokrył wyrządzoną pokrzywdzonemu szkodę lub jest zobowiązany do jej pokrycia .Natomiast dopuszczalne moim zdaniem byłoby zastosowanie omawianego przepisu w przypadku naprawienia szkody lub chociażby uzgodnienia sposobu jej naprawienia wobec zakładu ubezpieczeń opisanego powyżej .Dopuszczalna byłaby także możliwość pojednania się oskarżonego ze stroną zastępczą , jeśli jest ona stroną stosunku materialnoprawnego wynikłego z przestępstwa . Zgodzić się jednak należy z W. Daszkiewiczem , iż powinna dysponować co najmniej prejudykatem sądu cywilnego stwierdzającym nabycie spadku , zaś ugoda co do odszkodowania mogłaby być zawarta między tymi podmiotami tylko w zakresie w jakim strona zastępcza nabyła prawo do spadku .¹¹⁵

Brak możliwości zastosowania regulacji art 66 § 3k.k. w sytuacji, gdy brak jest ujawnionego pokrzywdzonego , pomimo że byłoby to celowe należy ocenić krytycznie. Sytuację taką trafnie oddaje przedstawiony przez B. Kunicką-Michalską przykład tzw. paradoksu nieudolnego usiłowania , gdy wobec braku szkody i pokrzywdzonego

¹¹⁵ W.Daszkiewicz .Pojednanie , ugoda i mediacja w procesie karnym ,w: Nowa kodyfikacja karna . Kodeks postępowania karnego .Krótkie komentarze , Warszawa 1998 , nr8 str. 90 .

takie złagodzenie odpowiedzialności nie może mieć miejsca , w przeciwieństwie do sprawstwa¹⁶.

Charakter chronionego dobra i związane z tym pojęcie pokrzywdzonego powoduje , że nie każdy rodzaj przestępstw zagrożony karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 lat będzie można umorzyć na podstawie przepisu art. 66 § 3 k.k.¹⁷. Dla zastosowania tego przepisu musi istnieć ustalony pokrzywdzony . Jako przykład można podać przestępstwo polegające na publicznym nawoływaniu do wszczęcia wojny napastniczej (art 117 § 3 k.k.), czy też spowodowaniu zniszczenia w świecie roślinnym lub zwierzęcym w znacznych rozmiarach (art.181§1 k.k). W tych przypadkach nie można mówić o pojednaniu między pokrzywdzonym a sprawcą przestępstwa . Nie można bowiem ściśle skonkretyzować stron konfliktu jak i zdefiniować sam konflikt . Jeżeli przestępstwo godzi w dobra abstrakcyjne takie jak dobro wymiaru sprawiedliwości , pokój , ludzkość wówczas nie ma miejsca ani na mediację ani na porozumiewanie się stron , a co za tym idzie nie może być mowy o pojednaniu . Z definicji pokrzywdzonego wynika , co prawda , że może nim być zarówno osoba fizyczna jak i inne podmioty niemniej w przypadku naruszenia wymienionych dóbr nie można jednoznacznie określić pokrzywdzonego.

Uważam , że charakter chronionego dobra pozwala na pojednanie się oskarżonego z pokrzywdzonym w stosunku do 25 typów przestępstw opisanych w kodeksie karnym .Do właściwości rzeczowej sądu okręgowego w pierwszej instancji należą przestępstwa kreślone w przepisach artykułów 119 §1 i2 k.k. , 135 § 1 k.k. , 136 § 1 k.k. . Natomiast zgodnie z właściwością rzeczową sąd rejonowy i wojskowy sąd garnizonowy rozpoznaje w pierwszej sprawy co do 21 typów przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5lat , w których charakter chronionego dobra pozwala na pojednanie się pokrzywdzonego z oskarżonym . Opisane są one w przepisach

¹¹⁶ B.Kunicka-Michalska w: kodeks karny ... , str.1046 .

następujących artykułów :157§1 k.k. , 160§2 k.k ,189§1 k k., 191§2 k.k.,197§2 k.k., 207§1 k.k. , 247§1i3 k.k. ,254§2 k.k. ,278§1,2i5 k k ,284§2 k.k.,283 k.k , 287§1k.k., 288§1k.k., 289§1k.k., 290§1 k.k., 291§1 k.k., 292§2 k.k., 293 , 298§1 k.k., 301§1i2 k.k. ,352 §1 k.k. .

Ugodowe załatwienie sporu niezależnie czy będzie to wynikiem mediacji , czy bezpośredniego porozumienia się stron może moim zdaniem być korzystne dla pokrzywdzonego ze względu na :

- 1)większą szansę na uzyskanie rekompensaty za szkodę i krzywdę wyrządzone przestępstwem ,
- 2)możliwość szybszego uzyskania wymienionej rekompensaty ,
- 3)uzyskanie zadośćuczynienia moralnego ,
- 4)bezpośrednie uczestnictwo w decydowaniu w częściowym choćby zakresie w rozwiązywaniu konfliktu ,
- 5) zmniejszenie poczucia lęku przed sprawcą przestępstwa ,
- 6)możliwość uświadomienia sprawcy jaką wyrządził szkodę i krzywdę swoim czynem .

Sprawca przestępstwa może uzyskać następujące korzyści :

- 1)przede wszystkim możliwość wpłynięcia na łagodniejsze orzeczenie w zakresie odpowiedzialności karnej za popełniony czyn ,
- 2)postrzeganie pokrzywdzonego jako „ konkretnej ” osoby a nie kogoś anonimowego co daje możliwość zrozumienia krzywdy wyrządzonej ofierze,
- 3)możliwość świadomego i dobrowolnego wynagrodzenia szkody i krzywdy wyrządzonej swoim czynem ,
- 4)możliwość uniknięcia stygmatyzacji wynikającej z włączenia się do działań prowadzących do wydania i wykonania orzeczenia .

Dodatkową korzyścią , która płynie z ugodowego rozwiązywania konfliktu przy pomocy niezależnego arbitra - mediatora jest możliwość szybszego odreagowania emocji przez obie strony konfliktu . Ponadto

---

¹¹⁷ Podobnie E. Bieńkowska , Postępowanie mediacyjne w świetle kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego :Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego , nr 14 str. 213-214 .Warszawa 1998.

obecność mediatora może zmniejszyć strach lub niechęć ofiary przed spotkaniem ze sprawcą .

Szersze omówienie zagadnień regulacji karnoprocessowej mediacji i porozumienia się stron zostanie przedstawione w następnych rozdziałach niniejszego opracowania.

Moim zdaniem z uznaniem należy przyjąć zmianę przepisów wprowadzoną kodeksem karnym z 1997 roku rozszerzającą możliwość orzekania warunkowego umorzenia postępowania .Pozwoli to na bardziej elastyczne stosowanie omawianego środka polityki kryminalnej . Umożliwienie sądowi orzekania warunkowego umorzenia postępowania wobec sprawcy karanego wcześniej za przestępstwo nieumyślne pozwoli takiej osobie uniknąć piętna skazania . Nieumyślne popełnienie czynu , za który został on wcześniej ukarany mogło mieć charakter przypadkowy ,pozwalający przy spełnieniu pozostałych przesłanek na warunkowe umorzenie postępowania. Słuszne natomiast jest pozostawienie zakazu orzekania warunkowego umorzenia wobec sprawcy karanego za przestępstwo umyślne. Po pierwsze popełnienie przez niego przestępstwa umyślnego nie pozwalałoby na uzasadnione przypuszczenie , iż w przyszłości będzie przestrzegał porządku prawnego mimo nie wymierzenia kary za następne popełnione przestępstwo . Ponadto umożliwienie orzekania warunkowego umorzenia postępowania wobec osoby karanej wcześniej za przestępstwo umyślne mogłoby doprowadzić do stosowania omawianej instytucji wobec sprawców , co do których dobro wymiaru sprawiedliwości wymaga surowszej reakcji karnej .

Pozytywnie należy ocenić również umożliwienie orzekania warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do sprawcy przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności, w sytuacji gdy pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody . Pozwoli to na uelastycznienie orzekania warunkowego umorzenia postępowania .Ponadto działanie sprawcy polegające na pojednaniu się z pokrzywdzonym bądź naprawieniu szkody

wskazuje na pozytywną jego postawę po popełnieniu przestępstwa oraz uwzględnia prawnie chronione interesy pokrzywdzonego .

ROZDZIAŁ III

OBOWIĄZKI SENSU LARGO ZWIĄZANE ZE STOSOWANIEM WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA

I POJĘCIE I PODZIAŁ

Podstawą rozważań zawartych w tym rozdziale jest uznanie warunkowego umorzenia postępowania karnego za środek polityki kryminalnej, który zawiera w sobie dolegliwości w stosunku do sprawcy czynu

Omawiane obowiązki sensu largo można podzielić na dwie zasadnicze grupy
obowiązki próby oraz pozostałe środki związane z nakładaniem na sprawcę dolegliwości

Do obowiązków próby przepisy kodeksu karnego zaliczają

- 1) naprawienie szkody w całości lub w części (art 67 § 3 k k),
- 2) informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby (art 67 § 3 w zw 72 §1 pkt 1 k k),
- 3) przeproszenie pokrzywdzonego (art 67 § 3 w z w 72 § 1 pkt 1 k k) ,
- 4) wykonywanie ciężącego na sprawcy obowiązku łozenia na utrzymanie innej osoby (art 67 § 3 w z w 72 § 1 pkt 3 k k) ,
- 5) powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art 67 § 3 w z w 72 § 1 pkt 5 k k)

Do pozostałych dolegliwości należą

- 1) dozór (art 67 § 2 k k) ,
- 2) świadczenie pieniężne (art 67 § 3 k k) ,
- 3) zakaz prowadzenia pojazdów do lat 2 (art 67 § 3 k k) ,
- 4) przepadek rzeczy tytułem środka zabezpieczającego (art 100 k k) ,
- 5) odszkodowanie na rzecz pokrzywdzonego (art 415 § 5 k k) ,

6) nawiązka (art. 415 § 6 k.k.k) .

Zakres dolegliwości związanych z orzeczeniem warunkowego umorzenia postępowania w przepisach kodeksu karnego z 1997 roku został znacznie poszerzony w stosunku do poprzedniego uregulowania. Rozszerzenie możliwości oddziaływania przez sąd na sprawcę przy stosowaniu omawianej instytucji polityki karnej postulowane były już wcześniej w doktrynie¹¹⁸ .

Katalog nowych środków obejmuje :informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby , wykonywanie ciężącego na sprawcy obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby , powstrzymywanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających , dozór , świadczenia pieniężne , zakaz prowadzenia pojazdów do lat dwóch oraz nawiązkę . W obowiązującym kodeksie karnym ustawodawca zrezygnował z poręczenia oraz wykonywania określonych prac lub świadczeń na cele społeczne .

Powiększenie katalogu obowiązków oraz innych środków nakładanych na sprawcę przy warunkowym umorzeniu postępowania moim zdaniem należy przyjąć z uznaniem .Daje to możliwość większej intensywności oddziaływania na osobę poddaną próbie¹¹⁹ . Zmiana ta pozwoli na pełniejszą indywidualizację środków oddziaływania wychowawczego i możliwość szerszego stosowania warunkowego umorzenia postępowania np. w przypadku przestępstw drogowych co do , których przy orzekaniu odpowiedzialności karnej zachodzi potrzeba orzeczenia wobec sprawcy, zakazu prowadzenia pojazdów .

Na sprawcy wobec , którego warunkowo umorzono postępowanie ciąży ponadto obowiązek przestrzegania porządku prawnego . Trudno w tym przypadku mówić jednak o szczególnej dolegliwości stąd płynącej , gdyż takie zobowiązanie dotyczy ogółu społeczeństwa i wynika z

---

¹¹⁸ Por. np. M.Leonieni. W. Michalski , Zakres zobowiązań przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego. ZNASW , 1976 , zeszyt 12 . str. 55-56 ; A. Kabat . Z. Młynarczyk , Uwagi o stanie realizacji kodyfikacji karnej. NP , 1975 , zeszyt 10 - 11 , str. 1440 ; W. Ciechanowicz , Warunkowe umorzenie postępowania karnego . Rozważania de lege ferenda . WPP , 1979 . zeszyt 2 , str. 148-149 ; R.Kokot , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w projekcie reformy prawa karnego . AUW , Prz. Pr . i Ad. Nr 31, Wrocław 1995 , str. 71 ; A.Marek .Prawo karne . Zagadnienia teorii i praktyki . Warszawa 1997 , str. 294 .

całokształtu systemu prawnego. Zobowiązanie natomiast sprawcy przy stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania do przestrzegania porządku prawnego, a ponadto do innych społecznie pozytywnych działań określonych w obowiązkach próby jest nie tylko celowe, ale i konieczne dla osiągnięcia jego resocjalizacji¹²⁰.

Sytuacja sprawcy wobec, którego zastosowano warunkowe umorzenie postępowania różni się od sytuacji innych osób naruszających porządek prawny. Takie działanie wywołuje bowiem dla niego dodatkowe negatywne skutki. Sąd może podjąć postępowanie karne, jeżeli sprawca w okresie próby rażąco narusza porządek prawny, w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż umyślne a także, jeżeli uchyla się od dozoru, wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego, albo nie wykonuje zawartej z pokrzywdzonym ugody. Sąd może także podjąć postępowanie karne, jeżeli sprawca po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania, lecz przed jego uprawomocnieniem się, rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy w tym czasie popełni przestępstwo (art. 68§ 3 k.k.). Obligatoryjnie sąd podejmuje postępowanie karne jeżeli sprawca zostanie prawomocnie skazany za przestępstwo umyślne popełnione w okresie próby (art. 68 §1 k.k.).

Wyżej wymienione przyczyny stanowią, iż rażące naruszenie porządku prawnego przez sprawcę może mieć również miejsce w sytuacji, gdy nie popełnia on przestępstwa, wykonuje obowiązki próby, orzeczony środek karny oraz zawartą z pokrzywdzonym ugodę, ale w inny sposób łamie przepisy. Za taką interpretacją przemawia zwrot „w szczególności” użyty w obu przepisach, który wskazuje na inne możliwe naruszenia przepisów będących rażącym naruszeniem prawa. Reasumując w przedstawionej sytuacji osoba, wobec której warunkowo umorzono postępowanie, i która łamie przepisy choć nie popełnia przestępstwa i nie uchyla się od nałożonych na nią dolegliwości przy zastosowaniu omawianej instytucji prawa karnego znajduje się w cięższej sytuacji niż inne osoby postępujące podobnie. Sprawca

¹¹⁹ A.Zoll w: K. Buchala, A. Zoll, Kodeks karny ..., str. 489.

¹²⁰ Por. M. Leonieni, W Michalski, Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej, Warszawa, 1972, str. 103.

odpowiada bowiem za swoje czyny w taki sam sposób jak pozostała część społeczeństwa czyli np w drodze postępowania dyscyplinarnego, czy też odpowiedzialności za wykroczenia, a ponadto może być wobec niego podjęte postępowanie i w związku z tym może ponieść odpowiedzialność karną za czyn, co do którego wcześniej warunkowo umorzono postępowanie.

Mając powyższe na uwadze należy przyjąć, iż przestrzeganie porządku prawnego stanowi dla osoby, wobec której zastosowano omawiany środek polityki penalnej większą dolegliwość z punktu widzenia konsekwencji naruszenia tych przepisów niż dla pozostałej części społeczeństwa. Ze względu jednak na ogólny obowiązek przestrzegania porządku prawnego wynikający z całokształtu systemu prawnego nie będzie ta sytuacja wliczana do katalogu dolegliwości sensu stricto związanych ze stosowaniem warunkowego umorzenia postępowania.

Przy ocenie charakteru prawnego obowiązków nakładanych w okresie próby w literaturze przedstawiany jest powszechnie pogląd, że orzekane obowiązki przy warunkowym umorzeniu postępowania nie są karami. Ponadto podkreśla się ich resocjalizacyjne i wychowawcze zadania.¹²¹ Wśród przedstawicieli doktryny zwraca się też uwagę na weryfikacyjny charakter obowiązków pozwalający ocenić, czy przyjęta jako podstawa orzeczenia prognoza kryminologiczna była trafna.¹²² Autorzy zgodnie podkreślają, że omawiane zobowiązania noszą w sobie znamię dolegliwości bądź to ekonomicznej bądź to w sferze praw osobistych.

Różnice zdań powstają natomiast w ocenie podobieństwa obowiązków nakładanych w okresie próby i kar, co jest konsekwencją określenia charakteru prawnego warunkowego umorzenia postępowania przez autorów danej teorii. Niektórzy przedstawiciele doktryny uznają omawiane obowiązki za części kary¹²³, czy też „mini” kary.¹²⁴

¹²¹ Por. np. A. Marek, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego*. Warszawa 1973, str. 130 i n.; K. Buchała w: K. Buchała, S. Waltoś, *Zasady prawa i procesu karnego*. Warszawa 1975, str. 167; R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz.* Warszawa 1998, str. 115; A. Zoll op cit, str. 149.

¹²² Por. np. M. Leonieni, W. Michalski, *Efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego w praktyce sądowej*. Warszawa, 1975, str. 29; A. Zoll op cit, str. 492.

¹²³ Z. Kubec, *Czy warunkowe umorzenie jest skazaniem*. GSiP, 1970 z. 12, str. 7; H. Olek, *Poglądy prokuratorów wojskowych na funkcję społeczną niektórych kar sądowych*. WPP, 1977, z. 2, str. 134.

Według innych autorów dolegliwości nie mają elementów karnych , będąc wychowawczymi środkami resocjalizacji.¹²⁵

Istnieje również inny pogląd uznający obowiązki orzekane w okresie próby za namiastkę kary .¹²⁶

A Marek obowiązki te przyjmuje jako prawnokarne środki resocjalizacyjne , zastępujące w pewnym sensie tradycyjne środki karne, uznając jednak określenie ich za „ quasi karę” lub „ namiastkę kary” za pogląd zbyt daleko idący .¹²⁷

Podsumowując przedstawione stanowiska , chciałbym zaznaczyć , iż najtrafniejszy jest pogląd uznający obowiązki próby za namiastkę kary .

Zgodnie z wcześniejszymi rozważaniami o charakterze prawnym warunkowego umorzenia postępowania przedstawionymi w rozdziale pierwszym niniejszego opracowania nie można uznać omawianej instytucji polityki kryminalnej za warunkowe skazanie bądź też za środek nie należący do form odpowiedzialności karnej .

W związku z powyższym nie można uznać obowiązków próby za części kary czy „ mini - kary” ani też za środki resocjalizacyjne bez elementów karnych .

Trudno też pogodzić się z poglądem A. Marka , który z jednej strony nie kwestionuje prawnokarnego charakteru obowiązków , z drugiej jednak strony nie uznaje ich nawet za quasi kary . Poza tym w pełni zgadzam się z twierdzeniem B. Kunickiej -Michalskiej , iż jeśliby przyjąć , że omawiane obowiązki nie są nawet namiastką kary , to należałoby kwestionować ich prawnokarny charakter. Natomiast jeśli warunkowe umorzenie jest odstępianiem od stosowania represji , jak

¹²⁴ L.Lernell , Współczesne zagadnienia polityki kryminalnej .Problemy kryminologiczne i penalologiczne . Warszawa 1978 .

¹²⁵ J.Kutrzebski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego a odpowiedzialność karna . ZNUJ 1974 , nr 63 , str. 183 ; W. Ciechanowicz , Z problematyki warunkowego umorzenia postępowania karnego . WPP 1975 , nr 1 , str. 7 .

¹²⁶ M.Leonieni , W .Michalski , Efektywność warunkowego ... str . 10 ; oraz tych autorów , Warunkowe umorzenie ... , Warszawa 1972 , str. 28 .; S.Pawela , Środki probacyjne w kodeksie karnym . NP. 1974 , str. 28 B.Kunicka -Michalska , Warunkowe umorzenia postępowania karnego w latach 1970 -1977 . Ossolineum 1982 , str. 135

¹²⁷ A.Marek , Warunkowe umorzenie postępowania ... , str. 61 i 131 .

wytłumaczyć uznanie omawianych środków za prawnokarne nie zaś inne środki oddziaływania resocjalizacyjnego.¹²⁸

Obowiązki nakładane w okresie próby niezależnie od ich wychowawczego charakteru nie są pozbawione dolegliwości, gdyż ograniczają wolność obywatela.¹²⁹

W związku z tym obowiązki te stanowią namiastkę kary. Błędna jest teza przedstawiona przez przeciwników tej teorii o dobrowolności poddania się obowiązkom i braku przymusu właściwego karze.¹³⁰ Zgodnie z poglądem wyrażonym przy omawianiu przesłanek warunkowego umorzenia postępowania należy stwierdzić, iż nie można zgody oskarżonego uznać za warunek sine qua non stosowania tej instytucji.

Nie wypełnianie obowiązków nakładanych w okresie próby może natomiast wiązać się z sankcją przewidzianą w przepisach kodeksu karnego, o której szerzej będzie mowa w dalszej części opracowania dotyczącej podjęcia warunkowego umorzenia postępowania. Obowiązki orzekane w okresie próby wraz z innymi dolegliwościami, które mogą być zastosowane przy omawianej instytucji stanowią swoistą formę represji karnej pozwalającej sprawcy na uniknięcie skazania i wymierzenia kary.

Obowiązujący kodeks karny wprowadził przy orzekaniu warunkowego umorzenia postępowania podobnie jak przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności możliwość ustanawiania, rozszerzania lub zmieniania obowiązków w okresie próby (art. 74 § 2 w zw. z art. 67 § 4 k.k.). Uprawnienie to dotyczy jedynie dwóch obowiązków: wykonywania ciężącego na sprawcy obowiązku łóżenia na utrzymanie innej osoby oraz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających. W okresie próby sąd może ponadto osobę wobec, której warunkowo umorzono postępowanie oddać pod dozór lub od dozoru zwolnić (art. 74 § 2 w zw. z 67 § 4 k.k.).

Pozostałych zobowiązań omawiany przepis nie obejmuje swoim zakresem. Powyższą regulację należy moim zdaniem przyjąć z uznaniem, daje ona bowiem większą możliwość podjęcia przez sąd działań

¹²⁸ Por. B. Kunicka-Michalska, Warunkowe umorzenie..., str. 135.

¹²⁹ Por. M. Leonieni, W. Michalski, Efektywność warunkowego..., str. 10.

resocjalizacyjno - wychowawczych w zależności od zaistniałej sytuacji.¹³¹ Ze względu na szczególny charakter obowiązku przeproszenia pokrzywdzonego nie byłoby celowym umożliwienie sądowi w postępowaniu wykonawczym po wydaniu orzeczenia nałożenia takiego obowiązku wobec sprawcy lub zwolnienia z niego. Natomiast zgodnie z przepisem art. 169 § 3 k.k.w. na osobie wobec, której warunkowo umorzono postępowanie ma obowiązek stawiania się na wezwanie sądu lub kuratora i udzielania wyjaśnień co do przebiegu okresu próby. Nie ma więc potrzeby aby sąd nakładał na sprawcę w okresie próby obowiązek istniejący z mocy prawa

II. OBOWIĄZKI ORZEKANE NA OKRES PRÓBY.

1. Naprawienie szkody w całości lub części jest jedynym obligatoryjnym obowiązkiem nakładanym na sprawcę, w okresie próby. Zakres nakładania tego obowiązku został poszerzony w stosunku do kodeksu karnego z 1969 r. W obowiązujących przepisach sąd ma obowiązek orzeczenia naprawienia szkody w całości lub w części w każdym przypadku stosowania warunkowego umorzenia postępowania (art. 67 § 3 k.k.). Natomiast w poprzednim stanie prawnym obowiązek taki istniał jedynie w przypadku przestępstw przeciwko mieniu, gdy szkoda nie została naprawiona (art. 28 § 3 d k.k.). W przypadku popełnienia innego przestępstwa organ stosujący omawiany środek orzekał fakultatywnie ten obowiązek.

Rozważając powyższą zmianę przepisów należy zastanowić się czy ustawodawca słusznie nakazał naprawiać szkodę w każdym przypadku warunkowego umorzenia postępowania. Wątpliwości może bowiem budzić sytuacja, gdy sprawca znajduje się w ciężkiej sytuacji materialnej i orzekanie obowiązku naprawienia szkody, którego wykonanie jest

¹³⁰ Por. np. J. Kutrzebski, Warunkowe umorzenie postępowania..., str. 183; A.Zoll, Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania. ZNUJ 1973, nr 62, str. 97.

¹³¹ Por. np. M.Leonieni, W. Michalski, Efektywność warunkowego..., str. 181; B.Kunicka-Michalska, Warunkowe umorzenia postępowania..., str. 141; R.Kokot, Warunkowe umorzenia postępowania..., str. 72.

nierealne, może być pozbawione sensu. W literaturze przedstawiony został pogląd, iż celowym byłoby wprowadzenie możliwości, w związku z opisaną sytuacją, klauzuli zezwalającej w wyjątkowych przypadkach na odstąpienie od orzekania omawianego zobowiązania.¹³²

Zdaniem autora w sytuacji skrajnego zubożenia sprawcy obowiązek naprawienia szkody, z uwagi na drastyczne rygory związane z jego niewykonaniem, musiałby częstokroć ograniczać się do zapłaty symbolicznej złotówki i byłby w rzeczywistości fikcją prawną, a nie wykonaniem zobowiązania.

Moim zdaniem argumenty przedstawione powyżej nie są przekonujące. Po pierwsze jak sam autor zauważył, wyjściem z sytuacji jest dane przez ustawę możliwości nałożenia obowiązku w całości lub w części.

Ponadto chciałbym zaznaczyć, iż przy warunkowym umorzeniu postępowania omawiany obowiązek ma charakter nie tylko kompensacyjny, ale też wychowawczy i prognostyczny.¹³³ Poza tym oddziałuje pozytywnie na społeczeństwo, dając przekonanie, że prawo karne chroni interesy ofiar przestępstwa.¹³⁴ Zasada powinno być nakładanie omawianego obowiązku w całości, ale np. warunki materialne sprawcy mogą przemawiać za nałożeniem go w części. W ciężkiej sytuacji materialnej sprawcy nawet nałożenie obowiązku naprawienia szkody w małym zakresie będzie spełniało swą funkcję wychowawczą i prognostyczną w stosunku do sprawcy za względu na dolegliwość, która będzie podobna do dolegliwości naprawienia szkody w całości przez sprawcę będącego w dobrej sytuacji materialnej. W niewielkim choćby stopniu spełniona będzie też funkcja kompensacyjna dla pokrzywdzonego dla, którego ze względu na szybkość naprawienia szkody nawet i ta niewielka część może mieć duże znaczenie. Podkreślić należy też, iż niewykonanie omawianego obowiązku nie skutkuje obligatoryjnym podjęciem postępowania. Działanie sprawcy w tym zakresie należy do oceny sądu. Częstokroć obowiązek naprawienia

¹³² R. Kokot, *Warunkowe umorzenia postępowania ...*, str. 72.

¹³³ Por. A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny ...*, str. 493.

szkody nałożony na sprawcę w niewielkim zakresie może odnieść większy skutek wychowawczy niż podobny obowiązek nałożony w analogicznym przypadku w pełnym wymiarze w stosunku do sprawcy, który znajduje się w dobrej sytuacji materialnej

Orzekanie omawianego zobowiązania w niepełnym zakresie jest uzasadnione również wtedy, gdy ujawniony materiał nie zezwala na ustalenie szkody w całej wysokości lub gdy pokrzywdzony przyczynił się w znacznym stopniu do jej powstania.¹³⁵ Przy ustalaniu zakresu i sposobu wykonania omawianego obowiązku sąd powinien wziąć też pod uwagę wyniki mediacji między pokrzywdzonym i sprawcą, porozumienia zawartego w trybie przepisu art. 341 k.p.k., bądź ugody zawartej w jakikolwiek inny sposób przed sądem lub prokuratorem (art. 53 w zw. z art. 56 k.k.).

Zagadnieniem, które budzi kontrowersje w doktrynie jest określenie czy pojęcie szkody obejmuje jedynie sferę dóbr materialnych czy też uszczerbek niemajątkowy. Wiąże się to z tym, iż w przepisach prawa brak jest definicji szkody.

W piśmiennictwie bezspornym jest, że o szkodzie można mówić zawsze tam, gdzie mamy do czynienia z uszczerbkiem majątkowym. Przestępstwo jednak może być skierowane też przeciwko dobrom, co do których nie można stosować miernika ekonomicznego, a szkoda ma charakter niemajątkowy. Sytuacja taka ma miejsce w odniesieniu do przestępstw przeciwko wolności, czci i nietykalności cielesnej. W przypadku uszkodzenia ciała poza czynnikiem, który można określić ekonomicznie na przykład nakłady na leczenie i rehabilitację występuje element, którego nie da się w ten sposób określić czyli cierpienie fizyczne i psychiczne¹³⁶. Taka szkoda nazywana jest niemajątkową.

Natomiast część przedstawicieli doktryny uważa, iż szkoda obejmuje jedynie uszczerbek majątkowy. Pogląd ten znajduje oparcie w przepisach prawa cywilnego. Kodeks cywilny obok pojęcia „szkoda” posługuje się

¹³⁴ A.Marek, Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem (refleksje na tle projektu nowej kodyfikacji karnej) w: Księga ku czci M. Cieślaka. Kraków 1993, str. 209.

¹³⁵ Por. J.Bafia w: J.Bafia, K. Mioduski, M.Siewierski, Kodeks karny. Komentarz. Warszawa 1987, str. 145-146.

¹³⁶ Z.Gostyński, Obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym. Warszawa 1999r., str. 36.

pojęciem „ krzywda ” , Natomiast pojęciu odszkodowanie przeciwstawia pojęcie „ zadośćuczynienie ” .Ze względu na odmienny charakter „szkody ” i „ krzywdy ” nie można uznać za rodzaj odszkodowania zadośćuczynienie za doznaną krzywdę (art. 445 k.c)¹³⁷ . Podnosi się też , iż odszkodowanie musi być przyznawane zaś zadośćuczynienie jedynie „może” na podstawie art. 445 k.c być przyznane¹³⁸ .

Przeciwnicy tej teorii twierdzą , że nie można ograniczyć wzajemnych relacji pojęć „ szkoda” i „ krzywda” do rezultatów wykładni językowej¹³⁹ .

Obowiązek naprawienia szkody nałożony przez sąd obejmuje zarówno szkodę materialną jak i wyrządzoną w stosunku do innych dóbr pokrzywdzonego.¹⁴⁰ Wysokość naprawienia szkody nie może przekroczyć wartości całej szkody .¹⁴¹ Nie jest możliwe nałożenie omawianego obowiązku , gdy nie istnieje cywilnoprawne zobowiązanie w tym zakresie.¹⁴² Rozpatrywanie całości przepisów kodeksu cywilnego mówiących ogólnie o szkodzie przy odwoływaniu się do wykładni systemowej przekonuje , iż przepisy te mają zastosowanie do sytuacji określonych w art. 444 , 445 i 448 k.c dotyczących uszczerbku niemajątkowego. Ponadto zwolennicy tego poglądu podkreślają , iż przepis art. 445 k.c osobę , która doznała krzywdy , określa „poszkodowanym” a nie „ pokrzywdzonym” . Natomiast w przepisach art. 24 § 2 k.c i art. 38 k.c ustawodawca użył pojęcia „ szkoda majątkowa ” co jednoznacznie wskazuje , iż mamy do czynienia z innego rodzaju szkodą .¹⁴³

Pogląd , że obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym odnosi się do szkody majątkowej wyrażali J. Śliwowski¹⁴⁴ i A. Zoll.¹⁴⁵

¹³⁷ W.Czachurski , *Prawo zobowiązań w zarysie* . Warszawa 1968 r. , str.11 . W późniejszym czasie autor zmienił swoje stanowisko : *Zobowiązania . Zarys wykładu* .Warszawa 1995 r. , str. 72 ; J.Winiarz , *Obowiązek naprawienia szkody* . Warszawa 1970 r. , str. 20. ; W.Warkarło , *Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje , rodzaje , granice* . Warszawa 1972 r. , str. 126 ; A.Gopszowicz , *Obowiązek zapobieżenia szkodzie . Podstawa i zakres* . Wrocław – Warszawa –Kraków – Gdańsk , 1978r. , str. 9 i n.

¹³⁸ W. Warkarło , *Odpowiedzialność ...*, str. 126 .

¹³⁹ W. Warkarło , *Odpowiedzialność ...*, str. 126 .

¹⁴⁰ J.Bafia op cit , str. 145 ; A.Zoll op cit , str. 492 .

¹⁴¹ J.Andrejew , W Świda , W Wolter , *Kodeks karny z komentarzem* . Warszawa 1973 , str. 162 ; A.Zoll op cit , str. 493 .

¹⁴² A.Zoll op cit , str. 493.

¹⁴³ Por. np. T. Dybowski „*Prawo zobowiązań ...* str. 224 ; A. Szpunar , *Ustalenie ..* str. 22 ; W. Daszkiewicz , *Obowiązek ...* str. 68-69 ; Z. Gostyński , *Obowiązek naprawienia ...* str. 39 .

¹⁴⁴ J. Śliwowski , *Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne*. Warszawa 1973 str.114.

¹⁴⁵ A. Zoll , *Materiałnoprawna ...*str. 113 .

J. Śliwowski podnosił ,iż naprawienia szkody nie można utożsamiać z wynagrodzeniem szkody . Naprawienie szkody jest bowiem pojęciem szerszym i wiąże się też z doprowadzeniem rzeczy do stanu poprzedniego. Zdaniem autora kodeks karny z 1969 r. mówił wyłącznie o naprawieniu „ efektywnej szkody o charakterze materialnym w związku z orzekaniem kary ograniczenia wolności ” .¹⁴⁶

Za wąskim ujęciem szkody opowiedział się też Sąd Najwyższy w uchwale z 24 sierpnia 1972 roku.¹⁴⁷ Wyrażono w niej pogląd , że, w razie skazania za zniewagę (art 181 § 1 d.k.k) lub naruszenie nietykalności cielesnej (art. 182 § 1 d.k.k) na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania nie ma podstawy do nałożenia na skazanego obowiązku przewidzianego w art. 75 § 2 pkt1 d.k.k , chyba że wskutek naruszenia wspomnianych dóbr osobistych została wyrządzona szkoda majątkowa .”

W uzasadnieniu stwierdza się , że nie każda szkoda w postaci krzywdy moralnej uzasadnia – w myśl przepisów kodeksu cywilnego – roszczenie o jej naprawienie. Zgodnie z przedstawionym poglądem cześć i nietykalność cielesna podlegają ochronie na podstawie art. 24 § 1 k.c jako dobra osobiste człowieka . Natomiast na podstawie art 24 § 2 k.c , jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa , poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.

Natomiast zdaniem Sądu Najwyższego przepisy kodeksu cywilnego dotyczące tzw. szkód na osobie przewidują świadczenie pieniężne tytułem zadośćuczynienia jedynie w wypadkach uszkodzenia ciała lub wywołania rozstroju zdrowia , pozbawienia człowieka wolności , skłonienia kobiety za pomocą podstępu , gwałtu lub nadużycia stosunku zależności do poddania się czynowi nierządnemu (art. 444 –446 k.c).

W piśmiennictwie przeważa pogląd , że karnoprawny obowiązek naprawienia szkody dotyczy zarówno uszczerbku majątkowego jak i

---

¹⁴⁶ A.Śliwowski op. cit. str. 114 .

¹⁴⁷ Uchwała z 24 sierpnia 1972 VI KZP 3/72 OSNKW 1972 nr 11 poz. 169.

niemajątkowego.¹⁴⁸ Najobszerniej w tym zakresie wypowiedzieli się W. Daszkiewicz¹⁴⁹ i Z. Gostyński.¹⁵⁰

Podkreślając nietrafność argumentacji J. Śliwowskiego podnosi się, iż o naprawieniu szkody jest mowa nie tylko w prawie karnym, ale też w kodeksie cywilnym głównie przy odpowiedzialności czynów niedozwolonych, a naprawienie szkody, o którym mowa w art. 415 k.c. może polegać nie tylko na wynagrodzeniu jej, ale też na przywróceniu do stanu poprzedniego.¹⁵¹

W. Daszkiewicz uznając poglądy przedstawione w omawianej uchwale Sądu Najwyższego za godne uwagi zauważa, że stwierdzenie zawarte w uzasadnieniu, iż „nie każda szkoda... uzasadnia roszczenie o jej naprawienie” pozostaje w ewidentnej sprzeczności z art. 415 k.c. Ponadto uznając słuszność argumentacji dotyczącej zadośćuczynienia za doznaną krzywdę autor podkreśla, iż w razie naruszenia czci lub nietykalności cielesnej nie jest dopuszczalne zadośćuczynienie, ale jest możliwe naprawienie szkody w drodze środków niemajątkowych.¹⁵²

Podsumowując należy zaznaczyć, iż szkoda może mieć charakter uszczerbku zarówno majątkowego jak i niemajątkowego. Słuszne jest też twierdzenie oparte na tym poglądzie przyjmujące dopuszczalność karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody majątkowej jak i innej szkody w dobrach pokrzywdzonego. Argumenty przemawiające za tym poglądem zostały przedstawione wcześniej, podkreślone zostaną więc tylko najważniejsze.

Po pierwsze rozpatrując przepisy kodeksu cywilnego, można znaleźć tam sformułowania wskazujące na istnienie innego rodzaju szkody niż majątkowa. W przepisach art. 24 § 2 k.c. i art. 438 k.c. ustawodawca użył

¹⁴⁸ Por. np. W. Daszkiewicz, *Naprawienie...*, str. 66-67; M. Leonieni, W. Michalski, *Warunkowe umorzenie...*, str. 107-109; A. Marek, *Warunkowe umorzenie e...*, str. 133 i n.; A. Murzynowski, *Obowiązki probacyjne sprawców*. Gaz. Praw. 1976 r., nr. 5, str. 5.; L. Falandysz, *Pokrzywdzony w prawie karnym i wiktymologii*. Warszawa 1980 r., str. 194; J. Skupiński, *Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym*. Warszawa 1999 r., str. 287; Z. Gostyński, *Obowiązek...*, str. 36 i n.; B. Kunicka-Michalska w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*. Red. G. Rejman, Warszawa 1999 r., str. 1088-1089.

¹⁴⁹ W. Daszkiewicz, *Naprawienie...*, str. 66 i n.

¹⁵⁰ Z. Gostyński, *Karnoprawny obowiązek naprawienia szkody*. Katowice 1984 r., str. 110 i n. oraz *Obowiązek...*, str. 36 i n.

¹⁵¹ Z. Gostyński, *Obowiązek...*, str. 42; Podobnie W. Daszkiewicz, *Naprawienie...*, str. 70. Autor pisze o naprawieniu szkody niemajątkowej w sposób majątkowy i niemajątkowy.

zwrotu „szkoda majątkowa” a więc słusznie podkreślił Z. Gostyński, iż określenie to w przypadku przyjęcia poglądu dopuszczającego uznanie za szkodę jedynie uszczerbek o charakterze majątkowym, należałoby uznać za niczym nie uzasadniony pleonazm ustawowy.¹⁵³

Natomiast pogląd, że nie każdy rodzaj szkody uzasadnia roszczenie o jej naprawienie, pozostaje w bezpośredniej sprzeczności z przepisem art. 415 k.c., co nie wymaga uzasadnienia. Prawdą jest, iż przepisy prawa polskiego przewidują możliwości dochodzenia świadczenia pieniężnego w postaci zadośćuczynienia za doznaną krzywdę tylko w przypadkach przewidzianych ustawą, lecz nie uniemożliwia to naprawienia szkody za pomocą środków niemajątkowych.

Ustawodawca nie dając wyraźnych wskazówek w kodeksie karnym, pozwolił sądowi na uzależnienie sposobu naprawienia szkody od wymagań konkretnej sytuacji.¹⁵⁴

Nie można nałożyć obowiązku naprawienia szkody jeżeli nie ma cywilnoprawnego zobowiązania w tym zakresie. Szkoda musi bowiem powstać ale też i istnieć w chwili orzekania.¹⁵⁵

Naprawienie szkody może nastąpić przez zapłacenie odszkodowania pieniężnego na przykład kosztów leczenia jakie poniósł pokrzywdzony w związku z obrażeniami ciała powstałymi w wyniku przestępstwa, przywrócenie do stanu poprzedniego (restitutio in integrum) na przykład w przypadku uszkodzenia rzeczy czy też odkupienie rzeczy tego samego rodzaju w przypadku jej uszkodzenia bądź uczynienia niezdatnej do użytku.

Sąd karny określając sposób naprawienia szkody powinien uwzględnić następujące okoliczności:

- 1) wychowawcze cele karnoprawnego obowiązku naprawienia szkody,
- 2) ewentualne trudności związane z wykonaniem obowiązku naprawienia szkody poprzez przywrócenie stanu poprzedniego,

¹⁵² W. Daszkiewicz, *Naprawienie ...*, str. 70; Z. Gostyński, *Obowiązek ...*, str. 44.

¹⁵³ Z. Gostyński, *Obowiązek ...*, str. 39.

¹⁵⁴ Por. A. Marek, *Warunkowe umorzenia postępowania ...*, str. 134; M. Leonieni, W. Michalski, *Warunkowe umorzenie postępowania ..*, str. 110; J. Bafia op cit, str. 145.

¹⁵⁵ Por. Z. Gostyński, *Obowiązek ...*, str. 29; A. Zoll w: K. Buchała, A. Zoll, *Kodeks karny ...*, str. 493; M. Kalitowski w: *Kodeks karny komentarz*, tom II red. A. Wąsek, Gdańsk 1999, str. 178.

3)intencje pokrzywdzonego .¹⁵⁶

2 Informowanie sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby jest nowym obowiązkiem nieprzewidzianym w przepisach kodeksu karnego z 1969r. Celem nałożenia tego obowiązku jest kontrola nad zachowaniem sprawcy co, do którego zastosowano warunkowe umorzenie postępowania . Kontrola pozwala na ocenienie czy dana osoba przestrzega ogólnych zasad warunkowego umorzenia czy nie popełnia nowych przestępstw , nie dopuszcza się rażących naruszeń prawa , nie uchyla się od dozoru bądź wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego , a także czy wykonuje zawartą z pokrzywdzonym ugodę.

Aby ta funkcja mogła być wykonana prawidłowo , sąd musi mieć dokładną informację o zachowaniu się sprawcy , uzyskaną bezpośrednio od niego , albo za pośrednictwem wyznaczonego kuratora .

Niemniej jednak biorąc pod uwagę normy zawarte w kodeksie karnym wykonawczym wątpliwości budzi celowość ustanowienia omawianego obowiązku w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie . Zgodnie bowiem z ustawą osoba ,wobec której warunkowo umorzono postępowanie zawsze obowiązana jest stawić się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielać wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków , umożliwić kuratorowi wejście do mieszkania oraz informować go o zmianie miejsca zamieszkania lub pobytu (art.169 § k.k.w) . Nie wiadomo więc jaki cel miałby sąd w ustanowieniu tego obowiązku skoro sprawca ma obowiązek wynikający wprost z przepisów do stawiania się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielania informacji co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków . Najprawdopodobniej ustawodawca dając sądowi uprawnienie do nałożenia na oskarżonego obowiązku opisanego w art. 72 §1 pkt 1 k.k nie wziął pod uwagę przepisu art 169 § 3 k k w.

¹⁵⁶ Z. Gostyński , Obowiązek ... . str. 141 .

3 Nałożenie obowiązku przeproszenia pokrzywdzonego ma spełnić dwie funkcje , wychowawczą wobec sprawcy oraz zabezpieczającą ochronę interesu pokrzywdzonego poprzez udzielenie mu satysfakcji moralnej .¹⁵⁷

Praktyka nakładania omawianego zobowiązania powinna sprowadzać się przede wszystkim do spraw o przestępstwa , które nie wywołały innej szkody poza krzywdą moralną , jakiej doznał pokrzywdzony. W takich bowiem przypadkach wydaje się to być bardziej zasadne.¹⁵⁸ Jakkolwiek ustanowienie omawianego obowiązku może być celowe również w przypadku innej krzywdy niż naruszenie dóbr osobistych.¹⁵⁹

Przy ustalaniu danego obowiązku powinno brać się pod uwagę stosunek pokrzywdzonego do faktu przeproszenia . Niecelowe jest jego nałożenie w sytuacji , gdy pokrzywdzony wyraźnie sobie tego nie życzy.¹⁶⁰

Podobnie za niecelowy należy uznać przypadek zobowiązania do przeproszenia pokrzywdzonego w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie w sytuacji , gdy sprawca już przed wydaniem tego orzeczenia przeprosił pokrzywdzonego .¹⁶¹

Należy zgodzić się z poglądem przedstawionym przez A. Marka , iż zobowiązanie do przeproszenia pokrzywdzonego może w wielu wypadkach przynieść lepsze skutki w zakresie likwidowania konfliktów międzyludzkich (np. rodzinnych , sąsiedzkich) niż drobna kara grzywny czy warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności¹⁶² .

Przy tego rodzaju stosunkach należy bowiem unikać środków represyjnych o ile nie są one konieczne.

Kodeks karny nie formułuje warunków wykonania omawianego obowiązku . Wobec tego należy uznać , iż formę , tryb i czas przeproszenia

¹⁵⁷ Por . M .Leonieni , Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym . Analiza ustawy i praktyki sądowej , Warszawa 1974 , str. 134 ; J.Skupiński , Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym , Warszawa 1992 , str. 285 ; A.Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny... , str. 494 .

¹⁵⁸ Por . A. Marek , Warunkowe umorzenie postępowania ... , str. 140-141 .

¹⁵⁹ Por . A.Marek Tamże , str. 141 ; A.Zoll op cit , str. 494 .

¹⁶⁰ M.Leonieni , Warunkowe zawieszenie ... , str. 134 ; J.Skupiński op cit , str. 286 ; A.Zoll , Kodeks karny , str. 494 .

¹⁶¹ A.Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , str. 494 .

¹⁶² A.Marek , Warunkowe umorzenie postępowania .. , str. 141 .

pokrzywdzonego powinien określić sąd orzekający warunkowe umorzenie postępowania .¹⁶³

Należy podkreślić , że opisywany obowiązek spełni swoją rolę , gdy zostanie wykonany możliwie szybko i w odpowiedniej formie. Aktualność zachowała w tym zakresie teza przedstawiona przez Sąd Najwyższy w wytycznych z 1971 roku :., regułą powinno być niezwłoczne przeproszenie pokrzywdzonego , forma zaś może być uzależniona od charakteru wyrządzonej pokrzywdzonemu krzywdy. W niektórych wypadkach może być celowa forma publicznych przeprosin (np. wówczas , gdy przestępstwo było popełnione publicznie) ”.¹⁶⁴

4. Wykonanie ciężącego na sprawcy obowiązku **łożenia na utrzymanie innej osoby** jako dolegliwość nałożona na oskarżonego , wobec którego warunkowo umorzono postępowanie jest możliwe jedynie w sytuacji, gdy w chwili wydania orzeczenia na sprawcy ciąży obowiązek alimentacyjny mający swe źródło w prawie rodzinnym i opiekuńczym .¹⁶⁵

Za taką interpretacją przemawia wykładnia gramatyczna przepisu . Można bowiem zobowiązać sprawcę do wykonywania „ ciężącego” na nim obowiązku , a więc istniejącego w chwili wydania orzeczenia W tym przypadku prawo karne nie może tworzyć danego obowiązku lecz wspomagać jedynie jego realizację .

Rozważając przepisy regulujące możliwość nakładania omawianego obowiązku może się zrodzić wątpliwość , czy można go nałożyć tylko wtedy , gdy ma on związek z czynem za który orzeczono warunkowe umorzenie postępowania , czy też taki związek nie musi istnieć. Kwestia ta nie jest bowiem uregulowana, brak jest zakazu zobowiązania do wykonywania obowiązku alimentacyjnego w sytuacji popełnienia np. przestępstwa drogowego czy przeciwko wymiarowi sprawiedliwości

Przedstawiciele doktryny słusznie opowiadają się za zwięzającą wykładnią tego przepisu .

¹⁶³ Por. A.Marek Tamże , str. 142 ; J.Bafia op cit , str. 146 ; A.Zoll w: K. Buchała , A. Marek , Kodeks karny ... , str. 494 .

¹⁶⁴ Wytyczne SN z 29.01.71. , dział V pkt. 2 .

¹⁶⁵ Por J. Skupiński op cit , str. 289 ; A.Zoll w: K. Buchała , A. Marek , Kodeks karny... , str. 495 ; R.Góral , Kodeks karny . Praktyczny komentarz , Warszawa 1998 , str. 122 .

M. Leonieni ogranicza uprawnienia sądu w tym zakresie tylko do sprawcy popełniającego przestępstwo przeciwko rodzinie , opiece i młodzieży i tylko wtedy , gdy sprawca obowiązek alimentacyjny zaniedbywał.¹⁶⁶ Podobne stanowisko przedstawiają J. Bafia ¹⁶⁷ , J. Skupiński ¹⁶⁸ i E. Bieńkowska .¹⁶⁹

Zgadzam się z wyżej wymienionymi poglądami , należy bowiem pamiętać , iż nakładane przez sąd obowiązki powinny powstawać w związku z takim zachowaniem się sprawcy lub takim stanem spowodowanym przez niego , które należą do istoty przypisanego mu czynu albo stanowią tym czynem wywołane skutki .¹⁷⁰

Omawiane obowiązki mają jednak przede wszystkim charakter wychowawczy i ze względu na to do oceny sądu powinno należeć , czy w danej sytuacji obowiązek ma realną szansę spełnić swoje zadanie czy też nie.

Zgadzam się również z poglądem A. Zolla , iż sprawcę w ramach orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania można zobowiązać do płacenia jedynie bieżących i przyszłych rat alimentacyjnych .¹⁷¹ Brzmienie przepisu ustawy nie zezwala bowiem na zobowiązanie sprawcy do wyrównania zaległych rat alimentacyjnych.

5. Obowiązek powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków odurzających w przeciwieństwie do zobowiązania sprawcy do wykonywania ciężącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby ma charakter konstytutywny . Ponieważ ustawodawca również nie nałożył przy jego stosowaniu żadnych ograniczeń mogą się zrodzić wątpliwości co do zakresu orzekania tego zobowiązania . Wyjaśnienia wymaga kwestia czy czyn , w związku z którym zastosowano warunkowe umorzenie postępowania musi mieć związek z nadużywaniem alkoholu czy też nie .

¹⁶⁶ M. Leonieni , Warunkowe zawieszenie ... , str. 136 .

¹⁶⁷ J. Bafia *op cit* , str. 293 .

¹⁶⁸ J. Skupiński *op cit* , str. 290 .

¹⁶⁹ E. Bieńkowska w : Kodeks karny . Część ogólna . Komentarz . red . G. Rejman str. 1131.

¹⁷⁰ Wyrok SN z 06.02.73. V , KRN 582/72 ; OSNKW z. 11 , poz 139 .

¹⁷¹ A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny ... , str. 495 .

M. Leonieni i R. Góral wypowiadają się za możliwością nakładania tego obowiązku wyłącznie wobec sprawców czynów popełnionych w wyniku nadużycia alkoholu.¹⁷² J. Bafia opowiada się natomiast za zobowiązaniem sprawcy do powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków odurzających „ przede wszystkim” , wtedy gdy popełnił on przestępstwo w związku z nadużyciem alkoholu .¹⁷³

Zgadzam się z interpretacją przepisu przedstawioną przez J. Bafię . Nie wykluczając innych wypadków powinno ograniczać się do nakładania omawianego obowiązku przede wszystkim do przypadków popełnienia przez sprawcę przestępstwa związanego z nadużyciem alkoholu. Słusznie twierdzi również A. Zoll , iż oczywisty jest związek nadużywania alkoholu lub innych środków odurzających z przestępczością i dlatego nałożenie tego obowiązku nie musi być warunkowane sytuacją opisaną powyżej .¹⁷⁴

Mając na uwadze wychowawczy charakter omawianego zobowiązania przesłanka jego nałożenia może stanowić realne zagrożenie sprawcy przestępstwa uzależnieniem od alkoholu lub środków odurzających.¹⁷⁵

Z realizacją omawianego obowiązku wiążą się dwa problemy natury praktycznej .

Po pierwsze w porównaniu do pozostałych zobowiązań nakładanych przy warunkowym umorzeniu postępowania stanowi on zakaz nie nakaz działania . O ile wykonanie nakazu działania łatwo jest sprawdzić (np. naprawienie szkody), o tyle trudno stwierdzić czy sprawca czegoś z pewnością nie czyni.¹⁷⁶

Po drugie nie wiadomo według jakich kryteriów miałyby być oceniane czy nastąpiło już nadużycie alkoholu , a nie tylko użycie , które zakazane nie jest .

¹⁷² M. Leonieni , Warunkowe zawieszenie ... , str. 141; R. Góral op cit , str. 122 .

¹⁷³ J. Bafia op cit , str. 295 .

¹⁷⁴ A. Zoll w: K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny... , str. 495 .

¹⁷⁵ Tamże , str. 495 .

¹⁷⁶ J. Skupiński op. cit. , str. 293 .

III POZOSTAŁE DOLEGLIWOŚCI ZWIĄZANE ZE STOSOWANIEM WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA .

1. **Dozór** jest instytucją , która może być stosowana przy orzekaniu warunkowego umorzenia postępowania wprowadzoną w miejsce poręczenia . Postulat wyeliminowania możliwości uzależniania orzekania warunkowego umorzenia od poręczenia podnoszony był od dawna przez znaczną część przedstawicieli doktryny .¹⁷⁷

Najwięcej argumentów przeciw instytucji poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania przytoczyła B. Kunicka –Michalska. Autorka wskazywała , że poręczenie jest sprzeczne z istotą warunkowego umorzenia postępowania. Warunkowe umorzenie postępowania ma bowiem między innymi pozbawić sprawcę stygmatyzującego piętna sprawcy przestępstwa . Natomiast przy poręczeniu piętno takie ciąży na nim , tam gdzie sprawcy zależy na dobrej opinii , czyli w szkole , zakładzie pracy , czy organizacji społecznej . Ponadto poręczenie wykazuje cechy sankcji na honorze i upodabnia się do pozakodeksowej nagany społecznej .

Ważnym argumentem jest też fakt , iż dolegliwość związana z wykonaniem poręczenia przez poręczyciela często może przekraczać dolegliwości obowiązków próby. Grozi to powstaniem niekorzystnej społecznej opinii , że bardziej opłaca się być drobnym przestępcą niż poręczycielem .

Ponadto jeżeli poręczenie ma służyć resocjalizacji to nie należy tak ważnego zadania powierzać czynnikowi amatorskiemu najczęściej nie przygotowanemu do ich spełnienia.

Podsumowując , opierając się na argumentach przedstawionych powyżej zgadzam się z tym , iż dozór powinien lepiej spełniać swoje zadanie niż poręczenie , które występowało w dawnym kodeksie karnym .

---

¹⁷⁷ Por np. B. Kunicka -Michalska , Przeciw instytucji poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania , Pał 1981 , z. 11 , str. 52 i następne ; A. Zoll , Recenzja książki M. Leonieniego : Poręczenie przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary . PiP , z. 5 , str. 115 i następne ; R Kokot op cit , str. 65 .

Dozór ma na celu kontrolę zachowania skazanego , a także resocjalizacyjne oddziaływanie na niego , udzielanie mu pomocy , wnioskowanie zmiany lub rezygnacji z niektórych obowiązków , nałożenie innych.¹⁷⁸

Ustanawiając warunkowe umorzenie postępowania sąd może w okresie próby oddać sprawcę pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania , stowarzyszenia , instytucji lub organizacji społecznej , do której należy troska o wychowanie , zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym (art 66 § 3 k.k.) .

Osobą godną zaufania jest taka osoba ,która dzięki autorytetowi dla sprawcy, powiązaniu ze sprawcą , a także kwalifikacjom moralnym bądź zawodowym daje zdaniem sądu gwarancje właściwego spełnienia funkcji związanej z dozorem .¹⁷⁹

Sąd decyduje o oddaniu sprawcy pod dozór w ramach orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania . Do tej instytucji stosuje się przepis art. 74§ 2k.k. w zw. z art. 67§ 4 k.k. , co oznacza , że sąd może w okresie próby uwzględniając potrzeby wychowawcze oddać sprawcę pod dozór albo od niego zwolnić .

Zadaniem kuratora sądowego , a także innych osób , stowarzyszeń , organizacji i instytucji wykonujących dozór jest pomoc w readaptacji społecznej skazanego (art. 171 § 2 k.k.w.).Wykonanie dozoru jest określone przepisami art. 169-176 k.k.w. .

Sprawca oddany pod dozór obowiązany jest bezzwłocznie , a najpóźniej w ciągu 7 dni od powzięcia wiadomości o oddaniu go pod dozór , zgłosić się do kuratora sądowego tego sądu rejonowego , w okręgu którego dozór ma być wykonywany (art. 169 § 2 k.k.w) .

Dozór wykonuje się w miejscu zamieszkania lub pobytu sprawcy , jeżeli ustawa nie stanowi inaczej. Sprawca obowiązany jest stawić się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielać wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywanych obowiązków , umożliwić kuratorowi wejście do

¹⁷⁸ Uzasadnienie rządowego projektu nowego kodeksu karnego w : ,Nowe kodeksy karne z 1997 , Warszawa 1977 , str. 163 .

¹⁷⁹ M. Kalitowski op. cit. str. 177 .

mieszkania oraz informować go o zmianie miejsca zatrudnienia , zamieszkania lub pobytu (art. 169 § 3i4 k.k.w.) .

Sprawowanie dozoru powierza się kuratorowi sądowemu tego sądu rejonowego , w okręgu którego środek ten jest lub ma być wykonywany (art. 170 § 1 k.k.w.) .

Kurator sądowy , któremu powierzono dozór nad sprawcą , powinien nawiązać z nim bezzwłocznie kontakt i poinformować go o jego obowiązkach i uprawnieniach .

Ponadto kurator zobowiązany jest do składania sądowi okresowych sprawozdań z przebiegu dozoru , w szczególności ma obowiązek bezzwłocznego powiadomienia sądu o popełnieniu przez skazanego przestępstwa lub o innym rażącym naruszeniu przez niego porządku prawnego (art 172 § 1i2 k k.w.) .

2.W obowiązującym stanie prawnym ustawodawca odszedł od możliwości nałożenia na sprawcę w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie obowiązku wykonywania określonych prac lub świadczeń społecznych dając uprawnienie do orzekania świadczenia pieniężnego – środka o charakterze wyłącznie majątkowym .

Orzeczone przez sąd **świadczenie pieniężne** nie może przekroczyć trzykrotności najniższego miesięcznego wynagrodzenia w czasie orzekania w pierwszej instancji , powinno być przeznaczone na określony cel społeczny (art 49 w zw. z art. 67 § 3 k k) .

Świadczenie pieniężne nie jest formą naprawienia szkody i nie może go zastępować . Pełni funkcję związaną z potrzebą kształtowania świadomości prawnej , ma być zewnętrznym wyrazem tego , że sprawca popełnił czyn zabroniony¹⁸⁰ .

Orzekając dany środek karny sąd nie jest ograniczony charakterem popełnionego przez sprawcę przestępstwa . Zgadzam się jednak z poglądem przedstawionym przez A. Zolla , że należy to świadczenie orzekać przede wszystkim wtedy , gdy sprawca nie jest zobowiązany do

¹⁸⁰ Uzasadnienie rządowego projektu ... , str. 149 .

naprawienia szkody , w szczególności materialnej.¹⁸¹ Należy bowiem pamiętać , iż celem warunkowego umorzenia postępowania jest wychowanie sprawcy , a nie nałożenie na niego znacznej dolegliwości materialnej

W razie nie uiszczenia świadczenia pieniężnego nie podlega ono zamianie na zastępczą karę pozbawienia wolności . Orzekając obowiązek naprawienia szkody na rzecz osoby , która nie brała udziału w sprawie , nawiązki lub świadczenia pieniężnego, sąd z urzędu bez pobierania jakichkolwiek opłat , przesyła tytuł egzekucyjny pokrzywdzonemu lub innej osobie uprawnionej (art. 196 § 1 k.k.w) .

W razie bezskuteczności egzekucji ustawa nie przewiduje zastępczych form wykonania świadczenia pieniężnego.¹⁸²

3.Możliwość stosowania środka karnego w postaci **zakazu prowadzenia pojazdów** w ramach warunkowego umorzenia postępowania stanowi rozszerzenie uprawnień sądu w tej materii w stosunku do kodeksu karnego z 1969 roku .

Zmianę tą należy przyjąć z uznaniem , pozwoli ona bowiem na rozszerzenie zakresu stosowania omawianej instytucji polityki penalnej na sprawców wypadków drogowych .¹⁸³ Na gruncie dawnych przepisów kodeksu karnego nie było możliwości orzekania warunkowego umorzenia postępowania mimo spełnienia przesłanek tego środka , gdy zachodziła potrzeba orzekania zakazu prowadzenia pojazdów

Sąd warunkowo umarzając postępowanie może orzec zakaz prowadzenia pojazdów do lat 2 (art.67§ 3 k.k.w zw. z 39 pkt.3 k.k.). Zakaz prowadzenia pojazdów w przypadku warunkowego umorzenia postępowania jest nierozzerwalnie związany z tym orzeczeniem i tak jak inne obowiązki czy instytucje może być nałożony jedynie na okres próby.¹⁸⁴ .

Sąd może orzec zakaz prowadzenia pojazdów określonego rodzaju w razie warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do osoby uczestniczącej w ruchu za przestępstwo przeciwko bezpieczeństwu

¹⁸¹ A.Zoll w : K.Buchala , A.Zoll . Kodeks karny ..., str. 496 .

¹⁸² Por. Z.Świda w : T. Szymanowski , Z. Świda . Kodeks karny wykonawczy. Komentarz ,Warszawa , 1998, str. 428 .

¹⁸³ A.Zoll w: K. Buchala , A. Zoll, Kodeks karny..., str. 490 .

¹⁸⁴ Tamże , str. 496 .

komunikacji, w szczególności jeżeli z okoliczności popełnionego przestępstwa wynika, że prowadzenie pojazdu przez tą osobę zagraża bezpieczeństwu komunikacji (art. 42 § 1 w zw. 67 § 3 k.k) .

Sąd może uznać na podstawie okoliczności popełnionego przestępstwa, że prowadzenie pojazdu przez sprawcę zagraża bezpieczeństwu w komunikacji, gdy na przykład nie ma on odpowiednich umiejętności, rażąco narusza reguły ostrożności z powodu jego trwałej choroby lub upadku sił związanego z wiekiem.¹⁸⁵

Nakładanie omawianego zakazu na podstawie powyższego przepisu jest fakultatywne. W orzeczeniu sąd powinien określić rodzaj pojazdów objętych tym zakazem .

Sąd obligatoryjnie orzeka zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych albo pojazdów mechanicznych określonego rodzaju, jeżeli sprawca w czasie popełnienia przestępstwa przeciwko bezpieczeństwu w komunikacji był w stanie nietrzeźwości, pod wpływem środka odurzającego lub zbiegł z miejsca zdarzenia będącego katastrofą w komunikacji, niebezpieczeństwem katastrofy albo też wypadkiem komunikacyjnym określonym przepisem art. 177 k.k. (art. 42 § 2 w zw. z art 67 § 3k k.) .

Na podstawie powyższego przepisu odmiennie niż w sytuacji omawianej wcześniej sąd ma obowiązek orzec zakaz prowadzenia wszelkich pojazdów mechanicznych albo pojazdów mechanicznych określonego rodzaju. Zgodnie z rozważaniami przedstawionymi w niniejszym opracowaniu dotyczącymi przesłanek warunkowego umorzenia postępowania zachowanie sprawcy opisane w omawianym przepisie pozwala w pewnych sytuacjach na zastosowanie tej instytucji .

Według ustawy stan nietrzeźwości zachodzi, gdy :

- 1) zawartość alkoholu we krwi przekracza 0.5 promila albo prowadzi do stężenia przekraczającego tę wartość ,
- 2) zawartość alkoholu w 1 dm³ wydychanego powietrza przekracza 0.25 mg albo prowadzi do stężenia przekraczającego tą wartość (art. 115§ 16 k.k.) .

¹⁸⁵ Uzasadnienie rządowego projektu ..., str. 144 .

Tak więc stan nietrzeźwości uczestnika ruchu drogowego można przyjąć nie tylko na podstawie badania zawartości alkoholu we krwi lecz także przez badanie zawartości alkoholu w wydychanym powietrzu. Ustalenie nietrzeźwości może nastąpić także za pomocą wszelkich innych dostępnych dowodów np. : przesłuchania świadków i wyjaśnień oskarżonego.¹⁸⁶

Podobnie ustalenie zawartości środków odurzających w organizmie może nastąpić w wyniku badań przeprowadzonych przez biegłego na sprawcy lub za pomocą innych dowodów pozwalających na stwierdzenie tego faktu .

4.Przepadek przedmiotów ze względu na charakter tego środka można orzec jeżeli społeczna szkodliwość czynu jest znikoma , w razie warunkowego umorzenia postępowania , a także gdy zachodzi okoliczność wyłączająca ukaranie sprawcy czynu zabronionego (art 100 k k).Słusznie podnosi Z. Sienkiewicz , że jest to środek bardzo złożony , spełniający zasadniczo funkcje prewencyjną , ponieważ ma uniemożliwić lub utrudnić sprawcy ponowne popełnienie przestępstwa oraz funkcje represyjną choć złagodzoną wobec ograniczenia przypadku do rzeczy ruchomych , a także kompensacyjną , poprzez zrównanie jego skutków w pewnym zakresie z naprawieniem szkody.¹⁸⁷

Omawiany przypadek może dotyczyć następujących grup przedmiotów:

- 1) pochodzących bezpośrednio z przestępstwa , z wyłączeniem tych, które podlegają zwrotowi pokrzywdzonemu lub innemu podmiotowi (art. 44 § 1 k.k.) ,
- 2) stanowiących mienie ruchome , które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa poza podlegającymi zwrotowi innemu podmiotowi (art. 44§ 2 k.k.) .

Przepadek przedmiotów pochodzących bezpośrednio z przestępstwa ustawa oznaczyła jako obowiązkowy , natomiast przepis art. 100k.k.

¹⁸⁶ Por. np. J. Bafia op. cit. , str. 178 ; K.Buchała w: K.Buchała , A.Zoll , Kodeks karny .Komentarz , Zakamycze 1997 , str.345 .

kształtujący kompetencja sądu w zakresie orzekania przepadku kształtuje kompetencję sądu do orzekania środka z art. 39pkt 4 k.k. tylko jako uprawnienie. Wobec powyższego należy się zgodzić z poglądem B. Kunickiej-Michalskiej, iż w przypadku warunkowego umorzenia postępowania orzeczenie przepadku przedmiotów zawsze będzie tylko fakultatywne.¹⁸⁸

Podobnie nie będzie miał zastosowania do warunkowego umorzenia przedmiotów objętych zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu lub przewozu (art. 44 § 5 k.k.). Omawiany przepis posługuje się bowiem pojęciem „w razie skazania”. Takie rozwiązanie należy ocenić krytycznie, albowiem orzeczenie przepadku przedmiotów objętych zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu lub przewozu powinno być dozwolone także w przypadku warunkowego umorzenia postępowania.

Ustawa zezwala na orzeczenie przepadku osiągniętych korzyści majątkowych pochodzących bezpośrednio z popełnienia przestępstwa, wobec sprawcy o którym mowa w art. 65 k.k. także tylko w przypadku skazania (art. 45 k.k.). Jest to o tyle uzasadnione, iż trudno sobie wyobrazić sytuację w której sąd warunkowo umarza postępowanie wobec sprawcy, który z popełnienia przestępstw uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnia przestępstwo działając w zorganizowanej grupie albo związku mającym na celu popełnianie przestępstw.

Przepadku przedmiotów stanowiących mienie ruchome, które służyły lub były przeznaczone do popełniania przestępstwa nie stosuje się, jeżeli jego orzeczenie byłoby niewspółmierne do wagi popełnionego czynu. Sąd może wówczas orzec nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa (art. 44 § 3 k.k.).

Moim zdaniem nie można zgodzić się z poglądem przedstawionym przez K. Buchałę, iż brak jest podstaw do orzekania w ramach warunkowego umorzenia nawiązki na rzecz Skarbu Państwa na podstawie przepisu art. 44 § 4 k.k. Zdaniem autora przepis artykułu 100 k.k. odwołuje się bowiem do przepisu art. 39 pkt. 4 k.k. mówiącego o przepadku rzeczy.

---

¹⁸⁷ Z. Sienkiewicz, o funkcjach przepadku przedmiotów w projekcie kodeksu karnego, PiP 1997 nr4, str 75.

¹⁸⁸ B. Kunicka-Michalska w: Kodeks karny..., 1097.

Brak jest natomiast analogicznego odwołania się do przepisu art. 39 pkt. 6 mówiącego o nawiązce.¹⁸⁹

Po pierwsze należy zaznaczyć, iż na podstawie przepisu art. 100 k.k. sąd może orzec w wypadku warunkowego umorzenia postępowania przepadek przedmiotów. Natomiast zgodnie z przepisem art. 44 § 3 k.k. w sytuacji, gdy zachodzą przesłanki do orzeczenia przepadku przedmiotów lecz byłoby to niewspółmierne do wagi popełnionego czynu, sąd może orzec nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa. Przykładem może być przestępstwo kradzieży niedużej ilości wyrąbanego lub powalonego w lesie drzewa, które wywieziono samochodem należącym do sprawcy. W tym przypadku orzeczenie przepadku samochodu byłoby niewspółmierne do wagi popełnionego czynu.

Należy pamiętać też o treści art. 415 § 6 k.p.k., zgodnie z którym w razie skazania lub warunkowego umorzenia postępowania, w wypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka nawiązkę lub obowiązek naprawienia szkody. Niewątpliwie przepis art. 44 § 4 k.k. stanowi taki „wypadek wskazany w ustawie”.

Mając powyższe na uwadze należy przyjąć, iż sąd warunkowo umarzając postępowanie może orzec nawiązkę na rzecz Skarbu Państwa zamiast orzeczenia przepadku przedmiotów w sytuacji, gdy ten przepadek byłby niewspółmierny do wagi popełnionego czynu.

Przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa bądź objęte są zakazem wytwarzania, posiadania, obrotu lub przewozu nie stanowią własności sprawcy, można orzec tylko w wypadkach przewidzianych w ustawie. Natomiast w razie współwłasności orzeka się przepadek udziału należącego do sprawcy albo obowiązek uiszczenia kwoty pieniężnej stanowiącej równowartość udziału sprawcy (art. 44 § 6 k.k.).

Jako przykłady orzeczenia przepadku przedmiotów nie stanowiących własności sprawcy można podać następujące sytuacje przewidziane w ustawie: podrobione lub przerobione pieniądze, dokumenty

---

¹⁸⁹ Por. K. Buchała w: K. Buchała, A. Zoll, Kodeks karny..., str. 586-587.

, znaki wartościowe , podrobione lub przerobione narzędzia pomiarowe , broń palna lub amunicja czy narkotyki ¹⁹⁰ .

Przez przedmioty pochodzące bezpośrednio z przestępstwa należy rozumieć nie tylko rzeczy wytworzone w drodze przestępstwa (np. podrobione pieniądze , dokumenty czy narzędzia pomiarowe) lecz także przedmioty stanowiące korzyść uzyskaną z przestępstwa np. pieniądze uzyskane z łapówki , skradzione itp.¹⁹¹ .

Przedmiotami służącymi do popełnienia przestępstwa mogą być np. : wytrychy , łomy ,czy inne przedmioty , których właściwa funkcja jest inna niż dokonywanie czynów zabronionych , a zostały wykorzystane w tym celu np. nóż czy siekiera , którymi grożono pokrzywdzonemu , torby przeznaczone do przenoszenia łupów .

Przedmiotami , które służyły lub były przeznaczone do popełnienia przestępstwa będą nie tylko przedmioty , którymi się posłużono lub zamierzano się posłużyć przy popełnieniu przestępstwa lecz też przedmioty , które odegrały lub miały odegrać istotną rolę w fazach poprzedzających dokonanie przestępstwa , lub następujących bezpośrednio po nim , np. samochód.¹⁹²

Należy zwrócić uwagę na fakt zaliczenia do tej grupy przez ustawę jedynie ruchomości , co wyłącza możliwość przypadku nieruchomości , w której na przykład były składowane przedmioty pochodzące z przestępstwa bądź która przysłużyła się do popełnienia czynu zabronionego .

5. W razie skazania lub warunkowego umorzenia postępowania sąd może zasądzić **odszkodowanie na rzecz pokrzywdzonego** także z urzędu , chyba że ustawa stanowi inaczej (art. 415 § 5 k.k.) .

Przepis ten może budzić wątpliwości co do celowości takiego sformułowania . Zgodnie bowiem z przepisem art 67 § 3 k.k. sąd warunkowo umarzając postępowanie zobowiązuje sprawcę do naprawienia szkody w całości lub części . Mogą więc powstać wątpliwości po co istnieje uprawnienie w art. 415 § 5 k.p.k. skoro sąd i tak musi zobowiązać

¹⁹⁰ Tamże , str. 350 .

¹⁹¹ por . J. Bafia op. ci t . , str. 187 ; K. Buchała w : K. Buchała , A. Zoll op. cit . , str. 352 .

¹⁹² Por . np. J Bafia op. cit . , str. 186 ; K. Buchała w: K. Buchała , A. Zoll op. cit . , str. 352.

sprawcę do naprawienia szkody na podstawie art. 67 § 3 k.k.. Najprawdopodobniej ustawodawca formułując ten przepis oparł się na regulacji art. 363 k.p.k. z 1969 roku, która miała identyczne brzmienie. Na podstawie dawnej regulacji przepis ten miał istotne znaczenie, albowiem zgodnie z przepisem art. 28 § k.p.k. sąd obligatoryjnie orzekał obowiązek naprawienia szkody jedynie w przypadku warunkowego umorzenia przestępstwa przeciwko mieniu. Zapewne więc ustawodawca w przepisie art. 415 §5 k.p.k. nie wziął pod uwagę zmiany regulacji materialnoprawnej dotyczącej obowiązku naprawienia szkody w przypadku orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania.

6. W razie skazania lub warunkowego umorzenia postępowania, w wypadkach wskazanych w ustawie sąd orzeka **nawiązkę lub obowiązek naprawienia szkody** (art. 415 § 6 k.p.k.).

Przedstawione powyżej uwagi dotyczące obowiązku naprawienia szkody przy stosowaniu omawianej instytucji będą w tej sytuacji aktualne, więc nie wymagają powtarzania. Należy zatem uznać, iż ten przepis reguluje warunkowe umorzenie postępowania tylko w części dotyczącej nałożenia nawiązki.

Sąd stosując omawianą instytucję represji kryminalnej może i ma zarazem obowiązek nałożenia na sprawcę nawiązki wtedy, gdy ustawa tak stanowi. Na wymieniony fakt wskazuje zwrot użyty przez ustawodawcę „sąd orzeka”. Oznacza to, że w sytuacji, gdy ustawa przewiduje taki obowiązek sąd musi go nałożyć, natomiast, gdy ustawa nie przewiduje obligatoryjnego nałożenia nawiązki sąd stosując warunkowe umorzenie postępowania nie ma prawnej możliwości orzeczenia tego środka karnego wobec sprawcy.

Przy interpretacji omawianego przepisu może powstać pytanie czy nie stanowi on procesowego odbicia art. 46 § 1i2 k.k., który ujęto w odwrotnej kolejności zezwalając na orzeczenie nawiązki lub zamiast niej obowiązku naprawienia szkody. Zgadzam się z poglądem przedstawionym przez B. Kunicką-Michalską, iż taka interpretacja jest niedopuszczalna.¹⁹³

¹⁹³ Por. B. Kunicka – Michalska w: Kodeks karny ..., op. cit str. 1092

Przepis art. 67 § 3 k.k nie przewiduje bowiem orzeczenia nawiązki w przypadku warunkowego umorzenia postępowania , wobec czego stanowiłoby to zaostrzenie dolegliwości omawianej instytucji , poprzez dopuszczenie orzekania środków karnych nie przewidzianych w kodeksie karnym dla warunkowego umorzenia .

Należy więc przyjąć , iż aby można orzec nawiązkę w przypadku stosowania omawianego środka polityki kryminalnej musi być taka sytuacja przewidziana przepisem prawa karnego materialnego . Nie daje możliwości orzeczenia nawiązki w przypadku warunkowego umorzenia postępowania przepis art. 46 § 1 i 2 k.k. , albowiem dotyczy on przypadków „ skazania za przestępstwo...” . Podobnie przepisy art. 212 §3 k.k , 216 § 4 k.k i 290 § 2 k k mówią o orzekaniu nawiązki w przypadku skazania , a nie warunkowego umorzenia .¹⁹⁴Przepisem pozwalającym na orzeczenie nawiązki- o czym już wcześniej pisałem - jest art 44 § 3 k k . Nie dotyczy on bowiem wyłącznie sprawcy , który został skazany .

Co do dalszego postępowania w razie nie uiszczenia przez sprawcę nawiązki aktualne będą analogiczne uwagi dotyczące świadczenia pieniężnego .

7.Orzekanie dolegliwości związanych z warunkowym umorzeniem postępowania w praktyce nieco odbiega od założeń opisanych w literaturze.

Przedstawia to następująca tabela .

---

¹⁹⁴ Podobnie B. Kunicka – Michalska w: „ Kodeks karny ... „ op. cit str. 1062- 1093

TABELA NR.4

Dolegliwości nakładane w postanowieniach warunkowo umarzających postępowanie w wyniku rozpoznania wniosku opisanego w artykule 336 § 1 k.p.k w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu w roku 1999 i pierwszym półroczu 2000 .

DOLEGLIWOŚCI	1999	I PÓŁROCZE 2000
Warunkowe umorzenia w liczbach	228	115
Z orzeczeniem dolegliwości	140	62
Bez nałożonych dolegliwości	88	53
Zakaz prowadzenia pojazdów	-	-
Świadczenie pieniężne lub nawiązka	127	45
Naprawienie szkody	14	9
Przeproszenie pokrzywdzonego	1	-
Informowanie sądu lub kuratora sądowego	-	-
Dozór	1	1
Wykonywanie obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby	3	10
Powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających	3	-

Rozpoczynając rozważania dotyczące nakładania dolegliwości w orzeczeniach warunkowo umarzających postępowanie należy zwrócić

uwagę na to , iż podane dane dotyczą jedynie postanowień wydanych po rozpoznaniu wniosku prokuratora o zastosowanie tego środka represji karnej . Orzeczenie go w tym trybie stanowi mniej niż połowę ogólnej liczby warunkowych umorzeń wydanych w okresie od stycznia 1999 roku do czerwca 2000 roku (porównaj tabela nr 5).

Kwestią wymagającą omówienia jest duża ilość postanowień , w których sąd przy stosowaniu przedstawianej instytucji nie zastosował jakichkolwiek dolegliwości .

Warunkowe umorzenia postępowania w 1999 r. bez nakładania obowiązków stanowiło 38,5 % ogólnej liczby warunkowych umorzeń . W pierwszym półroczu 2000 r. stanowiło odpowiednio 53,9 % . W związku z powyższym należy zastanowić się nad przyczyną tak dużej ilości orzeczeń stosujących omawiany środek bez nakładania jakiegokolwiek dolegliwości .

W 1999 roku nałożono obowiązek naprawienia szkody w 6,1 % ogólnej liczby warunkowych umorzeń , natomiast w pierwszym półroczu 2000 roku odpowiednio 7,8 % . Dane te wskazują na dużą ilość przypadków zastosowania omawianego środka represji karnej w sytuacji , gdy stopień społecznej szkodliwości czynu był nieznacznie większy niż znikomy .

Zgodnie z przepisem art. 67 § 3 k.p.k. w przypadku warunkowego umorzenia postępowania na sądzie ciąży obowiązek zobowiązania sprawcy do naprawienia szkody w całości lub w części . Pomijając sytuacje , w których brak jest podstaw do orzeczenia obowiązku naprawienia szkody na przykład przy usiłowaniu dokonania jakiegoś przestępstwa , bądź też ze względu na charakter dobra naruszonego czynem sprawcy (m.in. zeznanie nieprawdy lub zatajenie nieprawdy) , w przytłaczającej większości spraw taki obowiązek ciąży na sądzie . Skoro zaś naprawienie szkody stosowane jest jedynie w 7,8 % orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie należy przyjąć , iż składanie wniosku o zastosowanie omawianego środka w sytuacji , gdy sprawca nie naprawił wcześniej szkody należy do rzadkości .

W omawianym okresie sądy stosując warunkowe umorzenie postępowania ani razu nie zastosowały obowiązku informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby ani też środka karnego w postaci zakazu prowadzenia pojazdów . Brak orzekania zakazu prowadzenia pojazdów jest niewątpliwie wynikiem wspomnianego już ostrożnego wnoszenia wniosków o warunkowe umorzenie ograniczających się do przypadków gdzie potrzeba zastosowania tego środka jest najbardziej wyrazista . Najprawdopodobniej wśród przypadków warunkowego umorzenia w wyniku wniesienia aktu oskarżenia znalazłyby się sytuacje , w których stosowano ten środek karny

W swoich postanowieniach sądy bardzo rzadko oddawały sprawcę pod dozór . W omawianych orzeczeniach znikome uznanie znalazły też obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego oraz powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających .

Najczęściej decydowano się na nakładanie dolegliwości o charakterze finansowym . W 1999 roku świadczenie pieniężne i nawiązka były nakładane w 90,7 % przypadków postanowień warunkowego umorzenia postępowania , w których orzekano jakiegokolwiek dolegliwości . Natomiast w pierwszym półroczu 2000 roku odsetek ten stanowił odpowiednio 72,5 % Najwyraźniej sądy decydując się na nakładanie dolegliwości uznały , iż uciążliwość finansowa w najlepszy sposób pomoże w spełnieniu celów zastosowanego środka represji karnej .

Przedstawione dane w zakresie nakładania dolegliwości związanych ze stosowaniem warunkowego umorzenia dotyczą jedynie postanowień wydanych w wyniku rozpoznania wniosku prokuratora złożonego na podstawie przepisu art.336 § 1 k.p.k. . Ponadto stanowią one orzeczenia jedynie sądów rejonowych znajdujących się w okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu . Nie pozwala to na wyciągnięcie ogólnych wniosków .

Zebrane dane mogą budzić niepokój co do zakresu nakładanych dolegliwości w związku z warunkowym umorzeniem . Po pierwsze jest duży odsetek warunkowych umorzeń bez nakładania jakichkolwiek

uciążliwości na sprawcę . Po drugie jeśli sądy decydują się na nałożenie w orzeczeniu jednego ze środków zawierających dolegliwości to w przytłaczającej większości poprzestają na nawiązce lub świadczeniu pieniężnym .

Zgodnie z wcześniej przedstawionym poglądem , dolegliwości nakładane w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie mają służyć przede wszystkim wychowaniu sprawcy . Natomiast duża ilość warunkowych umorzeń postępowania bez nakładania na sprawcę jakichkolwiek dolegliwości rodzi wątpliwości co do tego czy takie orzeczenia spełnią swą rolę . Nakładanie także przez sądy głównie dolegliwości o charakterze majątkowym może wywołać podobną obawę . Ustawa przewiduje bowiem szereg możliwości wpływania na sprawcę przy warunkowym umorzeniu postępowania i sądy powinny z nich korzystać w zależności od konkretnej sytuacji , aby w ten sposób wychowywać sprawcę a nie próbować spełniać zadania tego środka polityki kryminalnej jedynie za pomocą uciążliwości o charakterze finansowym .

ROZDZIAŁ IV

WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA ORZEKANE NA POSIEDZENIU

I. PRZESŁANKI FORMALNE .

Najistotniejszą zmianą w zakresie orzekania warunkowego umorzenia postępowania wprowadzoną obowiązującymi kodeksami karnymi jest przekazanie stosowania tego środka do wyłącznej kompetencji sądu. Wynikało to z potrzeby dostosowania orzekania warunkowego umorzenia do konstytucyjnej zasady sądowego wymiaru sprawiedliwości (art. 45 ust. 1 Konstytucji R.P.).

Uprawnienie prokuratora do warunkowego umorzenia wywoływało wątpliwości co do celowości takiego rozwiązania już od momentu zaistnienia tej instytucji w polskim prawie .Jeszcze w czasie dyskusji nad projektem kodeksów karnych z 1969 roku przeciwnikami takiego rozwiązania byli : J.Bafia¹⁹⁵ , A.Krukowski¹⁹⁶ i Z.Kubec¹⁹⁷ .

W czasie obowiązywania kodeksów z 1969 roku za przekazaniem do wyłącznej kompetencji sądu uprawnień do orzekania omawianej instytucji penalnej wypowiadała się też większość przedstawicieli doktryny¹⁹⁸ .

Zwolennikami możliwości warunkowego umorzenia postępowania przez prokuratora byli : S.Walczak¹⁹⁹ , J.Śmietanka²⁰⁰ , W. Ciechanowicz²⁰¹

¹⁹⁵ J.Bafia ,Warunkowe umorzenie postępowania karnego według projektu k.k. i k.p.k. Pał 1968 , z. 12 , str. 24 .

¹⁹⁶ A.Krukowski . Kilka refleksji wokół problematyki warunkowego umorzenia postępowania , PiP , z. 12 , str. 972 .

¹⁹⁷ Z.Kubec ,O niektórych instytucjach w projekcie kodeksu karnego , Pał. 1968 , z.10 , str. 46 -47 ; „O sędziowskim wymiarze kary na tle projektu k.k.” PiP 1968 , z. 7 ,str. 24 .

¹⁹⁸ Por. np. .A.Kafital , Recenzja książki A.Marka .PAL 1972 , z. 6 , str. 86 ; A.Marek ,Warunkowe umorzenie postępowania karnego .Warszawa 1973 , str. 163 ; W.Michalski , Prawa obywatelskie a wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych . PiP 1979 , z. 11 , str. 57- 58 ; K.Buchała ,Niektóre problemy nowelizacji proponowanej części ogólnej kodeksu karnego , MP z. 5 str. 83 ; J.Skupiński , Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym , Warszawa 1992 , str. 370 ; A.Murzynowski ,Istota i zasady procesu karnego, Warszawa 1994 , str. 266-267 .

¹⁹⁹ STR. Walczak , Niektóre problemy kodyfikacji prawa karnego , PiP z. 4-5 1969 str. 595

²⁰⁰ J. Śmietanka . Instytucja warunkowego umorzenia postępowania w nowych kodeksach karnych , NP. 1969 z. 10 str.1507 .

²⁰¹ W. Ciechanowicz . Warunkowe umorzenie postępowania karnego. Rozważania de lege ferenda , 1979 z. 2 str. 157.

i P. Kruszyński²⁰². Broniąc tego rozwiązania podnoszono, iż nie bez znaczenia dla podejrzanego jest warunkowe umorzenie już w toku postępowania przygotowawczego, może on bowiem dzięki temu uniknąć konsekwencji natury społeczno-moralnej wiążących się z postawieniem w stan oskarżenia na publicznej rozprawie²⁰³. Powoływano się też na argumenty wynikające z zasady ekonomii procesowej, zasady szybkości postępowania, na uprawnieniu jakie podejrzany posiada w związku ze sprzeciwem przeciwko warunkowemu umorzeniu postępowania, a także na interes pokrzywdzonego²⁰⁴. Podnoszono ponadto argument potwierdzonej wynikami badań wysokiej efektywności prokuratorskich warunkowych umorzeń²⁰⁵.

Przeciwnicy uprawnienia prokuratora do stosowania omawianej instytucji podnosili przede wszystkim, iż takie orzeczenie sprzeczne jest z konstytucyjną zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości. Wskazywano też na pozycję prawno-ustrojową sądu gwarantującą jego dystans do rozpatrywanych spraw²⁰⁶. Zwracano także uwagę na pozycję prokuratora w systemie organów ochrony prawnej, brak w prokuraturze elementu niezawisłości właściwego sądom, a także brak kontradiktoryjności w postępowaniu przygotowawczym²⁰⁷.

Oddanie do wyłącznej kompetencji sądów możliwości orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania przyjęto w literaturze pozytywnie.²⁰⁸

²⁰² P. Kruszyński, *Głos w dyskusji*, ZNIBPS 1978 z. 9 str. 172.

²⁰³ S. Walczak, *Niektóre problemy..*, str. 595.

²⁰⁴ Por. np. P. Kruszyński, *Głos w dyskusji ...*, str. 172.

²⁰⁵ W. Ciechanowicz, *Warunkowe umorzenie ...*, str. 157.

²⁰⁶ Por. np. J. Bafia, *Warunkowe umorzenie ...*, str. 24; A. Kaftal, *Recenzja ...*, str. 68; M. Cieślak, *Z. Doda Węzłowe zagadnienia prawa karnego (ocena realizacji kodyfikacji z 1969 roku)* ZNIBPS, 1978, z. 9, str. 166; J. Skupiński, *Warunkowe skazanie ...*, str. 370-371.

²⁰⁷ B. Kunicka-Michalska, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w latach 1970-1977*, Ossolineum 1982, str. 177-178, oraz w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz*, red. G. Rejman str. 1022.

²⁰⁸ Por. np. H. Paluszkiewicz, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przed sądem. Tezy referatu*, w: *Nowy kodeks postępowania karnego*, red. E. Skrętowicz, I. Nowikowski Lublin 1997 str. 74; A. Marek, *Kodeks karny z komentarzem – fragmenty*, str. 101 w: *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, zeszyt 13 Warszawa 1998; K. Nowicki, *Wybrane zagadnienia z zakresu warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną w świetle przepisów nowego k.p.k.*, str. 143-144 w: *Nowa kodyfikacja prawa karnego*, tom III red. L. Bogunia Wrocław 1998;

Podzielaam poglądy przedstawione przez zwolenników wyłącznej kompetencji sądu do stosowania warunkowego umorzenia postępowania.

Po pierwsze dlatego ,że rozstrzygnięcie takie stanowi akt wymiaru sprawiedliwości połączony z pewną dolegliwością karną związaną ze stwierdzonym czynem przestępczym Prokurator uprzednio mógł rozstrzygać w pełni o odpowiedzialności oraz winie podejrzanego, uznając iż nie jest potrzebne orzekanie w tym przedmiocie przez sąd . Oddanie wyłącznie niezawisłemu sądowi kompetencji do podejmowania decyzji w zakresie warunkowego umorzenia postępowania jest zgodne z konstytucyjną zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości w przedmiocie odpowiedzialności za popełnione przestępstwa.

Ponadto zasadne są argumenty dotyczące pozycji ustrojowej prokuratora , który nie posiada niezawisłości na wzór sędziowski oraz znacznie ograniczonej kontradiktoryjności w postępowaniu przygotowawczym . Negatywnych skutków nie była w stanie całkowicie niwelować możliwość złożenia sprzeciwu przez podejrzanego do niezawisłego sądu .

Poza tym pozytywny aspekt warunkowego umorzenia postępowania przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym polegający na tym , iż w ten sposób sprawca unika negatywnych konsekwencji natury społeczno -moralnej wiążącej się z postawieniem w stan oskarżenia na publicznej rozprawie będzie spełniony w przypadku stosowania omawianego środka przez sąd na posiedzeniu przed rozprawą . Zgadzam się również z poglądem przedstawionym przez B. Kunicką- Michalską , iż badania przeprowadzone przez W. Ciechanowicza ze względu na ich zasięg nie pozwalają na wyciągnięcie ogólnych wniosków²⁰⁹.Trudno bowiem oceniać efektywność prokuratorskich orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania prowadzonych na stosunkowo niewielkiej grupie spraw i na dodatek orzekających jedynie przez prokuratorów wojskowych.

P. Hofmański , L. Paprzycki , Środki związane z poddaniem sprawcy próbie , w: Nowa kodyfikacja karna . Kodeks karny . Krótkie komentarze , zeszyt 26 Warszawa 1999 str. 84-85 ; B. Kunicka – Michalska , Kodeks karny ... op. cit str. 1022 .

Przepisy k.p.k. z 1997 roku przewidują możliwość wpływu prokuratora na orzekanie w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania przez sąd. Prokurator uznając potrzebę warunkowego umorzenia postępowania ,gdy są spełnione przesłanki jego stosowania może skierować do sądu wnioski o takie umorzenie(art. 336 § 1k.p.k.) .

Przy stosowaniu obowiązujących przepisów k.p.k. może zrodzić się pytanie , czy uprawnienie do składania wniosku o zastosowanie omawianego instrumentu polityki karnej może złożyć tylko prokurator , czy też inne organy. Wątpliwości w tym zakresie powstają w związku z uprawnieniami jakie nadaje k.p.k. organom prowadzącym dochodzenie uproszczone do występowania w roli oskarżyciela publicznego przed sądem I instancji. Zgodnie z ustawą , gdy akt oskarżenia sporządza inny organ niż policja nie wymaga on zatwierdzenia i wniesienia do sądu przez prokuratora (art. 474§2 k.p.k.). Kwestię czy w związku z tym organ ścigania inny niż policja ma uprawnienie do samodzielnego wniesienia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania należy rozstrzygnąć negatywnie²¹⁰. Wniosek taki bowiem składa się na podstawie przepisu szczególnego mającego odrębną podstawę od kompetencji do wniesienia aktu oskarżenia. Poza tym k.p.k. stanowi (art.71§2) , iż tylko prokurator jest uprawniony do złożenia takiego wniosku . W tym bowiem przepisie za oskarżonego uważa się osobę , przeciwko której wniesiono oskarżenie do sądu , a także osobę , co do której prokurator złożył wnioski o warunkowe umorzenie postępowania. Przepis ten nie przewiduje możliwości złożenia takiego wniosku przez inny organ niż prokurator. Brak jest też innych przepisów , które stanowiły by , że taką kompetencję miałby inny organ niż prokurator.

Moim zdaniem takie rozwiązanie dające kompetencję do złożenia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania jedynie prokuratorowi należy ocenić pozytywnie. Ocena czy w danej sytuacji można nie

---

²⁰⁹ Por. B. Kunicka - Michalska , Warunkowe umorzenie ... , str. 179-180

²¹⁰ Por. S. Stachowiak , Charakter prawny wniosku o warunkowe umorzenie postępowania przez sąd . Tezy referatu , str. 68 w : Nowy Kodeks Postępowania Karnego , red. E. Skretowicz , I. Nowikowski , Lublin 1997; T.Grzegorzczak , Kodeks postępowania karnego . Komentarz . Zakamycze , 1998 , str. 672 ; R.A.Stefański w :Kodeks postępowania karnego . Komentarz. , tom II pod red. Z.Gostyński , str. 168 .

wnieść aktu oskarżenia często może być bardzo skomplikowana i powinien jej dokonać podmiot mający w tym zakresie odpowiednie kwalifikacje. De lege ferenda należałoby wprowadzić możliwość usprawnienia składania wniosku o warunkowe umorzenie w postępowaniu uproszczonym prowadzonym przez policję. Rozwiązaniem mógłby być przepis pozwalający prokuratorowi zatwierdzającemu na podstawie przepisu art. 474 k.p.k. akt oskarżenia sporządzony przez policję, dopisania do niego wniosku o warunkowe umorzenie postępowania bez obowiązku uzasadnienia. Taka adnotacja nie wymagałaby od prokuratora dodatkowej pracy tak jak na podstawie obowiązujących przepisów. Obecnie bowiem, gdyby prokurator uznał przy zatwierdzaniu tak zwanego skróconego aktu oskarżenia, iż zasadny byłby wniosek o warunkowe umorzenie postępowania musiałby sporządzić osobne pismo wraz z uzasadnieniem.

Kilka uwag należy poświęcić też samemu wnioskowi o warunkowe umorzenie. Zgodnie z zasadą skargowości inicjuje on postępowanie przed sądem²¹¹. Z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania można wystąpić jedynie wtedy, gdy zachodzą podstawy do wniesienia aktu oskarżenia, a jednocześnie spełnione są przesłanki do orzeczenia warunkowego umorzenia. Rygory przewidziane ustawą, które powinien spełnić wniosek o warunkowe umorzenie postępowania niewiele różnią się od wymogów aktu oskarżenia. Zgodnie z art. 336 §2 k.p.k. wniosek taki powinien zawierać elementy oraz dane przewidziane dla aktu oskarżenia z pominięciem wypadków wskazania, że czyn został popełniony w warunkach przewidzianych w art. 64 k.k., gdyż wtedy nie byłoby podstaw do złożenia wniosku. We wniosku o warunkowe umorzenie postępowania powinno się znaleźć:

- imię i nazwisko oskarżonego, inne dane o jego osobie oraz dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego,

²¹¹ Por np. A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1984, str. 156-161; M. Cieślak, *Polska procedura karna*, Warszawa 1984, str. 280-290; A. Kordik, F. Prusak, Z. Świda, *Prawo karne procesowe*, Wrocław 1995, str. 24-25; H. Paluszkiwicz op cit, str. 74; S. Stachowiak op cit, str. 69.

- dokładne określenie zarzucanego oskarżonemu czynu ze wskazaniem czasu , miejsca , sposobu i okoliczności jego popełnienia oraz skutków , a zwłaszcza wysokości powstałej szkody ,
- wskazanie przepisów ustawy karnej , pod które zarzucany czyn podpada ;
- wskazanie sądu właściwego do rozpoznania sprawy i trybu postępowania;
- uzasadnienie .

Różnica między wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania , a aktem oskarżenia dotyczy również uzasadnienia. Wedle ustawy prokurator może ograniczyć uzasadnienie wniosku do wskazania dowodów świadczących o tym , że wina oskarżonego nie budzi wątpliwości , a ponadto do wskazania istniejących okoliczności przemawiających za warunkowym umorzeniem.

We wniosku prokurator może wskazać ponadto okres próby , obowiązki które należy nałożyć na oskarżonego i stosownie do okoliczności wnioski co do dozoru. Wraz z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania przesyła się sądowi akta postępowania przygotowawczego, a także po jednym odpisie dla każdego oskarżonego.

W przeciwieństwie do aktu oskarżenia wniosek o warunkowe umorzenie postępowania nie musi spełniać warunków przewidzianych w przepisie art.333 § 1-3 k.p.k. dotyczących wniosków dowodowych prokuratora oraz nie musi zawierać listy ujawnionych osób pokrzywdzonych z podaniem ich adresów , a także adresów osób , których wezwania domaga się oskarżyciel .

Do wniosku nie można dołączyć żądania zobowiązania osoby trzeciej do zwrotu korzyści uzyskanych z przestępstwa oskarżonego (art. 52 k.k. w zw. 416 § 1 k.p.k.) .Ustawa zezwala bowiem na takie rozstrzygnięcie jedynie w przypadku wyroku skazującego .

O przesłaniu wniosku do sądu prokurator zawiadamia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego , a także osobę lub instytucję ,która złożyła zawiadomienie o przestępstwie. Pokrzywdzonego należy

pouczyć o uprawnieniach związanych z dochodzeniem roszczeń majątkowych, a w razie potrzeby także o prawie do zgłoszenia oświadczenia o działaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego (art. 334 § 2 k.p.k.).

Wniosek o warunkowe umorzenie postępowania podobnie jak akt oskarżenia poddawany jest kontroli formalnej. Dokonuje jej prezes sądu, do którego sprawa jest wniesiona (art. 337 § 1 w zw. 336 § 5 k.p.k.). Konsekwencją nie spełnienia warunków przewidzianych w omawianych przepisach będzie zwrot wniosku prokuratorowi w celu ich usunięcia.

Jeżeli wniosek o warunkowe umorzenie postępowania odpowiada warunkom formalnym, prezes sądu zarządza doręczenie jego odpisu oskarżonemu, wzywając go do składania wniosków dowodowych w terminie 7 dni od doręczenia mu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art. 338 § 1 k.p.k. w zw. z art. 336 § 5 k.p.k.).

Oskarżony ma prawo wniesienia, w terminie 7 dni od doręczenia mu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania pisemnej odpowiedzi na tę, skargę o czym należy go pouczyć (art. 338 § 2 k.p.k.).

Może zrodzić się pytanie w omawianej materii - czy jeżeli prokurator nie złoży wniosku o warunkowe umorzenie postępowania w przypadku, gdy zachodzą przesłanki do jego złożenia, a wniesie do sądu akt oskarżenia, sąd może umorzyć warunkowo postępowanie na posiedzeniu przed rozprawą główną.

Na to pytanie należy odpowiedzieć twierdząco²¹². Wniosek o warunkowe umorzenie podobnie jak akt oskarżenia rozpoczyna bowiem zgodnie z zasadą skargowości postępowanie przed sądem²¹³. Skargą tą sąd jest zobowiązany do rozpoznania konkretnej sprawy i w pełni może korzystać z możliwości jej rozstrzygnięcia w sposób przewidziany

²¹² Podobnie S. Stachowiak, *Charakter prawy wniosku o ...*, str. 69; T. Grzegorzczak op. cit., str. 680-681; R.A. Stefański op. cit., str. 193 i 200.

²¹³ Por. n.p. A. Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego*, Warszawa 1984 str. 156-161; M. Cieślak: *Polska procedura karna*, Warszawa 1984 str. 280-290; A. Kordik, F. Prusak, Z. Świda, *Prawo karne procesowe*, Wrocław 1995 str. 24-25; H. Pałuszkiewicz, *Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przed sądem. Tezy referatu*, str. 74 w: *Nowy Kodeks Postępowania Karnego* red. E. Skrętowicz, I. Nowikowski, Lublin 1997.; S. Stachowiak, *Charakter prawy wniosku o ...*, str. 69.

przepisami k.p.k. Interpretacja przepisów nie pozwalająca na warunkowe umorzenie postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną stanowiłaby rozwiązanie nie do przyjęcia ze względu na naruszenie kompetencji niezawisłych sądów. Ponadto prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie, jeżeli zachodzi potrzeba rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania (art. 339 §1pkt 2 k.p.k.). Ustawa nakłada więc obowiązek skierowania sprawy na posiedzenie w przypadku, gdy zachodzi potrzeba rozważenia omawianej kwestii a nie tylko wtedy, gdy prokurator złożył wniosek o warunkowe umorzenie postępowania.

Wniesienie aktu oskarżenia bądź wniosku o warunkowe umorzenie postępowania stanowi przesłankę formalną umożliwiającą rozważenie możliwości warunkowego umorzenia na posiedzeniu. Kolejnym warunkiem jest brak sprzeciwienia się oskarżonego co do takiego orzeczenia na posiedzeniu. Ta ostatnia przesłanka będzie szerzej omówiona w dalszej części opracowania przedstawiającej przebieg postępowania na posiedzeniu sądu.

Przesłanką postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania jest uznanie, że wina oskarżonego nie jest znaczna (art. 66 §1k.k.). W związku z powyższym wymaga omówienia kwestia czy występuje niespójność w określeniu zasady domniemania niewinności pomiędzy k.p.k., a Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej. Mianowicie zgodnie z przepisem art. 42 § 3 Konstytucji każdego uważa się za niewinnego, dopóki jego wina nie zostanie stwierdzona prawomocnym wyrokiem sądu. Natomiast przepis art. 5 § 1 k.p.k. stanowi, iż oskarżonego uważa się za niewinnego, dopóki wina jego nie zostanie udowodniona i stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego art. 342 k.p.k. w zw. z art. 341 § 2 k.p.k. określający warunkowe umorzenie postępowania postanowieniem na posiedzeniu jest zgodny z art. 42 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.²¹⁴ W uzasadnieniu Trybunał Konstytucyjny słusznie podnosi, iż zasada domniemania niewinności stanowi podstawę prawną stworzenia

---

²¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16. 05. 2000 r. P 1/99, OTK 2000/4/111.

oskarżonemu określonej sytuacji procesowej .Wynika z niej szereg konsekwencji procesowych , przede wszystkim rozkład ciężaru dowodu i wyrażona w art. 5§2 k.p.k. in dubio pro reo .Należy się też zgodzić z przedstawionym w uzasadnieniu poglądem , iż domniemanie niewinności jest domniemaniem prawnym wzruszalnym (praesumptio iuris tantum). Zgodnie z art 5 § 1 k.p.k. domniemanie niewinności trwa dopóki wina oskarżonego „ nie zostanie stwierdzona prawomocnym orzeczeniem sądu”. Zdaniem Trybunału pojęcie „ orzeczenie ” obejmuje zarówno wyrok jak i postanowienie .Wobec powyższego należałoby rozważyć kwestie czy słuszne jest stanowisko części przedstawicieli doktryny , iż zgodnie z treścią omawianego przepisu podstawą obalenia domniemania niewinności może być nie tylko wyrok ale też postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania ²¹⁵ , czy też należy przychylić się do stanowiska , że „ obalenie domniemania niewinności następuje przez udowodnienie oskarżonemu winy w trybie przewidzianym kodeksem postępowania karnego , a więc w prawomocnym wyroku skazującym”.²¹⁶

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego uwagę należy skupić na tym czy w postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania jednocześnie następuje „stwierdzenie winy ” , o jakim stanowi kodeks i konstytucja .Jeśli się bowiem okaże , że orzeczenie o warunkowym umorzeniu zawiera „stwierdzenie winy”, to trzeba by przyjąć , iż skutkuje ono wzruszeniem domniemania , co z kolei oznaczałoby sprzeczność z konstytucją przepisów k.p.k. przewidujących możliwość warunkowego umorzenia postanowieniem .Przy rozstrzygnięciu tego zagadnienia , analizując przesłanki stosowana warunkowego umorzenia postępowania należy zwrócić uwagę przede wszystkim na zawarte w art. 66§1k.k. wymaganie , by „wina sprawcy nie była znaczna”. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego ustalenie winy w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie nie ma charakteru ostatecznego i nie może

²¹⁵ Por. np. Z. Gostyński , Kodeks postępowania karnego – komentarz, tom I. Warszawa 1998. s. 161 ; P. Hofmański , E. Sadzik , K. Zgryzek , Kodeks .... , op. cit., s. 32 .

²¹⁶ Por. T. Grzegorzczak , J. Tylman , Kodeks ... , op. cit. . s. 127 ; F. Prusak , Kodeks ... , s. 33

powodować skutku procesowego w postaci uchylenia dyrektywy procesu karnego jaką jest domniemanie niewinności oskarżonego .

Dla uzasadnienia tej tezy Trybunał opisuje sytuację procesową , w której dochodzi do wydania postanowienia o warunkowym umorzeniu. Wniosek prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania sporządzony na mocy art. 336 §2k.p.k. rozpoznawany jest na posiedzeniu bez przeprowadzenia pełnego postępowania sądowego . Natomiast w „ normalnym trybie akt oskarżenia rozpatrywany jest przez sąd , który może wydać tylko wyrok skazujący tylko przy zachowaniu reguł proceduralnych , po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego , po rozprawie , z zachowaniem wszystkich gwarancji procesowych dla oskarżonego”. Tymczasem postanowienie o warunkowym umorzeniu wydane na wniosek prokuratora złożony zamiast aktu oskarżenia zapada bez takiej weryfikacji jaka dotyczy aktu oskarżenia. . Wedle Trybunału Konstytucyjnego tryb podejmowania postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania dowodzi , że nie mogą być z nim związane skutki jakie ustawa wiąże z wyrokiem wydanym po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego .W takim przypadku gdyby przyjąć , że obalenie zasady domniemanie niewinności następuje na posiedzeniu niejawnym sądu w zasadzie według ustaleń faktycznych dokonanych przez prokuratora w postępowaniu przygotowawczym , trudno byłoby mówić o realnym charakterze tego domniemanie .

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego przypisanie oskarżonemu czynu następuje wyłącznie w wyroku skazującym , brak jest natomiast takiego przypisania w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie. Przepis art 413§1 k.p.k. określa bowiem treść każdego wyroku karnego , zaś zgodnie z art. 413 §2 k p.k. „wyrok skazujący powinien ponadto zawierać : dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną ...”.Natomiast zgodnie z przepisem art. 342 §1k.p.k. „ w postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania należy dokładnie określić czyn oskarżonego , wskazać przepis ustawy karnej , pod który czyn podpada oraz oznaczyć

okres próby”. Trybunał podnosi , iż w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie brak jest przypisania oskarżonemu czynu albowiem ustawodawca uznał , że w postępowaniu zakończonym warunkowym umorzeniem postępowania nie dochodzi do stwierdzenia winy w taki sposób , który pozwoliłby na podmiotowe przypisanie oskarżonemu popełnionego czynu . Zgodnie natomiast z poglądem przedstawionym przez Sąd Najwyższy , warunkowo umarzając postępowanie sąd stwierdza , że oskarżony popełnił zarzucane mu przestępstwo , ale odstępuje od skazania sprawcy , to jest zarówno od przypisania mu w sposób formalny winy , jak i wymierzenia mu jakiegokolwiek kary ²¹⁷.

Trybunał Konstytucyjny podnosi również , iż orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie ma charakter „prowizoryczny”. Prowizoryczność przypisania oskarżonemu przestępstwa przejawia się w dwóch sytuacjach . Po pierwsze oskarżony może złożyć sprzeciw i w takiej sytuacji sprawa musi być rozpoznana od nowa na zasadach ogólnych. W postępowaniu tym obowiązuje domniemanie niewinności oskarżonego . Po drugie zdaniem Trybunału prowizoryczny charakter warunkowego umorzenia ujawnia się także w sytuacji jego uprawomocnienia . W przypadku pomyślnego upływu okresu próby , wydłużonego o 6 miesięcy przewidzianych na ewentualne podjęcie postępowania , warunkowe umorzenie przekształca się w definitywne , a sprawca uchodzi za niekaralnego z mocy prawa .Jeżeli natomiast postępowanie zostanie podjęte , sprawę prowadzi się od nowa na zasadach ogólnych przed sądem właściwym do jej rozpoznania tak jakby nigdy nie miało miejsce postępowanie , które zakończyło się orzeczeniem warunkowo umarzającym postępowanie. Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego , gdyby orzeczenie o warunkowym umorzeniu rozstrzygało kwestie winy na równi z wyrokiem skazującym , to w przypadku podjęcia warunkowo umorzonego postępowania kwestię winy należałoby uznać za pozytywnie rozstrzygniętą.

---

217 Uchwała Sądu Najwyższego z 22 12 1993 , OSNKW 1994 , nr 1-2 , poz. 9 .

Dla uzasadnienia swojej tezy Trybunał powołuje się na pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy, zdaniem którego w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie do obalenia domniemania niewinności dochodzi jedynie w świadomości organu procesowego podejmującego rozstrzygnięcie. Orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie stanowi obalenie omawianej zasady w sensie faktycznym, a nie prawnym.²¹⁸

Zdaniem Trybunału Konstytucyjnego warunkowe umorzenie postępowania nie obala domniemania niewinności, gdyż przy wydawaniu takiego orzeczenia „oskarżony niejako godzi się na istnienie przyjęcia przesłanki winy, ale nie wiąże go to w razie ewentualnego procesu”. Natomiast w przypadku podjęcia postępowania toczy się ono na zasadach ogólnych.

Moim zdaniem nie można zgodzić się tezą przedstawioną przez Trybunał Konstytucyjny, iż warunkowe umorzenie postępowania nie obala zasady domniemania niewinności. Zgodnie z twierdzeniem Trybunału postanowienie warunkowo umarzające postępowanie wydane w wyniku wniosku wniesionego przez prokuratora, wydawane jest w zasadzie według ustaleń faktycznych dokonanych przez oskarżyciela w postępowaniu przygotowawczym i nie może wywoływać takich samych skutków jak wyrok wydany po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego. Ponadto Trybunał rozpatrując zagadnienia związane z domniemaniem niewinności opisanym w art. 5§1k.p.k. uznał, że prawomocnym orzeczeniem sądu może być „zarówno wyrok jak i postanowienie”.

Po pierwsze należy zwrócić uwagę na fakt, iż do orzeczeń wydawanych przez sądy powszechne należą nie tylko wyroki i postanowienia, ale również nakazy karne. Ponadto twierdzenie, iż postanowienie wydane bez przeprowadzania pełnego postępowania dowodowego nie może wywoływać takich samych skutków jak wyrok wydany po przeprowadzeniu takiego postępowania stoi w ewidentnej sprzeczności z kilkoma przypadkami wydawania orzeczeń opisanymi w

---

²¹⁸ Uchwała Sądu Najwyższego z 19 lutego 1997, OSNKW 1997, nr 3-4 poz. 25.

k.p.k. , w których skazuje się oskarżonego za popełniony czyn , a więc obala się domniemanie niewinności. Pierwszym takim orzeczeniem jest nakaz karny , który wydaje się jeżeli okoliczności popełnienia czynu i wina oskarżonego nie budzą wątpliwości (art. 500§3k.p.k.) .Sąd wydaje nakaz karny podobnie jak postanowienie warunkowo umarzające postępowanie na posiedzeniu , opierając się na materiale dowodowym zebrany przez oskarżyciela w postępowaniu przygotowawczym (art.500§1k.p.k.) .Nakazem karnym można orzec karę grzywny lub karę ograniczenia wolności , nie powinno być zatem wątpliwości , iż nakaz karny stanowi orzeczenie skazujące , a więc obalające zasadę domniemania niewinności .

Sąd może wydać wyrok na posiedzeniu bez przeprowadzania postępowania dowodowego w sytuacji , gdy prokurator za zgodą oskarżonego złoży wniosek – przy spełnieniu odpowiednich przesłanek –o skazanie bez przeprowadzenia rozprawy (art. 343§1k.p.k.w zw. z art. 335§1k.p.k.).Omawiane orzeczenie wywołuje także takie same skutki jak wyrok wydany po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego, mimo iż jest oparty na materiale dowodowym zebrany w postępowaniu przygotowawczym .

Podobnie w sytuacji , gdy sąd przychylił się do wniosku oskarżonego o wydanie wyroku skazującego nie przeprowadza się postępowania dowodowego (art. 387§1k.p.k.).W takim przypadku poza przesłuchaniem oskarżonego sąd opiera się jedynie na dowodach zebranych w toku postępowania przygotowawczego .Trzy opisane powyżej przypadki wydawania orzeczeń niewątpliwie wskazują na nietrafność poglądu , iż do obalenia zasady domniemania niewinności niezbędne jest przeprowadzenie przez sąd postępowania dowodowego na rozprawie.

Zgodzić się należy z argumentami przedstawionymi przez Trybunał Konstytucyjny , iż ustalenie winy następuje jedynie w części dyspozytywnej wyroku skazującego ,a także nakazu karnego (o czym Trybunał nie wspominał) , nie ma zaś takiego stwierdzenia w wyroku lub postanowieniu warunkowo umarzającym postępowanie .Nie oznacza

to jednak , że orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie nie opiera się na ustaleniu winy oskarżonego i w związku z tym nie obala zasady domniemania niewinności. Ustawodawca wprost stwierdził , iż warunkowe umorzenie postępowania „nie wiąże się z uznaniem winy w formie przewidzianej dla wyroku skazującego” .²¹⁹ Można więc a contrario stwierdzić , że takie orzeczenie wiąże się z uznaniem winy w innej formie. Uznanie winy oskarżonego niezależnie od formy w jakiej ono następuje musi wiązać się z obaleniem zasady domniemania niewinności .

Nie przekonujące są też argumenty o prowizoryczności orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie . Omawiane orzeczenie ma charakter prowizoryczny , ale tylko w tym zakresie , że jego los podobnie jak każdego innego orzeczenia nakładającego instytucję stosowaną na okres próby zależy od zachowania oskarżonego. Nie powinno się jednak wyciągać z tego powodu wniosku , iż warunkowe umorzenie nie obala domniemania niewinności . Nie można zgodzić się także z tezą przedstawioną przez Trybunał , że oskarżony ma prawo skutecznie przeciwstawić się warunkowemu umorzeniu i „w razie wniesienia sprzeciwu sprawa musi być rozpoznawana od nowa na zasadach ogólnych” . Wedle przepisów k.p.k. z 1997 roku oskarżony nie posiada już uprawnienia do złożenia sprzeciwu. Może jedynie sprzeciwić się warunkowemu umorzeniu postępowania na posiedzeniu , na którym sąd rozważa kwestię wydania takiego orzeczenia. „Sprzeciwienie się” oskarżonego następuje więc przed wydaniem orzeczenia i jest uprawnieniem oskarżonego do żądania przeprowadzenia pełnego postępowania dowodowego , nie stanowi natomiast „tamy” dla wydania rozstrzygnięcia przewidzianego przepisami prawa przez niezawisły sąd . Zagadnienia związane z charakterem prawnym i skutkami sprzeciwu i sprzeciwienia się zostały szerzej omówione w rozdziale VI . Sprzeciwienie się oskarżonego nie nakłada też na sąd obowiązku prowadzenia postępowania od początku . W takim przypadku jest ono prowadzone w dalszym ciągu , a sąd nie

---

²¹⁹ Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego , Nowe kodeksy karne z 1997 r., Wydawnictwo

może wydać postanowienia na posiedzeniu lecz musi skierować sprawę na rozprawę i przeprowadzić postępowanie dowodowe. Po przeprowadzeniu takiego postępowania może być wydany każdy rodzaj wyroku w tym również warunkowo umarzający postępowanie niezależnie od tego czy oskarżony na takie rozstrzygnięcie się zgadza czy też nie.

W przypadku podjęcia warunkowo umorzonego postępowania sprawa jest prowadzona od początku i sąd może wydać każdego rodzaju orzeczenie. Nie oznacza to jednak, iż orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie nie obala domniemania niewinności. Natomiast postanowienie o podjęciu postępowania przywraca domniemanie niewinności. Ustawodawca uznał bowiem, iż niepomysłny upływ okresu próby przy warunkowym umorzeniu nie wywołuje z góry określonej sankcji - jak jest w przypadku niepomysłnego upływu próby przy warunkowym zawieszeniu wykonania kary, kiedy to następuje zarządzenie wykonania kary -lecz nakazuje sądowi prowadzić postępowanie od początku i zakończyć je według zasad ogólnych. Skoro zaś postępowanie jest prowadzone od początku na podstawie zasad ogólnych oskarżonemu powinny przysługiwać wszelkie uprawnienia przewidziane w przepisach k.p.k. Ustawa przewiduje takie sytuacje, w których mimo wydania prawomocnego orzeczenia, postępowanie toczy się od początku i jest przywrócona zasada domniemania niewinności. Przykładem może być postępowanie kasacyjne (rozdział 55 k.p.k.), czy też prowadzone w wyniku wznowienia postępowania (rozdział 56 k.p.k.). Inny jest co prawda cel postępowań prowadzonych w wyniku wniesienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia, ale przykłady te wskazują, iż mimo wcześniejszego obalenia zasady domniemania niewinności prawomocnym orzeczeniem, może być ono później przywrócone oskarżonemu.

Sytuacja, w której w ciągu 6-ciu miesięcy od zakończenia okresu próby nie doszło do podjęcia postępowania sprawca ostatecznie zostaje uznawany za osobę niekaralną jest dobrodziejstwem tego środka.

Podobnie w przypadku orzeczenia warunkowo zawieszającego wykonanie kary skazanie ulega zatarciu z upływem 6 -ciu miesięcy od zakończenia okresu próby .

Nie można też zgodzić się z tezą , iż warunkowe umorzenie postępowania prowadzi do obalenia domniemania niewinności jedynie w świadomości organu procesowego podejmującego takie rozstrzygnięcie, czyli następuje obalenie domniemania w sensie faktyczny, a nie prawnym. Wedle przepisów kodeksów karnych z 1997 roku warunkowo umarżając postępowanie sąd może nałożyć na sprawcę szereg obowiązków oraz orzec trzy środki karne: przepadek przedmiotów (art.100k.k.) , świadczenie pieniężne (art.67§3k.k.w zw. z art.39pkt7k.k.8) oraz zakaz prowadzenia pojazdów (art.67§3k.k w zw. z art.39pkt2k.k.) .Środki karne obok kar stanowią podstawowy element reakcji państwa na popełnione przestępstwo. Jak więc wytłumaczyć możliwość wydawania orzeczenia warunkowo umarżającego postępowanie w zakresie , który może nieść ze sobą znacznie więcej dolegliwości niż niejeden wyrok skazujący , na osobę , która wedle prawa w dalszym ciągu uznawana jest za niewinną. Nie można też zgodzić się z twierdzeniem , iż w przypadku warunkowego umorzenia postępowania oskarżony „godzi się” na przyjęcie istnienia przesłanki winy. Zgodnie z wcześniejszymi rozważaniami zgoda oskarżonego nie może być uznana za przesłankę warunkowego umorzenia postępowania. Warto też zaznaczyć , że postępowanie dowodowe przeprowadzone na rozprawie przed wydaniem wyroku warunkowo umarżającego postępowanie niczym się nie różni od postępowań poprzedzających wydanie innych wyroków, zaś postępowanie dowodowe w sprawie wydania postanowienia warunkowo umarżającego postępowanie nie różni się od postępowania poprzedzającego wydanie nakazu karnego , czy wyroku wydanego na podstawie wniosku prokuratora złożonego na podstawie art. 333 k.p.k. .

Podsumowując , orzeczeniami sądu , które nie są wyrokiem, a oparte są na uznaniu winy , a więc obalają zasadę domniemania niewinności są : postanowienie warunkowo umarżające postępowanie i

nakaz karny Sytuacja taka jest sprzeczna z treścią przepisu art 42 ust. 2 Konstytucji przewidującym przełamanie omawianej zasady jedynie za pomocą wyroku . Zgodnie z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności z 1950 r.(Dz U. z 1993 r. nr 61, poz 284) każdego oskarżonego o popełnienie czynu zagrożonego karą uważa się za niewinnego do czasu udowodnienia mu winy zgodnie z ustawą(art.6 ust.2) Obalenie domniemania niewinności orzeczeniem sądu nie będącym wyrokiem nie jest więc sprzeczne z Konwencją , lecz z Konstytucją .

Dostosowanie przepisów k.p.k. do przepisów Konstytucji w tej materii przewiduje projekt nowelizacji k.p.k z kwietnia 2000 roku . Z tego powodu znajdująca się w art. 5 k.p.k zasada domniemania niewinności zostanie odniesiona nie do prawomocnego orzeczenia lecz wyroku . Projekt k.p.k. przewiduje , że orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania wydane na posiedzeniu w trybie art. 341 k.p.k musi posiadać formę wyroku , który będzie zaskarżalny zażaleniem (art 314 § 5 i projektu 342 k.p.k) , a w postępowaniu nakazowym będzie się orzekać wyrokiem nakaz karny (art 500 § 1k p.k).

TABELA NR 5

Pozytywnie rozpoznane wnioski o warunkowe umorzenie na tle ogólnej liczby warunkowych umorzeń w sądach rejonowych w okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu .

LATA	OGÓLNA LICZBA WARUNKOWYCH UMORZEŃ	WNIOSKI O WARUNKOWE UMORZENIE	ROZPOZNANE POZYTYWNE		WARUNKOWE UMORZENIA W WYNIKU ROZPOZNANIA WNIOSKU W %
			i. b.	%	
Od IX do XII 1998	-	27	26	96,2 %	-
1999	500	228	224	98,2 %	44,8 %
I półrocze 2000	263	115	108	93,9 %	41 %

W okresie od września do końca grudnia 1998 roku do sądów wpłynęła bardzo mała ilość wniosków o warunkowe umorzenie postępowania. Związane to było niewątpliwie z wprowadzeniem przepisów dotyczących takiego wniosku w kodeksie postępowania karnego z 1997 roku. Wcześniejsze rozwiązania prawne nie znały takiej instytucji i w związku z tym potrzeba czasu na wprowadzenie nowej instytucji przez praktyków w życie .

W 1999 roku widać wyraźny wzrost składanych do sądów wniosków o warunkowe umorzenie postępowania . Uwzględniając trzykrotnie dłuższy okres wpływu omawianych wniosków niż w roku poprzednim i w związku z tym pomnożenie ilości wniosków z 1998 roku przez trzy , ilość wniosków złożona w następnym roku była odpowiednio o 111 % większa. Natomiast w pierwszym półroczu 2000 roku (przy hipotetycznym przyjęciu takiego samego wpływu w następnym półroczu) ta ilość byłaby nieco wyższa niż w roku 1999 .

Bardzo ciekawą kwestią wymagającą omówienia jest ilość pozytywnie rozpatrzonych wniosków to znaczy sytuacji , w których warunkowo umorzono postępowanie na posiedzeniu w wyniku wniesionego wniosku. Omawiany odsetek waha się w zależności od okresu od niespełna 94 % do nieco powyżej 98 %. Zastanowienia wymaga tak wysoki odsetek skoro w przypadku sprzeciwienia się oskarżonego sąd ma obowiązek skierować sprawę na rozprawę główną. Ponadto sąd powinien podobnie postąpić , gdy uzna warunkowe umorzenie za niezasadne .

Tak wysoki odsetek pozytywnie rozpatrzonych wniosków może być jedynie przyczyną ostrożnego składania ich przez prokuraturę ograniczonego do sytuacji , w których potrzeba orzeczenia warunkowego umorzenia jest najbardziej wyrazista . Za taką tezę przemawia przede wszystkim stosunek zastosowanych warunkowych umorzeń w wyniku rozpatrzenia wniosku prokuratora w tym zakresie do wszystkich przypadków orzeczenia tego środka w danych sądach. W badanym okresie było to od 41 % do niespełna 45 % . Po wyłączeniu z ogólnej liczby zastosowanych w danym roku warunkowych umorzeń w sprawach z oskarżenia prywatnego , w których oskarżycielowi prywatnemu nie służy prawo do złożenia wniosku w omawianym zakresie ilość warunkowych umorzeń w 1999 roku w wyniku wniesienia aktu oskarżenia wynosiła 41,7 % , zaś odpowiednio w pierwszym półroczu 2000 roku 42,6 % . Jest to więc w przybliżeniu taka sama liczba zastosowania tego środka jak w wyniku rozpoznania wniosku o warunkowe umorzenie .

Ponadto za tym , iż prokuratura ogranicza składanie wniosków o warunkowe umorzenie jedynie do sytuacji , w których potrzeba zastosowania tego środka jest najbardziej wyrazista przemawia też mała ilość orzekanego przy tym przez sąd obowiązku naprawienia szkody. Biorąc pod uwagę obligatoryjność nakładania tego obowiązku należy przyjąć , iż większość wniosków o warunkowe umorzenie jest składana w przypadku naprawienia szkody przez sprawcę. Zagadnienia w tym ostatnim zakresie zostały szerzej omówione

w rozważaniach dotyczących danych przedstawionych w następnym tabeli .

Ważnym argumentem przemawiającym za tym , iż prokurator ogranicza składanie wniosków o warunkowe umorzenie postępowania jedynie do sytuacji , w których potrzeba zastosowania tego środka jest najbardziej wyrazista , jest też duża ilość warunkowych umorzeń bez nakładania jakichkolwiek dolegliwości (porównaj tabela nr 4) . Świadczy to z jednej strony o tym , iż szkoda nie wystąpiła bądź została już naprawiona , z drugiej zaś strony dane te wskazują na to , że w tych przypadkach stopień społecznej szkodliwości czynu był niewiele większy niż znikomy . Pod takim warunkiem można bowiem nie nakładać jakichkolwiek dolegliwości mimo względów wychowawczych i oddziaływania społecznego tego środka represji karnej .

Przyczynę stosunkowo małej liczby wniosków o warunkowe umorzenie postępowania może również stanowić dodatkowa praca jaką prokurator musi wykonać chcąc go złożyć w sytuacji , gdy postępowanie uproszczone prowadziła policja . W przypadku, gdy prokurator nie wnosi o warunkowe umorzenie wystarczy samo zatwierdzenie aktu oskarżenia sporządzonego przez policję bez potrzeby dokonywania dodatkowych czynności . Natomiast gdy prokurator w postępowaniu uproszczonym prowadzonym przez policję chce wnieść o warunkowe umorzenie postępowania musi sporządzić osobne pismo procesowe wraz uzasadnieniem zgodnie z przepisem art. 336 § 1i2 k.p.k. . Zagadnienie to zostanie szerzej opisane w niniejszym rozdziale przy rozważaniach dotyczących wniosku o warunkowe umorzenie postępowania .

II . PRZEBIEG POSTĘPOWANIA .

Postępowanie w sprawie warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu bardzo często będzie zależało od pojednania się pokrzywdzonego ze sprawcą czynu , czy też od porozumienia się tych podmiotów w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia albo też postępowanie to do takich czynności będzie prowadziło. Kodeks postępowania karnego reguluje dwa tryby prowadzące do szeroko rozumianego pojednania pokrzywdzonego ze sprawcą : mediację i bezpośrednio porozumienie się stron.

Rozpatrując zagadnienia regulacji karnoprosesowej mediacji i porozumienia się stron należy zwrócić uwagę na fakt , iż w postępowaniu przygotowawczym k.p.k nie przewiduje możliwości porozumienia się stron w formie przewidzianej przepisem art. 341 § 3 k.p.k. regulując w tej fazie procesu jedynie mediację .Sprawca czynu i pokrzywdzony mogą jednak w każdej fazie procesu pojednać się lub porozumieć co do sposobu naprawienia szkody niezależnie od omawianych przepisów , które mają im to ułatwić .Jeżeli strony same się pojednają wtedy prokurator oczywiście również może złożyć do sądu wniosek o warunkowe umorzenie postępowania

Przepis art. 320 § 1 k.p.k stanowi : „, Jeżeli ma to znaczenie dla wystąpienia do sądu z odpowiednim wnioskiem , prokurator może , z inicjatywy lub za zgodą stron , skierować sprawę do instytucji lub osoby godnej zaufania w celu przeprowadzenia postępowania mediacyjnego między podejrzanym i pokrzywdzonym ” . Instytucja lub osoba godna zaufania sporządza , po przeprowadzeniu postępowania mediacyjnego , sprawozdanie z jego przebiegu i wyników , które prokurator bierze pod uwagę decydując o wystąpieniu do sądu z wnioskiem o którym była mowa w przepisie art. 320 § 1 k.p.k. (art. 320 § 2 k.p.k.) . W przypadku omawianym w niniejszym opracowaniu będzie to wniosek o

warunkowe umorzenie postępowania . Mediacja może być też prowadzana w postępowaniu jurysdykcyjnym , zagadnienia związane z tą tematyką zostaną opisane poniżej . Szczegółowe warunki jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do przeprowadzania mediacji , zakres i warunki udostępniania im akt sprawy oraz zasady i tryb sporządzania sprawozdania z przebiegu i wyników postępowania mediacyjnego określił Minister Sprawiedliwości w drodze rozporządzenia.²²⁰

Po zakończeniu postępowania mediator sporządza sprawozdanie z jego przebiegu i wyników , do którego dołącza ewentualna ugodę (art.320 § 2 k.p.k.) . Zgodzić się należy z poglądem przedstawionym przez E. Bieńkowską , iż dla organów procesowych liczy się przede wszystkim wynik postępowania mediacyjnego a nie jego przebieg .²²¹

Postępowanie mediacyjne zostało usytuowane poza ramami procesu karnego , wobec tego ugoda zawarta w takim postępowaniu nie jest czynnością procesową²²² . Wyjątek stanowi sytuacja opisana w przepisie art. 492 § 1k.p.k , kiedy to zawarcie ugody w postępowaniu z oskarżenia prywatnego zawsze skutkuje bezwarunkowe umorzenie postępowania podobnie jak pojednanie się stron na posiedzeniu pojednawczym . Ugoda jest zatem czynnością cywilnoprawną i nie można jej nadać klauzuli wykonalności , można natomiast dochodzić jej wykonania na drodze procesu cywilnego. Nic nie stoi natomiast na przeszkodzie aby ugodę zawrzeć w formie aktu notarialnego i w ten sposób umożliwić nadanie jej klauzuli wykonalności(art. 777 § 4 k.p.c.)²²³ . Zgodzić się należy z poglądem ugodę zawartą przed

²²⁰ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 14. 08. 1998 w sprawie warunków jakim powinny odpowiadać ... ; oceny i analizy projektu tego rozporządzenia dokonała B. Czarnecka -Działuk w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze. Zeszyt 14 str. 224- 231 Warszawa 1998 .

²²¹ E. Bieńkowska , Poradnik mediatora, WZPP 1999 , str.65 .

²²² Por. J. Bielasiński , Postępowanie mediacyjne w świetle nowego kodeksu postępowania karnego (zagadnienia wybrane) w: Nowa Kodyfikacja Prawa karnego , red. L. Bogunia tom IV , str. 186.

²²³ W. Daszkiewicz ,Pojednanie , ugoda i mediacja... , str. 86-88 .

mediatorem można przekształcić w sądową poprzez powtórzenie jej treści do protokołu przed sądem w formie oświadczenia.²²⁴

Omawiając wymieniony przepis należy zwrócić uwagę na dwa różnorodne zagadnienia .

Po pierwsze omawiany przepis nie nakłada na prokuratora obowiązku skierowania do sądu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania przy pozytywnym wyniku mediacji

Poza tym prokurator praktycznie nie ma interesu procesowego w skierowaniu sprawy do postępowania mediacyjnego . Wyjątkiem byłby wniosek o warunkowe umorzenie postępowania w stosunku do sprawcy czynu zagrożonego karą pozbawienia wolności do lat 5 , który można złożyć jeżeli pokrzywdzony pojednał się ze sprawcą , sprawca naprawił szkodę lub pokrzywdzony i sprawca uzgodnili sposób naprawienia szkody. W innych przypadkach prokurator będzie miał bowiem świadomość , iż w sytuacji gdy sąd uzna za celowe naprawienie szkody przez oskarżonego , czy też zadośćuczynienie pokrzywdzonemu , sam może wyznaczyć postępowanie mediacyjne lub termin do porozumienia .

Analizując obowiązujące w tej materii przepisy , szczególnie zaś przepis art. 345 k.p.k wydaje się , iż nie można przyjąć za dopuszczalny zwrot sprawy przez sąd prokuratorowi jedynie w tym celu.

W każdym wypadku , gdy zachodzi potrzeba rozważenia warunkowego umorzenia postępowania przez sąd dokonując wstępnej kontroli aktu oskarżenia ma obowiązek skierowania sprawy na posiedzenie(art. 339 § 1 pkt 2 k.p.k) , a ta może być dalej skierowana do postępowania mediacyjnego przy odpowiednim stosowaniu przepisu art 320 k.p.k .

Wynika to z przepisu art.339 § 4 k.p.k , który stanowi , że prezes sądu dokonując wstępnej kontroli aktu oskarżenia kieruje sprawę na posiedzenie wtedy , gdy zachodzi potrzeba rozważenia postępowania mediacyjnego , stosując odpowiednio przepis art. 320 k.p.k .

---

²²⁴ Tamże str. 86-88

W związku z regulacją art 339 § 4 k p k mogą się nasunąć wątpliwości interpretacyjne .

K p k normuje możliwość stosowania postępowania mediacyjnego w postępowaniu przygotowawczym(art. 320 k.p.k.), natomiast w postępowaniu sądowym jedynie w sprawach z oskarżenia prywatnego (art. 489 § 2 k.p.k) , oraz w sprawach z oskarżenia publicznego w rozdziale dotyczącym wstępnej kontroli aktu oskarżenia (art 339 § 4 w zw z art 320 k p k) . Wobec tego może nasunąć się wątpliwość , czy sąd może skierować sprawę do postępowania mediacyjnego tylko w fazie wstępnej kontroli aktu oskarżenia , czy też może tego dokonać również w innych stadiach procesu . Istnieją bowiem dwie możliwe interpretacje tego zagadnienia .

Pierwszą przedstawiła E. Bienkowska²²⁵ , która uważa , iż w postępowaniu sądowym skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego jest możliwe jedynie w drodze przepisów rozdziału 40 k p k czyli podczas wstępnej kontroli aktu oskarżenia .

Inny pogląd przedstawił W. Daszkiewicz . Jego zdaniem możliwe są dwie interpretacje , które należy traktować równorzędnie i dopiero przyszłość pokaże , jak stosowanie tych niejasnych przepisów ukształtuje się w praktyce i jakie stanowisko zajmie w tej kwestii Sąd Najwyższy²²⁶. Autor uważa , że drugą interpretacją obok przedstawionej powyżej jest możliwość skierowania sprawy przez sąd do postępowania mediacyjnego np. w przypadku , gdy sąd przerywa lub odracza posiedzenie (art. 341 § 3 k p k) , albo przerywa rozprawę (414 § 4 k.p.k), aby umożliwić porozumienie oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia . Mimo , iż przepisy k.p.k wyraźnie takiej możliwości nie przewidują , to można przyjąć, iż ustawodawca wprowadził postępowanie mediacyjne jako instytucję związaną z procesem karnym i w związku z tym dotyczy ona różnych jego etapów .

²²⁵ E. Bienkowska , Postępowanie mediacyjne w świetle kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego, w: Nowa kodyfikacja karna .Kodeks postępowania karnego , Warszawa 1998 , z.14 str. 214-215 ; Podobnie T.Grzegorzczak op cit , str. 628 .

²²⁶ W. Daszkiewicz , Pojednanie , ugoda i mediacja w procesie karnym , w : „Nowa kodyfikacja karna .Kodeks postępowania karnego .Krótkie komentarze , Warszawa 1998 , z.8 , str. 91-92.

Zgadzam się z poglądem przedstawionym przez W. Daszkiewicza uznając, iż obie interpretacje należy na razie traktować równorzędnie. Przeciw drugiej interpretacji jak słusznie zauważył autor przemawiają koszty mediacji, bowiem zgodnie z przepisem art. 619 § 2 k.p.k. ponosi je Skarb Państwa. W związku z powyższym interpretacja pierwsza może przeważać by nie przysparzać kosztów Skarbowi Państwa.

Wątpliwości wiążą się też z regulacją możliwości stosowania postępowania mediacyjnego przy rozważaniu warunkowego umorzenia postępowania przez sąd na podstawie przepisów dotyczących wstępnej kontroli aktu oskarżenia (rozdział 40 k.p.k.). Rozważając możliwość skierowania sprawy do mediacji stosuje się odpowiednio przepis 320 k.p.k. Zgodnie z tym przepisem skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego może nastąpić przez prokuratora jedynie „z inicjatywy lub za zgodą stron”.

Udział stron w postępowaniu na posiedzeniu, w którym rozważa się możliwość skorzystania z omawianej instytucji reguluje przepis art. 339 § 5 k.p.k.

Uczestnictwo prokuratora w takim posiedzeniu jest obowiązkowe (art. 339 § 5 k.p.k.). Natomiast inne strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć w nim udział, jeżeli się stawią. Zawiadomienie ich nie jest obowiązkowe, chyba, że ustawa stanowi inaczej. Ustawa zaś stanowi, że udział oskarżonego w posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia postępowania jest obowiązkowy jeżeli prezes sądu lub sąd tak postanowi (art. 341 § 1 k.p.k.). Sytuacja taka będzie miała miejsce oczywiście wtedy, gdy prezes skieruje sprawę na posiedzenie, kierowany potrzebą rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania jednocześnie z rozważeniem kwestii przeprowadzenia postępowania mediacyjnego. W przypadku, gdy prezes skieruje sprawę na posiedzenie w celu rozważenia możliwości skierowania jej do mediacji nie wiążąc tego z warunkowym umorzeniem postępowania przepis art. 341 § 1 k.p.k. nie będzie miał zastosowania.

W związku z powyższym wyłania się szereg zagadnień.

Po pierwsze udział stron, obrońców i pełnomocników nie jest obligatoryjny na posiedzeniu na którym rozważa się możliwość skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego. Zgodnie z wcześniejszą uwagą odesłanie sprawy do mediacji może nastąpić jedynie z inicjatywy lub za zgodą stron. Wobec tego powyższa regulacja dotycząca ich obecności na omawianym posiedzeniu może doprowadzić do sytuacji, w której skierowanie sprawy do postępowania mediacyjnego nastąpi bez zgody zainteresowanych podmiotów.

Po drugie zaś, pokrzywdzony o ile nie występuje w roli oskarżyciela posiłkowego lub powoda cywilnego nie jest stroną w postępowaniu sądowym prowadzonym z oskarżenia publicznego. Może on co prawda zgodnie z ustawą (art. 87§ 2 k.p.k) ustanowić swojego pełnomocnika, ale jego dopuszczenie przez organ procesowy jest zależne od uznania tegoż organu (art. 87 § 3 k.p.k).

Omawiana regulacja nie zapewnia pełnej gwarancji wypowiedzenia się zainteresowanych stron w przedmiocie skierowania sprawy do postępowania mediacyjnego²²⁷.

Pierwsze dwa lata obowiązywania kodeksu postępowania karnego z 1997 roku wskazują, iż instytucja mediacji nie znalazła uznania u stron i organów procesowych. Na zlecenie Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu zostały wykonane badania dotyczące ilości przeprowadzonych postępowań mediacyjnych w postępowaniach karnych. Zostały zebrane dane za okres od września 1998 roku do września 2000 roku ze wszystkich sądów rejonowych znajdujących się w okręgu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu.

Wśród sądów rejonowych znajdujących się w okręgu Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze nie było w tym okresie ani jednego przypadku przeprowadzenia postępowania mediacyjnego.

Natomiast w analogicznym okresie w okręgu wrocławskim jedynie w Sądzie Rejonowym dla Wrocławia Śródmieście przeprowadzono jedno omawiane postępowanie zakończone pozytywnie.

W tym czasie w okręgu Sądu Okręgowego w Wałbrzychu w Sądzie Rejonowym w Świdnicy przeprowadzono w 8 sprawach postępowanie mediacyjne z czego w 5 przypadkach zawarte zostały ugody , zaś w Sądzie Rejonowym w Kłodzku miały miejsce 3 omawiane postępowania w tym zawarto 2 ugody .

Sądy rejonowe w Nysie i w Kędzierzynie- Koźlu były jedynymi z okręgu opolskiego , w których przeprowadzono po jednym przypadku postępowania mediacyjnego w omawianym okresie . Obie mediacje zakończyły się pozytywnie.

Największa ilość postępowań mediacyjnych została przeprowadzona w okręgu Sądu Okręgowego w Legnicy. Było ich 13 z czego 8 zostało zakończonych pozytywnie . Wszystkie zostały przeprowadzone w Sądzie Rejonowym w Lubinie .

Ilość sądów rejonowych znajdujących się w okręgu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu , w których zostało przeprowadzone postępowanie mediacyjne przedstawi poniższa tabela .

TABELA NR 6

Ilość przeprowadzonych postępowań mediacyjnych w sądach rejonowych znajdujących w okręgu Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu od 01.09.1998 r. do 01. 09. 2000 r.

ILOŚĆ SĄDÓW REJONOWYCH	W LICZBACH BEZWZGLĘDNYCH	W PROCENTACH
W okręgu wrocławskiego Sądu Apelacyjnego	32	100%
W, których nie przeprowadzono postępowania mediacyjnego	26	81%
W, których przeprowadzono co najmniej jedno postępowanie mediacyjne	3	9%
W, których przeprowadzono więcej niż jedno postępowanie mediacyjne	3	9%

Jak wynika z powyższego zestawienia spośród sądów rejonowych , co do których zebrane zostały dane statystyczne , aż w 81 % sądów w okresie

²²⁷ Por. E.Bieńkowska op cit. str. 218

pierwszych dwóch lat obowiązywania k.p.k. z 1997 roku nie przeprowadzono ani jednego postępowania mediacyjnego. Natomiast jedynie w 9 % sądów rejonowych przeprowadzono w tym okresie więcej niż jeden raz omawiane postępowanie.

Natomiast na 27 przypadków przeprowadzenia postępowania mediacyjnego spośród 32 sądów rejonowych aż 13 przypadków było w Sądzie Rejonowym w Lubinie. Dane te świadczą z jednej strony o braku akceptacji przez sądy instytucji mediacji, zaś z drugiej strony – na przykładzie Sądu Rejonowego w Lubinie – iż mediacja może spełniać swe cele w zakresie większym niż znikomy.

Wielu prezesów sądów rejonowych w odpowiedzi na badania zlecone przez Sąd Apelacyjny we Wrocławiu dotyczące oceny instytucji mediacji w procesie karnym jako jej wadę najczęściej podawało przedłużanie postępowania. Ponadto podnosili brak zaufania niektórych stron do osób trzecich mających występować jako mediator. Jak widać dla części osób udział niezależnego podmiotu w działaniach zmierzających do zażegnania zaistniałego konfliktu i jego skutków może być pomocny, a dla innych ze względu na brak zaufania może być przeszkodą.

Należy zaznaczyć, iż ustawodawca w projekcie nowelizacji kodeksu postępowania karnego z kwietnia 2000 roku wprowadza zmianę, która może wpłynąć na zwiększenie ilości przypadków przeprowadzania postępowań mediacyjnych. Mianowicie zgodnie z projektem ma być wprowadzony przepis art. 320 § 1¹ k.p.k. w brzmieniu: „mediacja nie powinna trwać dłużej niż miesiąc, a jej okresu nie wlicza się do czasu trwania śledztwa lub dochodzenia, o których mowa w art. 309§ 2 i 3 oraz art. 310 § 2 i 3”. Przepis ten powinien usunąć obawy prokuratorów przed przedłużeniem postępowania przygotowawczego powstałego w wyniku przeprowadzonej mediacji.

Kilka uwag należy też poświęcić obecności innych podmiotów niż sąd na posiedzeniu, na którym rozpatrywana jest kwestia warunkowego

umorzenia postępowania. Przepis art.339 § 5k.p.k. stanowi , iż obecność prokuratora na takim posiedzeniu jest obowiązkowa. Inne strony , obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć w nim udział , jeżeli się stawią ; zawiadomienie ich nie jest obowiązkowe , chyba że ustawa stanowi inaczej. Przepisem dookreślającym sytuację oskarżonego jest przepis art.341 § 1k.p.k. , wedle którego w posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia postępowania udział oskarżonego jest obowiązkowy , jeżeli prezes sądu lub sąd tak zarządzi.

Należy zastanowić się kiedy prezes sądu lub sąd powinien zarządzić obowiązkowy udział oskarżonego w omawianym posiedzeniu. Udział oskarżonego w posiedzeniu byłby pożądanym ze względu na urzeczywistnienie zasady kontradyktoryjności i jawności. Biorąc w nim udział mógłby poprzez swój sprzeciw nie wyrazić zgody na warunkowe umorzenie postępowania , albo zgadzając się na takie rozwiązanie porozumiewać się z pokrzywdzonym w zakresie zadośćuczynienia i naprawienia szkody. Ponadto oskarżony mógłby wypowiadać się co do kwestii rozpatrywanych na posiedzeniu .

Często udział oskarżonego nie będzie potrzebny , gdyż jego stanowisko w omawianych kwestiach może być ujęte w odpowiedzi na wniosek o warunkowe umorzenie (art 338 § 2 w zw. z art . 336 § 5 k.p.k). Prokurator zawiadamia oskarżonego i ujawnionego pokrzywdzonego o przesłaniu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania (art 334 §2 k.p.k.). Ponadto prezes sądu zarządzając doręczenie odpisu wniosku poucza go o prawie wniesienia w terminie 7 dni pisemnej odpowiedzi na doręczony wniosek (art. 338 k.p.k.).

Należy jednak podkreślić , iż wiedza oskarżonego na temat ewentualnego warunkowego umorzenia postępowania często nie będzie pełna. Prokurator bowiem może ale nie musi wskazać proponowany okres próby , obowiązki , które należy nałożyć na oskarżonego i stosownie do okoliczności wnioski co do dozoru (art 336 § 3 k.p.k). Jeśli więc prokurator tego nie uczyni oskarżony w sytuacji , gdy występuje bez obrońcy często może nie wiedzieć co się kryje za wnioskiem prokuratora. W związku z tym odpowiedź oskarżonego na

wniosek może nie przekazywać jego zdania w tym zakresie. Ponadto sąd rozpatrując wniosek prokuratora nie jest związany propozycjami tam zawartymi. Gdyby sąd zmieniał warunki proponowane przez prokuratora w pewnych przypadkach byłoby wskazane, aby oskarżony był obecny na posiedzeniu i mógł się wypowiedzieć np. co do ustalonego przez sąd sposobu naprawienia szkody wyrządzonej przestępstwem.

Obowiązkowa obecność oskarżonego powinna być zarządzona w przypadku, gdy sąd zamierza nałożyć na niego następujące obowiązki:

- informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby,
- wykonania ciążącego na nim obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby,
- przeproszenia pokrzywdzonego,
- powstrzymywania się od nadużywania alkoholu lub innych środków odurzających.

Zgodnie bowiem z ustawą czas i sposób wykonania nałożonych obowiązków wymienionych powyżej określa sąd po wysłuchaniu oskarżonego (art. 74 k.k. w zw. z art. 67 § 3 i 4 k.k.). Aby więc sąd mógł wysłuchać oskarżonego musi wezwać go na posiedzenie.

Obowiązkowa obecność oskarżonego powinna być też w przypadku, gdy w odpowiedzi na wniosek prokuratora sprzeciwia się on warunkowemu umorzeniu na posiedzeniu ze względu na niemożliwość spełnienia jego zdaniem warunków proponowanych we wniosku np. sposobu naprawienia szkody. Niedopuszczalną zaś wydaje się być sytuacja, gdy oskarżony w odpowiedzi na wniosek kategorycznie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu postępowania, a sąd wzywa go na posiedzenie w celu przekonania co do tego wniosku.

Obecność oskarżonego na posiedzeniu powinna być obowiązkowa, gdy prokurator wnosi akt oskarżenia do sądu, prezes sądu kieruje sprawę na posiedzenie w celu rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania, oskarżony nie wnosi natomiast pisemnej odpowiedzi na akt oskarżenia, bądź z jego odpowiedzi nie wynika czy sprzeciwia się takiemu orzeczeniu. Oskarżony będąc zawiadomionym o terminie posiedzenia nie wie czego ma ono dotyczyć. W takim

przypadku nie stawiając się na posiedzenie nie mógłby skorzystać z uprawnienia jakie daje mu ustawa (art. 341 § 2 k.p.k.) czyli sprzeciwić się warunkowemu umorzeniu gdyby taka była jego wola.²²⁸

Omawiane uprawnienie oskarżonego stanowi ujemną przesłankę procesową zastosowania warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu. Oskarżony ma prawo by jego sprawa była rozpoznana na rozprawie i powinien w tej kwestii złożyć wyraźne oświadczenie . Nie można przyjmować konkludentnego braku sprzeciwu w pisemnej odpowiedzi na akt oskarżenia , bowiem sprawca może nie wiedzieć , iż będzie rozpatrywana kwestia warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu. Po przeprowadzeniu rozprawy sąd może orzec omawianą instytucję polityki kryminalnej o ile będą spełnione do tego przesłanki . Oskarżony może się jedynie sprzeciwić rozstrzygnięciu sprawy bez przeprowadzenia rozprawy, a nie wydaniu konkretnego orzeczenia. W tym zakresie sąd jest niezawisły. W przypadku nie zarządzenia obowiązkowej obecności oskarżonego , nie będzie on mógł skorzystać ze swojego uprawnienia. Zaś kompetencje nadane przez ustawę nie mogą być zależne od woli jakiegokolwiek organu. Wyjątkiem mogłaby być sytuacja , gdy z odpowiedzi oskarżonego na akt oskarżenia wynika , iż zgodziłby się on na warunkowe umorzenie postępowania , bądź też gdyby z zawiadomienia o terminie posiedzenia wynikało , iż będzie ono dotyczyć rozpatrywania kwestii warunkowego umorzenia postępowania.

Rozważając to zagadnienie należałoby się zastanowić nad następującą sytuacją: prokurator składa akt oskarżenia , a z wniesionej odpowiedzi oskarżonego na akt oskarżenia nie można wywnioskować jego opinii co do możliwości sprzeciwienia się warunkowemu umorzeniu postępowania na posiedzeniu . Sąd na posiedzeniu bez obecności oskarżonego warunkowo umarza postępowanie . Na postanowienie o warunkowym umorzeniu w trybie art. 342 § 4 k.p.k. oskarżony wnosi zażalenie podnosząc , iż chciał się temu sprzeciwić

²²⁸Por. K. Nowicki, Wybrane zagadnienia z zakresu warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną w świetle nowego k.p.k. , w: Nowa kodyfikacja prawa karnego ,tom III pod red. L. Boguni Wrocław 1998 ; str. 140 - 142 ; R.A. Stefański op. cit. str. 200 .

ale mu nie dano takiej możliwości ,nie wiedział bowiem że na posiedzeniu będzie rozpatrywana kwestia warunkowego umorzenia. Problem stanowi czy w takiej sytuacji sąd II instancji musi uwzględnić to zażalenie na korzyść oskarżonego i omawiane postanowienie uchylić.

Wydaje się , iż nie powinno być wątpliwości , że tak. Poprzez działanie sądu został on bowiem pozbawiony ustawowego uprawnienia przewidzianego w art. 341 § 2 k.p.k.

W związku z powyższym można zadać następujące pytanie · czy w przypadku, gdy sąd wyższej instancji uwzględniając omawiane zażalenie oskarżonego uchyli postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania i przekaże sprawę do ponownego rozpoznania będzie obowiązywał zakaz określony przepisem art. 443 k.p.k. stanowiącym ,że w razie przekazania sprawy do ponownego rozpoznania wolno w dalszym postępowaniu wydać orzeczenie surowsze niż uchylone tylko wtedy , gdy orzeczenie to było zaskarżone na niekorzyść oskarżonego . Moim zdaniem tak. Trudno bowiem wyobrazić sobie sytuację , aby takie postanowienie było zaskarżone przez prokuratora , gdyż jego obecność na posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia jest obowiązkowa i sąd nie przeprowadzając postępowania dowodowego chcąc wydać postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania musi bazować na postępowaniu przygotowawczym i w dużej mierze także na zdaniu prokuratora Tak więc warunkowe umorzenie postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną mimo negatywnej oceny prokuratora zapewne będzie miało miejsce niezmiernie rzadko. Zakaz nie obowiązywał by w razie złożenia zażalenia przez pokrzywdzonego na postanowienie o warunkowym umorzeniu, który jak się wydaje może to w omawianej sytuacji częściej robić niż prokurator

Nowością wprowadzoną do k.p.k. jest możliwość porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia. Gdy sąd stwierdzi szansę takiego porozumienia się między wymienionymi powyżej uczestnikami procesu może odroczyć

posiedzenie wyznaczone dla rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania , wyznaczając stronom odpowiedni termin .

Instytucja porozumienia oskarżonego z pokrzywdzonym jest uregulowana w przepisie art. 341 § 3 k.p.k , który stanowi : „, Jeżeli sąd uzna za celowe ze względu na możliwość porozumienia się oskarżonego z pokrzywdzonym w kwestii naprawienia szkody lub zadośćuczynienia, może odroczyć posiedzenie , wyznaczając stronom odpowiedni termin . Na wniosek oskarżonego i pokrzywdzonego , uzasadniony potrzebą dokonania uzgodnień , sąd zarządza stosowną przerwę lub odracza posiedzenie .”

Nie trafny jest pogląd , przedstawiony przez H.Paluszkiwicz , iż sąd dokonuje oceny wniosku i uznając go za zasadny zarządzi stosowną przerwę lub odroczy posiedzenie²²⁹ . Ustawodawca używa bowiem zwrotu „, sąd zarządza” co jest jednoznaczne z obowiązkiem wydania takiego postanowienia²³⁰ .

W omawianym przepisie należy zwrócić uwagę na błędne sformułowanie jakie znalazło się w jego brzmieniu .Użyte w nim określenie „, sąd zarządza stosowną przerwę lub odracza posiedzenie ” mogłoby sugerować , iż sąd może wydać zarządzenie .

Zgodnie natomiast z przepisem art. 93 § 1k.p.k sąd wydaje jedynie wyroki i postanowienia , a jako organ kolegialny nie wydaje zarządzeń .Wydają je w postępowaniu sądowym : prezes sądu , przewodniczący wydziału , przewodniczący składu orzekającego albo upoważniony sędzia (art 93 § 2 k p k.) Uprawnionym do zarządzenia przerwy jest przewodniczący składu orzekającego na podstawie analogii do przepisu o przerwie w rozprawie (art. 401 § 1 k.p.k.).

W sytuacji , gdy ustawa nakazuje sądowi dokonanie jakiejś czynności nie wymagając przy tym formy wyroku wówczas sąd dokonuje jej w formie postanowienia .Tak więc w omawianym przypadku „, sąd zarządza ” ale w formie postanowienia.

W omawianym porozumieniu nie bierze udziału osoba trzecia, która miałaby status niezależnego arbitra, dbała o jego zawarcie

---

²²⁹ H.Paluszkiwicz op cit , sti. 282

oraz o zachowanie równowagi interesów każdej ze stron . Postępowanie w tym zakresie nie jest sformalizowane w podobny sposób jak mediacja .

Rozpatrywany przepis nie zawiera jednoznacznej odpowiedzi na pytanie czy stronom można narzucić podjęcie próby porozumienia czy też powinno to nastąpić za wyraźną zgodą stron . Jeśliby przyjąć drugą interpretację to zagadnienia dotyczące obecności stron na posiedzeniu omawiane we wcześniejszej części opracowania przy analogicznej sytuacji dotyczącej mediacji byłyby i w tym przypadku aktualne .

Zadaniem tego nowego rozwiązania przewidzianego przepisem art. 341 § 3 k.p.k. jest danie możliwości oskarżonemu i pokrzywdzonemu we własnym zakresie zminimalizowania skutków wcześniejszego działania oskarżonego . Umożliwia to dochodzenie roszczeń przez pokrzywdzonego w sposób stosunkowo szybki bez potrzeby czekania do końca procesu , a często nawet dalszego procesu cywilnego . Poza tym może on wynegocjować u oskarżonego korzystne sposoby naprawienia szkody np. co do czasu , czy w zakresie samej realizacji . Oskarżony pragnąc wpływać na swoją sytuację procesową w sposób pozytywny może starać się naprawić szkodę w sposób, który nie byłby możliwy do realizacji w drodze egzekucji np. zapożyczając się jeżeli nie posiada majątku i dochodów podlegających egzekucji.

Należałoby jeszcze rozważyć w jakim zakresie sąd jest związany wynikami porozumienia . Zgodnie z ustawą sąd orzekając o warunkowym umorzeniu postępowania bierze pod uwagę wyniki porozumienia oskarżonego z pokrzywdzonym (art 341§ 4 k.p.k.).Uważam , iż przepis ten należy interpretować w ten sposób , że porozumienie to powinno mieć wpływ na orzeczenie sądu. Jest ono szczególnie istotne ze względu na materialne przesłanki warunkowego umorzenia, podobnie jak każde inne porozumienie pokrzywdzonego z oskarżonym dotyczące naprawienia szkody niezależnie od tego czy strony doszły do niego same czy też przy pomocy działań organów procesowych . Nie ma też znaczenia czy do porozumienia doszło przed

---

²³⁰ Por. np. R.A.Stefański op cit , str. 201

wszczęciem postępowania , w postępowaniu przygotowawczym lub w postępowaniu sądowym . Wydaje się jednak być oczywistym , iż omawiane działanie oskarżonego i pokrzywdzonego nie może być dla sądu wiążące .

Skoro więc sąd bierze pod uwagę jedynie wyniki porozumienia nie jest nimi związany , mimo jego zawarcia nie musi warunkowo umarzać postępowania lecz może skierować sprawę na rozprawę , chociażby sam był inicjatorem tego porozumienia²³¹. Sąd musi być bowiem w swoim orzekaniu niezawisły .

O warunkowym umorzeniu postępowania sąd orzeka na posiedzeniu w formie postanowienia , w którym należy dokładnie określić czyn oskarżonego , wskazać przepis ustawy karnej , pod który czyn podpada , oraz wyznaczyć okres próby . Sąd określa w nim także nałożone na oskarżonego obowiązki oraz sposób i termin ich wykonania , a w razie uznania za celowe - również dozór kuratora , osoby godnej zaufania albo instytucji lub organizacji społecznej (art. 342 § 1 i 2 k.p.k.) .

Postanowienie powinno w razie potrzeby zawierać rozstrzygnięcie co do dowodów rzeczowych (art. 342§ 3 k.p.k.).Zatrzymane rzeczy należy niezwłocznie zwrócić osobie uprawnionej . Jeżeli wyniknie spór co do własności rzeczy i nie było dostatecznych danych do niezwłocznego rozstrzygnięcia , odsyła się osoby zainteresowane na drogę procesu cywilnego. Rzeczy , których posiadanie jest zabronione, przekazuje się właściwemu urzędowi lub instytucji (art. 230§ 3 i 3 k.p.k. w zw. 342 § 3k.p.k.).W przypadku wątpliwości komu należy wydać zatrzymaną rzecz stosuje się odpowiednio przepisy art. 231- 233 k.p.k.

Postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania podlega uzasadnieniu , które sporządza się na piśmie wraz z samym orzeczeniem ; jednak w sprawie zawilej lub z innych ważnych powodów można sporządzenie uzasadnienia odroczyć na czas do 7 dni (art. 98 § 1i2 k.p.k.)przypadek taki może niewątpliwie w razie warunkowego

---

²³¹Por. np.R.A.Stefański op cit, str. 201.

umorzenia zachodzić jest to bowiem orzeczenie merytoryczne. Przepisy k.p.k. nie regulują wymagań jakim ma odpowiadać uzasadnienie postanowienia warunkowego umorzenia postępowania. Niewątpliwie jego treść powinna być analogiczna do uzasadnienia wyroku. Wedle Sądu Najwyższego uzasadnienie postanowienia powinno wyczerpująco wyjaśniać podstawę faktyczną orzeczenia a w miarę potrzeby także przesłanki prawne.²³² Jeśli sporządzenie uzasadnienia zostało odroczone sąd na posiedzeniu podaje ustne powody rozstrzygnięcia, a po sporządzeniu uzasadnienia doręcza je stronom wraz z samym postanowieniem (art. 100 § 3 i 4 k.p.k.). Doręczenie takie mimo braku stosownego przepisu powinno dotyczyć także pokrzywdzonego, albowiem może on zaskarżyć wspomniane postanowienie, a k.p.k. przewiduje możliwość zaskarżenia także samego uzasadnienia orzeczenia (art. 342 § 4 k.p.k. i art. 425 § 2 k.p.k.).

Zagadnieniem, które wytworzyło rozbieżności w doktrynie jak i w praktyce jest możliwość stosowania przez sąd warunkowo umarzający postępowanie na posiedzeniu, środków karnych w postaci świadczenia pieniężnego lub zakazu prowadzenia pojazdów.

Zgodnie z poglądem przedstawionym przez R. A. Stefańskiego pominięcie w przepisie art. 342 § 1 i 2 k.p.k. - określającym treść postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania - środków karnych określonych w przepisie art. 39 pkt. 7 k.k. i 67 § 3 k.k., prowadzi do wniosku, że nie jest możliwe ich orzekanie na posiedzeniu.

Zdaniem autora jest to „uzasadnione tym, że są środki karne o określonym stopniu dolegliwości powinny być orzekane po przeprowadzeniu rozprawy głównej”²³³.

Inni przedstawiciele doktryny w swoich opracowaniach dopuszczają stosowanie obu omawianych środków karnych przez sąd w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie na posiedzeniu.²³⁴ Nie uzasadniają jednak swoich poglądów. Natomiast P. Tokarz

²³² Postanowienie SN z 11.08.1979, IV KZ 65/79, OSNKW 1979/11-12/120

²³³ Por. R. A. Stefański: w Kodeks postępowania karnego .... str. 202.

²³⁴ T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, 1998r., str. 691.; F. Prusak, Komentarz do kodeksu postępowania karnego, Tom 2, Warszawa 1999 r., str. 953-954.; B. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1999r., Tom 2, str. 152.

twierdzi , iż przepis art. 342 § 2 k.p.k określa nam obowiązki w znaczeniu ogólnym , bez ich wskazywania . Brak jest zatem podstaw do przyjęcia , że określa on składniki postanowienia o warunkowym umorzeniu postępowania w sposób szczególny w stosunku do przepisu prawa materialnego .²³⁵ Według R.Pusz biorąc pod uwagę cały kontekst normatywny dotyczący warunkowego umorzenia postępowania należy przyjąć , iż ustawodawca obejmował w art. 342 § 2 k.p.k całość treści przepisu karnomaterialnego , określającego środki stanowiące probacyjną obudowę tej instytucji .²³⁶ Podkreślił też , iż postępowanie według poglądu pozbawiającego sąd możliwości orzekania środków karnych na posiedzeniu , spowodowałoby konieczność kierowania spraw na rozprawę tylko w tym celu , aby można je było orzec , gdy zachodzi taka potrzeba . Takie rozwiązanie choćby w świetle uzasadnienia rządowego projektu k.p.k nie było z całą pewnością zamiarem ustawodawcy .

Tak więc pogląd przedstawiany przez R.A Stefańskiego jest odosobniony.

Stanowisko co do interpretacji omawianego przepisu zajął również Sąd Najwyższy . Zgodnie z uchwałą z 17 marca 2000r. „sąd warunkowo umarzając postępowanie karne na posiedzeniu , może orzec środki karne w postaci świadczenia pieniężnego lub zakazu prowadzenia pojazdów” .²³⁷

W uzasadnieniu uchwały Sąd Najwyższy powołał poglądy doktryny opisane w niniejszym opracowaniu powyżej . Ponadto przedstawione zostało uzasadnienie rządowego projektu obowiązującego kodeksu postępowania karnego , z którego wynika , że jednym z głównych celów zmian tej ustawy było „ aby nowy kodeks usprawnił w racjonalny sposób postępowanie karne , czynił je bardziej skutecznym oraz pozwalał szybciej i taniej zwalczać drobną i średnią przestępczość ..”

²³⁵ P.Tokarz , Wystarczy posiedzenie, Rzeczpospolita z dnia 18 lutego 2000 , str.c4 .

²³⁶ R.Pusz , Jest o co kruszyć kopie , Rzeczpospolita z dnia . 7 marca 2000 , str. c3.

²³⁷ Uchwała z dnia 17 marca 2000 , I KZP 2/2000 , OSNKW z. 3-4 /2000 , poz. 22 .

Ponadto „warunkowe umorzenie postępowania powinno być w miarę potrzeby orzekane na posiedzeniu (aby oszczędzić oskarżonemu publicznej rozprawy)”²³⁸

Sąd Najwyższy w omawianym uzasadnieniu przytoczył, też następujące stanowisko J. Wróblewskiego: „Jeżeli w procesie wykładni uwzględnia się cele prawa, to posługując się celem przepisu należy go ustalić w ten sposób, by był zgodny co najmniej z celami instytucji, do jakiej interpretowany przepis należy. Trzeba eliminować ustalenia interpretacyjne tekstów prawnych, przy których przyjęciu skutki stosowania odpowiedniego przepisu byłyby wadliwe, w szczególności prowadziłyby do skutków niezamierzonych”²³⁹.

Mając powyższe na uwadze uznano, iż do rozstrzygnięcia przedmiotowej kwestii prawnej nie zastosowanie wykładni celowościowej i systemowej, a ograniczenie się jedynie do wykładni językowej może prowadzić do wniosków sprzecznych z przyjętymi przez ustawodawcę założeniami.

Podniesiono ponadto, iż przepisy k.p.k. pozwalają na wydanie bez przeprowadzenia rozprawy wyroku skazującego (art. 343 k.p.k.) oraz nakazu karnego (art. 500 i 502 § 1 k.p.k.). W tych sytuacjach stopień dolegliwości dla skazanego, na co powołuje się R. A. Stefański, będzie niewątpliwie większy niż przy orzekaniu środków karnych na posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia postępowania.

Moim zdaniem należy przyznać słuszność argumentom przedstawionym przez zwolenników orzekania środków karnych w postanowieniu o warunkowym umorzeniu postępowania.

Po pierwsze nie można przyjąć, aby przepis art. 342 § 2 k.p.k. określał składniki postanowienia w sposób szczególny do unormowań materialnoprawnych. Termin „obowiązki” występuje w tym przepisie w znaczeniu ogólnym bez ich opisywania, zaś rodzaj obowiązków jest określony w kodeksie karnym.

²³⁸ Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu postępowania karnego w: Nowe kodeksy karne z 1997 r. ... str. 428.

²³⁹ J. Wróblewski, Sądowe stosowanie prawa, Warszawa 1988r. str. 143 i n.

W piśmiennictwie dość powszechnie zalicza się środki karne wymienione w art. 67 § 3 k.k do obowiązków w szerokim tego słowa znaczeniu.²⁴⁰

Ponadto należy podkreślić, iż korzystając obok wykładni językowej z wykładni celowościowej i systemowej biorąc pod uwagę uzasadnienie rządowego projektu kodeksu postępowania karnego, wysnuć takiej tezy nie powinno budzić wątpliwości i nie wymaga omawiania wobec przedstawionych argumentów znajdujących się w piśmiennictwie powołanych powyżej.

Nie stanowi też argumentu przemawiającego przeciwko stosowaniu środków karnych w postanowieniu warunkowo umarzającym postępowanie bez przeprowadzenia rozprawy, dolegliwość związana z ich stosowaniem. Słusznie zaznaczono, iż nakazem karnym można orzec również karę grzywny i ograniczenia wolności, zaś wyrokiem wydanym na posiedzeniu w trybie art. 343 k.p.k wszelkiego rodzaju kary i środki karne przewidziane w kodeksie karnym przy uwzględnieniu ograniczenia przestępstw, co do których można złożyć wnioski o wydanie takiego wyroku do przestępstw zagrożonych karą nie przekraczającą 5-ciu lat pozbawienia wolności.

Podsumowując chciałbym zaznaczyć, iż moim zdaniem pozytywnie należy ocenić oddanie możliwości stosowania warunkowego umorzenia postępowania do wyłącznej dyspozycji sądu. Takie rozstrzygnięcie stanowi bowiem akt wymiaru sprawiedliwości połączony z dolegliwością karną nakładaną na sprawcę przestępstwa. Taka kompetencja zgodnie z konstytucyjną zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości dotycząca odpowiedzialności za popełnione przestępstwa może należeć wyłącznie do niezawisłego sądu.

Z uznaniem należy też ocenić przepisy dające prokuratorowi uprawnienie do złożenia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania. Prokurator jako organ prowadzący bądź nadzorujący postępowanie przygotowawcze najlepiej może stwierdzić czy zasadnym

---

²⁴⁰ R.Góral, Kodeks karny. Praktyczny komentarz, Warszawa 1998, str. 116; T.Grzegorzczak, Kodeks ... str.691; P.Hofmański, E.Sadzik, K.Zgryzek, Kodeks ..., tom 2, str. 252.; A.Marek, Kodeks karny w:

byłoby rozważenie kwestii warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu. Orzeczenie warunkowego umorzenia w takim trybie z jednej strony pozwala na szybkie zakończenie sprawy, z drugiej zaś strony zgodnie z intencją ustawodawcy pozwala to uniknąć sprawy piętna publicznego zasiadania na ławie oskarżonych. Zasadnym natomiast byłoby wprowadzenie zmian w przepisach k.p.k. zmniejszających ilość warunków formalnych potrzebnych do złożenia wniosku o warunkowe umorzenie. Obowiązujące przepisy praktycznie wymagają od prokuratora takiego samego nakładu pracy przy sporządzeniu omawianego wniosku jak przy sporządzeniu aktu oskarżenia. Takie zmiany, biorąc pod uwagę duże obciążenie pracą prokuratury, mogłyby wywołać wzrost liczby składanych przez nią wniosków o warunkowe umorzenie postępowania.

ROZDZIAŁ V

WARUNKOWE UMORZENIE NA ROZPRAWIE GŁÓWNEJ

I. TRYB ORZEKANIA .

Rozprawa główna jest to faza procesu karnego obejmująca pierwszoinstancyjne rozpoznanie sprawy przed określonym składem orzekającym , we wskazanym miejscu i terminie . Zdaniem S. Kalinowskiego rozprawa jest dokładniejszym, bardziej złożonym , ale i bardziej wszechstronnym typem posiedzenia .²⁴¹

Z punktu widzenia rozstrzygnięcia przedmiotu procesu rozprawa jest najważniejszą fazą postępowania karnego²⁴². Rozprawa główna jest niezbędnym etapem postępowania karnego pozwalającym na wydanie wyroku merytorycznego²⁴³ .

W rozprawie głównej można wyróżnić następujące główne części składowe :

- część wstępna rozprawy,
- przewod sądowy,
- przemówienie stron,
- wyrokowanie .²⁴⁴

Część wstępną rozprawy rozpoczyna wywołanie sprawy (art. 381 k.p.k). Ten etap trwa do momentu rozpoczęcia przewodu sądowego . Od momentu rozpoczęcia przewodu sądowego czyli od odczytania aktu oskarżenia (art. 385 k p k) warunkowe umorzenie postępowania można orzec jedynie wyrokiem (art. 414 k.p.k) .

²⁴¹ S. Kalinowski , Rozprawa główna w polskim procesie karnym , Warszawa 1975r. , str. 15 .

²⁴² Por. np. M.Cieślak , Polska procedura karna , 1971 r. , S. Kalinowski , Rozprawa główna w polskim procesie karnym , Warszawa 1975r. , str. 15 , E.Skrętowicz , Wyrok sądu karnego pierwszej instancji . Lublin 1989r. str. 28 , K. Marszał . Proces karny, Katowice 1997r. , str. 365 .

²⁴³ Wyjątkiem jest sytuacja przewidziana w przepisie art. 343 § 4k.p.k .

²⁴⁴ Por. np. S.Kalinowski , Rozprawa ... , str. 58, 105 , 338 .; A.Kordik , F. Prusak , Z.Świda , Prawo karne procesowe .Część szczególna , Wrocław 1995r. , str. 41 ; K. Marszał . Proces karny, Katowice 1997r. . str. 367.

Rozważenia wymaga następujące zagadnienie czy przed rozpoczęciem przewodu sądowego w fazie części wstępnej rozprawy sąd może orzec o warunkowym umorzeniu postępowania w formie postanowienia.

Przeciwko takiej możliwości wypowiedział się A.Marek²⁴⁵. Jego zdaniem wprawdzie za możliwością orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania w formie postanowienia przemawia brak wyraźnego wyłączenia takiego rozstrzygnięcia w tej fazie procesu. Ponadto strony mogą składać na tym etapie postępowania karnego wnioski np w przedmiocie właściwości sądu, bądź pokrzywdzony może wytoczyć powództwo.

Jako argument przemawiający za brakiem uprawnień sądu do orzekania warunkowego umorzenia w fazie części wstępnej rozprawy przed rozpoczęciem przewodu sądowego autor podaje fakt wyraźnego wyodrębnienia posiedzenia sądowego przed rozprawą główną. Nie przekonuje go natomiast pogląd przedstawiony przez M.Cieślaka²⁴⁶, iż dopuszczając warunkowe umorzenie postępowania we wstępnej fazie rozprawy można uniknąć zbędnego przeprowadzenia dowodów np. przesłuchania dużej ilości świadków. Można bowiem w sytuacji, gdy oskarżony przyznaje się do winy i jego wyjaśnienia nie budzą wątpliwości ograniczyć postępowanie dowodowe (art. 388 k.p.k).

Za interpretacją przepisów umożliwiającą orzekanie warunkowego umorzenia postępowania we wstępnej fazie rozprawy opowiada się przeważająca ilość głosów w piśmiennictwie²⁴⁷ oraz Sąd Najwyższy²⁴⁸. Poza argumentem przytoczonym powyżej przez M. Cieślaka podaje się, że warunkowe umorzenie postępowania w fazach wcześniejszych następuje w większości wypadków z odstępstwem od zasady

²⁴⁵ A.Marek, Warunkowe umorzenie postępowania karnego, Warszawa 1973 r., str.187-188. Wobec braku jednoznacznych przepisów dotyczących omawianej materii w kodeksach karnych 1997 r. Przedstawione poglądy są aktualne na gruncie obowiązujących przepisów.

²⁴⁶ M.Cieślak, Pierwszoinstancyjna procedura warunkowego umorzenia postępowania, NP. nr. 4, 1971 r., str. 523.

²⁴⁷ Por. np. M.Cieślak, Tamże, str. 523; M. Leonieni, W.Michalski, Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej, Warszawa 1972r., str. 135; H.Paluszkiwicz, Warunkowe umorzenie postępowania karnego w toku rozprawy głównej – uwagi de lege feredna, Pal. nr. 5 -6, 1996 r., str. 31 i n.

²⁴⁸ Post. Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2000 r. I KZP 7/ 2000 OSNKW 2000, nr 5-6, poz. 51.

bezpośredniości , natomiast sytuacja we wstępnej fazie procesu może ulec zmianie przemawiającej za takim rozstrzygnięciem (np oskarżony wbrew poprzedniemu stanowisku nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu)²⁴⁵ .

Moim zdaniem należy zgodzić się z interpretacją przepisów zezwalającą na warunkowe umorzenie postępowania we wstępnej fazie rozprawy głównej . Ustawodawca przewidział możliwość wydania takiego rozstrzygnięcia na posiedzeniu bez przeprowadzania postępowania dowodowego .Brak jest przepisów , które by uniemożliwiały orzeczenie warunkowego umorzenia postępowania we wstępnej fazie rozprawy głównej .

Uczestnicy procesu zachowują takie same uprawnienia jakie mają na posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia postępowania. Zmiana okoliczności (np. zmiana stanowiska przedstawianego przez oskarżonego) uniemożliwiałyby szybkie wydanie rozstrzygnięcia bez potrzeby przeprowadzania rozprawy. Nawet rozprawa z ograniczonym na podstawie przepisu artykułu 388 k.p.k. postępowaniem dowodowym nie w pełni realizuje założenia jakie miał ustawodawca w stosunku do warunkowego umorzenia postępowania . Zgodnie z uzasadnieniem rządowego projektu Kodeksu Postępowania Karnego z 1997 roku „ warunkowe umorzenie postępowania powinno być w miarę możliwości orzekane na posiedzeniu , aby oszczędzić oskarżonemu publicznej rozprawy” .²⁵⁰ Natomiast warunkowe umorzenie postępowania we wstępnej fazie rozprawy głównej pozwoli oskarżonemu uniknąć w znacznym stopniu publicznej rozprawy poprzez nie przeprowadzanie przewodu sądowego ,a co za tym idzie nie przesłuchiwanie świadków i nie przeprowadzaniu innych dowodów .

Rozprawa , w następstwie której zostanie wydany wyrok warunkowo umarzający postępowanie toczy się na takich samych zasadach jak każda inna rozprawa . Wobec powyższego należy ograniczyć się do zagadnień wyróżniających w jakiś sposób

²⁴⁹ M. Cieślak , Pierwszoinstancyjna procedura ..., str. 523 .

²⁵⁰ Nowe kodeksy karne z 1997 r. Z uzasadnieniami – k.k. , k.p.k .k.k.w . Warszawa 1997 r. , str. 428 .

warunkowe umorzenie wyrokiem od innych rozstrzygnięć wydanych w tej formie .

Jak zaznaczono na wstępie tego rozdziału celem rozprawy jest wszechstronne wyjaśnienie istotnych okoliczności sprawy , które dokonuje się za pomocą postępowania dowodowego. W trakcie posiedzenia , na którym ma zapaść postanowienie np. o warunkowym umorzeniu postępowania istnieje możliwość prowadzenia jedynie tzw. postępowania sprawdzającego (art. 97 k.p.k) . W czasie rozprawy oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia i co do zasady prowadzi się pełne postępowanie dowodowe . Poza wyjaśnieniami oskarżonego do środków dowodowych należą w szczególności : dowody z przesłuchania świadków , z opinii biegłych , z dokumentów czy też z wyników oględzin i eksperymentów .²⁵¹

W przypadku ograniczenia postępowania dowodowego na podstawie przepisu art. 388 k.p.k wobec braku jakichkolwiek zastrzeżeń w ustawie co do sposobu rozstrzygnięcia sprawy w tym trybie, nie powinna budzić wątpliwości możliwość warunkowego umorzenia postępowania .²⁵²

Wątpliwości może budzić natomiast możliwość złożenia przez oskarżonego skutecznego wniosku o warunkowe umorzenie postępowania na podstawie art.387§1 k p.k .

Zgodnie z wyżej wymienionym przepisem „ ... oskarżony , któremu zarzucono występki zagrożony karą nie przekraczającą 8 lat pozbawienia wolności może złożyć wniosek o wydanie wyroku skazującego i wymierzenie mu określonej kary lub środka karnego bez przeprowadzania postępowania dowodowego ...”. Przepis dotyczy „ wniosku o wydanie wyroku skazującego ” Wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie jest natomiast wyrokiem skazującym . Biorąc pod uwagę interpretację celowościową omawianego przepisu , którego wprowadzenie miało na celu usprawnienie i uproszczenie postępowania należy zastanowić się czy ustawodawca nie chciał nim

²⁵¹ Por. np. S. Kalinowski , Rozprawa ... , str. 132 i n .

²⁵² Por. np. A.Marek , Warunkowe ... , str. 188 ;S. Kalinowski , Rozprawa ... , str. 184 i n .

objąć również wniosku o warunkowe umorzenie postępowania. W kwestii tej wypowiedział się Sąd Najwyższy, którego słuszne uwagi zostaną przedstawione poniżej²⁵³. W uzasadnieniu swego postanowienia Sąd Najwyższy trafnie podkreśla, iż podstawową metodą wykładni jest wykładnia językowa. Dopiero w sytuacji gdyby w wyniku stosowania tej wykładni przepis był niejasny bądź niespójny można stosować inne metody wykładni. Natomiast w omawianym przepisie mowa jest o wyroku skazującym, a także o wymierzeniu określonej kary bądź środka karnego. Uwzględniając z jednej strony fakt, iż wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie stanowi formy wyroku skazującego, zaś z drugiej strony jasność i spójność omawianego przepisu, należy przyjąć niedopuszczalność przychylenia się przez sąd do złożonego przez oskarżonego w trybie art. 387§1 k.p.k. wniosku o wydanie wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Należy zwrócić też uwagę, iż przepis art. 387§1 k.p.k. reguluje postępowanie w stosunku do przestępstw zagrożonych karą nie przekraczającą 8 lat pozbawienia wolności. Wysokość zagrożenia karą pozbawienia wolności znacznie przekracza zagrożenie pozwalające na warunkowe umorzenie postępowania. Z tego względu najprawdopodobniej ustawodawca nie uznał za celowe umożliwienie złożenia w trybie tego przepisu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania.

Nic nie stoi natomiast na przeszkodzie aby w sytuacji, gdy po rozpoczęciu przewodu sądowego zachodzi potrzeba warunkowego umorzenia postępowania wydać taki wyrok ograniczając postępowanie dowodowe na mocy dyspozycji art. 388 k.p.k.

Ponieważ warunkowe umorzenie postępowania jest stosowane przeważnie w stosunku do osób dopuszczających się drobnych przestępstw przeto osoby te odpowiadają zazwyczaj z wolnej stopy. Może się jednak zdarzyć, iż wobec takiego oskarżonego będzie zastosowany środek zapobiegawczy w postaci tymczasowego aresztowania²⁵⁴. W takiej sytuacji sąd na mocy przepisu art. 264 § 1

²⁵³ Por. post. Sądu Najwyższego z dnia 17 maja 2000 r. I KZP 7/2000 OSNKW 2000, nr 5-6, poz. 51.

²⁵⁴ Por. tabela nr 7

²⁴⁷ Por. A. Marek, Warunkowe umorzenie..., str. 193

k.p.k. wydając orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie ma obowiązek niezwłocznie zwolnić tymczasowo aresztowanego jeżeli nie jest on pozbawiony wolności w innej sprawie. Nie ma w tym przypadku możliwości zaliczenia aresztowania na poczet kary, albowiem takie rozstrzygnięcie oznacza rezygnację z jej orzekania. Sąd powinien ponadto uchylić także inny środek zapobiegawczy, jeśli był stosowany, jego dalsze funkcjonowanie byłoby niecelowe, chociażby ze względu na przesłankę pozytywnej prognozy kryminologicznej.²⁵⁵

TABELA NR 7

Odsetek osób tymczasowo aresztowanych, wobec których warunkowo umorzono postępowanie.

LATA	WARUNKOWE UMORZENIA	% OGÓŁU OSĄDZEŃ	W TYM TYMCZASOWO ARESztOWANI	TYMCZASOWO ARESztOWANI W %
1990	2768	2,5 %	1	0,03 %
1991	4342	2,7 %	10	0,23 %
1992	5410	3,1 %	12	0,22 %
1993	8025	4,3 %	8	0,09 %
1994	11763	5,8 %	14	0,11 %

Jak wynika z powyższej tabeli w okresie, za który autor tej pracy dysponował danymi statystycznymi w każdym roku były przypadki stosowania środka zapobiegawczego w postaci tymczasowego aresztowania w stosunku do osoby wobec której następnie warunkowo

umorzono postępowanie. Przypadki warunkowego umorzenia postępowania wobec osoby tymczasowo aresztowanej były rzadkie i stanowiły znikomą część jednego punktu procentowego w stosunku do ogólnej liczby warunkowych umorzeń w skali kraju. Z tego powodu nie można ustalić stałego trendu orzecznictwa w omawianym zakresie.

Warunkowo umarzając postępowanie w formie wyroku sąd stosuje odpowiednio art. 341 k.p.k. (art. 414 § 4 k.p.k.). Może on wznowić przewód sądowy w fazie procesu między zamknięciem przewodu sądowego, aż do czasu ogłoszenia wyroku, celem zastosowania przepisu art. 341 § 3 k.p.k. w przypadku, gdy przewiduje możliwość warunkowego umorzenia postępowania. Regulacje te zostały omówione w rozdziale IV niniejszego opracowania.

Podsumowując należy jeszcze zaznaczyć, iż postępowanie na rozprawie w sprawie, w której następuje warunkowe umorzenie postępowania toczy się na zasadach ogólnych i oskarżonemu nie przysługuje możliwość sprzeciwienia się takiemu rozstrzygnięciu. Sprzeciwienie, które przysługuje oskarżonemu na posiedzeniu jest możliwością złożenia protestu przeciwko rozstrzygnięciu sprawy bez przeprowadzenia postępowania dowodowego na rozprawie. Nie stanowi zaś uprawnienia do niwelowania możliwości wydania orzeczenia w tym przypadku warunkowo umarzającego postępowanie przez niezawisły sąd.

II. CHARAKTER PRAWNY WYROKU WARUNKOWO UMORZAJĄCEGO POSTĘPOWANIE.

Wyrok warunkowo umarzający postępowanie powinien zawierać te same elementy, co każdy wyrok (art. 413 § 1 k.p.k.). Orzeczenie o warunkowym umorzeniu jest wyrokiem merytorycznie rozstrzygającym

sprawę podobnie jak wyrok skazujący bądź uniewinniający²⁵⁶ Wyrok umarzający postępowanie jest natomiast orzeczeniem o charakterze formalnym .

Zgodnie z ustawą każdy wyrok powinien zawierać :

- 1) oznaczenie sądu , który go wydał , oraz sędziów ławników , oskarżonych oraz protokolanta ,
- 2) datę oraz miejsce rozpoznania sprawy i wydania wyroku ,
- 3) imię, nazwisko oraz inne dane określające tożsamość oskarżonego,
- 4) przytoczenie opisu i kwalifikacji prawnej czynu , którego popełnienie oskarżyciel zarzucił oskarżonemu ,
- 5) rozstrzygnięcie sądu ,
- 6) wskazanie zastosowanych przepisów ustawy karnej (art. 413 § 4 k.p.k).

Ponadto wyrok warunkowo umarzający postępowanie powinien zawierać określenie okresu próby (art. 67 § 1 k.k) , a w razie nałożenia obowiązku naprawienia szkody (art 67 § 3 k.k) odpowiednio konkretyzować treść zobowiązania co do wysokości , sposobu i terminu jego wykonania .

Poza tym warunkowe umorzenie postępowania może zawierać określenie obowiązków nałożonych na sprawcę (art. 72 §1 pkt. 1,2,3,5 w zw. z art. 67 §3 k.k), rozstrzygnięcie o oddaniu oskarżonego pod dozór kuratora lub osoby godnej zaufania (art. 67 § 2 k.k) , rozstrzygnięcia co do dowodów rzeczowych (art. 415 §5 k.p.k) , odszkodowania na rzecz pokrzywdzonego (art. 415 § 6 k p k).

W razie warunkowego umorzenia postępowania niezależnie od formy orzeczenia , jak była już o tym mowa , nie można zobowiązać podmiotu określonego w art. 55k.k. do zwrotu uzyskanej korzyści majątkowej na rzecz Skarbu Państwa , jest to bowiem możliwe jedynie w wypadku skazania .Wobec nieunormowania tej kwestii w razie złożenia takiego wniosku należy zastosować w drodze analogii przepis art. 416 § 1 zd.2 k.p.k., kiedy to uniewinniając oskarżonego albo

²⁵⁶ Por. np. .M. Skrętowicz , Wyrok sądu ... , str. 76 .

skazując go za przestępstwo , które takiej korzyści nie przyniosło , lub umarzając postępowanie – sąd pozostawia wniosek bez rozpoznania

Wyrok warunkowo umarzający postępowanie powinien określać kto , w jakiej części i zakresie ponosi koszty procesu (art 626 § 1 k.p.k.).W wypadku warunkowego umorzenia postępowania z oskarżenia publicznego sąd zasądza koszty sądowe na rzecz Skarbu Państwa oraz wydatki na rzecz oskarżyciela posiłkowego (art 627 k.p.k w zw. z 629 k.p.k.) . Obowiązku zasądzenia kosztów sądowych na rzecz Skarbu Państwa nie stosuje się w stosunku do żołnierza odbywającego zasadniczą służbę wojskową albo pełniącego służbę w charakterze kandydata na żołnierza (art. 625 k.p.k.) , nie dotyczy to obowiązku zasądzania wydatków na rzecz oskarżonego posiłkowego . W razie uwzględnienia powództwa cywilnego w całości lub w części zasądza się od osoby wobec ,której warunkowo umorzono postępowanie na rzecz powoda należne mu koszty , jednak koszty sądowe od których powód został zwolniony zasądza się na rzecz Skarbu Państwa , natomiast gdy powód korzystał z pełnomocnika wyznaczonego z urzędu , należności z tego tytułu zasądza się bezpośrednio na rzecz pełnomocnika (art.643 k.p.k.).

Natomiast w sprawach z oskarżenia prywatnego sąd zasądza na rzecz :

- oskarżyciela prywatnego poniesione przez niego koszty procesu ,
- Skarbu Państwa wydatki od uiszczenia , których oskarżyciel został zwolniony lub w razie rozpoznania sprawy bez ich uiszczenia (art. 628 k.p.k) .

Podkreślić należy, iż sąd może zwolnić oskarżonego w całości bądź w części od zapłaty na rzecz Skarbu Państwa kosztów sądowych , jeżeli istnieją podstawy do uznania, że uiszczenie ich byłoby zbyt uciążliwe ze względu na sytuację rodzinną , majątkową , wysokość dochodów, jak również wtedy , gdy przemawiają za tym względy słuszności(art. 624 § 1k.p.k) .

W wyroku należy orzec także o wysokości opłaty , w tym najczęściej wymierzonej opłaty sądowej na podstawie ustawy z dnia

23 czerwca 1973 roku o opłatach w sprawach karnych (tekst jedn. DzU z 1983 Nr 49 poz 223 z późn zm) Wchodzą one w skład kosztów sądowych (art. 616 §2 pkt. 1 k.p.k).

Jeżeli w wyroku warunkowo umarzającym postępowanie nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach , jak również gdy zachodzi konieczność dodatkowego ustalenia ich wysokości lub rozstrzygnięcia o kosztach postępowania wykonawczego , orzeczenie w tym przedmiocie wydaje odpowiednio sąd I instancji lub sąd odwoławczy (art. 626 § 4 k.p.k).

Określenie „nie zamieszczono rozstrzygnięcia o kosztach ” należy rozumieć w ten sposób , że nie orzeczono o nich w ogóle bądź orzeczono o nich jedynie częściowo ²⁵⁷. Mogą też powstać nowe koszty związane np z żądaniem zwrotu wydatków przez biegłych po wydaniu orzeczenia .

Na orzeczenie w przedmiocie kosztów służy zażalenie , jeżeli nie wniesiono apelacji (art. 626 § 3 k.p.k.) .

W wypadku warunkowego umorzenia postępowania wyrokiem , sąd ma obowiązek ustosunkować się do zgłoszonego powództwa cywilnego . Rozstrzygając merytorycznie o powództwie sąd uwzględnia je lub oddala w całości lub części (415 § 1 k.p.k) . W przypadku merytorycznego orzeczenia o powództwie sąd jest związany jego podstawą faktyczną i nie może rozstrzygać o roszczeniach wynikających z innego przestępstwa niż to , w związku z którym zostało wytoczone²⁵⁸.

W sytuacji , gdy materiał dowodowy ujawniony w toku rozprawy nie wystarcza do rozstrzygnięcia powództwa cywilnego , a uzupełnienie tego materiału spowodowało by znaczną przewlekłość postępowania , sąd orzeka o pozostawieniu powództwa cywilnego bez rozpoznania (art. 415§ 3 k.p.k). Przepis ten tak kształtuje proces adhezyjny , aby jego prowadzenie nie utrudniało postępowania karnego w jego zasadniczym

²⁵⁷ J. Bratoszewski w: Kodeks Postępowania Karnego . Komentarz , red. Z.Gostyński , 1998r. , tom II , str. 882.

²⁵⁸ Por. W Daszkiewicz , Powództwo cywilne w procesie karnym , Warszawa 1976r. , str. 213 ; P.Hofmański , E.Sadzik , K. Zgryzek , Kodeks ... , str. 439.

nurcie , nie powodując jego przewlekłości²⁵⁹ .Sąd Najwyższy za znaczną przewlekłość postępowania w związku z potrzebą uzupełnienia materiału dowodowego uznał sytuację , w której przeprowadzenie dowodów dotyczących zasadności powództwa cywilnego wymagałoby długotrwałych i złożonych czynności dowodowych , a zwłaszcza takich , które przemawiałyby za odroczeniem rozprawy mimo dojrzałości sprawy karnej do rozstrzygnięcia²⁶⁰ .

Sąd warunkowo umarzając postępowanie oddala powództwo jeżeli ustalili , że w wyniku przestępstwa nie powstała szkoda majątkowa²⁶¹ , występują okoliczności , które spowodowały wygaśnięcie odpowiedzialności cywilnej np. w przypadku przedawnienia , bądź pokrzywdzony poniósł szkodę w wyniku świadomego świadczenia za dokonanie czynu zabronionego przez ustawę lub w celu niegodziwym (art. 412 k c) .

Jeżeli zasądzone odszkodowanie nie pokrywa całej szkody lub nie stanowi pełnego zadośćuczynienia za krzywdę , pokrzywdzony może dochodzić dodatkowych roszczeń w postępowaniu cywilnym (art. 415 § 4 k.p.k) .

W piśmiennictwie powstał spór co do redakcji orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie karne . Dotyczy on uznania oskarżonego „ za winnego ” w omawianym rozstrzygnięciu . Zwolennicy ujęcia tego zwrotu w orzeczeniu podają , iż może ono być wydane między innymi po bezspornym ustaleniu zawinionego popełnienia przez sprawcę zarzucanego mu przestępstwa .Ten warunek należy uwydatnić w orzeczeniu. Taka redakcja orzeczenia byłaby jaśniejsza dla społeczeństwa i zmniejszałaby traktowanie tego rozstrzygnięcia jako rodzaj „łaski sądowej lub faktycznej bezkarności”²⁶² .

²⁵⁹ Por. K. Marszał , *Proces ...* , Katowice 1997r. , str. 304 . ; S. Waltoś , *Proces karny . Zarys systemu* , Warszawa 1998r. ; P.Hofmański , E.Sadzik , K. Zgrzyzek , *Kodeks ...* , str. 437 . ; R. A . Stefański , *Kodeks ...* , str. 367 .

²⁶⁰ Wyt. SN z 26 listopada 1976 r. VI KZP 11/75 , OSNKW 1977/1-2/1, teza 20 .

²⁶¹ Por. W. Daszkiewicz , *Powództwo cywilne...* , str. 48 i n.

²⁶² M.Leonieni , W Michalski , *Warunkowe ..* , str. 141-142 .

Przeciwnicy tego poglądu podają , iż orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie nie jest skazaniem i nie może w nim znaleźć się takie sformułowanie.²⁶³Sąd warunkowo umarza postępowanie karne co do czynu stanowiącego przedmiot procesu . W orzeczeniu takim daje się wyraz przekonaniu , że sprawca popełnił przypisane mu przestępstwa , co należy wykazać w uzasadnieniu .

Zgadzam się z poglądem , iż w treści wyroku warunkowo umarzającego postępowanie nie powinno używać się sformułowania „, uznać za winnego ”.Przepis art. 413§1 k.p.k. określa treść każdego wyroku , natomiast § 2 stanowi , iż „wyrok skazujący powinien ponadto zawierać : dokładne określenie przypisanego oskarżonemu czynu oraz jego kwalifikację prawną ...”.Zgodnie z wcześniejszymi rozważaniami wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie jest wyrokiem skazującym. Wobec powyższego w części dyspozytywnej wyroku warunkowo umarzającym postępowanie nie może znaleźć się przypisanie oskarżonemu zarzucanego mu czynu przejawiające się w sformułowaniu „uznaje za winnego tego , że ...”²⁶⁴. Omawiany środek jest odmiennym rodzajem represji karnej stanowiącej umorzenie postępowania pod pewnymi warunkami . Co prawda przesłanką warunkowego umorzenia jest nie budząca wątpliwości wina , lecz orzeczenie takie nie ma charakteru skazującego .Ponadto w razie nie pomyślnego upływu próby i podjęcia postępowania sąd po raz drugi uznawałby taką osobę za winną w części dyspozytywnej po wcześniejszym prawomocnym orzeczeniu w tym zakresie . Nie przemawia do mnie argument traktowania tego rozstrzygnięcia przez społeczeństwo jako „, faktycznej bezkarności ” . Warunkowe umorzenie postępowania wiąże się bowiem z szeregiem dolegliwości dla sprawcy omawianych we wcześniejszej części opracowania. Z treści orzeczenia wiążącej się z dolegliwościami jak i z treści uzasadnienia wynika

²⁶³ M. Olszewski , J Waszczyński , Z zagadnień warunkowego umorzenia postępowania karnego , Pal. 1970 nr 6 str. 32 ; T. Rzepecki , Jak stosować warunkowe umorzenie postępowania . Gaz. Sąd. i Pen. 1969 nr 24 str. 7 ; A. Marek , Warunkowe ..., str. 195 ; R.A. Stefański , Kodeks... , str. 350 ; P. Hofmański . E. Sadzik , K. Zgryzek , Kodeks .. str. 429 ; por. też wyr. SN z 21 marca 1972 r. III KRN 246/71 OSNKW 1972 nr 6 poz 104 .

²⁶⁴ Por. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 19.05.2000 OTK 2000/4/111

jednoznacznie , iż sąd uznał oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego mu czynu

Istotną częścią wyroku jest jego uzasadnienie W polskim procesie karnym zasadą jest ,iż wyrok sądu I instancji uzasadnia się na wniosek strony²⁶⁵ . Pewnego rodzaju wady uzasadnienia wyroku powodują brak możliwości prawidłowej kontroli , co w konsekwencji stanowi podstawę do uchylenia wyroku i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania ²⁶⁶.

Uzasadnienie składa się z trzech zasadniczych części :

- ustaleń faktycznych i oceny przeprowadzonych dowodów ,
- wyjaśnienia podstawy prawnej,
- przytoczenia okoliczności uzasadniających wymiar kary , środków karnych i innych rozstrzygnięć . ²⁶⁷

W pierwszej części sąd wskazuje jakie fakty uznał za udowodnione lub nie udowodnione , na jakich w tej mierze oparł się dowodach i dlaczego nie uznał dowodów przeciwnych (art.424 § 1 pkt. 1 k.p.k) .

Słuszny jest pogląd , iż nie czyni zadość wymaganiom ustawy stwierdzenie , iż fakt dopuszczenia się popełnienia przez oskarżonego zarzucanego mu czynu nie budzi wątpliwości bez wskazania jakie fakty sąd uznał za udowodnione i na jakich przesłankach się oparł²⁶⁸.

W przedstawianym przez siebie stanowisku Sąd Najwyższy przyjął , iż „uzasadnienie wyroku powinno także zawierać wyjaśnienie podstawy prawnej zapadłego w sprawie rozstrzygnięcia i wskazać dlaczego dany pogląd prawny uznaje sąd za trafny” oraz „...należy wyjaśnić przyjęty sposób ich wykładni i zastosowania”²⁶⁹ .

²⁶⁵ Szerzej o obowiązku uzasadniania wyroku z urzędu i trybu złożenia wniosku o uzasadnienie autor pisze w rozdziale VI niniejszego opracowania .

²⁶⁶ W tym zakresie zostało wydanych szereg orzeczeń Sądu Najwyższego por. np. : wyr. SN z 7 października 1983 r. RW 793/83 OSNKW 1984 nr 5-6 poz. 58 ; wyr. SN z 30 stycznia 1984 r. RW 1080/83 OSKW 1994 nr 7-8 poz. 79 ;wyr. SN z 28 .02 .1983. , II KR 25/83, OSNPG 1984, nr3. , poz. 17 ; wyr. SN z 03.05.1985. , IV KZ 54/85 , OSNPG 1985r. , nr.8-9, poz 123 .

²⁶⁷ Por. np. E. Skrętowicz , Wyrok ... , str.92 i n.

²⁶⁸ Por. np. S. Kalinowski , Rozprawa... , str. 53 ; E. Skrętowicz . Wyrok... ,str. 93; R.A.Stefański w : Kodeks ... str. 388.

²⁶⁹ Wyr. SN z 28 .02 .1983r. II KR 25/83 , OSNPG 1984r. , nr. 1 , poz. 17 .

Z uznaniem należy przyjąć aprobujące uwagi M Cieślaka i Z.Dody do niniejszego orzeczenia ²⁷⁰. W wyjaśnieniu podstawy prawnej nie można bowiem poprzestać jedynie na wymienieniu zastosowanych przepisów.²⁷¹

W trzeciej części uzasadnienia wyroku powinny znaleźć się okoliczności , które sąd brał pod uwagę przy wymiarze kary , a zwłaszcza przy zastosowaniu nadzwyczajnego złagodzenia kary , środków zabezpieczających, uwzględnieniu powództwa cywilnego oraz innych rozstrzygnięciach zawartych w wyroku (art 424 § 2 k p k).

W wyroku warunkowo umarzającym postępowanie sąd nie może wymierzyć kary , a w związku z tym nadzwyczajnie jej złagodzić, powinien natomiast uzasadnić rozstrzygnięcia , które znajdują się w orzeczeniu .

Powinien przede wszystkim uzasadnić okres próby , na który nastąpiło warunkowe umorzenie postępowania , oraz kwestię nałożenia bądź nie nałożenia na sprawcę obowiązków próby i rodzaju nałożonych obowiązków. Uzasadnienie powinno dotyczyć kwestii przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego(art. 100 k k) , orzeczenia środków karnych określonych w przepisie art. 67 § 3 k.k , jak również rozstrzygnięcia w przedmiocie powództwa cywilnego.

---

²⁷⁰ M.Cieślak , Z. Doda , Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 84-85), Biblioteka Palestry , Warszawa 1987r., str.130-131 .

III. WARUNKOWE UMORZENIE POSTĘPOWANIA A POSTĘPOWANIA SZCZEGÓLNE

1. Postępowaniem szczególnym (trybem szczególnym) jest ustawowo określony proces zmierzający do rozstrzygnięcia kwestii odpowiedzialności karnej oskarżonego różniący się w pewnym zakresie od przebiegu procesu uznanego za typowy ²⁷². Do postępowań szczególnych wymienionych w k.p.k. należą : prywatno- skargowe , uproszczone , nakazowe , w sprawach o wykroczenia , w sprawach karnych podlegających orzecznictwu sądów wojskowych . Natomiast postępowanie karno- skarbowe jest uregulowane w kodeksie karnym skarbowym .

2. Wyznaczenie trybu prywatno-skargowego nie następuje przy pomocy klauzuli generalnej lecz poprzez wskazania przy poszczególnych przestępstwach ²⁷³ . Są to przestępstwa skierowane przeciwko dobrom jednostki . Ustawodawca pozostawia ściganie tych przestępstw pokrzywdzonemu . Postępowanie może też toczyć się z urzędu , gdy prokurator wszczyna postępowanie lub wstępuje do postępowania już wszczętego ze względu na interes społeczny (art. 60 § 1 i 2 k.p.k).

Na możliwość i zarazem potrzebę stosowania warunkowego umorzenia w postępowaniu prywatno-skargowym Sąd Najwyższy zwrócił uwagę już na początku zaistnienia w polskim systemie prawnym omawianej instytucji²⁷⁴. Jest to bowiem określony prawem materialnym środek represji karnej , który można stosować do

²⁷¹ Por. J. Tyłman w T. Grzegorzczak , J. Tyłman , Polskie postępowanie karne , Warszawa 1988r. , str. 682; P. Hofmański , E. Sadzik , K. Zgryzek , Kodeks ... , str. 472 ; R.A. Stefański , Kodeks ... , str. 389 .

²⁷² A. Kordik , F. Prusak , Z. Świda , Prawo karne procesowe . Część szczególna , Wrocław – Szczecin 1996 , str. 103

²⁷³ Szerzej na ten temat pisze A. Gaberle , Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. w : Nowa kodyfikacja karna . Kodeks postępowania karnego . Krótkie komentarze , z. 14 , str. 68 i n.

²⁷⁴ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego z 29 .01 .1971 r. VI KZP 26/6 , OSNKW nr23 poz.3 , dotyczących wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie

różnego rodzaju przestępstw o ile są spełnione ustawowe przesłanki w tym zakresie.

W piśmiennictwie podkreśla się pozytywną rolę jaką może spełniać warunkowe umorzenie postępowania w procesie prywatno-skargowym .M. Cieślak podaje , iż efektem postępowania pojednawczego może być także wyjaśnienie stanowiska stron , skłonnych przyjąć warunkowe umorzenie postępowania jako załatwienie konfliktu²⁷⁵. Autor podkreśla również ambiwalentność warunkowego umorzenia postępowania z jednej strony stwierdzającego popełnienie przestępstwa , a z drugiej (jako umorzenie) podtrzymującego jego zdaniem domniemanie niewinności sprawcy . Nie zabezpiecza to jego zdaniem interesu pokrzywdzonego ²⁷⁶.

A.Marek widzi w warunkowym umorzeniu postępowania instytucję mającą plusy dla obu stron , która to instytucja może służyć załatwianiu konfliktów.²⁷⁷

Natomiast zdaniem W. Daszkiewicza warunkowe umorzenie postępowania w postępowaniu prywatno-skargowym może odegrać pozytywną rolę , albowiem daje możliwość przeproszenia sprawcy , nałożenia na niego obowiązku naprawienia szkody, w konsekwencji uznania popełnienia przestępstwa²⁷⁸ .

Argumenty przedstawione przez zwolenników stosowania warunkowego umorzenia postępowania w postępowaniu z oskarżenia prywatnego są przekonujące.

Swój krytyczny pogląd co do teorii przedstawionej przez M. Cieślaka dotyczącej istnienia domniemania niewinności mimo warunkowego umorzenia postępowania przedstawiłem w rozdziale pierwszym niniejszego opracowania . Do argumentów używanych przez zwolenników omawianego poglądu dodać należy niewątpliwie charakter czynów ściganych z oskarżenia prywatno-skargowego

---

wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania , dział II , pkt. 6

²⁷⁵ M. Cieślak , Pierwszoinstancyjna ... , str. 531 .

²⁷⁶ Tamże , str. 531 .

²⁷⁷ A. Marek . Warunkowe ... , str. 196 .

²⁷⁸ W. Daszkiewicz , Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu a oskarżenie prywatne , PiP, z. 5 , 1971 r. , str. 734 .

powodujący ,że warunkowe umorzenie może spełnić swoje zadania wobec sprawcy takiego przestępstwa. Warunkowe umorzenie postępowania stanowi jednak jeden z wielu środków represji karnej i to sąd będzie decydował w danym konkretnym przypadku czy takie orzeczenie spełni swe cele. Umożliwienie tego przez ustawodawcę pozwala sądowi na korzystanie przy orzekaniu z szerszej gamy rozstrzygnięć w zależności od okoliczności sprawy.

Co do zasady w postępowaniu prywatno-skargowym nie prowadzi się dochodzenia .W związku z tym wyłonił się problem czy można wydać orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie przed rozprawą czy też jedynie po jej przeprowadzeniu .

M Cieślak uważa , iż jeśli w sprawie nie było prowadzone dochodzenie , nie można warunkowo umorzyć postępowania ani na posiedzeniu ani w fazie wstępnej rozprawy przed otwarciem przewodu sądowego²⁷⁹ .Brak jest bowiem możliwości sprawdzenia czy zachodzą przesłanki do wydania takiego orzeczenia.

A.Gaberle twierdzi natomiast, że w sytuacji , gdy w sprawie o przestępstwo prywatno-skargowe dokonano już „ czynności dowodowych” , a zwłaszcza , gdy toczyło się w tej sprawie postępowanie publiczno-skargowe , w którym zgromadzono materiał dowodowy ” , jest możliwość skierowania jej na posiedzenie celem rozważenia kwestii warunkowego umorzenia²⁸⁰ . Jego zdaniem nie stanowi przeszkody treść art. 489 k.p.k , który nie zezwala na skierowanie sprawy na rozprawę bez odbycia posiedzenia pojednawczego lub mediacyjnego. Posiedzenie poświęcone kwestii warunkowego umorzenia postępowania eliminuje bowiem potrzebę rozpatrzenia sprawy na rozprawie .

Za dopuszczalnością skierowania sprawy na posiedzenie w kwestii warunkowego umorzenia postępowania po przeprowadzeniu

---

²⁷⁹ M. Cieślak , Pierwoinstancyjna... str. 531.

²⁸⁰A. Gaberle op. cit. , str. 97 .

postępowania pojednawczego wypowiedział się Sąd Najwyższy na gruncie przepisów k.p.k z 1969 roku.²⁸¹

Stanowisko to poparł A.Marek, którego zdaniem wynikiem postępowania pojednawczego może być wyjaśnienie sprawy i strony mogą być skłonne do przyjęcia warunkowego umorzenia postępowania jako zakończenia konfliktu.²⁸² Jeśli sąd podziela to stanowisko, a także gdy popełnione przez oskarżonego przestępstwo i jego okoliczności nie budzą wątpliwości to sąd może na posiedzeniu warunkowo umorzyć postępowanie unikając w ten sposób zbędne przeprowadzenia przewodu sądowego i stawiania oskarżonego w stan oskarżenia na rozprawie publicznej. A. Marek nie widzi jednak możliwości wydania takiego orzeczenia przed posiedzeniem pojednawczym, dopuszczając w tej fazie procesu jedynie umorzenie postępowania z powodu znikomości społecznego niebezpieczeństwa (obecnie szkodliwości – dop. aut.). Umorzenie z tej przyczyny stanowi obowiązek w każdej fazie procesu, albowiem znikomość społecznego niebezpieczeństwa jest przesłanką negatywną procesu. Natomiast warunkowe umorzenie może być orzeczone tylko w prawidłowo wszczętym i toczącym się procesie. Ponadto zawsze trzeba dać pierwszeństwo możliwości pojednania stron, czego wynikiem może być zgoda na warunkowe umorzenie postępowania.

Zgadzam się z argumentacją przedstawioną przez A. Marka. Wprawdzie w sytuacji, gdy np. toczyło się postępowanie przygotowawcze w sprawie, która później do sądu trafiła jako prywatno-skargowa, sąd może mieć dostateczny zasób informacji, aby ją skierować na posiedzenie w kwestii warunkowego umorzenia postępowania, lecz należy mieć na uwadze, iż rozstrzygnięcie sprawy – o czym wspomina również A. Gaberle – powinno być poprzedzone próbą ugodowego zakończenia sporu.

²⁸¹ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej Sądu Najwyższego z 29.01.1971r. VI KZP 26/6 OSNKW 1971 nr 23 poz. 3 dotycząca wytycznych wymiaru sprawiedliwości i praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.

²⁸² A.Marek, Warunkowe..., str. 197; Stanowisko takie przedstawia też B.Kunicka - Michalska, Kodeks karny. Część ogólna. komentarz, red. G.Rejman, str. 1025.

Przepis art. 489 § 1 k.p.k stanowi , że „rozprawę główną poprzedza posiedzenie pojednawcze ” Pamiętać należy jednak , iż z systematyki rozdziału 52 k.p.k wynika , iż powinno się dążyć do zakończenia sporów prywatno-skargowych w pierwszej kolejności za pomocą pojednania .

Sąd jest związany odmiennie niż w pozostałych trybach postępowania karnego pojednaniem stron , bądź odstąpieniem oskarżyciela prywatnego od aktu oskarżenia po rozpoczęciu przewodu sądowego za zgodą oskarżonego (art.49 § 2 k.p.k , art. 496 § 1 i 2 k.p.k).

Warunkowe umorzenie postępowania jest orzeczeniem merytorycznym i wydane przed posiedzeniem pojednawczym uniemożliwiłoby stronom zakończenie konfliktu w pełni ugodowo. Natomiast uczynienie zadość interesowi prywatnemu , poprzez pojednanie usuwa konieczność rozpoznania skargi .²⁸³

Jeżeli prokurator wszczął postępowanie w sprawie ściganej z oskarżenia prywatnego bądź do wszczętego postępowania przystąpił na mocy art 60 § 1 k p k należy uznać , iż może wystąpić do sądu z wnioskiem o warunkowe umorzenie postępowania²⁸⁴ . Postępowanie toczy się bowiem wówczas z urzędu i aktualne będą uwagi dotyczące charakteru wniosku o warunkowe umorzenie postępowania przedstawione w rozdziale czwartym niniejszego opracowania .

---

²⁸³ W. Zalewski ,Problematyka prawna ugody sądowej w prawie karnym , PS 2000 nr2 ,str87 .

TABELA NR8

Warunkowe umorzenie na tle ogólnej liczby osądzeń w sprawach z oskarżenia prywatnego w sądach rejonowych w okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu .

Lata	Osądzienia	Warunkowe umorzenia	
		W liczbach Bezwzględnych	w odsetkach
1996	205	31	15,1 %
1997	217	29	13,3 %
1998	143	18	12,5 %
1999	158	26	16,4 %
I półrocze 2000	81	11	13,5 %

TABELA NR 9

Warunkowe umorzenie na tle ogólnej liczby osądzeń w sprawach z oskarżenia publicznego w sądach rejonowych w okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu

LATA	OSĄDZENIA	WARUNKOWE UMORZENIA	
		W liczbach Bezwzględnych	W odsetkach
1996	5747	152	2,60 %
1997	6286	307	4,88 %
1998	4782	249	5,20 %
1999	6467	474	7,32 %
I półrocze 2000	3809	252	6,61 %

²⁸⁴ Por. B.Kunicka –Michalska , Kodeks karny ...., str. 1026.

Warunkowe umorzenie w sprawach z oskarżenia prywatnego stanowi dużo większy odsetek osądzeń niż w sprawach z oskarżenia publicznego. W poszczególnych latach, w których zebrano powyższe dane, orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie było od dwóch do trzech razy więcej w sprawach ściganych z oskarżenia prywatnego niż publicznego w stosunku do osądzeń w danej kategorii spraw.

Związane jest to między innymi z sankcją przewidzianą przez ustawę za popełnienie danego przestępstwa. Sprawy z oskarżenia prywatnego zagrożone są sankcją, która nie przekracza 3 lat pozbawienia wolności. Natomiast w pozostałych sprawach w dużej ilości rodzajów przestępstw wysokość ustawowego zagrożenia karą pozbawienia wolności będzie stanowiła przeszkodę do wydania takiego orzeczenia. W sprawach z oskarżenia prywatnego bardzo często mniejszy będzie też stopień społecznej szkodliwości czynu choćby z uwagi na charakter i rodzaj chronionego dobra. Ponadto w tej kategorii spraw warunkowe umorzenie postępowania może być sposobem łagodzenia konfliktów międzyludzkich bez potrzeby obarczania sprawcy piętnem skazania.

Na podstawie danych zebranych z okręgu wrocławskiego, ze względu na małą ilość osądzeń w sprawach z oskarżenia prywatnego, trudno ustalić czy warunkowe umorzenie miało w ostatnich latach tendencję wzrostową czy malejącą. Do wyciągnięcia takich wniosków potrzebne byłoby zebranie danych co najmniej z kilku okręgów. W 1998 roku jedno orzeczenie w sprawach z oskarżenia prywatnego stanowiło bowiem w okręgu wrocławskim blisko 0,7 % osądzeń. Przy tak małej ilości rozstrzygnięć trudno mówić o zwiększaniu bądź zmniejszaniu się roli warunkowego umorzenia w systemie środków represji karnej. Wydanie w tym roku na przykład 5 warunkowych umorzeń może nie być wynikiem zwiększonego zaufania sądów do tego środka, lecz po prostu zakończeniem kilku spraw więcej, w których społeczna szkodliwość czynu była niewiele większa niż znikoma i spełnione były inne warunki warunkowego umorzenia. W roku 1998 stanowiłoby to 3,5 % osądzeń.

TABELA NR 10

Udział warunkowych umorzeń w sprawach z oskarżenia prywatnego w ogólnej liczbie warunkowych umorzeń w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu .

LATA	WARUN. UMORZ. ŁĄCZNIE	WARUNKOWE UMORZENIA Z OSKARŻENIA PUBLICZNEGO		WARUNKOWE UMORZENIA Z OSKARŻENIA PRYWATNEGO	
		l. b.	w odsetkach	l. b.	w odsetkach
1995	164	123	75,0 %	41	25,0 %
1996	183	152	93,3 %	16	8,7 %
1997	336	307	93,4 %	29	8,6 %
1998	285	267	93,6 %	18	6,4 %
1999	500	474	85,6 %	26	16,4 %
I pół. 2000	263	252	86,5 %	11	13,5 %

Warunkowe umorzenia w sprawach z oskarżenia prywatnego stanowią znaczący odsetek ogólnej liczby sytuacji , w których orzeczono ten środek Stan taki istnieje mimo , iż zakończonych w danym roku spraw z oskarżenia prywatnego jest średnio kilkanaście razy mniej niż spraw z oskarżenia publicznego .

Udział warunkowych umorzeń w sprawach z oskarżenia prywatnego w ogólnej ilości przypadków stosowania tego środka nie utrzymuje się na stałym poziomie. Z jednej strony przyczyną takiej sytuacji może być pewnego rodzaju przypadkowość obliczeń związana z badaniem tylko niewielkiej ilości orzeczeń wydanych w całym kraju . Ponadto omawiany odsetek zależy od ilości wpływu w danym roku do danych sądów spraw z oskarżenia prywatnego i publicznego i ich wzajemny stosunek do siebie Ponadto rozszerzenie przepisami kodeksu karnego z 1997 roku możliwości stosowania omawianego środka na przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5

lat (przy spełnieniu warunków przewidzianych ustawą) pozwoliło na wzrost liczby orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie w stosunku do większej ilości przestępstw publiczno-skargowych . Przepis ten nie miał wpływu na przestępstwa prywatno-skargowe albowiem żadne z nich nie jest zagrożone karą pozbawienia wolności przekraczającą 3 lata.

TABELA NR11

Wskaźnik dynamiki warunkowych umorzeń w sprawach z oskarżenia publicznego i prywatnego w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu .

LATA	WARUNKOWE UMORZENIA		
	Ogółem	Z oskarżenia Publicznego	Z oskarżenia Prywatnego
1996	100 %	100 %	100 %
1997	180,6 %	201,9 %	181,2 %
1998	143,5 %	251,6 %	112,5 %
1999	288,8 %	311,8 %	162 ,5 %
I półrocze 2000	282,7 % *	331,5 % *	137,5 % *

*Ze względu na to , iż za rok 2000 zebrane były jedynie dane za pierwsze półrocze do obliczania wskaźnika dynamiki w tym roku pomnożono razy dwa dane za pierwsze półrocze .

W rozpatrywanym okresie widać stały i wyraźny wzrost dynamiki warunkowego umorzenia w sprawach z oskarżenia

publicznego. W 1998 roku nastąpił spadek dynamiki w stosunku do roku poprzedniego w sprawach prywatno-skargowych i w związku z tym w ogólnej ilości warunkowych umorzeń. Związane jest to przede wszystkim ze znacznym spadkiem ilości osądzonych spraw. W przeciwieństwie do spraw publiczno-skargowych, w których występuje stały wzrost dynamiki, w sprawach z oskarżenia prywatnego wzrost dynamiki związany jest przede wszystkim z ilością osądzonych spraw w danym roku. Sytuacja taka istnieje dlatego, że przedmiotem badań były orzeczenia wydane jedynie przez sądy w okręgu wrocławskim. W ciągu jednego roku zostaje bowiem zakończona stosunkowo niewielka ilość spraw prywatno-skargowych w tak małej ilości sądów rejonowych.

3. Postępowanie uproszczone prowadzi się co do zasady w sprawach o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą trzech lat. Od tej reguły są wyjątki zarówno w jedną jak i drugą stronę. To znaczy są sprawy o przestępstwa zagrożone karą nie przekraczającą trzech lat pozbawienia wolności, które zgonie z ustawą nie mogą być prowadzone w tym trybie oraz sprawy o przestępstwa zagrożone karą pozbawienia wolności powyżej trzech lat, które mogą być prowadzone w tym trybie przy spełnieniu innych przesłanek przewidzianych w ustawie (art. 469 i 470 k.p.k.).

Słusznie więc zauważył M. Cieślak, że skoro w tym trybie prowadzi się sprawy w większości przypadków o „przestępstwa drobne”, to na to postępowanie przypada „statystyczny punkt ciężkości funkcjonowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania”²⁸⁵. Tryb i forma wydawania orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie wedle tych przepisów nie odbiega od postępowania zwyczajnego. Zgodnie z wcześniejszymi rozważaniami należy zaznaczyć, iż na podstawie przepisu art. 474 § 4 k.p.k., akt oskarżenia w postępowaniu uproszczonym może wnieść bez zatwierdzenia prokuratora inny niż Policja organ ścigania. Jednak uprawnienie do

²⁸⁵ M. Cieślak, Pierwszoinstancyjna..., str. 530.

wniesienia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania służy jedynie prokuratorowi

4. Postępowanie w sprawach karnych podlegających orzecznictwu sądów wojskowych dotyczy czynów opisanych w przepisach art. 648 k.p.k i art. 12 przepisów wprowadzających k.p.k. zaś od 1 stycznia 2003 roku także w art. 647 § 1 k.p.k (art. 1 przepisów wprowadzających k.p.k).

W sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych nie stosuje się przepisów o postępowaniu prywatno-skargowym, zaś przepisy o postępowaniu uproszczonym stosuje się tylko w sprawach o wykroczenia (art. 646 k.p.k). Warunkowe umorzenie postępowania może być tutaj orzeczone jedynie w trybie zwyczajnym.

Odmiennością w stosowaniu warunkowego umorzenia postępowania jest też możliwość zwrócenia się przez sąd przy wydaniu takiego orzeczenia do właściwego dowódcy o wymierzenie kary przewidzianej w wojskowych przepisach dyscyplinarnych (art. 333 § 1 k.k).

Sąd może podjąć postępowanie karne niezależnie od zasad ogólnych także wtedy, gdy sprawca rażąco narusza zasady dyscypliny wojskowej (art. 333 § 2 k.p.k). Nakładając obowiązki lub stosując środki przewidziane w art. 67 lub art. 72 k.k. uwzględnia się warunki służby wojskowej. Natomiast wykonanie nadzoru sąd może powierzyć kuratorowi wojskowemu, przełożonemu lub żołnierzowi wskazanemu przez przełożonego (art. 334 § 2 k.k).

5. Kodeks karny skarbowy dopuszcza możliwość stosowania warunkowego umorzenia postępowania przy odpowiednim stosowaniu przepisów kodeksu karnego (art. 2 k.ks). Wykluczona jest możliwość orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności powyżej 3 lat, a nie przekraczających 5 lat (art. 66 § 3 k.k). Jest to zrozumiałe albowiem ze względu na charakter dobra chronionego w

przestępstwach opisanych w kodeksie karnym skarbowym nie może być pojednania sprawcy z pokrzywdzonym. Charakter dobra chronionego nie pozwala bowiem ustalić osoby reprezentującej uprawnienia pokrzywdzonego.

W trybie tym nie można stosować warunkowego umorzenia postępowania w stosunku do sprawcy przestępstwa skarbowego popełniającego przestępstwo w przypadkach opisanych w ustawie (art. 37 § 1 pkt. 1 – 3 , 5- 7 k.k.s) pozwalających sądowi na nadzwyczajne obostrzenie kary oraz nadzwyczajne obostrzenie kary opisane w przepisie art. 38 § 2 k.k.s (art. 41 § 1 k.k.s) .

W trybie tym sąd orzekając warunkowe umorzenie postępowania obligatoryjnie określa obowiązek uiszczenia należności publicznoprawnej za przestępstwo skarbowe , w związku z którym nastąpiło uszczuplenie lub narażenie na uszczuplenie należności publicznoprawnej i należności tej nie uiszczono (art. 41 § 2 k.k.s) .

Jeżeli sprawca w okresie próby uchyla się od wykonania określonego obowiązku , uiszczenia należności publicznoprawnej , sąd może podjąć postępowanie niezależnie od podstaw przedstawianych w kodeksie karnym (art. 41 § 3 k.k.s).

Przepisy karno-skarbowe dają finansowemu organowi dochodzenia możliwość złożenia do sądu wniosku o warunkowe umorzenie postępowania w trybie k.p.k . Organ taki posiada również uprawnienia prokuratora do brania udziału w posiedzeniu dotyczącym warunkowego umorzenia (art. 122 § 1 k.k.s) .

6. Warunkowe umorzenie nie może być stosowane w sądowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia ²⁸⁶. Dotyczy to zarówno sytuacji , gdy sąd rozpoznaje sprawy w wyniku odwołania wniesionego od orzeczenia rejonowego kolegium do spraw wykroczeń bądź , gdy sąd rozpoznaje sprawę w I instancji w sytuacji kiedy kolegium lub przewodniczący przekaże ją uznając , że należy orzec karę aresztu lub

²⁸⁶ Por. M. Cieślak , Pierwszoinstancyjna... , str. 532 ; A. Marek , Warunkowe... , str. 203 ; B. Kunicka-Michalska , Kodeks karny ... , str. 1026 .

zakaz prowadzenia pojazdów mechanicznych na okres powyżej roku (art 58 § 1 i 3 k.p.k).

Kodeks karny regulując warunkowe umorzenie postępowania przewiduje możliwość stosowania tej instytucji w sytuacji , gdy sprawca popełnił przestępstwo , a nie wykroczenie . Instytucji takiej nie przewiduje również kodeks wykroczeń .

7 . Nie jest też możliwe warunkowe umorzenie postępowania w trybie nakazowym . Zgodnie z ustawą nakazem karnym można orzec karę ograniczenia wolności lub grzywnę do 100 stawek dziennych (art. 502 §1 k.p.k.) . W wypadkach przewidzianych w ustawie obok kary określonej powyżej wolno orzec przepadek przedmiotów oraz nawiązkę , bądź poprzestać na orzeczeniu samego środka karnego , gdy zachodzą ku temu warunki (art. 502 § 2 i 3 k.p.k.). Nakaz karny może więc być jedynie rozstrzygnięciem skazującym .

ROZDZIAŁ VI

ŚRODKI ZASKARŻENIA ORZECZEŃ WARUNKOWO UMARZAJACYCH POSTĘPOWANIE

1. WPROWADZENIE .

Obowiązek istnienia w polskim systemie prawnym postępowania co najmniej dwuinstancyjnego wynika z Konstytucji (art. 176 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej) . Uprawnienie do składania środków odwoławczych uregulowane jest też w art. 14 ust. 5 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz. U. z 1977 r. nr 38 , poz. 167 , załącznik) i Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz. U. z 1993 r. nr 61 poz.284)

Środki zaskarżenia mają spełnić w procesie karnym trzy podstawowe funkcje :

- korekcyjną – czyli poprawianie błędnych rozstrzygnięć poprzez ich uchylenie lub zmianę,
- stymulacyjną - polegającą na skłanianiu kontrolowanych organów do dbałości o prawidłowość rozstrzygnięć,
- precedensową - zmierzającą do zmniejszenia liczby orzeczeń wymagających skorygowania poprzez tworzenie wzorców sposobów, rozstrzygania problemów prawnych dla organów niższego rzędu ²⁸⁷ .

Aby zaskarżone orzeczenie zostało uchylone bądź zmienione to w postępowaniu poprzedzającym jego wydanie muszą wystąpić uchybienia zwane podstawami odwoławczymi .

Zgodnie z ustawą orzeczenie ulega uchyleniu bądź zmianie w razie stwierdzenia :

- 1)obrazy przepisów prawa materialnego ,
- 2)obrazy przepisów postępowania , jeżeli mogła mieć wpływ na treść orzeczenia ,

²⁸⁷A.Gaberle , *Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe)* w : *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Zbigniewa Dody* , .Zakamycze 2000r. . str. 25-26 , 33.

3) błędu w ustaleniach faktycznych przyjętych za podstawę orzeczenia , jeżeli mógł on mieć wpływ na treść orzeczenia ,

4) rażącej niewspółmierności kary lub niesłusznego zastosowania albo niezastosowania środka zabezpieczającego lub innego środka (art. 438 k.p.k.) .

W przypadku warunkowego umorzenia postępowania podstawy odwoławczej nie może stanowić uchybienie opisane w punkcie 4. W orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie nie można bowiem orzec kary , czy też zastosować środek zabezpieczający bądź też inny środek np. wychowawczy czy poprawczy . Wyjątek mogło by stanowić niesłuszne orzeknięcie bądź nie orzeknięcie tytułem środka zabezpieczającego przypadku przedmiotów . Sąd ma bowiem taką kompetencję w przypadku warunkowego umorzenia postępowania na mocy przepisu art. 100 k.k. Gdyby strony chciały zaskarżyć na niekorzyść orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie uznając , iż wymierzony środek polityki kryminalnej jest za łagodny w reakcji na popełniony czyn , musiały by w takiej sytuacji powołać się na obrazę przepisów prawa materialnego . Podstawą środka odwoławczego mógłby być zarzut błędnego przyjęcia przez sąd , iż stopień winy lub społecznej szkodliwości nie jest znaczny . Stopień winy lub społecznej szkodliwości przemawiał by w takiej sytuacji za potrzebą surowszej reakcji karnej za popełnione przestępstwo . Słuszny jest natomiast pogląd przedstawiony przez Sąd Najwyższy , iż nie skorzystanie przez sąd z możliwości określonego postępowania , w tym więc i omawianego środka , nie stanowi obrazy prawa materialnego , skoro to uchybienie dotyczy tylko sytuacji jednoznacznych i nie dających organowi procesowemu wyboru ²⁸⁸.

Ustawa przewiduje też tak zwane bezwzględne przyczyny odwoławcze. W przypadku istnienia takiego uchybienia , niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu na treść orzeczenia , sąd odwoławczy ma obowiązek uchylecia zaskarżonego orzeczenia (art. 439 § 1 k.p.k.). Przepis ten reguluje uchybienia

procesowe związane z obsadą i właściwością sądu, okolicznościami wyłączającymi postępowanie a także obecnością oskarżonego i jego obrońcy w postępowaniu. Z tych przyczyn uchybienia te mogą dotyczyć orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie zarówno w formie wyroku jak i postanowienia.

Jeżeli natomiast utrzymanie orzeczenia w mocy byłoby rażąco niesprawiedliwe, podlega ono zmianie na korzyść oskarżonego albo uchyleniu niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 440 k.p.k.). Przyczyną odwoławczą nie jest każda niesprawiedliwość orzeczenia, lecz tylko niesprawiedliwość w stopniu rażącym. Trudno natomiast byłoby wykazać, iż w przypadku uznania oskarżonego za winnego popełnienia zarzucanego czynu, orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie jest rażąco niesprawiedliwe. Wyjątkiem mogła by być ocena społecznej szkodliwości czynu. Nie stanowi bowiem przestępstwa czyn zabroniony, którego społeczna szkodliwość jest znikoma (art. 1 § 2 k.k.). Podobnie omawiany przepis może obejmować np. błędy w ustaleniach co do strony podmiotowej czynu, w tym przypisania zamiaru,²⁸⁹ czy też uchybienia procesowe skutkujące wątpliwościami co do winy.²⁹⁰

Ponadto nie zmieniając ustaleń faktycznych sąd odwoławczy poprawia błędną kwalifikację prawną niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów (art. 455 k.p.k.). Uchybienie to może dotyczyć wszystkich orzeczeń merytorycznych w tym również warunkowo umarzających postępowanie.

²⁸⁸ Por. np. Wyr. SN z 26.06.1996 V KKN 41/96, OSKW 1996/9-10/71 a także wyr. SN 19.06.1996 II KZ 20/96, OSKW 1996/9-10/70 i wyr. Wyr. SN z 12.10.1983, V KRN 213/83, ONPG 1984/4/34.

²⁸⁹ Wyr. S.A. we Wrocławiu z 14.09.1994, II AKr 272/94, Prok. i pr. 1995 nr 5, poz. 25. ²⁸⁹ Wyr. SN z 01.12.1994, III KRN 120/94, OSNKW 1995/1-2/8.

²⁹⁰ Wyr. SN z 01.12.1994, III KRN 120/94, OSNKW 1995/1-2/8.

II ZAŻALENIE .

Na postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania, prokuratorowi , pokrzywdzonemu i oskarżonemu służy zażalenie (art. 342 § 4 k.p.k) .

Regulacja ta w przeciwieństwie do przepisów kodeksu postępowania karnego z 1969 roku zrównuje status pokrzywdzonego , prokuratora i oskarżonego co do możliwości zaskarżenia postanowienia.

Po pierwsze zrezygnowano z możliwości złożenia sprzeciwu po wydaniu orzeczenia przez oskarżonego dając mu jednocześnie uprawnienie do sprzeciwienia się przed wydaniem takiego orzeczenia na posiedzeniu²⁹¹ .

Ponadto ustawodawca zrezygnował z ograniczeń przedmiotowych przy składaniu zażalenia .W poprzedniej regulacji prawnej oskarżony i pokrzywdzony mogli składać zażalenie jedynie w zakresie warunków umorzenia.

Poza tym w obowiązującej regulacji prawnej osobie, której odebrano rzeczy postanowieniem o warunkowym umorzeniu oraz osobie zgłaszającej do niej roszczenie służy zażalenie na takie rozstrzygnięcie (art.342 §5k.p k) .

Zażalenie może dotyczyć wydania , oddania rzeczy osobie bądź złożenia jej do depozytu sądowego czy oddania na przechowanie oraz odesłania zainteresowanych osób na drogę powództwa cywilnego (art. 342 § 5 k.p.k w zw. z art. 230 § 2 i 3 oraz art. 231-233 k.p.k) .

Zażalenie wnosi się w terminie 7 dni od daty ogłoszenia postanowienia , a jeżeli ustawa nakazuje doręczenie postanowienia - od daty doręczenia (art. 460 k.p.k) .

W sytuacji , gdy uprawniony podmiot był obecny przy ogłoszeniu postanowienia termin do wniesienia zażalenia rozpoczyna swój bieg od daty ogłoszenia postanowienia. Zgodnie bowiem z ustawą

---

²⁹¹ Szerzej o tych zagadnieniach w rozdziale IV niniejszej pracy .

orzeczenie lub zarządzenie wydane poza sprawą należy doręczyć prokuratorowi , a także stronie i osobie nie będącej stroną , którym przysługuje środek zaskarżenia , jeżeli nie brali oni udziału w posiedzeniu lub nie byli obecni przy ogłoszeniu (art 100 § 2 k.p.k) .

W przypadku , gdy osoba uprawniona nie otrzymała jeszcze odpisu postanowienia , lecz dowiedziała się o jego treści należy uznać za dopuszczalne zaskarżenie treści postanowienia przed jego otrzymaniem . Spełnione zostały wymogi formalne tzn. podmiot uprawniony złożył zażalenie przed upływem siedmiu dni od jego otrzymania . W takiej sytuacji nie otrzymał on bowiem jeszcze odpisu postanowienia , dlatego zażalenie jest złożone w przewidzianym prawem terminie .

Pomimo „ przedwczesnego ” wniesienia zażalenia postanowienie powinno być doręczone i uprawniony podmiot może w ciągu 7 dni od doręczenia uzupełnić wniesione zażalenie .²⁹²

Zażalenie powinno przybrać formę pisemną i niezależnie od konieczności spełnienia wymogów formalnych pisma procesowego (art. 119 k.p.k), wskazywać zaskarżone rozstrzygnięcie lub ustalenie , a także podawać informacje o tym czego domaga się skarżący (art 427 § 1 k.p.k) .

Zażalenie na postanowienie kończące postępowanie powinno zawierać ponadto wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu i uzasadnienie jeżeli pochodzi od oskarżyciela publicznego , obrońcy lub pełnomocnika (art. 427 § 2 k.p.k) .

Termin „ postanowienie kończące postępowanie ” jest terminem szerszym od „ postanowienie zamykające drogę do wydania wyroku ” .

Każde postanowienie zamykające drogę do wydania wyroku kończy postępowanie . Nie zachodzi natomiast relacja odwrotna w tej definicji .

---

²⁹² S .Zablocki , Kodeks postępowania karnego . Komentarz , tom II . red. Z. Gostyński , Warszawa , 1998r. str. 537 ; P.Hofmański , E.Sadzik , K.Zgryzek , Kodeks postępowania karnego . Komentarz , tom II , str. 652 .

Zwrot „postanowienie kończące” postępowanie należy rozumieć szeroko również jako postępowanie dotyczące nurtów uzupełniających bądź ubocznych mających samoistny przedmiot niezależnie od fazy procesu, w której zostało wydane²⁹³.

Do zażalenia na postanowienie kończące postępowanie, sporządzonego przez prokuratora, obrońcę lub pełnomocnika dołącza się odpowiednią ilość odpisów dla osób, których dotyczy zaskarżone postanowienie. Odpisy te doręcza się tym osobom niezwłocznie. (art. 461 § 1 k.p.k.). Omawiane unormowanie stanowi nowość w stosunku do uregulowań kodeksu postępowania karnego z 1969 roku. Wprowadzenie tego przepisu uzasadnione jest wzmocnieniem kontrydiktoryjności postępowania. Zgodnie z art. 464 § 1 k.p.k. strony oraz obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć udział w posiedzeniu sądu odwoławczego rozpoznającego zażalenie na postanowienie. W związku z powyższym znajomość zarzutów zgłoszonych w zażaleniu pozwoli tym osobom przygotować uzasadnienie swojego stanowiska.²⁹⁴

Zażalenie jest środkiem odwoławczym względnie dewolutywnym.²⁹⁵ Oznacza to, że jego wniesienie nie zawsze powoduje konieczność rozpoznania sprawy przez instancję odwoławczą. Jest to możliwe dlatego, że sąd na którego postanowienie złożono zażalenie może je uwzględnić, jeżeli orzeka w tym samym składzie, w którym wydał zaskarżone postanowienie (art. 463 § 1 k.p.k.).

Uwzględnienie zażalenia przez sąd pierwszej instancji jest możliwe, gdy orzeka on w tym samym składzie imiennie, przy czym

²⁹³ M.Biłyj, A.Murzynowski, Wznowienie postępowania karnego w PRL w świetle prawa i praktyki. Warszawa 1980 r., str. 48 i n.; Z.Doda, Zażalenie w procesie karnym, Warszawa 1985, str.230 i n.; W.Grzeszczyk, Kasacja w procesie karnym, Warszawa, 1996 r., str. 20 i n.; P.Hofmański, E.Sadzik, K.Zgryzek, Kodeks karny..., str. 654; S.Zabłocki op. cit., str. 540.

²⁹⁴ Por. S.Zabłocki op. cit., str.539.; P. Hofmański, E.Sadzik, K. Zgryzek op cit., str. 654

²⁹⁵ Por. Z.Doda, Zażalenie .., str. 21; A.Kordik, F.Prusak, Z.Świda, Prawo karne procesowa. Część szczególna Wrocław1996r. str.87; T.Grzegorzczak w: T.Grzegorzczak, T.Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 1998r., str. 733.; S.Waltoś, Proces karny zarys systemu, Warszawa 1998 r.; S.Zabłocki op. cit., str. 525.

chodzi o tożsamości konkretnych osób wydających orzeczenie , a nie taki sam skład.²⁹⁶

Postanowienie sądu a quo wydane na podstawie omawianego przepisu jest wydane w zastępstwie orzeczenia sądu ad quem , niemniej nie traci ono charakteru orzeczenia sądu pierwszej instancji.

W związku z powyższym orzeczenie to jest zaskarżalne.²⁹⁷ W przeciwnym wypadku strona , która nie wniosła zażalenia pozbawiona byłaby możliwości sprawowania kontroli odwoławczej .

Może zdarzyć się sytuacja , iż sąd a quo mimo utworzenia tego samego składu i uwzględnienia zażalenia w całości nie będzie mógł się do niego przychylić i będzie zmuszony przekazać zażalenie sądowi ad quem . Przypadek taki zaistnieje wtedy , gdy w składzie sądu orzekał sędzia wyłączony od udziału w sprawie z mocy prawa , sąd nie był należycie obsadzony , lub którykolwiek z jego członków nie był obecny na całym posiedzeniu (art. 439 § 1 pkt. 1 lub 2 k.p.k) . Wydając postanowienie przychylające się do zażalenia sąd po raz kolejny dopuszczałby się tzw. uchybienia bezwzględnego czyli zobowiązującego sąd odwoławczy do uchylecia zaskarżonego orzeczenia niezależnie od granic zaskarżenia i podniesionych zarzutów oraz wpływu uchybienia na treść orzeczenia .

Przepis art. 463 § 1 pozwala sądowi pierwszej instancji przy spełnieniu opisanych przesłanek uwzględnić zażalenie . Sąd a quo nie ma natomiast w przypadku skutecznego cofnięcia przez stronę zażalenia uprawnień do pozostawienia tego środka odwoławczego bez rozpoznania (arg. a contrario art 463 § 1 k.p.k w zw. z art. 432 k.p.k)²⁹⁸.

²⁹⁶ Por. A.Kordik , F.Prusak , Z.Świda op. cit , str. 87 ; K.Marszał , Proces... , str. 438 ; P.Hofmański , E.Sadzik K.Zgryzek op cit. , str. 660 ; F.Prusak , Komentarz do kodeksu postępowania karnego , tom II , Warszawa 1999r. , str. 1306 . ; S.Zabłocki op cit , str. 544 .

²⁹⁷ Por. T.Grzegorzczak , Kodeks postępowania karnego .Komentarz , Kraków 1998r. , str. 931 ; P.Hofmański , E.Sadzik , K. Zgryzek op cit. , str. 663-664 . ; F.Prusak op cit , str. 1306 ; S.Zabłocki op cit. , str. 543 .

²⁹⁸ Por. E.Skrętowicz , Zażalenie na postanowienie kończące postępowanie karne w : Środki zaskarżenia w procesie karnym . Księga pamiątkowa ku czci prof. Z.Dody , Zakamycze 2000r., str. 453 .

III. APELACJA .

Wyrok sądu pierwszej instancji może zostać zaskarżony apelacją przez strony . Istnieje również możliwość , odmiennie niż było to uregulowane w k.p.k z 1969 roku , zaskarżenia uzasadnienia orzeczenia (art. 425 § 2k.p.k). Strona może w terminie zawitym siedmiu dni od daty ogłoszenia wyroku złożyć pisemny wniosek o sporządzenie na piśmie i doręczenie uzasadnienia wyroku .

Wniosek o sporządzenie i doręczenie uzasadnienia wyroku spełnia dwie funkcje : zobowiązuje sąd do sporządzenia uzasadnienia wyroku , chyba ,że jest ono sporządzone z urzędu (np. w sprawach podlegających orzecznictwu sądów wojskowych czy w razie zgłoszenia zdania odrębnego) , ponadto stanowi wstępny warunek zaskarżenia wyroku apelacją ²⁹⁹ .

Sporządzenie uzasadnienia z urzędu nie zwalnia strony od złożenia wniosku o doręczenie uzasadnienia . (art. 422§ 1 k.p.k). Nie złożenie w terminie takiego wniosku pozbawia stronę możliwości złożenia apelacji . Można bowiem wnieść apelację w terminie zawitym 14 dni od daty doręczenia osobie uprawnionej wyroku wraz z uzasadnieniem (art. 445 § 1 k.p.k w zw. z art. 222 § 2 k.p.k) .

Jeżeli strona wnieśli apelację w terminie przysługującym do złożenia wniosku , wtedy powoduje ona konieczność sporządzenia i doręczenia uzasadnienia wyroku . Następnie strona może w terminie 14 dniowym złożyć nową apelację lub poprzednią uzupełnić (art.445 § 2k.p.k w zw. z art. 422 § 1k.p.k).

Obowiązujące przepisy nie ograniczają , tak jak to było na gruncie kodeksu postępowania karnego z 1969 roku ani oskarżyciela posiłkowego ani powoda cywilnego w swoim uprawnieniu do wnoszenia apelacji .

Nowe unormowanie jest wynikiem wzmocnienia pozycji procesowej oskarżyciela posiłkowego który może obecnie występować w procesie nie tylko obok oskarżyciela posiłkowego, ale też zamiast niego, ponadto stanowi wzmocnienie kompensacyjnej funkcji procesu karnego poprzez przywiązanie większej wagi do zagadnień związanych z zaspokajaniem roszczeń cywilnych w tym procesie³⁰⁰

Apelacja od wyroku sądu okręgowego, która nie pochodzi od prokuratora lub pełnomocnika opisanego w art 88 § 2 i 3 k p k, powinna być sporządzona i podpisana przez adwokata (art 446 § 1 k p k)

Przepis ten ma za zadanie zapewnić odpowiedni poziom fachowy w sprawach należących do właściwości sądu okręgowego w pierwszej instancji, które w związku z tym zostały uznane za bardziej skomplikowane³⁰¹

Apelacja powinna spełnić wymogi pisma procesowego (art 119 k p k) Ponadto odwołujący się powinien wskazać zaskarżone rozstrzygnięcie bądź ustalenie, a także podać czego się domaga (art 427 § 1 k p k) Wskazanie czego domaga się odwołujący pozwala ustalić czy po jego stronie istnieje gravamen (uciążliwość) wynikła z wydanego orzeczenia Osoba wnosząca środek odwoławczy (apelację lub zazalenie) może bowiem skarżyć jedynie rozstrzygnięcia lub ustalenia naruszające jego prawa szkodzące jego interesom Nie dotyczy to oskarżyciela publicznego (art 425 § 3 k p k)

Jeżeli apelacja pochodzi od oskarżyciela publicznego, obrońcy lub pełnomocnika powinna ponadto zawierać wskazanie zarzutów stawianych rozstrzygnięciu oraz uzasadnienie (art 427 § 2 k p k) Apelację wnosi się do sądu, który wydał zaskarżony wyrok (art 428 § 1 k p k)

²⁹⁰ Por A Kaftal, System środków odwoławczych w polskim systemie prawnym, Warszawa 1972r, str 215-216

³⁰⁰ Por S Zabłocki op cit, str 592

³⁰¹ Por P Hofmanski, E Sadzik K Zgryzek op cit, str 598, F Prusak op cit, str 1262, S Zabłocki op cit, str 497

Kodeks postępowania karnego przewiduje przepisy ograniczające możliwość orzekania na niekorzyść oskarżonego w przypadku złożenia środków odwoławczych .

Rozważając zagadnienia związane z warunkowym umorzeniem postępowania należy zwrócić uwagę na dwa przepisy należące do tzw. reguł *ne peius* .

Mianowicie sąd odwoławczy nie może skazać oskarżonego , który został uniewinniony w pierwszej instancji lub co do , którego w I instancji umorzono czy też warunkowo umorzono postępowanie (art. 454 § 1 k.p.k) .

Zdaniem Sądu Najwyższego „ w wypadku , gdy sąd I instancji uniewinnił oskarżonego lub umorzył postępowanie ... , sąd odwoławczy może umorzyć postępowanie bezwarunkowo (w razie uprzedniego uniewinnienia), albo je warunkowo umorzyć – tylko wyjątkowo – gdy nie czyni własnych ustaleń i gdy popełnienie przez oskarżonego zawinonego czynu zabronionego jest oczywiście niewątpliwe . W pozostałych przypadkach sąd odwoławczy powinien uchylić zaskarżone orzeczenie i sprawę przekazać sądowi pierwszej instancji do ponownego rozpatrzenia ”³⁰².

Sąd odwoławczy może orzec surowszą karę pozbawienia wolności tylko wtedy ,gdy nie zmienia ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę zaskarżonego wyroku (art. 454 § 2 k.p.k) .

IV. NADZWYCZAJNE ŚRODKI ZASKARŻENIA

1. Prawomocne orzeczenia sądowe podlegają kontroli w wyniku wniesienia nadzwyczajnych środków zaskarżenia tj. kasacji bądź wniosku o wznowienie postępowania jest jego prawomocność .

³⁰² Wyrok z SN 07.12.94 r. II KRN 234/1994 , WOK 1995 , nr. 5 , str. 13 ; Podobnie SN z 22 .12.93r. , I KZP 34/1993 , OSNKW 1994 , z. 1-2 , poz. 9 z aprobowanymi uwagami Z.Dody i J.Grajewskiego Prz. Sąd

W polskim piśmiennictwie występują dwa stanowiska co do tego kiedy można uznać orzeczenia sądowe za prawomocne. Ze względu na charakter i temat pracy poglądy przedstawione zostaną skrótowo wraz z podaniem literatury w niniejszym zakresie.

Pierwsze stanowisko przyjmuje za kryterium prawomocności niewzruszalność orzeczenia w drodze zwykłych środków odwoławczych, obejmującą swym zakresem też jego niezaskarżalność³⁰³.

Drugie stanowisko za kryterium prawomocności orzeczenia uznaje jego niezaskarżalność za pomocą zwykłych środków odwoławczych³⁰⁴.

Nieodwołalność orzeczeń będzie dotyczyła przeważnie ich niezaskarżalności niemniej mogą także zaistnieć sytuacje, gdy mimo nie zaskarżenia orzeczenia zwyczajnym środkiem odwoławczym będzie mogło być ono zmienione bądź uchylone przez sąd odwoławczy z urzędu. Sytuacja taka może mieć miejsce między innymi wtedy, gdy w jednym procesie jest kilka osób współoskarżonych o popełnienie przestępstw pozostających ze sobą w ścisłym związku, a apelacja jest wniesiona tylko do niektórych z nich. Wówczas takie orzeczenie w stosunku do osób, co do których nie została wniesiona apelacja jest niezaskarżalne. Orzeczenie takie nie jest natomiast nieodwołalne do czasu zakończenia postępowania przed sądem drugiej instancji. Zgodnie z ustawą bowiem, sąd odwoławczy uchyla lub zmienia orzeczenie na korzyść współoskarżonych, choćby nie wnieśli środka odwoławczego, jeżeli je uchylił lub zmienił na rzecz współoskarżonego, którego środek odwoławczy dotyczył, gdy te same względy przemawiają za uchyleniem lub zmianą na rzecz tamtych (art. 435k p.k.).

1996, nr 6, str. 45 oraz R.A.Stefańskiego WPP, 1995, nr. 2, str. 74.; Ponadto uchwała SN Z 28.12.82 r., RNw 16/1982, OSNKW 1983nr. 6, poz. 85.

³⁰³ Por. S.Śliwiński, *Proces karny. Zasady ogólne*, Warszawa 1948, str. 442-444.; A.Kaftal, *Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym*, Warszawa 1996r., str. 69, 81-82.; A.Murzynowski, *Prawomocność orzeczeń sądowych jako przesłanka kasacji*, w: *Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga pamiątkowa ku czci prof. Z.Dody*, Zakamycze 2000r., str. 197-200.

2 Obowiązujące przepisy kodeksu postępowania karnego przewidują dwa tryby wniesienia kasacji :

- przez strony ,
- przez Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich .

Minister Sprawiedliwości – Prokurator Generalny , a także Rzecznik Praw Obywatelskich mogą wnieść kasację od każdego prawomocnego orzeczenia kończącego postępowanie sądowe (art. 521 § 1 k.p.k) .

Strony mogą natomiast wnieść kasację od każdego prawomocnego wyroku sądu odwoławczego kończącego postępowanie (art. 519 k.p.k) . Kasacja nie przysługuje od takich, prawomocnych , wyroków sądów odwoławczych , które nie kończą postępowania , a więc od wyroków uchylających wyrok sądu pierwszej instancji i przekazujących sprawę do ponownego rozpoznania , bądź do uzupełnienia postępowania przygotowawczego³⁰⁵ .

Strona , która nie zaskarżyła orzeczenia sądu pierwszej instancji , nie może wnieść kasacji od orzeczenia sądu odwoławczego , jeżeli orzeczenie pierwszej instancji utrzymano w mocy lub zmieniono na jej korzyść. Ograniczenie to nie dotyczy uchyleń wymienionych w art. 439 k.p.k (art. 520 § 2 i 3 k p k) .

Strony mogą więc wnosić kasację w przypadku orzeczenia warunkowego umorzenia postępowania jedynie w formie wyroku , a nie w formie postanowienia .

Kasacja może być wniesiona tylko z powodu uchybień wymienionych w art. 439 k.p.k lub innego rażącego naruszenia prawa , jeżeli mogło ono mieć istotny wpływ na treść orzeczenia Ustawa przewiduje też inne przesłanki złożenia kasacji, lecz nie dotyczą one wyroku warunkowo umarzającego postępowanie. Kasację na korzyść można bowiem wnieść jedynie w razie skazania oskarżonego za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe na karę pozbawienia wolności

---

³⁰⁴ Z.Doda , Rewizja nadzwyczajna , Warszawa 1972r. , str. 101-108 . ; K.Marszał , Proces... , str. 98 ; T.Grzegorzczak , J. Tylman , Polskie postępowanie , str. 773 .

bez warunkowego zawieszenia jej wykonania . Natomiast kasację na niekorzyść można wnieść jedynie w razie uniewinnienia oskarżonego albo umorzenia postępowania z przyczyn wskazanych w art. 17 § 4 pkt 3 i 4 k.p.k oraz z powodu nieczytelności sprawcy (art.523 § 2i3k p k). Dwa ostatnie ograniczenia dotyczą jedynie wnoszenia kasacji przez strony i to w przypadku innych uchybień niż wymienionych w art 439 k.p.k .

Podsumowując strony mogą jedynie wnieść kasację od wyroku warunkowo umarzającego postępowanie tylko z powodu uchybień wymienionych w przepisie art. 439 k.p.k. .Pozostałe przesłanki złożenia kasacji zarówno na korzyść jak i niekorzyść nie dotyczą wyroków warunkowo umarzających postępowanie lecz jedynie skazujących , uniewinniających , a także niektórych umarzających postępowanie bezwarunkowo .

Aby wnieść kasację trzeba najpierw w terminie zawitym 7 dni złożyć wniosek o uzasadnienie orzeczenia . Następnie w terminie zawitym 30 dni od doręczenia orzeczenia z uzasadnienia można wnieść kasację (art. 524 § 1 k.p.k) . Powyższego terminu nie stosuje się do kasacji wnoszonej przez Ministra Sprawiedliwości , Prokuratora Generalnego i Rzecznika Praw Obywatelskich .

Tryb i warunki formalne wniesienia i rozpoznania kasacji od wyroku warunkowego umorzenia postępowania nie różni się od innych kasacji , nie ma więc potrzeby ani możliwości dokładnego rozpatrywania tych zagadnień .

Omówienia wymaga natomiast rozstrzygnięcie wątpliwości , co do możliwości prowadzenia równoległe postępowania kasacyjnego oraz postępowania dotyczącego podjęcia warunkowego umorzenia postępowania. Zdaniem A. Murzynowskiego te dwa rodzaje postępowań dotyczą odrębnych przedmiotów orzekania . Kasacja ma ustalić czy orzeczenie nie zostało wydane z rażącym naruszeniem prawa Warunkowe umorzenie postępowania podejmuje się natomiast , gdy sprawca rażąco narusza porządek prawny w szczególności , gdy

---

³⁰⁵ S.Zablocki op cit. , str.643 ; P.Hofmański , E.Sadzik . K. Zgryzek op cit. , str.793 ; F.Prusak ,

uchyla się od nałożonych przez sąd dolegliwości związanych z wydanym orzeczeniem. Należy więc zgodzić się z autorem, iż nie zachodzi w takim przypadku przeszkoda w postaci zawisłości sprawy karnej do równoległego prowadzenia obu rodzajów postępowań.³⁰⁶

Przeszkodą taką będzie dopiero prawomocne orzeczenie sądu o podjęciu warunkowego umorzenia postępowania, wtedy bowiem orzeczenie będące przedmiotem kasacji straci swą prawomocność i wygaśnie przesłanka postępowania kasacyjnego. Będzie natomiast możliwość zaskarżenia postępowania prowadzonego w wyniku podjęcia postępowania i następnie zaskarżenia wydanego orzeczenia, a po jego uprawomocnieniu złożenia ewentualnej kasacji.

Zgodzić się należy z A. Murzynowskim, iż nie będzie przeszkody w prowadzeniu postępowania w sprawie podjęcia warunkowego umorzenia postępowania mimo równoległego prowadzenia w tej sprawie kasacji³⁰⁷.

Dopuszczalność takiego postępowania zostanie dopiero wyłączona w wyniku uchylecia orzeczenia przez sąd kasacyjny.

3. Wznowienie postępowania może nastąpić na wniosek strony (art. 542 § 1 k.p.k.). Wniosek może dotyczyć zarówno prawomocnych wyroków jak i postanowień sądowych. Postępowanie sądowe zakończone prawomocnym orzeczeniem wznawia się, jeżeli:
- a) w związku z postępowaniem dopuszczono się przestępstwa, a istnieje uzasadniona podstawa do przyjęcia, że mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia,
  - b) po wydaniu orzeczenia ujawnią się nowe fakty lub dowody nieznane przedtem sądowi, wskazujące na to, że:
    - skazany nie popełnił czynu, albo jego czyn nie stanowił przestępstwa lub nie podlegał karze,
    - skazano go za przestępstwo zagrożone karą surowszą albo nie uwzględniono okoliczności zobowiązujących do nadzwyczajnego

---

Komentarz., str. 1403.

³⁰⁶ A. Murzynowski, Prawomocność..., str. 205.

³⁰⁷ Tamże, str. 206.

złagodzenia kary albo też błędnie przyjęto okoliczności wpływające na nadzwyczajne obostrzenie kary ,

-sąd umorzył lub warunkowo umorzył postępowanie karne błędnie przyjmując popełnienie przez oskarżonego zarzucanego mu czynu (art. 540 § 1 k.p.k) .

Przypadek dopuszczenia się przestępstwa w związku z prowadzonym postępowaniem przy uzasadnionej podstawie do przyjęcia , iż mogło to mieć wpływ na treść orzeczenia, pozwala na wznowienie postępowania zarówno na korzyść jak i niekorzyść oskarżonego .

Użyte w tej przesłance sformułowanie „ w związku z postępowaniem” bez określenia jakiego rozstrzygnięcia dotyczy wskazuje , iż można na tej podstawie złożyć wniosek o wznowienie postępowania w stosunku do każdego prawomocnego orzeczenia . Trzy kolejne podstawy skonstruowane są w taki sposób , iż możliwe jest wznowienie postępowania jedynie na korzyść oskarżonego . Tylko trzecia przesłanka pozwala na złożenie wniosku o wznowienie postępowania w przypadku orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie. Dwie pierwsze dotyczą bowiem orzeczeń skazujących .

Postępowanie wznawia się na korzyść oskarżonego , jeżeli w wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego stracił moc lub uległ zmianie przepis prawny będący podstawą skazania lub warunkowego umorzenia postępowania . Wznawia się je też na korzyść oskarżonego , gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską (art. 540 § 2 i 3 k.p.k) .

Jak wynika z treści przepisu te podstawy pozwalają również na wznowienie postępowania jedynie na korzyść oskarżonego . Stwierdzenie to znajduje się wprost w omawianych normach prawnych. Obie przesłanki pozwalają na wznowienie postępowania w stosunku do orzeczenia warunkowo umarzającego postępowanie .

V .WNIOSEK O STWIERDZENIE NIEWAŻNOŚCI .

Kodeks postępowania karnego z 1997 roku wprowadził do procesu karnego instytucję nieważności , występującą w kodeksie postępowania karnego z 1928 roku i następnie zlikwidowaną przepisami k.p.k z 1969 roku ³⁰⁸ .

Nieważność z mocy samego prawa stwierdza na posiedzeniu z urzędu , z inicjatywy organu postępowania , albo na wniosek strony , sąd apelacyjny w składzie trzech sędziów . O nieważności orzeczenia sądu apelacyjnego oraz Sądu Najwyższego orzeka Sąd Najwyższy (art 102 § 2 k p k) .

Wyrok , nakaz karny , a także postanowienie zamykające drogę do wydania wyroku , w przedmiocie warunkowego umorzenia postępowania albo środka zabezpieczającego , oddalające wniosek o wznowienie postępowania oraz wydane na podstawie art. 420 § 1 lub 2 , są nieważne z mocy samego prawa , jeżeli :

- 1)oskarżony nie podlegał orzecznictwu polskich sądów karnych ,
- 2) w wydaniu orzeczenia brała udział osoba nieuprawniona do orzekania bądź podlegająca wyłączeniu na podstawie art. 40 § 1 pkt 1- 3 lub 6 oraz § 2 i 3 ,
- 3) orzeczenie zostało wydane pomimo to , że inne postępowanie co do tego samego czynu tej samej osoby zostało już prawomocnie ukończone ,
- 4)orzeczono karę , środek karny lub środek zabezpieczający nie znane ustawie ,
- 5)zapadło z naruszeniem zasady większości głosów lub nie zostało podpisane przez którąkolwiek z osób biorących udział w jego wydaniu ,

---

³⁰⁸ Szerzej S. Waltoś , Nieważność ipso iure , czyli przyczynek do hipertrofii środków zaskarżenia w : Środki zaskarżenia w procesie karnym . Księga pamiątkowa ku czci prof. Z.Dody , Zakamycze 2000r., str. 325-329 .

- 6) sąd orzekł w składzie nie znanym ustawie ,
- 7) zachodzi sprzeczność w treści orzeczenia , uniemożliwiająca jego wykonanie (art. 101 § 1 k.p.k.) .

Uchybienia opisane powyżej mogą dotyczyć wszelkich orzeczeń wydawanych w postępowaniu karnym w tym również warunkowo umarzających postępowanie . Jedyne uznanie jako podstawy nieważności orzeczenie kary nieznannej ustawie nie dotyczy warunkowego umorzenia , gdyż warunkowo umarzając postępowanie nie orzeka się kar . Natomiast ustawa przewiduje możliwość orzeczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania dwóch środków karnych oraz przepadku przedmiotów tytułem środka zabezpieczającego . Może się więc zdarzyć , iż sąd dopuści się uchybienia opisanego w punkcie 4 orzekając na przykład środek karny nie znany ustawie .

W projekcie nowelizacji do k.p.k (od kwietnia 2000 roku) znajduje się propozycja całkowitej likwidacji instytucji nieważności z mocy samego prawa , natomiast podstawy nieważności orzeczenia mają zostać przeniesione do bezwzględnych uchybień odwoławczych ³⁰⁹ .

ROZDZIAŁ VII

WPLYW PRZEBIEGU OKRESU PRÓBY NA SKUTKI PROCESOWE ORZECZENIA O WARUNKOWYM UMORZENIU POSTĘPOWANIA .

I. WPROWADZENIE .

Omawiając zagadnienia związane z przebiegiem okresu próby należy zwrócić uwagę na te normy , które regulują sytuację prawną sprawcy po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania a przed pomyślnym upływem próby , bądź podjęciem postępowania będącego wynikiem naruszenia prawnych norm sprawcy .

Zgodnie z rozważaniami przedstawionymi w rozdziale III niniejszego opracowania , na sprawcy wobec, którego warunkowo umorzono postępowanie może ciążyć szereg obowiązków w szerokim tego słowa znaczeniu . Ustawa przewiduje możliwość , bądź obowiązek podjęcia postępowania , jeżeli sprawca w okresie próby swoim zachowaniem spowoduje naruszenie tych obowiązków .

Trafnie bowiem zwrócił uwagę M .Cieślak , iż warunkowe umorzenie postępowania jest „ warunkowe ” , dlatego , że od spełnienia określonych w ustawie warunków „ uzależnione jest definitywne załatwienie sprawy w drodze warunkowego umorzenia.”³¹⁰

Ustawodawca w przepisie art. 68 k.k przewidział bardziej liberalną regulację dotyczącą podjęcia warunkowego umorzenia postępowania niż było to ujęte w kodeksie karnym z 1969 roku . Przepis art. 29 § 2 d k.k przewidywał bowiem obligatoryjne podjęcie postępowania , jeżeli sprawca w okresie próby uchylał się od

³¹⁰M.Cieślak . Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia . PiP, nr. 3-4 . 1971r. , str. 619

wykonania obowiązku nałożonego w myśl art. 28 d.k.k (odpowiednio 67 w obowiązującym k.k) , a także w razie rażącego naruszenia porządku prawnego przez sprawcę , a w szczególności dopuszczenia się przestępstwa .

Kodeks karny z 1997 roku nakazuje podjąć postępowanie karne , jeżeli sprawca w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne , za które został prawomocnie skazany (art. 68 § 1 k.k) .

Samo upływanie okresu próby nie powoduje automatycznie uznania , iż warunkowe umorzenie postępowania nie może być podjęte Zgodnie bowiem z przepisem art. 68 § 4 k.k warunkowego umorzenia postępowania nie można podjąć później niż w ciągu 6- ciu miesięcy od zakończenia okresu próby . Przy czym należy podkreślić , iż postanowienie o podjęciu warunkowego umorzenia postępowania musi nie tylko zapaść , ale i uprawomocnić się przed upływem 6 – ciu miesięcy od zakończenia okresu próby³¹¹ . W obowiązującym kodeksie karnym okres po upływie , którego nie może zostać podjęte postępowanie karne został wydłużony do 6 –ciu miesięcy z 3 miesięcy , które przewidywały przepisy kodeksu karnego z 1969 roku.

Zmiany te należy ocenić pozytywnie mimo , iż krótszy okres (3 miesiące) dawał oskarżonemu niewątpliwie możliwość osiągnięcia stabilizacji prawnej i pełnej rehabilitacji społecznej³¹² . Z drugiej strony na uwagę zasługuje fakt , że ze względu na krótki okres próby przewidywanej przez ustawodawcę , ustanowienie również krótkiego okresu po upływie przerwy , w którym można podjąć postępowanie , mogłoby uniemożliwić skuteczne działanie w tym zakresie³¹³ .

Przesłanką obligatoryjną podjęcia postępowania – co będzie dokładnie omawiane w dalszej części opracowania – jest popełnienie przez sprawcę w okresie próby przestępstwa umyślnego , za które został

³¹¹ Por. P.Hofmański , L.Paprzycki , Środki związane z poddaniem sprawcy próbie: w Nowa kodyfikacja karna . Kodeks karny . Krótkie komentarze , z.26 , str. 97 ; M.Kalitowski w Kodeks karny komentarz , tom II, red. A.Wąsek, Gdańsk 1999 str.190 .

³¹² Por. M.Leonieni , W. Michalski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej , Warszawa 1972r. str.246 .

³¹³ Por. B. Kunicka –Michalska w : Kodeks karny . Część ogólna . Komentarz , red. G.Rejman , Warszawa 1999r., str. 1102 .

prawomocnie skazany. Uprawomocnienie się orzeczenia wiąże się bardzo często z długim okresem czasu od momentu popełnienia przestępstwa. Mogłyby więc zaistnieć sytuacje, w których mimo popełnienia ciężkiego bulwersującego opinii społeczną przestępstwa sąd nie mógłby w stosunku do sprawcy podjąć warunkowego umorzenia postępowania, albowiem wyrok w drugiej sprawie uprawomocnił się po upływie terminu przewidywanego w przepisie art. 68 § 4 k.k. Z drugiej strony ze względów omawianych wcześniej, termin opisany w tymże przepisie nie może być zbyt długi. Nie można bowiem pogarszać sytuacji sprawców drobnych przestępstw o pozytywnej prognozie kryminalnej z obawy o ewentualną długotrwałość prowadzonych w przyszłości spraw w stosunku do tych osób.

II. PODJĘCIE WARUNKOWEGO UMORZENIA POSTĘPOWANIA.

Ustawa przewiduje trzy główne podstawy podjęcia warunkowego umorzenia postępowania:

- podjęcie obligatoryjne,
- podjęcie fakultatywne w związku z zachowaniem sprawcy w okresie próby,
- podjęcie fakultatywne w związku z zachowaniem sprawcy przed uprawomocnieniem się orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania.

Sąd ma obowiązek podjęcia postępowania karnego jeżeli sprawca w okresie próby popełnił przestępstwo umyślne, za które został prawomocnie skazany (art. 68 § 1 k.k.).

Wobec nie sprecyzowania przez ustawodawcę jakiego rodzaju ma być popełnione przestępstwo umyślne należy przyjąć, iż podstawą podjęcia warunkowego umorzenia postępowania będzie popełnienie

każdego przestępstwa umyślnego. Przestępstwo to musi być ponadto popełnione w okresie próby i za to przestępca ma być prawomocnie skazany. Nie ma znaczenia czy wyrok uprawomocnił się w okresie próby czy w ciągu 6 -ciu miesięcy do jego upływu o ile oczywiście postanowienie sądu o podjęciu postępowania uprawomocni się przed upływem 6- ciu miesięcy od zakończenia okresu próby .

Sąd może podjąć postępowanie karne , jeżeli sprawca w okresie próby , rażąco narusza porządek prawny , w szczególności gdy popełnił inne niż określone w art. 68 § 1 k.k przestępstwo , jeżeli uchyla się od dozoru , wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego , albo nie wykonuje zawartej z pokrzywdzonym ugody (art. 68 § 2 k.k.).

Ustawa nie precyzuje co należy rozumieć przez rażące naruszenie prawa . Na pewno jest nim popełnienie przestępstwa , uchylenie się od dozoru , czy wykonania nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego bądź wykonania zawartej z pokrzywdzonym ugody . W literaturze za rażące naruszenie prawa zgodnie przyjmuje się nie tylko naruszenie norm prawa karnego , ale też prawa o wykroczeniach , rodzinnego , cywilnego , prawa pracy bądź prawa administracyjnego³¹⁴ .

Przy ocenie rażącego naruszenia prawa należy wziąć pod uwagę ciężar gatunkowy i wagę czynu , napięcie złej woli sprawcy oraz czy działanie miało cechy uporczywości³¹⁵ . Nie można dopatrywać się rażącego naruszenia prawa oczywiście w drobnych przypadkach , które nie świadczą o ujemnym nastawieniu sprawcy np. w razie nieprawidłowego przekroczenia jezdni ³¹⁶ .

Sformułowanie użyte w ustawie „ w szczególności , gdy popełnił inne niż określone w art. 68 § 1 przestępstwo” wzbudziło w

³¹⁴ Por. np. J.Bednarzak , Warunkowe umorzenie postępowania w świetle przepisów k.p.k , PP , 1969r. , nr. 8 ; P.Kruszyński , Wzruszalność prawomocnych orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania , NP , 1971r. ,nr. 1 ,str. 60 ; M.Leonieni , W. Michalski , Warunkowe umorzenie... , str. 239 ; A.Marek . Kodeks karny z komentarzem w : Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze , z. 13 , str. 112 ; M.Kalitowski op cit. , str. 186-187 . ; B.Kunicka -Michalska w : Kodeks karny... , str. 1103 .

³¹⁵ Por. Postanowienie SN z 06.10.1970r. . Biuletyn SN , 1970r. , nr. 11 , poz. 24 ; A.Marek , Kodeks... , str. 112 .

piśmiennictwie wątpliwości interpretacyjne . Słusznie podnosi się , iż określenie „inne” jest nieprecyzyjne³¹⁷ .

Według A. Marka „fakultatywną podstawę podjęcia warunkowo umarzającego postępowania będzie stanowić :

- popełnienie przez sprawcę w okresie próby przestępstwa umyślnego , za które sprawca został skazany , ale w sytuacji , gdy wyrok się jeszcze nie uprawomocnił w czasie decydowania o podjęciu postępowania ,
- popełnienie przestępstwa nieumyślnego , chociażby sprawca został za nie prawomocnie skazany ,
- popełnienie nowego przestępstwa umyślnego lub nieumyślnego przed uprawomocnieniem się orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania .³¹⁸

Według innych autorów sformułowanie „ przestępstwo nie objęte reguła art.68 § 1” sprowadza się do pojęcia „ przestępstwo nieumyślne , za które sprawca został prawomocnie skazany ”³¹⁹ . Ustawa nie wymaga co prawda *expressis verbis* prawomocnego skazania za takie przestępstwo , ale z uwagi na zasadę domniemania niewinności (art. 5 § 1 k.p.k) nieprawomocne skazanie nie może być podstawą podjęcia niekorzystnych dla sprawcy decyzji .

Stanowisko , iż aby zachodziła podstawa podjęcia postępowania , fakt popełnienia przestępstwa musi być ustalony w trybie przewidzianym przez prawo czyli na podstawie prawomocnego orzeczenia , reprezentowano również w doktrynie na tle przepisów kodeksu karnego z 1969 roku.³²⁰

W omawianej kwestii należy przychylić się do drugiego poglądu .

³¹⁶ Por. P.Kruszyński : *Wzruszalność ...* , str. 60 ; M.Leonieni , W.Michalski , *Warunkowe umorzenie ...* , str. 239-240 ;

³¹⁷ Por. A.Marek , *Komentarz...* , str. 113 ; M.Kalitowski *opcit.* , str. 187 .

³¹⁸ A.Marek , *Komentarz...* , str. 113 .

³¹⁹ Por. B.Myrna , *Instytucja podjęcia warunkowo umorzonego postępowania karnego w świetle nowego kodeksu karnego w : Nowa kodyfikacja prawa karnego . Tom III , red. L. Bogunia . Wrocław 1998r. , str. 55 ; P.Hofmański . L.Paprzycki , *Środki związane z ...* , str. 95 ; M.Kalitowski *op cit.* , str. 188 .*

³²⁰ Por. J.Bednarzak , *Warunkowe umorzenie ...* , str. 11 ; J.Wasilewski , *W sprawie warunkowego umorzenia postępowania karnego* , *Pal.* 1970r. ,nr.12 , str. 46-47 ;P. Kruszyński , *Wzruszalność ...* , str. 60 ; M.Leonieni , W. Michalski , *Warunkowe...* , str. 241-242 ; J. Kutrzebski , *Warunki umorzenia postępowania karnego a wynik próby* , *Pal.* 1974r. , nr. 5 , str. 59-63 .

Niewątpliwie sformułowanie użyte w ustawie może budzić wątpliwości interpretacyjne. Niedopuszczalna jest jednak interpretacja, która byłaby sprzeczna z jednym z podstawowych uprawnień danych oskarżonemu w procesie karnym, a mianowicie z zasadą domniemania niewinności.

Zasada domniemania niewinności wynika z art. 5 § 1 kodeksu postępowania karnego, z art. 42 ust. 3 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Nie można wbrew tej zasadzie wyciągać dla sprawcy negatywnych konsekwencji bez prawomocnego wyroku sądu. Przepis art. 68 § 2 k.k. używa sformułowania „popęłnił inne... przestępstwo”. Gdyby ustawodawca uznał za stosowne np. ze względu na 6 – cio miesięczny okres od upływu próby, w którym można podjąć postępowanie karne, aby przesłanką podjęcia postępowania było „uzasadnione popęłnienie przestępstwa” bądź „uzasadniona obawa” czy „duże prawdopodobieństwo” jego popęłnienia to niewątpliwie tak by uczynił. Z tego typu sformułowaniem mamy do czynienia w kodeksie postępowania karnego np. art. 243 § 1 k.p.k., art. 244 § 1 k.p.k., art. 249 § 1 k.p.k., art. 313 § 1 k.p.k.

Aby została spełniona przesłanka uchylenia się sprawcy od dozoru nałożonego obowiązku lub orzeczonego środka karnego nie wystarczy samo stwierdzenie nie wykonywania obowiązków (w tym również wynikających z dozoru) czy nie wykonania orzeczonego środka. Musi bowiem zaistnieć sytuacja, w której sprawca miał obiektywną możliwość wykonania obowiązków czy środków karnych, a tego nie uczynił.³²¹ W tym przypadku również należy ocenić działanie sprawcy. Musi ono oznaczać negatywne podmiotowe nastawienie wobec takiego obowiązku. Nie będzie przykładowo podstawą podjęcia postępowania udanie się samochodem po lekarza do ciężko chorego przez osobę wobec której orzeczono zakaz prowadzenia pojazdów, w sytuacji, gdy nie było realnej możliwości dokonania tej czynności

³²¹ A.Marek, Kodeks..., str. 113; P.Hofmański, L.Paprzycki, Środki związane..., str. 96; A.Zoll, Kodeks..., str. 500; M.Kalitowski, Kodeks..., str. 188.

przez inną osobę , czy też jednorazowe opóźnienie w lożeniu na utrzymanie innej osoby³²² .

Ustawodawca nie użył słowa „uchylać ” w stosunku do nie wykonania zawartej z pokrzywdzonym ugody . Należy się jednak zgodzić z poglądem A.Zolla , iż także w tym przypadku ze względu na funkcję wychowawczą i weryfikacyjną okresu próby podstawą podjęcia postępowania powinno być niewykonanie zawartej z pokrzywdzonym ugody w sytuacji, gdy sprawca miał ku temu możliwości.³²³

Ponadto sąd może podjąć postępowanie karne, jeżeli sprawca po wydaniu orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania , lecz przed jego uprawomocnieniem się , rażąco naruszył porządek prawny , a w szczególności , gdy w tym czasie popełnił przestępstwo (art. 68 § 3 k.k).

Podstawa ta w przeciwieństwie do poprzednich umożliwia sądowi podjęcie postępowania nie w okresie próby lecz jeszcze przed uprawomocnieniem się orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania . Ustawodawca użył sformułowania „popełnił przestępstwo” bez bliższego określenia jego rodzaju . Wobec tego należy przyjąć , iż chodzi tu o każdy rodzaj przestępstwa zarówno umyślnego jak i nieumyślnego . Wskazuje na to też wyrażenie „narusza porządek prawny” co zgodnie z wcześniejszymi rozważeniami obejmuje dużo większy zakres naruszeń norm prawnych niż popełnienie przestępstwa .

O podjęciu postępowania warunkowo umorzonego sąd orzeka na wniosek oskarżyciela lub pokrzywdzonego albo z urzędu (art. 549 k.p.k). W stosunku do przepisów kodeksu postępowania karnego z 1969 roku rozszerzono katalog podmiotów uprawnionych do złożenia wniosku . Dawniej nie mógł uczynić tego pokrzywdzony .

³²² Por. A. Zoll , Kodeks ... , str. 500 ; M.Kalitowski , Kodeks ... , str. 188 .

³²³ A.Zoll , Kodeks... , str. 500 ; P.Hofmański . E.Sadzik , K. Zgryzek , Kodeks postępowania karnego . Tom II . Komentarz . red. P. Hofmański , str. 912 .

Wniosek o podjęcie postępowania może być cofnięty. Sąd nie jest związany cofnięciem wniosku przez uprawniony podmiot, może bowiem orzekać w przedmiocie podjęcia postępowania także z urzędu.³²⁴

W sytuacji, gdy kurator sądowy na podstawie art. 172 § 2 pkt 4 k.k. złoży do sądu wniosek o podjęcie postępowania, a sąd przychylił się do niego, należy traktować to jako działania sądu z urzędu³²⁵. Ze względu na usytuowanie kuratorów sądowych przy sądach, należy przyjąć działania sądu podjęte w wyniku informacji kuratora za orzekanie z urzędu.

Wydanie postanowienia o podjęciu warunkowo umorzonego postępowania powinno być poprzedzone odpowiednim sprawdzeniem okoliczności faktycznych uzasadniających podjęcie postępowania.³²⁶

W kwestii podjęcia postępowania warunkowo umorzonego orzeka na posiedzeniu sąd pierwszej instancji właściwy do rozpoznania sprawy. W posiedzeniu ma prawo brać udział oskarżony i jego obrońca oraz pokrzywdzony i jego obrońca (art. 550 § 2 k.p.k.).

Na postanowienie o pozostawieniu wniosku bez rozpoznania oraz w kwestii podjęcia postępowania przysługuje zażalenie (art. 550 § 3 k.p.k.).

W stosunku do regulacji z kodeksu postępowania karnego z 1969 roku nastąpiło w obowiązujących przepisach rozszerzenie katalogu podmiotów uprawnionych do uczestniczenia w posiedzeniu dotyczącym podjęcia, jak też zaskarżenia postanowienia sądu. Poprzednia regulacja nie przewidywała w tej kwestii uprawnień pokrzywdzonego i jego pełnomocnika.

Kodeks postępowania karnego z 1969 roku przewidywał możliwość złożenia zażalenia jedynie na postanowienie oddalające wniosek lub pozostawiające go bez rozpoznania (art. 485 § 3 d.k.p.k.). Obowiązujące przepisy rozszerzyły więc możliwość złożenia zażalenia na postanowienie w kwestii podjęcia postępowania.

³²⁴ Por. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks ... , str. 910.

³²⁵ Tamże, str. 910

³²⁶ Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej z 29.01.1971r., VI KZP 26/69, OSNKW 1971r, nr. 3, poz. 33.

Należy przyjąć, że stwierdzenie „w kwestii podjęcia” obejmuje postanowienie o jego podjęciu a także postanowienie o oddaleniu wniosku³²⁷.

Rozszerzenie możliwości złożenia zazalenia na postanowienie o podjęciu postępowania należy przyjąć z uznaniem. Pozwoli ona bowiem poprzez kontrolę instancyjną na zapobieganie niesłusznemu podjęciu warunkowego umorzenia postępowania. Rozwiązanie takie było postulowane w piśmiennictwie³²⁸.

W przedmiocie podjęcia warunkowo umorzonego postępowania orzeka sąd na posiedzeniu. Sąd rejonowy orzeka w składzie jednoosobowym, zaś okręgowy w składzie trzyosobowym (art. 30 § 1 k.p.k.). Forma orzeczenia i skład sądu nie są zależne od tego czy postępowanie zostało warunkowo umorzone postanowieniem czy też wyrokiem. Sędzia uczestniczący w składzie sądu, który warunkowo umorzył postępowanie jest wyłączony z mocy prawa od orzekania w przedmiocie podjęcia tego postępowania (art. 40 § 1 pkt. 8 k.p.k.).

O podjęciu postępowania orzeka zawsze sąd właściwy do rozpoznania sprawy w pierwszej instancji nawet, gdy orzeczenie warunkowego umorzenia postępowania zapadło w sądzie orzekającym jako odwoławczy.³²⁹

Sąd rozpatrujący wniosek może go pozostawić bez rozpoznania - gdy wniosek został złożony przez osobę nieuprawnioną, cofnięty a nie zachodzą przesłanki do podjęcia postępowania z urzędu lub, gdy nie spełniono warunków formalnych. Sąd oddala wniosek - gdy jest on merytorycznie niezasadny, lub przekroczony został termin określony w art. 68 § 4 k.k. albo podjąć postępowanie.³³⁰

Przepis art. 550 § 4 k.p.k. nakazuje powiadomić poręczającego o podjęciu postępowania warunkowo umorzonego. Jest on

³²⁷ Por. T.Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Kraków 1998r., str. 1079; R.A.Stefański: Kodeks..., str.768; P.Hofmański, E. Sądziak, K. Zgryzek, Kodeks..., str. 915.

³²⁸ A.Marek, Warunkowe..., str. 255; M.Leonieni, W.Michański, Warunkowe..., str. 249.

³²⁹ Por. T. Grzegorzczak, Kodeks..., str. 1078; R.A.Stefański, Kodeks..., str. 768; A.Hofmański, E.Sądziak, K.Zgryzek, Kodeks..., str. 914.

³³⁰ A.Marek, Warunkowe..., str. 255; M.Olszewski w M. Siewierski, J. Tylman, M. Olszewski Postępowanie karne w zarysie. 1974r., str. 311; S.Stachowiak w: W.Daszkiewicz, T.Nowak, S.Stachowiak Proces karny. Część szczególna, Poznań 1996 r., str. 153.

niezrozumiały. Zgodnie bowiem z uwagami poczynionymi we wcześniejszej części opracowania ustawodawca aktualnie zrezygnował z uzależniania warunkowego umorzenia postępowania od poręczenia, tak jak to było praktykowane na gruncie art. 28 § 1 k.k z 1969 roku. Najprawdopodobniej ustawodawca rezygnując z instytucji poręczenia przy warunkowym umorzeniu zapomniał o uwzględnieniu tej zmiany w k.p.k i powtórzył in extenso przepis art. 485 § 4 d.k.p.k.³³¹

W razie podjęcia postępowania warunkowo umorzonego sprawa toczy się od nowa na zasadach ogólnych przed sądem właściwym do jej rozpoznania (art. 551 k.p.k).

Przepis ten zastąpił poprzednio obowiązujące unormowania (art. 486 d.k.p.k.). Na tle dawnego przepisu sporna była kwestia czy przy podjęciu postępowania sprawę zawsze powinien rozpoznawać sąd pierwszej instancji³³², czy też powinien rozpoznawać sąd, przed którym sprawa się ostatnio toczyła³³³.

Po podjęciu postępowania toczy się ono na zasadach ogólnych od początku przed sądem właściwym do rozpoznania sprawy, którym jest sąd pierwszej instancji, nawet wówczas, gdy o warunkowym umorzeniu orzekł sąd drugiej instancji³³⁴. Konieczne jest bowiem ponowne przeprowadzenie oceny zebranego w sprawie materiału dowodowego.³³⁵

Jeżeli postępowanie zostało warunkowo umorzone na posiedzeniu na podstawie wniosku prokuratora o warunkowe umorzenie postępowania, wówczas brak jest aktu oskarżenia bez którego rozpoznanie sprawy nie jest możliwe. W takiej sytuacji wniosek prokuratora zastępuje akt oskarżenia i prokurator w ciągu 7 dni od uprawomocnienia się postanowienia o podjęciu warunkowego

³³¹ Por. P. Hofmański, E. Sadzik K. Zgryzek, Kodeks ... str. 915; zdaje się tego nie zauważać R.A. Stefański Kodeks ... str.769.

³³² Tak też M. Mazur, Dwie kwestie z problematyki warunkowego umorzenia postępowania, NP, nr 1 1970 r. str.32; A. Marek, Warunkowe ..., str. 258; E. Skrętowicz w: J. Grajewski, E. Skrętowicz, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Gdańsk 1995 r. str.338; A. Bulsiewicz w: A.Bulsiewicz, M. Jeż – Ludwikowska, D. Kała, D. Osowska, Przebieg procesu karnego, Toruń 1996 r. str. 227.

³³³K. Marszał „Proces karny” Katowice 1996 r. str. 339; S. Waltoś, Proces karny, Warszawa 1996 r. str. 495

³³⁴P. Hofmański E. Sadzik K. Zgryzek, Kodeks ..., str.916.

umorzenia postępowania dokonuje czynności przewidywanych art 333 § 1 –3 k.p.k (art. 341 § 2 k.p.k) .

Rozpoznając sprawę od nowa sąd nie jest związany ustaleniami dokonanymi w postępowaniu , które zostało następnie warunkowo umorzone (art. 347 k.p.k.). Postanowienie o podjęciu postępowania „ unicestwia orzeczenie o warunkowym umorzeniu postępowania”.³³⁶ Po zakończeniu podjętego postępowania możliwe jest wydanie orzeczenia każdej treści w tym także ponownie warunkowo umarzającego postępowanie³³⁷ .

Na zagadnienie , z którego rozstrzygnięciem wiążą się wątpliwości interpretacyjne zwrócił uwagę R. A. Stefański³³⁸ . Z dniem 1.09.1998r stosowanie warunkowego umorzenia postępowania zostało przekazane do wyłącznej dyspozycji sądu . Przepisy dotyczące podjęcia warunkowego umorzenia postępowania przewidziane w rozdziale 57 k.p.k nie regulują sytuacji podjęcia postępowania w sytuacji, gdy warunkowego umorzenia dokonał ,jeszcze na gruncie kodeksów karnych z 1969 roku , prokurator. Przepis art. 6 przepisów wprowadzających k.p.k nakazuje stosować przepisy nowego k.p.k do spraw wszczętych przed dniem jego wejścia w życie , chyba , że przepisy wprowadzające stanowią inaczej . Przepisy te w omawianym zakresie nie zawierają odmiennych uregulowań. Tak więc w stosunku do warunkowego umorzenia postępowania przez prokuratora stosuje się przepisy rozdziału 57 k.p.k dotyczące podjęcia postępowania .

Zgodnie z wcześniejszymi rozważaniami dotyczącymi zagadnień podjęcia warunkowego umorzenia postępowania po wydaniu przez sąd postanowienia o podjęciu postępowania sprawa ma się toczyć do nowa na zasadach ogólnych , przed sądem właściwym do jej rozpoznania. Jak słusznie zauważa autor nie jest w pełni możliwe

³³⁵R. A. Stefański , Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego przez prokuratora , Prok. i Pr. Nr 2 2000 r. str. 123 .

³³⁶ Wyrok SN z 1 września 1994 r. II KRN 151/ 94 Prok. I Pr. 1995 nr 1 poz. 15

³³⁷ Por. post. SN z 30 czerwca 1981 VI KZP 12/81 nr 10 poz. 15 a także P. Kruszyński , Wzruszalność prawomocnych ... , NP. 1971 str. 60-61 ; M.Leonieni, W. Michalski , Warunkowe ... ,str. 249-250 ; B. Kunicka-Michalska w : Kodeks ... ,str. 1104 .

³³⁸ R.A. Stefański , Podjęcie postępowania ... , str. 121 i n.

uczynienie zadość wymienionym wymogom ³³⁹. Nie ma bowiem w sprawie ani aktu oskarżenia ani wniosku o warunkowym umorzeniu postępowania, który w trybie art. 341 § 2 k.p.k mógłby zastąpić tę skargę.

Należy się więc zgodzić z przedstawionym w omawianym artykule poglądem, iż rysują się dwa możliwe rozwiązania tej kwestii.

Pierwsze to przyjęcie, że postanowienie o warunkowym umorzeniu postępowania zastępuje akt oskarżenia. Zaznaczyć jednak trzeba, iż porównując przepis art. 286 § 1 d.k.p.k i art. 336 § 2 k.p.k., postanowienie takie nie zawiera wszystkich danych wymaganych dla wniosku o warunkowym umorzeniu postępowania.

W postanowieniu nie są podane bowiem inne dane o oskarżonym oraz dane o zastosowaniu środka zapobiegawczego, nie jest też wskazany sąd właściwy do rozpoznania i tryb postępowania.

Przemawia to za brakiem podstaw do przyjęcia w tej sytuacji w drodze analogii postępowania opisanego w przepisie art. 341 § 2 k.p.k.

Drugim możliwym rozwiązaniem jest przekazanie sprawy do prokuratora. Sprzeciwia się temu przepis art. 551 k.p.k, który nakazuje by sprawa toczyła się od nowa na zasadach ogólnych przed sądem właściwym do rozpoznania sprawy. Jednocześnie brak jest podstaw do zwrotu sprawy na mocy art. 345 § 1 k.p.k, bądź przepisu pozwalającego na przekazanie jej na innej podstawie.

Przychylić się należy do poglądu autora, iż mimo wad obu koncepcji, największe aksjologiczne uzasadnienia ma drugi wariant ponieważ wg przepisu art. 551 k.p.k „sprawa toczy się od nowa na zasadach ogólnych”. Wraca więc do punktu, z którego wyszła ³⁴⁰. Skoro znajdowała się w gestii prokuratora to do niego powinna wrócić.

Aby sprawa była skierowana do sądu musi być zgodnie z zasadą skargowości wniesiony akt oskarżenia bądź inna skarga. ³⁴¹

Zgadzam się z R. Stefańskim, iż w tej sytuacji prokurator

³³⁹ Tamże, str. 124

³⁴⁰ Tamże, str. 125

³⁴¹ Por. np. M. Cieślak, Polska procedura karna, Warszawa 1971 r., str. 258–267; A. Murzynowski, Istota i zasady procesu karnego, Warszawa 1984 r., str. 161; A. Kordik, F. Prusak, Z. Świda, Prawo karne procesowe Wrocław 1995r., str. 24–25.

otrzymawszy sprawę , po podjęciu postępowania , nie jest związany dokonanymi ustaleniami , oceną dowodów , ani zapatrywaniami prawnymi dokonanymi w poprzednim orzeczeniu .

W związku z powyższym prokurator może wnieść do sądu akt oskarżenia lub wnioski o warunkowe umorzenie postępowania bądź też je umorzyć .

Moim zdaniem ogólna ocena przepisów regulujących podjęcie warunkowo umorzonego postępowania wypada pozytywnie . Ze szczególnym uznaniem należy przyjąć zmianę przepisów w tym zakresie wprowadzoną kodeksami karnymi z 1997 roku .

Ograniczenie obligatoryjnych przesłanek podjęcia warunkowego umorzenia postępowania czyni tę instytucję bardziej elastyczną , dając w ten sposób sądowi większą swobodę orzekania w zależności od oceny działania sprawcy .

Wydłużenie okresu od zakończenia próby z 3 do 6 miesięcy, w którym nie można podjąć postępowania także należy ocenić pozytywnie. Pozwoli to ograniczyć sytuacje , w których sądom nie udawało się zakończyć postępowania w kwestii podjęcia warunkowego umorzenia ze względu na to , iż informacja o negatywnym zachowaniu się sprawcy dotarła do sądu pod koniec okresu próby lub tuż po jej zakończeniu . Zgodnie bowiem z wcześniejszymi uwagami postanowienie o podjęciu postępowania powinno nie tylko zapaść , ale też uprawomocnić się przed upływem 6 – ciu miesięcy od zakończenia okresu próby .

Ponadto kontynuując ocenę przepisów regulujących podjęcie warunkowo umorzonego postępowania należy podkreślić , iż kolejna zmiana w stosunku do przepisów kodeksów karnych z 1969 roku , polegająca na rozszerzeniu możliwości złożenia zażalenia również na postanowienie podejmujące takie postępowanie , a nie tylko na oddalające wniosek o podjęcie postępowania lub pozostawiające go bez rozpoznania , pozwoli na pełną kontrolę orzeczeń w tym zakresie .

W niniejszym opracowaniu brak jest danych statystycznych dotyczących ilości spraw warunkowo umorzonych , które zostały

podjęte , z uwagi na problemy techniczne z zebraniem takich danych W repertoriach sądowych nie ma bowiem osobnych tabeli na odnotowywanie tego typu informacji . Może to świadczyć o niewielkiej ilości podjętych postępowań a w związku z tym o dużej efektywności warunkowego umorzenia postępowania .

WNIOSKI

Przedstawione w niniejszym opracowaniu kwestie pozwalają na stwierdzenie , iż warunkowe umorzenie postępowania jest formą odpowiedzialności karnej nie połączonej ze skazaniem . Nie może być natomiast uznane za szczególną formę warunkowego skazania , czyli za orzeczenie skazujące przy pomocy nowego rodzaju sankcji karnej. Rozstrzygnięcie o warunkowym umorzeniu postępowania jest co prawda notowane w rejestrze skazanych , ale adnotacja ma charakter ewidencyjny bowiem po upływie próby zostaje usunięta bez względu na to czy zakończy się on w sposób pozytywny czy negatywny Ponadto uznanie warunkowego umorzenia za szczególną postać warunkowego skazania byłoby sprzeczne z założeniami twórców kodeksów karnych z 1969 roku i 1997 roku . W świetle stwierdzenia zawartego w uzasadnieniu do projektów tych kodeksów celem warunkowego umorzenia jest aby osoba wobec której zastosowano ten środek pozostała bez piętna skazania . Ponadto orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie nie ma nigdy formy wyroku skazującego niezależnie od tego czy jest wydane w formie wyroku czy postanowienia.

Nie można też uznać , iż warunkowe umorzenie postępowania nie zalicza się do form odpowiedzialności innej niż karna , a stanowi odpowiedzialność innego rodzaju . Po pierwsze orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie opiera się na niewątpliwym ustaleniu winy sprawcy. Ponadto środki i obowiązki nakładane na osobę wobec , której warunkowo umorzono postępowanie mimo celu wychowawczego mają charakter prawnokarny . Przewidziane są bowiem przez prawo karne a kara nie stanowi *conditio sine qua non* odpowiedzialności karnej . Wyrazem ponoszenia odpowiedzialności karnej oprócz kar mogą być

także środki karne , odstąpienie od wymierzenia kary , oraz środki o charakterze probacyjnym lub wychowawczym .

Ponadto autorzy kodeksu karnego z 1997r. nazwali warunkowe umorzenie postępowania „ środkiem polityki kryminalnej ”. W orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie sąd może nakładać na sprawcę dolegliwości , których karnoprawny charakter nie może budzić wątpliwości . Należą do nich na przykład dozór , czy środki karne w postaci świadczenia pieniężnego , zakazu prowadzenia pojazdów oraz przepadku przedmiotów . Ustawodawca wprowadzając do kodeksu karnego środki karne jednoznacznie wykazał , iż istnieje możliwość represji karnej za pomocą innych form niż kara.

Nie można też twierdzić , iż orzeczenie omawianego środka oznacza faktyczny brak odpowiedzialności karnej . Na sprawcę nakładane są bowiem środki karne i obowiązki próby o znacznej dolegliwości . Ponadto w razie niepomyślnego upływu okresu próby warunkowo umorzone postępowanie zostanie podjęte i może zakończyć się wyrokiem skazującym.

Warunkowe umorzenie postępowania jest instytucją wprowadzoną do polskiego systemu prawa karnego dopiero kodyfikacją z 1969 roku . Środek ten znalazł uznanie zarówno wśród większości przedstawicieli teorii jak i praktyki . Świadczy o tym duża ilość orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie w stosunku do ogólnej ilości osądzonych spraw karnych . W sądach rejonowych w 1999 roku był to najczęściej stosowany środek polityki kryminalnej po karze pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania oraz po samoistnej karze grzywny. Rozstrzygnięcia warunkowo umarzające postępowanie stanowiły w tym roku 9,6 % ogólnej ilości orzeczeń w skali kraju .Choć jest to wysoki procent to nie w pełni obrazuje rolę jaką odgrywa omawiany środek w polskim procesie karnym . Obliczony jest bowiem do wszystkich osądzeń w sprawach prowadzonych przed sądami rejonowymi , zaś warunkowe umorzenie może być stosowane jedynie do czynów , które zagrożone są karą nie przekraczającą 3 lat pozbawienia wolności , czy też w sytuacji

pojednania się sprawcy z pokrzywdzonym karą nie przekraczającą 5 lat pozbawienia wolności. Natomiast biorąc pod uwagę przestępstwa ścigane z oskarżenia prywatnego, co do których wysokość ustawowego zagrożenia karą pozwala zawsze na orzeczenie przedstawianego środka omawiane dane kształtują się inaczej. I tak w 1999 r. warunkowe umorzenie w sądach rejonowych okręgu Sądu Okręgowego we Wrocławiu w sprawach z oskarżenia publicznego wynosiło 7,3 % ogólnej liczby osądzeń, zaś w sprawach z oskarżenia prywatnego wynosiło odpowiednio 16,4 %.

Podobnie wśród przedstawicieli doktryny omawiana instytucja w większości przypadków oceniana była pozytywnie, zaś ewentualne uwagi dotyczyły takiego ukształtowania przepisów, aby spełniała ona jak najlepiej swe cele. Wyrazem uznania dla warunkowego umorzenia postępowania było wprowadzenie tej instytucji do kodeksów karnych z 1997 roku wraz ze znacznym rozszerzeniem możliwości jej stosowania oraz rozszerzeniem katalogu dolegliwości nakładanych na sprawcę przy jej orzekaniu. Wysokość ustawowego zagrożenia karą przestępstw opisanych w kodeksie karnym z 1997 roku pozwala na orzeczenie warunkowego umorzenia postępowania karnego w stosunku do sprawców 190 typów przestępstw przy 363 przewidzianych ustawą, a także do sprawców 27 typów przestępstw wojskowych na ogólną liczbę 42. Warunkowe umorzenie postępowania dotyczy tak zwanej drobnej przestępczości, dlatego w przeważającej większości rozpatrywanie spraw, które ze względu na wysokość sankcji popełnionego przestępstwa mogą zostać warunkowo umorzone, należy do właściwości rzeczowej sądów rejonowych i wojskowych sądów garnizonowych. Spośród przestępstw co do, których ze względu na wysokość ustawowego zagrożenia karą można orzec warunkowe umorzenie sądy okręgowe rozpoznają sprawy w I instancji tylko co do 11 typów przestępstw.

Zmianę przepisów rozszerzającą możliwość stosowania warunkowego umorzenia postępowania należy ocenić pozytywnie. Uprawnienie sądu do orzekania warunkowego umorzenia postępowania

w stosunku do sprawcy karanego za przestępstwo nieumyślne, a także w stosunku do sprawcy , który popełnił przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 -ciu lat , gdy pojednał się on z pokrzywdzonym lub naprawił szkodę pozwoli sądowi na bardziej elastyczne stosowanie tego środka polityki kryminalnej .

Nie zawsze będzie można warunkowo umorzyć postępowanie w sprawie o popełnienie przestępstwa zagrożonego karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5 -ciu lat. . Wiąże się to z charakterem chronionego dobra i związanego z nim pojęcia pokrzywdzonego . Jeżeli przestępstwo godzi w dobra abstrakcyjne takie jak dobro wymiaru sprawiedliwości , pokój czy środowisko naturalne wtedy nie można jednoznacznie ustalić pokrzywdzonego . W kodeksie karnym z 1997 roku jest 25 przestępstw , które są zagrożone karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 5- ciu lat i charakter chronionego dobra pozwala na jednoznaczne ustalenie pokrzywdzonego z czego postępowania prowadzone w stosunku do 3 z nich należą do właściwości sądu okręgowego .

Postulat dalszego rozszerzenia możliwości stosowania warunkowego umorzenia postępowania na przykład do przestępstw zagrożonych karą pozbawienia wolności nie przekraczającą 8 lat należy ocenić negatywnie. Mogło by to bowiem prowadzić do sytuacji , w której orzekano by tę instytucję w stosunku do czynów wymagających surowszej reakcji karnej .

Użyte przez ustawodawcę sformułowanie określające przesłanki warunkowego umorzenia , iż wina i społeczna szkodliwość „ czynu nie są znaczne ” nie można uznać za tożsame z pojęciem „ nieznaczne ”. Byłaby to bowiem interpretacja niezgodna z zasadami językowymi , które pouczają , że „nie” połączone z przymiotnikiem nabiera w tym przypadku szczególnego znaczenia . Pojęcie „ nie jest znaczne ” stanowi stopień „ pośredni ” między „ nieznacznym” i „znacznym” . Sformułowanie „nieznaczny ” ma bowiem zabarwienie silnie minimalizujące .

Istotne jest ustalenie zakresu pojęcia „uprzednio karany za przestępstwo”. Nie może być uznana za karana uprzednio za przestępstwo umyślne osoba, wobec której warunkowo umorzono postępowanie, orzeczono środek karny bądź środki lecznicze, wychowawcze lub poprawcze a także osoba, którą sąd skazał lecz odstąpił od wymierzenia kary. Omawiana przesłanka stosowania warunkowego umorzenia postępowania nie została bowiem ujęta jako brak wcześniejszego orzeczenia stwierdzającego popełnienie przez sprawcę czynu umyślnego bądź też skazanie go za taki czyn. Zgodne z wcześniejszymi rozważaniami orzeczenie warunkowo umarzające postępowanie nie może być uznane za rodzaj orzeczenia skazującego ani wymierzającego karę. Natomiast osobę wobec której w orzeczeniu skazującym wymierzono środek karny, środki wychowawcze, lecznicze lub poprawcze bądź też odstąpiono od wymierzenia kary nie można uznać za ukaraną. Wymienione środki nie są bowiem karami, a ustawa reguluje przesłankę warunkowego umorzenia jako karalność za przestępstwo umyślne a nie skazanie za taki czyn.

Pozytywnie należy ocenić rozszerzenie katalogu obowiązków na sprawcę w przypadku warunkowego umorzenia postępowania oraz umożliwienie orzekania trzech środków karnych. Daje to możliwość większej intensywności oddziaływania na osobę poddaną próbie oraz zapobiega „skostnieniu” omawianej instytucji.

Wątpliwości budzi natomiast celowość ustanowienia przepisu pozwalającego sądowi na nałożenie na sprawcę w przypadku warunkowego umorzenia postępowania obowiązku informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby. Obowiązek taki wynika bowiem wprost z innego przepisu znajdującego się w k.k.w. Zgodnie z ustawą, osoba wobec której warunkowo umorzono postępowanie obowiązana jest stawić się na wezwanie sądu lub kuratora sądowego i udzielać wyjaśnień co do przebiegu dozoru i wykonywania nałożonych na niego obowiązków, umożliwić kuratorowi wejście do mieszkania oraz informować go o zmianie zamieszkania lub pobytu (art. 169 § 3 k.k.w.).

Słuszna była natomiast rezygnacja z poręczenia przy warunkowym umorzeniu postępowania. Nie pozwalało ono bowiem na uniknięcie przez sprawcę poniesienia „skazy na honorze” i wyrażało rodzaj nagany społecznej. Ponadto powierzenie roli resocjalizacji czynnikowi amatorskiemu nie zdało egzaminu w praktyce. Zadania takie może natomiast spełniać nałożony dozór wykonywany przez osoby zajmujące się tym zawodowo.

Z uznaniem należy przyjąć uregulowanie w przepisach kodeksu postępowania karnego z 1997 r. właściwości do orzekania warunkowego umorzenia postępowania do wyłącznej dyspozycji sądu. Rozstrzygnięcie takie stanowi akt wymiaru sprawiedliwości połączony z pewną dolegliwością karną związaną ze stwierdzonym czynem przestępczym. W prokuraturze brak jest elementu niezawisłości właściwej sądom. Oddanie wyłącznie sądowi kompetencji do podejmowania decyzji w zakresie warunkowego umorzenia jest zgodne z konstytucyjną zasadą sądowego wymiaru sprawiedliwości w przedmiocie odpowiedzialności za popełnione przestępstwo (art. 45 ust. 1 konstytucji RP).

Warunkowe umorzenie postępowania może także wtedy stosowane gdy postępowanie jest prowadzone w trybie karno-skarbowym. Kodeks karny skarbowy dopuszcza bowiem możliwość orzeczenia tego środka polityki kryminalnej przy odpowiednim stosowaniu przepisów kodeksu karnego (art. 2 k.k.s.). Do postępowań szczególnych wymienionych w kodeksie postępowania karnego, których przepisy nie wyłączają możliwości orzekania warunkowego umorzenia postępowania należą: prywatno-skargowe, uproszczone oraz w sprawach karnych podlegających orzecznictwu sądów wojskowych. Nie można natomiast stosować warunkowego umorzenia w sądowym postępowaniu w sprawach o wykroczenia. Dotyczy to zarówno sytuacji, gdy sąd rozpoznaje sprawy w wyniku odwołania wniesionego od orzeczenia rejonowego kolegium do spraw wykroczeń bądź, gdy sąd rozpoznaje sprawę w pierwszej instancji w sytuacji kiedy kolegium lub przewodniczący przekaze ją uznając, że należy orzec karę aresztu lub

zakaz prowadzenia pojazdów powyżej roku. Kodeks wykroczeń nie przewiduje bowiem możliwości warunkowego umorzenia postępowania w sprawie o wykroczenie, zaś kodeks karny reguluje tę instytucję jedynie w stosunku do odpowiedzialności za popełnienie wykroczenia. Nie jest też możliwe warunkowe umorzenie postępowania w trybie nakazowym. Zgodnie z ustawą nakazem karnym można orzec karę ograniczenia wolności lub grzywnę do 100 stawek dziennych oraz nawiązkę i przepadek przedmiotów. Można też poprzestać na orzeczeniu samego środka karnego wymienionego powyżej, jeżeli zachodzą warunki do orzeczenia tylko tego środka (art.502 §1-3 k.p.k.). Wobec powyższego nakazem karnym można wydać jedynie rozstrzygnięcie skazujące.

Słusznie ustawodawca dał prokuraturze możliwość wpływu na warunkowe umorzenie postępowania poprzez składanie wniosku w tym zakresie. Niemniej wymaga przemyślenia stosunkowa mała ilość orzeczeń warunkowo umarzających postępowanie w wyniku rozpoznania wniosku prokuratora w tym zakresie w stosunku do ogólnej liczby warunkowych umorzeń. Przyczyną takiej sytuacji może być to, iż sporządzenie wniosku o orzeczenie omawianego środka wymaga od prokuratora praktycznie poświęcenia tyle samo wysiłku co sporządzenie aktu oskarżenia. Prokurator nie ma więc motywacji do składania takiego wniosku i może pozostawiać sądowi decyzję co do tego czy skierować sprawę na posiedzenie w celu rozważenia możliwości orzeczenia warunkowego umorzenia. Podobnie jeżeli organy policji prowadzą dochodzenie uproszczone prokurator jedynie zatwierdza sporządzony przez policję akt oskarżenia. Policja nie ma natomiast uprawnień do sporządzenia wniosku o warunkowe umorzenie postępowania. Jeżeli prokurator chce złożyć omawiany wniosek musi sam go sporządzić. Wiąże się to w koniecznością poświęcenia przez prokuratora tej sprawie dodatkowego czasu co przy dużym obciążeniu pracą może mieć wpływ na mniejszą ilość składanych wniosków o warunkowe umorzenie. Aby temu zapobiec należy zastanowić się nad zmianą przepisów pozwalających na sporządzenie przez policję wniosku

o warunkowe umorzenia postępowania , który byłby zatwierdzany przez prokuratora bądź też , aby prokurator przy zatwierdzaniu skróconego aktu oskarżenia mógł wpisać bez uzasadnienia adnotację wnioskującą o warunkowe umorzenie .

Z zagadnień związanych z postępowaniem mediacyjnym w takim zakresie w jakim mogą mieć one związek z warunkowym umorzeniem postępowania , należy zwrócić uwagę na potrzebę takiej zmiany przepisów w tym zakresie , aby mediacja przebiegała szybko i była chętniej stosowana w praktyce . Z uznaniem należy ocenić projekt nowelizacji k.p.k. z kwietnia 2000 roku zgodnie ,z którym ma być wprowadzony przepis art. 320 § 1¹ k.p.k. w brzmieniu „ mediacja nie powinna trwać dłużej niż miesiąc , a jej okresu nie wlicza się do czasu trwania śledztwa lub dochodzenia , o których mowa w art.309 § 2 i 3 oraz art. 310 § 2 i 3 ”. Przepis ten powinien zmniejszyć obawy prokuratorów przed przedłużeniem postępowania przygotowawczego w związku z przeprowadzeniem mediacji. Gdyby wprowadzono do k.p.k. taki przepis istniałaby szansa na częstsze przeprowadzanie mediacji w postępowaniu przygotowawczym , zaś w przypadku jej pozytywnego zakończenia prokurator mógłby częściej składać wnioski o warunkowe umorzenie postępowania .

Należy przyjąć , iż nie ma przeszkód procesowych na orzeczenia warunkowego postępowania postanowieniem w fazie wstępnej rozprawy przed rozpoczęciem przewodu sądowego .Warunkowe umorzenie postępowania na posiedzeniu także następuje z odstępstwem od zasady bezpośredniości , natomiast sytuacja na rozprawie przed rozpoczęciem przewodu sądowego może ulec zmianie przemawiającej za takim rozstrzygnięciem (np. oskarżony wbrew poprzedniemu stanowisku nie sprzeciwia się warunkowemu umorzeniu). Brak jest przepisu , który uniemożliwiłaby wydanie takiego rozstrzygnięcia we wstępnej fazie procesu , zaś uczestnicy procesu zachowują takie same uprawnienia jakie mają na posiedzeniu dotyczącym rozważenia kwestii warunkowego umorzenia postępowania . Także założeniem ustawodawcy było , aby orzekanie warunkowego umorzenia w miarę możliwości

następowało na posiedzeniu co pozwala oskarżonemu uniknąć uczestniczenia w rozprawie głównej .

Nie można natomiast złożyć skutecznego wniosku o warunkowe umorzenie postępowania przez oskarżonego na podstawie przepisu art. 387 § 1 k.p.k. . Przepis ten stanowi bowiem o wydaniu wyroku skazującego przy spełnieniu odpowiednich warunków formalnych. Natomiast zgodnie z wcześniejszymi uwagami wyrok warunkowo umarzający postępowanie nie stanowi formy orzeczenia skazującego. Nie ma zaś przeszkód aby w omawianym przypadku za zgodą stron ograniczyć postępowanie dowodowe na mocy przepisu art. 388 k.p.k. , jeżeli wyjaśnienia oskarżonego przyznającego się do winy nie budzą wątpliwości .

Z uznaniem należy też przyjąć wprowadzoną w k.p.k. z 1997 r. zmianę przepisów dotyczących zaskarżenia postanowienia o warunkowym umorzeniu . Sprzeciw służący wcześniej oskarżonemu powodował nierówność uprawnień stron w tym zakresie, ale spowodowany był tym , iż postanowienie warunkowo umarzające postępowanie mógł wydać także prokurator . Słusznie natomiast ustawodawca dał oskarżonemu możliwość sprzeciwienia się planowanemu warunkowemu umorzeniu postępowania przez sąd na posiedzeniu .Sprzeciwienie się oskarżonego nie jest środkiem zaskarżenia lecz czynnością poprzedzającą wydanie orzeczenia , która nie pozbawia sądu możliwości warunkowego umorzenia lecz nakłada na sąd obowiązek skierowania sprawy na rozprawę i po jej przeprowadzeniu wydania dowolnego orzeczenia zgodnego z ujawnionym materiałem dowodowym. Oskarżony ma bowiem prawo do zakończenia postępowania po przeprowadzeniu pełnego postępowania dowodowego na rozprawie .

Przepisy k.p.k. z 1997 r. wprowadziły też szereg zmian dotyczących podjęcia warunkowego umorzenia , które należy ocenić pozytywnie .Po pierwsze obligatoryjną przesłanką podjęcia jest popełnienie przez sprawcę w okresie próby przestępstwa umyślnego. Natomiast regulacja k.k z 1969 r. przewidywała obowiązek podjęcia

postępowania w przypadku , gdy sprawca popełnił jakiegokolwiek przestępstwo , uchylał się od wykonania nałożonego obowiązku bądź rażąco naruszał porządek prawny . Nowe przepisy dają sądowi większą swobodę w działaniu w zależności od oceny sytuacji. Nie zawsze fakt popełnienia przestępstwa nieumyślnego musi wskazywać na to , iż sprawca w przyszłości nie będzie przestrzegał porządku prawnego , mimo wcześniejszego warunkowego umorzenia wobec niego postępowania za inny czyn .

Przepisy k.p.k. z 1969 r. przewidywały możliwość złożenia zażalenia jedynie na postanowienie oddalające wniosek o podjęcie postępowania lub pozostawiające go bez rozpoznania . Pozytywnie należy ocenić zmianę przepisów w tym zakresie pozwalającą na pełną kontrolę instancyjną działań sądu .

Przepisy k.p.k. z 1997 r. dopuszczają zażalenie na postanowienie w kwestii podjęcia postępowania . Dotyczy to więc zarówno postanowienia o podjęciu postępowania jak i o oddaleniu wniosku . Pozytywnie należy też ocenić wprowadzenie omawianymi przepisami równouprawnienia stron poprzez udzielenie pokrzywdzonemu uprawnienia do złożenia zażalenia na postanowienie w kwestii podjęcia postępowania. Uprawnienie to jest tym bardziej istotne , iż k.k. z 1997 r. ograniczył obligatoryjne przesłanki podjęcia postępowania dając sądowi większe kompetencje w tym zakresie . Pokrzywdzony w drodze kontroli instancyjnej może więc domagać sprawdzenia zasadności odmowy podjęcia postępowania warunkowo umorzonego .

Pozytywnie należy też ocenić zmianę terminu od zakończenia okresu próby po upływie , którego postępowanie nie może zostać podjęte z 3 do 6 miesięcy . Trzymiesięczny okres nie zawsze dawał sądowi możliwość skutecznego działania w tym zakresie . Natomiast dłuższy niż 6 miesięcy okres powodowałby brak stabilizacji prawnej sprawcy i uniemożliwiałby szybką rehabilitację społeczną .

Podsumowując instytucja warunkowego umorzenia postępowania zasługuje na aprobatę . Spełnia ona swoje cele w

odmienny sposób niż tradycyjne środki represji kryminalnej , pozostawiając sprawcę bez piętna skazania i bardzo często potrzeby prowadzenia rozprawy głównej. Przepisy kodeksów karnych z 1997 roku wprowadziły zmiany udoskonalające tę instytucję realizując w ten sposób szereg postulatów zarówno przedstawicieli doktryny jak i praktyki . Niemniej wśród przepisów regulujących warunkowe umorzenie postępowania znajdują się też takie , które dla lepszego funkcjonowania tej instytucji powinny zostać zmienione , co przy omawianiu poszczególnych zagadnień z nią związanych zostało przez autora przedstawione.

Niniejsze opracowanie nie zawiera danych statystycznych dotyczących efektywności i społecznego odbioru warunkowego umorzenia postępowania karnego ze względu na problemy techniczne związane z ich zebraniem. Zwiększenie przepisami kodeksów karnych z 1997 roku ilości nakładanych na sprawcę środków i obowiązków w orzeczeniu warunkowo umarzającym postępowanie , wpłynie z jednej strony na zwiększenie efektywności takiego orzeczenia poprzez możliwość nakładania na sprawcę większej ilości obowiązków w szerokim tego słowa znaczeniu w zależności od konkretnej sytuacji , zaś z drugiej strony wpłynie na lepszy odbiór społeczny omawianego środka polityki kryminalnej albowiem niosą one dla sprawcy dolegliwość , która powinna spowodować , iż warunkowe umorzenie postępowania nie będzie traktowane jako faktyczna bezkarność

BIBLIOGRAFIA

1. K. Adamowicz , K. Krosno , Trafna prognoza – skuteczne środki . Zapobiegać by nie sądzić , *Gazeta Prawnicza* 1976 nr 10 .
2. I Andrejew , *Polskie prawo karne w zarysie* , Warszawa 1978 .
3. I. Andrejew , W. Świda , W. Wolter , *Kodeks karny z komentarzem* , Warszawa 1973.
4. J. Bafia , Warunkowe umorzenie postępowania karnego według projektów kk i kpk , *Palestra* nr 12 , 1968 .
5. J. Bafia , Wzbogacenie środków zwalczania drobnej przestępczości , *Państwo i Prawo* 1968 nr 4-5 .
6. J. Bafia , K. Mioduski , M. Siewierski , *Kodeks karny. Komentarz* , Warszawa 1987.
7. S. Baniak , Poręczenie przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego w ustawie i w praktyce prokuratorskiej , *Nowe Prawo* 1980 nr 11-12 .
8. S. Baniak , Warunkowe umorzenie postępowania w ustawodawstwach niektórych krajów socjalistycznych , *Problemy Praworządności* 1982 nr 5 .
9. J. Bednarzak , Warunkowe umorzenie postępowania w świetle wytycznych SN , *Problemy Praworządności* 1971 nr 10.
10. E. Bieńkowska , J. Skupiński , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w praktyce prokuratorskiej (w świetle danych statystycznych) , *Studia Prawnicze* 1987 nr 3 .
11. E. Bieńkowska , J. Skupiński , Prokuratorska praktyka warunkowego umorzenia postępowania karnego w świetle badań aktowych , *Studia Kryminologiczne Kryminalistyczne i Penitencjarne* 1989 nr 20 .
12. E. Bieńkowska , Postępowanie mediacyjne w świetle kodeksu karnego i kodeksu postępowania karnego , w : *Nowa kodyfikacja karna . Kodeks postępowania karnego* , Warszawa 1998 , nr 14 .
13. M. Biłtyj , A. Murzynowski , Wznowienie postępowania karnego w PRL w świetle prawa i praktyki , Warszawa 1980 .
14. T. Bojarski , Społeczna szkodliwość czynu i wina w projekcie kodeksu karnego , w: *Problemy kodyfikacji prawa karnego . Księga ku czci Profesora Mariana Cieślaka* , Kraków 1993 .
15. T. Bojarski , Kilka uwag na temat podstawowych założeń nowego kodeksu karnego w : *Nowy kodeks prawa karnego. Zagadnienia węzłowe* , red. E. Skrętowicz , Zakamycze 1998 .
16. J. Bratoszewski , L. Gardocki , Z. Gostyński , S. M. Przyjemski , R. A. Stefański , S. Zabłocki ; red. Z. Gostyński , *Kodeks postępowania karnego. Komentarz* , Warszawa 1998 .
17. M. Brzeszczot , Instytucja warunkowego umorzenia postępowania karnego skarbowego , *Prawo i Życie* 1972 nr 9 .
18. K. Buchała , W sprawie znikomego społecznego niebezpieczeństwa czynu , *Palestra* 1970 nr 3 .
19. K. Buchała , S. Waltoś , *Zasady prawa i procesu karnego* , Warszawa 1975 .

20. K. Buchała , Prawo karne materialne , Warszawa 1980.
21. K. Buchała , System kar, środków karnych i zabezpieczających w projekcie kodeksu karnego z 1990 r. , Państwo i Prawo 1991 nr 6 .
22. K. Buchała , A. Zoll , Kodeks karny . Komentarz , Zakamycze 1997 .
23. A. Bulsiewicz, M. Jeż- Ludwikowska , D. Kala , D. Osowska , Przebieg procesu karnego , Toruń 1996 .
24. W. Ciechanowicz , Z problematyki warunkowego umorzenia postępowania karnego , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1975 nr 1 .
25. W. Ciechanowicz , Kilka uwag dotyczących podjęcia warunkowo umorzonego postępowania , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1976 nr 4 .
26. W. Ciechanowicz , Warunkowe umorzenie postępowania karnego . Rozważania de lege ferenda , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1979 nr 2 .
27. M. Cieślak , O węzłowych pojęciach związanych z sensem kary , Nowe Prawo 1969 nr 2 .
28. M. Cieślak , Materialnoprawne oblicze warunkowego umorzenia , Państwo i Prawo 1971 nr 3-4 .
29. M. Cieślak , Pierwszoinstancyjna procedura warunkowego umorzenia postępowania , Nowe Prawo 1971 nr 4 .
30. M. Cieślak , Polska procedura karna , Warszawa 1971.
31. M. Cieślak Z. Doda , Węzłowe zagadnienia prawa karnego (ocena realizacji kodyfikacji z 1969 roku) , Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego 1978 nr 9.
32. M. Cieślak , Z. Doda , Kierunki orzecznictwa Sądu Najwyższego w zakresie postępowania karnego (lata 84-85) , Biblioteka palestry , Warszawa 1987 .
33. M. Cieślak , Polskie prawo karne . Zarys systemowego ujęcia , PWN , Warszawa 1990
34. W. Czachurski , Prawo zobowiązań w zarysie , Warszawa 1968 .
35. W. Czachurski , Zobowiązania . Zarys wykładu , Warszawa 1995 .
36. B. Czarnecka – Działuk , Mediacja w projekcie rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie warunków jakim powinny odpowiadać instytucje i osoby uprawnione do prowadzenia mediacji , zakresu i warunków udostępniania im akt sprawy oraz zasad i trybu sporządzania sprawozdania z przebiegu i wyniku mediacji , w : Nowa kodyfikacja karna . Kodeks postępowania karnego . Krótkie komentarze , nr 14 Warszawa 1998 .
37. W. Daszkiewicz , Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu a oskarżenie prywatne , Państwo i Prawo 1971 nr 5.
38. W. Daszkiewicz , Naprawienie szkody w prawie karnym , Warszawa 1972.
39. W. Daszkiewicz , Zasądzenie odszkodowania z urzędu w polskim prawie karnym , Warszawa 1972 .
40. W. Daszkiewicz , Powództwo cywilne w procesie karnym , Warszawa 1976 .
41. W. Daszkiewicz , Pojednanie , ugoda i mediacja w procesie karnym w : Nowa kodyfikacja karna . Kodeks postępowania karnego . Krótkie komentarze , Warszawa 1998 , nr 8 .
42. Z. Doda , Rewizja nadzwyczajna , Warszawa 1972 .
43. Z. Doda , Zażalenie w procesie karnym , Warszawa 1985 .
44. Z. Doda , J. Grajewski , Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 07 12 1994 , II KRN 234 / 1994 , Przegląd Sądowy 1996 nr 6 .
45. T. Dybowski , Prawo zobowiązań – część ogólna w : System prawa cywilnego , tom 3 red . Z. Radwański , Wrocław- Kraków – Gdańsk- Łódź
46. L. Falandysz , Pokrzywdzony w prawie karnym i wiktymologii , Warszawa 1980 .

47. A. Gaberle, O kilku kontrowersyjnych problemach procesowych warunkowego umorzenia postępowania karnego, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego Prace Prawnicze 1971 nr 51.
48. A. Gaberle, Postępowania szczególne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r. w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze, Warszawa 1998, nr 14.
49. A. Gaberle, Funkcje kontroli instancyjnej w procesie karnym (zagadnienia podstawowe) w: Środki zaskarżenia w procesie karnym. Księga ku czci prof. Zbigniewa Dody, Zakamycze 2000.
50. J. Giezek, Przyczynowość i przypisanie skutku w prawie karnym, Wrocław 1994.
51. A. Gopszowicz, Obowiązek zapobieżenia szkodzie. Podstawa i zakres, Wrocław – Warszawa – Kraków – Gdańsk 1978.
52. Z. Gostyński, Karnopravny obowiązek naprawienia szkody, Katowice 1984.
53. Z. Gostyński, Obowiązek naprawienia szkody w prawie karnym, Warszawa 1999.
54. R. Góral, Kodeks karny. Praktyczny komentarz, Warszawa 1998.
55. J. Grajewski, E. Skrętowicz, Kodeks postępowania karnego z komentarzem, Gdańsk 1995.
56. W. Grzeszczyk, Kasacja w procesie karnym, Warszawa 1996.
57. T. Grzegorzczak, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Zakamycze 1998.
58. T. Grzegorzczak, J. Tylman, Polskie postępowanie karne, Warszawa 1998.
59. J. Haber, Recenzja książki M. Leonieniego i W. Michalskiego, Palestra 1973 nr 4.
60. P. Hofmański, L. Paprzycki, Środki związane z poddaniem sprawcy próbie w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze nr 26, Warszawa 1999.
61. P. Hofmański, E. Sadzik, K. Zgryzek, Kodeks postępowania karnego. Komentarz, Warszawa 1999.
62. J. Jasiński, Kształtowanie się polityki karnej w latach 1972-1976, Państwo i Prawo 1978.
63. A. Kabat, Z. Młynarczyk: Uwagi o stanie realizacji kodyfikacji karnej, Nowe Prawo 1975 nr 10-11.
64. A. Kaftal, System środków odwoławczych w polskim procesie karnym, Warszawa 1972.
65. A. Kaftal, Recenzja książki A. Marka, Palestra 1972 Nr 2.
66. A. Kaftal, Kontrola prawomocnych orzeczeń w polskim procesie karnym, Warszawa 1972.
67. A. Kaftal, Kontrola sądowa postępowania przygotowawczego, Warszawa 1974.
68. A. Kaftal, Prawomocność wyroków sądowych w polskim prawie karnym procesowym, Warszawa 1996.
69. S. Kalinowski, Rozprawa główna w polskim procesie karnym, Warszawa 1975.
70. M. Kalitowski, w: Kodeks karny komentarz t. II; red. A. Wąsek, Gdańsk 2000.
71. Z. Kallaus, W sprawie warunkowego umorzenia raz jeszcze, Gazeta Prawnicza 1989 nr 11.
72. P. Kardas, J. Majewski, O dwóch znaczeniach winy w prawie karnym, Państwo i Prawo 1993 nr 10.
73. P. Kmiecik, O wyrokowaniu bez rozprawy i innych instytucjach karnoprosesowych (w świetle projektu zmian k.p.k.), Prokuratura i Prawo nr 3.
74. Z. Kocela-Krekora, Kary i środki karne w kodeksie wykroczeń po nowelizacji, Prokuratura i Prawo 1998 nr 5.
75. R. Kokot, Warunkowe umorzenie postępowania w projekcie reformy prawa karnego, Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji 1995 nr 31.

76. A. Kordik , F. Prusak , Z. Świda , Prawo karne procesowe . Część szczególna , Wrocław 1995 .
77. M. Kotarski , Rejestr skazanych a warunkowe umorzenie postępowania , Palestra 1998 nr 3-4 .
78. E. Kruk , Kilka uwag na temat stosowania art. 335 i 387 k.p.k. , Prokuratura i Prawo 2000 nr 1 .
79. A. Krukowski , Kilka refleksji wokół problematyki warunkowego umorzenia postępowania , Państwo i Prawo 1968 nr 12 .
80. A. Krukowski , , Znikome społeczne niebezpieczeństwo czynu na tle problematyki materialnej (społecznej treści) przestępstwa w k.k. 1969 r. , Palestra 1970 nr 2.
81. A. Krukowski , Społeczna treść przestępstwa . Studium z zakresu polityki kryminalnej , Warszawa 1973.
82. P. Kruszyński , Wzruszalność prawomocnych orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania , Nowe Prawo 1971 nr 1.
83. P. Kruszyński , Jeszcze w sprawie zaskarżania orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania karnego , Państwo i Prawo 1972 nr 1 .
84. P. Kruszyński , Zakres normatywnej dopuszczalności orzekania o warunkowym umorzeniu postępowania karnego , Problemy Praworządności 1973 nr 11.
85. P. Kruszyński , Głos w dyskusji , Zeszyty Naukowe Instytutu Badania Prawa Sądowego , 1978 nr 9 .
86. K. Kubala , Głosa do wyroku SN z 11 lipca 1985 r. RNW 17/85 , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1986 nr 4 .
87. Z. Kubec , O sędziowskim wymiarze kary na tle projektu kodeksu karnego , Państwo i Prawo 1968 nr 7 .
88. Z. Kubec , O niektórych instytucjach w projekcie k.k. , Palestra 1968 nr 10 .
89. Z. Kubec , Czy warunkowe umorzenie jest skazaniem , Gazeta Sądowa i Penitencjarna 1970 nr 12 .
90. K. Kukawka , Warunkowe umorzenie postępowania karnego , Warszawa 1971 .
91. B. Kunicka – Michalska , Stosowanie warunkowego umorzenia postępowania w roku 1978 , Państwo i Prawo 1980 nr 12 .
92. B. Kunicka – Michalska , Warunkowe umorzenie postępowania w praktyce prokuratorskiej , Studia Prawnicze 1976 nr 4 .
93. B. Kunicka – Michalska , Warunkowe umorzenie postępowania w latach 1970-1977 , Warszawa 1982 .
94. B. Kunicka – Michalska , W sprawie utrzymania instytucji warunkowego umorzenia postępowania , Państwo i Prawo 1982 nr 9 .
95. B. Kunicka – Michalska , Przeciw instytucji poręczenia przy warunkowym umorzeniu . Artykuł polemiczny , Palestra 1983 nr 11 .
96. J. Kutrzebski , Warunkowe umorzenie postępowania a odpowiedzialność karna , Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego , 1974 nr 63 .
97. J. Kutrzebski , Warunki umorzenia postępowania karnego a wynik próby , Palestra 1974 nr 5 .
98. M. Leonieni , W. Michalski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego a warunkowe zawieszenie wykonania kary , Nowe Prawo 1971 nr 12 .
99. M. Leonieni , W. Michalski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle ustawy i praktyki sądowej , Warszawa 1972 .
100. M. Leonieni , , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w świetle wytycznych Sądu Najwyższego , Nowe Prawo , 1971, nr 7-8.
101. M. Leonieni , Co dobre a co złe ? SN o warunkowym umorzeniu postępowania , Gazeta Sądowa i Penitencjarna , 1971, nr 13.

102. M. Leonieni , Głosa do wyroku SN z 18 maja 1976 , (VI KRN 63/76) , Państwo i Prawo , 1977, nr 10.
103. M. Leonieni , Głosa do wyroku SN z 24 maja 1976, (Rw 192/76) , Nowe Prawo , 1977, nr 4.
104. M. Leonieni , Grzywna obok warunkowego skazania , Gazeta Sądowa i Penitencjarna , 1971, nr 22.
105. M. Leonieni, W. Michalski , Praktyka rozpoznania przez sąd zażaleń na postanowienie prokuratora o warunkowym umorzeniu postępowania , Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych , 1975 ,nr 9.
106. M. Leonieni , Podjęcie postępowania umorzonego warunkowo przez sąd , Problemy Wymiaru Sprawiedliwości 1973 nr 2 .
107. M. Leonieni , Warunkowe zawieszenie wykonania kary w polskim prawie karnym . Analiza ustawy i praktyki sądowej , Warszawa 1974 .
108. M. Leonieni , W. Michalski , Efektywność warunkowego umorzenia postępowania karnego w praktyce sądowej , Warszawa 1975 .
109. M. Leonieni , W. Michalski , Zakres zobowiązań przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego , Zeszyty Naukowe Akademii Spraw Wewnętrznych 1976 nr 12 .
110. L. Lernell , Współczesne zagadnienia polityki kryminalnej . Problemy kryminologiczne i penologiczne , Warszawa 1978 .
111. T. Leško , System środków karnych , Warszawa 1974 .
112. M. Lipczyńska , Głosa do wyroku Sądu Najwyższego z 28 04 1970 KRN 97/70 , Państwo i Prawo 1971nr 8-9 .
113. M. Lipczyńska , Warunkowość prowadzenia procesu (umorzenia postępowania) skazania(zawieszenia wykonania kary) i przedterminowego zwolnienia jako trzy nurty przewodnie resocjalizacji sprawcy we współczesnym polskim procesie karnym , Przegląd Prawa i Administracji t. 7 , Wrocław 1976 .
114. M. Lipczyńska , Oskarżenie prywatne , Warszawa 1977 .
115. S. Łagodziński , Głosa do uchwały 7 sędziów SN z 11 grudnia 1991, (WZP 3/91) , Państwo i Prawo , 1993 nr 3.
116. J. Majewski , Prawnokarne przypisanie skutku przy zaniechaniu , Kraków 1997 .
117. T. Majewski , Warunkowe umorzenie postępowania-kontrola instancyjna , Gazeta Sądowa i Penitencjarna , 1970 nr 20 .
118. H. Maliszewska – Grosman, J., Jankowski , Warunkowe umorzenie postępowania karnego a moc wiążąca wyroków karnych w postępowaniu cywilnym , Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Socjologiczny , 1978 nr 4.
119. K. Marszał , Proces karny , Katowice 1997 .
120. K. Maksymowicz , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w projekcie zmian przepisów k.k. , Nowe Prawo 1983 nr 3 .
121. A. Marek , Stopień społecznego niebezpieczeństwa czynu jako odstawa umorzenia postępowania karnego , Toruń 1970 .
122. A. Marek , Istota i skutki warunkowego umorzenia postępowania karnego , Państwo i Prawo 1970 nr 12 .
123. A. Marek , Warunkowe umorzenie postępowania karnego , Warszawa 1990 .
124. A. Marek , Wina a warunkowe umorzenie postępowania , Nowe Prawo , 1971, nr 5.
125. A. Marek , Naprawienie szkody wyrządzonej przestępstwem (refleksje na tle projektu nowej kodyfikacji karnej) w: Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka , Kraków 1993 .
126. A. Marek , Prawo karne . Zagadnienia teorii i praktyki , Warszawa 1997 .

127. A. Marek , Kodeks karny z komentarzem- fragmenty w : Nowa kodyfikacja karna . Kodeks karny . Krótkie komentarze nr 13 , Warszawa 1998 .
128. M. Mazur , Dwie kwestie z problematyki warunkowego umorzenia postępowania , Nowe Prawo 1970 , nr 1
129. W. Michalski , Wychowawcza funkcja sądu w postępowaniu karnym , Warszawa 1976 .
130. W. Michalski , Prawa obywatelskie a wymiar sprawiedliwości w sprawach karnych , Państwo i Prawo 1979 nr 11 .
131. A. Murzynowski , Obowiązki probacyjne sprawców , Gazeta Prawnicza 1976 nr 5
132. A. Murzynowski , Istota i zasady procesu karnego , Warszawa 1994 .
133. A. Murzynowski , Prawomocność orzeczeń sądowych jako przesłanka kasacji , w : Środki zaskarżenia w procesie karnym . Księga ku czci prof. Zbigniewa Dody , Zakamycze 2000.
134. J. Muszyński , Warunkowe umorzenie postępowania karnego , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1970 nr 3 .
135. B. Myrna , Instytucja warunkowego umorzenia postępowania karnego w świetle nowego kodeksu postępowania karnego – studium porównawcze z regulacji karnej z 1969 roku , w: Nowa kodyfikacja prawa karnego t. I , red. L. Bogunia , Wrocław 1997 .
136. B. Myrna , Przesłanki stosowania instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego w świetle kodeksu karnego z 1997 roku , w: Nowa kodyfikacja prawa karnego , t. II red. L. Bogunia , Wrocław 1998 .
137. B. Myrna , Instytucja podjęcia warunkowo umorzenia postępowania karnego w świetle nowego kodeksu karnego , w : Nowa kodyfikacja prawa karnego t. III red. L. Bogunia , Wrocław 1998 .
138. K. Nowicki , Wybrane zagadnienia z zakresu warunkowego umorzenia postępowania na posiedzeniu przed rozprawą główną w świetle przepisów nowego k.p.k. w : Nowa kodyfikacja prawa karnego t. III red. L. Bogunia , Wrocław 1998 .
139. K. Nowicki , Wpływ pojednania oskarżonego (podejrzanego) z pokrzywdzonym na warunkowe umorzenie postępowania w : Nowa kodyfikacja prawa karnego t. IV red. L. Bogunia , Wrocław 1999.
140. K. Nowicki , Warunkowe umorzenie postępowania a warunkowe zawieszenie wykonania kary , w: Nowa kodyfikacja prawa karnego t. V red. L. Bogunia , Wrocław 2000 .
141. H. Olek , Poglądy prokuratorów wojskowych na funkcję społeczną niektórych kar sądowych , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1977 nr 2 .
142. M. Olszewski , J. Waszczyński , Z zagadnień warunkowego umorzenia postępowania karnego , Palestra 1970 nr 6.
143. H. Paluszkiwicz , Warunkowe umorzenie postępowania w projekcie k.p.k. , Palestra 1994 nr 2 .
144. H. Paluszkiwicz , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w toku rozprawy głównej – uwagi de lege ferenda , Palestra 1996 , nr 5-6 .
145. H. Paluszkiwicz , Zgoda oskarżonego na orzekanie o warunkowym umorzeniu postępowania karnego (rozważania de lege lata i de lege ferenda) , Ruch Prawniczy Społeczny i Ekonomiczny 1996 nr 6 .
146. H. Paluszkiwicz , Warunkowe umorzenie postępowania karnego w stadium postępowania przed sądem . Tezy referatu , w : Nowy kodeks postępowania karnego , red. E. Skrętowicz , I. Nowikowski , Lublin 1997 .
147. J. Panowicz- Lipska , Majątkowa ochrona dóbr osobistych , Warszawa 1975 .

- 148.S. Paweła , Krótkoterminowe pozbawienie wolności w systemie środków karnych ,
Nowe Prawo 1968 nr 9 .
- 149.S. Paweła , Formy resocjalizacji skazanych bez pozbawienia wolności , Przegląd
Penitencjarny 1973 nr 2.
- 150.S. Paweła , Tendencje polityki kryminalnej , Nowe Prawo 1973 nr 9 .
- 151.S. Paweła , Środki probacyjne w kodeksie karnym , Nowe Prawo 1974 nr2 .
- 152.W. Popławski , Kilka uwag z problematyki warunkowego umorzenia postępowania
karnego , Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej w Szczytnie 1982 nr 3 .
- 153.W. Popławski , Funkcjonowanie art. 28 § 1 k.k. w praktyce prokuratorskiej ,
Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej w Szczytnie 1987 nr1 .
- 154.W. Popławski , Efektywność prokuratorskich warunkowych umorzeń w świetle
wyników badań , Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej w Szczytnie 1988
nr 3 .
- 155.W. Popławski , Uwagi o funkcjonowaniu warunkowego umorzenia postępowania
karnego w praktyce prokuratorskiej , Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Oficerskiej
w Szczytnie 1989 nr 1 .
- 156.W. Posnow, Niektóre zagadnienia dotyczące sytuacji procesowej pokrzywdzonego
w świetle k.p.k. , w: Nowa kodyfikacja prawa karnego , tom I 1997 .
- 157.J. Pozorski , Poręczenie w związku z warunkowym umorzeniem postępowania
karnego , Nowe Prawo 1973 nr 2 .
- 158.R. Pusz, Jest o co kruszyć kopie , Rzeczpospolita z dnia 07 03 2000 .
- 159.S. Rączkowski , Postępowanie mediacyjne według k.p.k. , w: Nowa kodyfikacja
prawa karnego , tom IV Wrocław 1999 .
- 160.G. Rejman , Teorie i formy winy w prawie karnym , Warszawa 1980 .
161. G. Rejman red. , E. Bieńkowska , B. Kunicka-Michalska , Kodeks karny .
komentarz. , Warszawa 1999.
- 162.W. G. Rodakiewicz , Kurator zawodowy i społeczny dla dorosłych w świetle
nowych uregulowań kodeksu karnego , w: L. Bogunia (red) , Nowa kodyfikacja
prawa karnego , t. 2 , Wrocław 1968.
- 163.M. Rodzyńkiewicz , Pojęcie winy w prawie karnym , Ruch Prawniczy
Ekonomiczny i Społeczny 1992 .
- 164.T. Rzepecki , Jak stosować warunkowe umorzenie postępowania , Gazeta Sądowa i
Penitencjarna 1969 nr 24 .
- 165.W. Sieracki , Próba określenia zakresu części wyroku dotyczącej orzeczenia o winie
(art. 395 k.p.k.) , Wojskowy Przegląd Prawniczy 1994 nr1.
- 166.M.Siewierski , J. Tylman , M. Olszewski , Postępowanie karne w zarysie ,
Warszawa 1974 .
- 167.Z. Skrętowicz , Wyrok sądu karnego pierwszej instancji , Lublin 1989 .
- 168.Z. Skrętowicz , Zażalenie na postanowienie kończące postępowanie karne , w :
Środki zaskarżenia w procesie karnym . Księga ku czci prof. Zbigniewa Dody ,
Zakamycze 2000.
- 169.J. Skupiński , Czy utrzymać instytucję warunkowego umorzenia postępowania
karnego , Państwo i Prawo 1982 nr 1-2 .
- 170.J. Skupiński , Warunkowe umorzenie postępowania karnego jako środek polityki
karnej prokuratorów i sądów . Studia Prawnicze 1991 nr 2 .
- 171.J. Skupiński , Warunkowe skazanie w prawie polskim na tle porównawczym ,
Warszawa 1992 .
- 172.J. Skupiński, Głosa do wyroku SN z 6 marca 1973 (V KRN 591/72) , Państwo i
Prawo , 1974, nr 3 .

- 173 J. Skupiński, Głosa do wyroku SN z 17 lipca 1978 (Rw 252/78), Państwo i Prawo, 1979, nr 7.
- 174 J. Skupiński, Warunkowa reakcja karna w sprawach mniejszej wagi, Przegląd Prawa Karnego, 1992, nr 6.
- 175.L. Sługocki, Głosa do uchwały SN z 29 września 1987 r. VI KZP 9/98, Państwo i Prawo 1988 nr 10.
- 176.L. Sługocki, Głosa do uchwały SN z 30 maja 1989, (V KZP 9/89), Palestra 1990 nr 11- 12.
- 177 L. Sługocki, Głosa do uchwały SN z 30 września 1986, (VI KZP 10/87), Palestra 1988, nr 3.
- 178.S. Stachowiak, Wniosek o warunkowe umorzenie postępowania karnego przez sąd w: Nowa kodyfikacja karna. Kodeks postępowania karnego. Krótkie komentarze nr 1, Warszawa 1997.
- 179.S. Stachowiak, Charakter prawny wniosku o warunkowe umorzenie postępowania przez sąd Tezy referatu, w: Nowy kodeks postępowania karnego red. E. Skrętowicz.
- 180.T. Stadnicki, Probacja przy warunkowym umorzeniu postępowania karnego, Służba Milicji Obywatelskiej 1978 nr 4.
- 181.R.A. Stefański, Zakaz prowadzenia pojazdów w projekcie kodeksu karnego, Państwo i Prawo 1991 nr 6.
- 182 R. A. Stefański, Głosa do wyroku SN z 10 VI 1991, II KRN 57/91, Przegląd Sądowy 1994 nr 13.
- 183.R.A. Stefański, Wniosek prokuratora o zwrot korzyści majątkowej uzyskanej z przestępstwa, Prokuratura i Prawo 1998 nr 3.
- 184 R. A. Stefański, Zaliczenie zatrzymania prawa jazdy na poczet zakazu prowadzenia pojazdów, Prokuratura i Prawo 1999 nr 1.
- 185.R.A. Stefański, Podjęcie postępowania warunkowo umorzonego przez prokuratora, Prokuratura i Prawo 2000, nr 2.
- 186 P. Stępiak, Propozycje zmian organizacyjnych w zakresie stosowania środków probacji, w Problemy nauk penalnych. Prace ofiarowane Pani Profesor Oktawii Górniak, Katowice 1996.
- 187.H. Szczęsny, Uwagi na tle warunkowego umarzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o wypadki drogowe kwalifikowane z art. 145§ 1 k.k, Problemy praworządności, 1974, nr11.
- 188.M. Szewczyk, System środków karnych w projekcie nowego prawa karnego w: Problemy kodyfikacji prawa karnego. Księga ku czci profesora Mariana Cieślaka, Kraków 1993
- 189.J. Szlaszewski, Wykonywanie i skuteczność orzeczeń o warunkowym umorzeniu postępowania przygotowawczego w świetle badań empirycznych, Problemy Praworządności, 1973, nr 6.
190. A. Szpunar, Ustalenie odszkodowania w prawie cywilnym, Warszawa 1975.
191. J. Szumski, O przedmiocie i zakresie pojęcia polityki kryminalnej, Państwo i Prawo 1979 nr 6.
- 192.T. Szymanowski, Z. Świda, Kodeks karny wykonawczy. Komentarz, Warszawa 1998.
- 193.B. Szyprowski, Zmiany w instytucji warunkowego umorzenia postępowania karnego (wybrane zagadnienia), Prokuratura i Prawo 2000 nr 4.
194. S. Śliwiński, Proces karny. Zasady ogólne, Warszawa 1948.
195. J. Śliwowski, Kara ograniczenia wolności. Studium penalistyczne, Warszawa 1973.

- 196 J. Śliwowski , Recenzja książki M. Leonieniego i W. Michalskiego , Zeszyty Naukowe Instytutu: Badań Prawa Sądowego 1976 nr 4 .
- 197.J. Śmietanka , Instytucja warunkowego umorzenia postępowania w nowych kodeksach karnych , Nowe Prawo 1969 nr 10.
198. W. Świada , Prawo karne , Warszawa 1989 .
199. A. Tobis , Z rozważań nad istotą warunkowego umorzenia postępowania karnego , Ruch Prawniczy Ekonomiczny i Społeczny 1974 nr 4
- 200 P. Tokarz , Wystarczy posiedzenie , Rzeczpospolita z dnia 07 03 2000
- 201.J. Tylman , Recenzja książki A. Marka , Palestra 1972 nr 8-9 .
- 202 W. Warkało , Odpowiedzialność odszkodowawcza. Funkcje , rodzaje , granice , Warszawa 1972 .
- 203.S. Waltoś , Rola sądu w postępowaniu przygotowawczym , Problemy Praworzadności 1971 nr1 .
- 204 S. Waltoś , Nowe instytucje w k p k z 1997 r. , Państwo i Prawo 1997 nr8 .
- 205.S. Waltoś , Proces karny . Zarys systemu , Warszawa 1998 .
- 206 S. Waltoś , Nieważność ipso iure , czyli przyczynek do hipertrofii środków zaskarżenia w : Środki zaskarżenia w procesie karnym . Księga ku czci prof. Zbigniewa Dody , Zakamycze 2000 .
- 207.J. Wasilewski, W sprawie warunkowego umorzenia postępowania karnego , Palestra 1970 , nr12.
- 208 A. Wąsek , W kwestii tzw. odmoralizowania prawa karnego , Studia Filozoficzne , 1985 nr 3-4.
- 209.A. Wąsek , Czyn niemoralny – czyn społecznie niebezpieczny – czyn przestępny , Studia Juridica , 1988 tom 16 .
- 210 A. Wąsek ,Ewolucja pranokarnego pojęcia winy w powojennej Polsce , Przegląd Prawa Karnego 1990 nr 4 .
- 211.A. Wąsek red.,O. Górniok , S. Hoc, M. Kalitowski ,S.M. Przyjemski , Z. Sienkiewicz , J. Szumski , L. Tyszkiewicz , Kodeks karny komentarz , Gdańsk 1999.
- 212.J. Winiarz , Obowiązek naprawienia szkody , Warszawa 1970 .
- 213.E. Wengerek , Sądowe postępowanie egzekucyjne w sprawach cywilnych , Warszawa 1978.
- 214.J. Wojciechowski , Odpowiedzialność za wypadki komunikacyjne , Rzeczpospolita 1998 nr4 .
- 215.J. Wojciechowski, Kodeks karny . Komentarz. Orzecznictwo , Warszawa 1997 .
- 216.W. Wolter , Z problematyki odpowiedzialności karnej na podstawie kodeksu z 1969 r. , Palestra 1969 nr 8 .
- 217.W. Wolter , O stopniowaniu społecznego niebezpieczeństwa czynu karalnego , Krakowskie Studia Prawnicze 1970.
- 218 W. Wolter , Nauka o przestępstwie , Warszawa 1973 .
- 219.W. Wolter , Uwagi o znamionach wymagających ilościowej oceny w przepisach prawa karnego , Państwo i Prawo 1976 nr 6 .
- 220.J. Wróblewski , Sądowe stosowanie prawa , Warszawa 1988 .
- 221 S. Wyciszak , O sposobach merytorycznego załatwienia postępowania przygotowawczego , Prokuratura i Prawo 1998 nr1 .
- 222.W. Zalewski , Problematyka prawna ugody sądowej w prawie karnym , Przegląd Sądowy 2000 nr2 ,str87 .
- 223.J. Zientek , Karygodność i wina jako przesłanki odpowiedzialności w nowym k.k. , Prokuratura i Prawo 1998 nr 6 .

- 224.J Zientek Rola stopnia społecznej szkodliwości czynu w nowym k.k. , Prokuratura i Prawo 1998 nr 9 .
- 225 K. Zgryzek , Glosa do uchwały SN z 29 września 1987 r. VI KZP 9/98 , Państwo i Prawo 1998 nr 8.
- 226 K. Zgryzek , Określenie stopnia społecznego niebezpieczeństwa czynu jako przesłanki warunkowego umorzenia postępowania karnego, Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego , Studia Iuridica Silesiana , 1977, nr 2 .
- 227.A.Zoll , Materialnoprawna problematyka warunkowego umorzenia postępowania karnego , Zeszyty Naukowe , Kraków 1973 .
- 228.A Zoll , Charakter prawny orzeczenia o warunkowym umorzeniu postępowania karnego , Wojskowy Przegląd Prawniczy , 1971, nr 1 .

ORZECZENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO

- 00.05.17 Postanowienie SN , I KZP 7/ 2000 , OSNKW 2000/5-6/51.
00.03.17 Uchwała SN , I KZP 2/2000 , OSNKW /2000/3-4/22 .
99.12.21 Wyrok SN , IV KKN 807/98 , Prok. i Pr. 2000 nr5 .
99.09.15 Uchwała SN , KZP 27/99 , OSNKW 1999/11-12/72 .
99.03.03 Wyrok SN , V KKN 360/98 , Prok. i Pr. 1999/7-8/16.
99.02.03 Postanowienie SN , V KKN 360/97 ,Prok. i Pr.1999/7-8/13 .
98.28.14 Postanowienie SN , II KKN 547/97 , Prok. i Pr. 1998/8 .
98.04.15 Postanowienie SN , V KO 69/ 98 , OSNKW 1999/5-6/25 .
98.11.27 Postanowienie SN , WZ 68/98 , OSNKW 1999/3-4/20 .
98.11.27 Postanowienie SN , WZ 68/98 , OSNKW 1999/3-4/20 .
98.02.03 Wyrok SN , V KKN 56/97 , Prok. i Pr. 1998/8.
98.01.21 Wyrok SN , V KKN 39/97 , Prok. i Pr. 1998/6/7.
97.05.07 Postanowienie SN , IV KKN 56/97 , Prok. i Pr. 1998/6/7 .
97.04.29 Postanowienie SN , V KKN 255/96 , OSNKW 1997/7-8/60 .
97.02.19 Uchwała SN , I KZP 41/96 , OSNKW 1997/3-4/25.
96.10.09 Wyrok SN , V KKN 79/96 , OSNKW 1997/3-4/27 .
96.06.19 Postanowienie SN , II KZ 20/96 , OSKW 1996/9-10/70 .
96.06.26 Wyrok SN , V KKN 41/96 , OSKW 1996/9-10/71.
96.04.03 Wyrok SN , II KRN 115/95 , Prok. i Pr. 1996/9/8 .
96.05.13 Uchwała SN , III CZP 184/95 , OSNC 1996/7-8/91 .
96.04.03 Wyrok SN , II KKN 2/96 , OSNKW 1996/7-8/22.
96.02.06 Postanowienie SN , II KRN 196/95 , Prok. i Pr. 1996/7-8.
95.12.12 Uchwała SN , I KZP 33/95 , OSNKW 1996/1-2/2.
95.09.28 Uchwała SN , II KRN 88/95 , OSNKW 1996/11-12/77.
95.06.21 Uchwała SN , I KZP 18/95 , OSNKW 1995/9-10/55 .
95.10.26 Postanowienie SN , KRN 129/95 , Prok. i Pr. 1996 nr5 .
95.10.26 Postanowienie SN , II KRN 131/95 , Prok. i Pr. 1996/5/8 .
95.05.09 Wyrok SN , II KRN 29/95, OSNKW 1996/9-10/64 .
95.05.09 Wyrok SN , II KRN 15/95 , Prok. i Pr. 1995/9/1.
94.12.07 Wyrok SN , II KRN 234/94 , Wok. 1995/5/13 .
94.09.01 Wyrok SN, II KRN 151/ 94 , Prok. I Pr. 1995/1/15 .
94.12.01 Wyrok SN , III KRN 120/954 , OSNKW 1995/1-2/8.
94.10.27 Postanowienie SN , II KRN 144/94 , Wok. 1995/4/15.
94.04.01 Wyrok SN , II KRN 15/94 , Prok. i Pr. 1995/1/15.
93.12.22 Uchwała SN , I KZP 34/93 , OSNKW 1994/1-2/9 .
93.12.22 Wyrok SN , I KZP 34/1993 , OSNKW 1994/1-2/9 .
94.12.07 Wyrok SN , II KRN 234/1994 , WOK 1995 , nr 5 .
94.12.01 Wyrok SN , III KRN 120/94 , OSNKW 1995/1-2/8.
93.08.19 Uchwała SN , I KZP 20/93 , OSNKW 1993/9-10/55.
93.04.29 Postanowienie SN , WZ 87/93 , OSNKW 1993/11-12/75.
92.06.23 Uchwała SN , I KZP 21/92 , OSNKW 1992/9-10/63.
90.03.23 Wyrok SN , IV KR 39/90 , OSNKW 1991/1-3/12 .

- 89 10 30 Uchwała SN, WZP 2/89, OSNKW 1990/1-3/4, 7 sędziów
- 89.10.27 Wyrok SN, V KRN 258/87, OSNPG 1990/4/44.
- 89.05.18 Wyrok SN, I KR 64/89, OSNKW 1990/1-3/8
- 88 12 13 Wyrok SN, WR 543/88, OSNKW 1989/3-4/32.
- 88 11 23 Wyrok SN, V KRN 245/88, OSNKW 1989/1-2/16
- 88 10.10 Wyrok SN, V KRN 217/88, OSNPG 1989/4/52
- 88 09.21 Postanowienie SN, V KRN 199/88, OSNPG 1989/4/54
- 88 09.07 Wyrok SN, V KRN 178/88, OSNPG 1989/4/50.
- 88 05 20 Wyrok SN, WR 206/88, OSP 1989/5/94
- 88 05.04 Wyrok SN, V KRN 77/88, OSNPG 1988/11/118
- 88.01.15 Wyrok SN, WR 600/87, OSNKW 1988/5-6/37.
- 87.09.29 Uchwała SN, VI KZP 9/87, OSNKW 1987/11-12/101.
- 87 04 10 Wyrok SN, IV KR 96/87, OSNPG 1988/6/59
- 87.02.18 Wyrok SN, IV KR 23/87, OSNPG 1988/2/16.
- 86.10 27 Postanowienie SN, VI KZP, 21/86 OSNPG 1987/1/1
- 86.07.11 Postanowienie SN, V KRN 262/86, OSNKW 1987/1-2/8.
- 86.03 27 Wyrok SN, Rn 206/86, OSNKW 1987/1-2/1
- 86 03.21 Wyrok SN, Rn 186/86, OSNKW 1987/1-2/11.
- 86 03.21 Wyrok SN, III KR 48/86, OSNPG 1987/1/8.
- 85 08 01 Wyrok SN, I KR 190/85, OSNPG 1986/1/10.
- 85 07 11 Wyrok SN, RNw 17/85, OSNKW 1986/3-4/18, 7 sędziów
- 85 07.09 Wyrok SN, V KRN 471/85, OSNPG 1986/1/14.
- 85.05.03 Wyrok SN, IV KZ 54/85, OSNPG 1985r/8-9/123.
- 85.04.24 Uchwała SN, VI KZP 1/85, OSNKW 1985/7-8/52, 7 sędziów.
- 85 01 24 Wyrok SN, II KR 317/84, OSNKW 1985/11-12/93
- 84 10.12 Wyrok SN, II KR 187/84, OSNPG 1985/4/60.
- 84.04.16 Wyrok SN, I KR 65/84, OSNKW 1985/3-4/32.
- 84 04 05 Wyrok SN, II KR 256/83, OSNKW 1985/1-2/12.
- 83 10 12 Wyrok SN, V KRN 213/83, OSNPG 1984/4/34.
- 83 10 07 Wyrok SN, RW 793/83, OSNKW 1984/5-6/58.
- 83.06.06 Wyrok SN, I KR 109/83, OSNKW 1984/1-2/20.
- 83 02 28 Wyrok SN, II KR 25/83, OSNPG 1984/3/17.
- 83 02 24 Wyrok SN, II KR 28/83, OSNKW 1983/9/79.
- 82.12.28 Uchwała SN, RNw 16/1982, OSNKW 1983/6/85
- 81.11.16 Wyrok SN, I KR 238/81, OSP 1982/7/134
- 81 10.22 Wyrok SN, II KR 223/81, OSNPG 1982/6/89.
- 81 06 30 Postanowienie, SN VI KZP 12/81, OSNPG 1981/10/107
- 81.05.14 Wyrok SN, I KR 68/81, OSNPG 1981/10/115.
- 81.04.23 Wyrok SN, III KR 96/81, niepublikowane
- 80 10.03 Wyrok SN, I KR 213/80, niepublikowane.
- 80 04 22 Wyrok SN, IV PR 89/80, OSNC 1980/11/215
- 80 04.04 Wyrok SN, III KR 83/80 KZP 17/79, OSNKW 1980/1/1.
- 80 03.17 Wyrok SN, II KR 50/80, OSNKW 1980/8/67
- 79 12.20 Wyrok SN, I KR 322/79, niepublikowane.
- 79 12 07 Wyrok SN, III KR 379/79, OSNPG 1980/11/126.
- 79.08.11 Postanowienie SN, IV KZ 65/79, OSNKW 1979/11-12/120.
- 79.04.12 Wyrok SN, II KR 34/79, OSNPG 1979/11/163.
- 79.04.06 Wyrok SN, III KR 59/79, OSNPG 1979/10/142.
- 78 12 08 Uchwała SN, VII KZP 38/78, OSNKW 1979/1-2/7.

- 78.01.18 Wyrok SN, V KR 199/77, OSNKW 1978/4-5/53.
- 77.11.15 Postanowienie SN, IV PZ 55/77, OSNC 1978/7/122
- 77.03.12 Postanowienie SN, Z 3/77, OSNKW 1977/4-5/53.
- 77.02.26 Wyrok SN, III KR 28/77, OSNPG 1977/7/63.
- 76.11.26 Uchwała SN, VI KZP 11/75, OSNKW 1977/1-2/1, połączone Izby
Karna oraz Wojskowa.
- 76.11.29 Wyrok SN, II KR 294/76, OSNKW 1977/3/28.
- 76.11.05 Wyrok SN, V KR 175/76, OSNKW 1977/3/29.
- 75.11.03 Uchwała SN, Z 34/75, OSKW 1976/1/19.
- 76.09.07 Wyrok SN, VI KRN 173/76, 7 sędziów, niepublikowane.
- 76.07.13 Uchwała SN, VI KZP 49/75, OSNKW 1976/9/106, 7 sędziów.
- 76.01.29 Wyrok SN, Rw 684/75, OSNKW 1976/6/83.
- 75.08.21 Wyrok SN, Rw 393/75, OSNKW 1975/12/173.
- 75.04.28 Wyrok SN, Rw 177/75, OSNKW 1975/7/96.
- 75.04.15 Wyrok SN, III KR 230/74, OSNKW 1975/8/110.
- 75.04.10 Wyrok SN, III CRN 38/74, niepublikowane.
- 74.10.14 Wyrok SN, V KR 230/74, OSNPG 1975/2/25
- 74.10.11 Wyrok SN, V KR 271/74, OSNKW 1975/1/12.
- 74.09.11 Wyrok SN, I KR 66/74, OSNKW 1975/1/11.
- 74.04.11 Uchwała SN, VI KZP 73/72, OSNKW 1974/6/109.
- 74.02.14 Uchwała SN, VI KZP 22/73, OSNKW 1974/5/82, 7 sędziów.
- 74.01.14 Wyrok SN, I KR 193/73, OSP 1975/7/184.
- 73.12.28 Wyrok SN, I KR 315/73, niepublikowane.
- 73.09.20 Wyrok SN, II PR 223/73, niepublikowane.
- 73.07.16 Wyrok SN, I KR 324/72, OSNKW 1974/1/9.
- 73.04.27 Wyrok SN, Rw 357/73, OSNKW 1973/11/149.
- 73.04.16 Wyrok SN, I KR 438/72, OSNKW 1973/12/164.
- 73.02.06 Wyrok SN, V KRN 582/73, OSNKW 1973/11/139.
- 72.08.24 Uchwała VI KZP 3/72, OSNKW 1972/11/169.
- 72.06.27 Wyrok SN, V KRN 240/72, OSNPG 1972/12/188.
- 72.03.21 Wyrok SN, III KRN 246/71, OSNKW 1972/6/104.
- 72.02.23 Wyrok SN, II KR 161/71, niepublikowane.
- 72.02.11 Uchwała SN, VI KZP 62/71, OSNKW 1972/4/61.
- 72.02.11 Wyrok SN, IV KR 275/71, OSNPG 1972/5/98.
- 71.12.22 Wyrok SN, III KR 172/71, OSNPG 1972/3/47.
- 71.10.05 Wyrok SN, V KRN 287/71, OSNKW 1972/2/34.
- 71.10.05 Wyrok SN, V KRN 310/71, niepublikowane.
- 71.07.15 Uchwała SN, VI KZP 81/70, OSNKW 1971/10/144, 7 sędziów.
- 71.06.29 Wyrok SN, V KRN 210/71, niepublikowane.
- 71.05.11 Wyrok SN, V KRN 149/71, OSNKW 1971/10/153.
- 71.04.20 Wyrok SN, V KRN 86/71, niepublikowane.
- 71.04.07 Wyrok SN, II KR 247/70, OSNPG 1971/10/189.
- 71.02.25 Uchwała SN, VI KZP 70/70, OSNKW 1971/6/80, 7 sędziów.
- 71.01.26 Wyrok SN, V KRN 556/70, niepublikowane.
- 71.01.25 Wyrok SN, V KRN 584/71, OSNKW 1972/4/70.
- 71.01.29 Uchwała połączonych Izb Karnej i Wojskowej VI KZP 26/6
OSNKiW1971/23/33 dotycząca wytycznych wymiaru sprawiedliwości i
praktyki sądowej w zakresie wykładni i stosowania ustaw karnych
dotyczących warunkowego umorzenia postępowania.
- 70.10.06 Postanowienie SN, Biuletyn SN, 1970/11/24.

- 70.07.28 Wyrok SN , V KRN 236/70 , OSNKW 1970/11/137 .
 70.06.30 Postanowienie SN , V KRN 190/70 , OSP 1973/6/128 .
 70.05.26 Wyrok SN ,Rw 450/70 ,OSNKW 1970/9/102 .
 70.04.28 Wyrok SN , KRN 97/ 70 , PiP 1971 nr 8-9.

ORZECZENIA SĄDÓW APELACYJNYCH

- 00.03.23 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II Aka 38/00 , KZS 2000/4/36.
 00.02.17 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ,II AKa 2/00 , KZS 2000/3/39.
 99.12.09 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach , II AKa 309/99 , Wokanda
 2000/5/44.
 99.11.24 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKa 203/99 ,KZS 1999/12/21.
 99.08.05 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKa 102/99 , Prok. i Pr.
 2000/1/18.
 99.07.13 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ,II AKa 95/99 ,Apel.- Lub .
 1999/4/30.
 99.06.24 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKa 119/99 , OSA 2000/4/26.
 99.08.19 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku , II AKa 141/99, OSA 2000/1/5.
 99.06.22 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu ,II AKa 205/99 ,OSA 2000/6/47.
 99.02.18 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ,II AKa 8/99 ,KZS 1999/3/12.
 99.01.21 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ,II AKa 231/98 , KZS 1999/2/30.
 98.10.01 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach, II AKo 185/98 ,OSA 1999/2/11.
 98.08.19 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie ,II AKa 127/98 , KZS 98/10/25 .
 97.12.13 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Rzeszowie , II AKa 57/97 , Prok. i Pr. 98/
 9/25.
 98.01.18 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Poznaniu , II AKr 463/95 , OSA 96/7-8/27.
 95.04.01 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKr 74/95 , KZS 95/6/26 .
 94.09.14 Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu , II AKr 272/94 , Prok. i Pr.
 1995/5/25.
 94.04.20 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKz 139/94 , KZS
 94/4/34.
 94.03.17 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKz 95/94 , KZS
 94/3/29.
 94.01.26 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKr 232/93 , KZS 94/1/20.
 92.09.29 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Poznaniu ,II AKz 223/92 OSA
 1993/4/21.
 92.04.30 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKr 43/92 , KZS 92/3-4/122 .
 92.01.15 Postanowienie Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKz 6/92 , KZS
 92/1/26.
 91.01.02 Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie , II AKr 7/90 , KZS 91/1/6.

